หนังสือ ของเรา

รวมบทความเชิงวิพากย์วิจารณ์
ของ ส. ธรรมยศ – จิตติน
ธรรมชาติ – นิลวรรณ บี่นทอง–
ทวีป วรดิลก–ยอดธง ทับทิวไม้–
สุชาติ สวัสดิ์ศรี วิทยากร เชียง
กูล – สุทัศน์ กาญจนแพทย์ –
หนูเหน็ง – และ จดหมายพิเศษ
จาก ณรงค์ จันทร์เรือง–สุจิตต์
วงษ์เทศ – บรรค์ชัย บุนปาน

643/

หอสมุดแห่งชาติ
๒๗ เม.ย. ๒๕๑๓
กรมศิลปากร

วรรณคดีวิจารณ์

หอสมุดแห่งชาติสาขานครราชสีมา

การประพันธ์ของเรากำลังก้าวหน้าอยู่เป็นลำดับ เฉพาะอย่างยิ่ง ในหมู่นักประพันธ์รุ่นเยาว์ ถ้ามีนักวรรณคดีวิพากษ์คอยแสดงความคิดความเห็นเป็นครั้งเป็นคราวอยู่แล้ว ก็อาจสร้างสรรค์วรรณกรรมของตนได้ดียิ่งขึ้น กับทั้งจะเป็นการส่งเสริมให้สาธารณชน สนใจ เข้าใจ และจับใจในวรรณกรรมเหล่านั้นด้วย

แต่วรรณคดีวิพากษ์เป็นวิชาที่ยากยิ่ง ผู้พิพากษาอรรถคดีชั้นผิดชอบตามกฎหมาย มีกฎหมายเป็นบันทัดฐาน แต่ผู้วิพากษ์วรรณคดีไม่มีกฎเกณฑ์วินิจฉัยอันแน่นอน แต่ก่อนนั้น อาจารย์เจ้าสำนักเป็นผู้บัญญัติแบบขึ้น และการติ ก็ติแต่เพียงว่า ผิดแบบ หรือไม่เท่านั้น หาได้วิจารณ์ต่อไปไม่ว่า แบบนั้น เป็นที่ถูกต้อง มีคุณค่าอันควรแล้วหรือประการใด

กฎเกณฑ์การวินิจฉัยในสมัยนี้ กล่าวคือ ศิลปะคืออะไร ความงามคืออะไร คุณค่าคืออะไร ศิลปรสคืออะไร ปัญหาเหล่านี้แหละเป็นปัญหายุ่งยากแห่งวรรณคดีวิพากษ์

แต่การดำเนินไปสู่ปลายทางขั้นสูงเช่นนี้ ย่อมต้องเดินเป็นขั้นๆไป ฉะนั้น ในขั้นต้น ก็*ชม*กันไปก่อน สุดแต่ว่าชอบหรือไม่ชอบก็ชมหรือติไปตามนั้น เขยิบขึ้นอีกขั้น ก*พินิจ* คือ สำรวจตรวจดูกระบวนความว่า มีทำนอง หรือระเบียบแบบแผนอย่างไร ก้าวอีกขั้นหนึ่ง ก*วิจารณ์* คือ พิจารณาต้นสายปลายเหตุ อย่างขั้นขั้นสุดท้าย จึงจะถึงขั้น*วิพากษ์* คือ การวางกฎเกณฑ์วินิจฉัยและดำเนินการวินิจฉัย

ทอนจาก “**คำปรารมภ์**” *ว่าด้วยวรรณคดีวิจารณ์*

ของ **พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์**

ในหนังสือ “**มหาวิทยาลัย**” *เล่มที่ ๑๖ ฉบับที่ ๑ พุทธศักราช ๒๔๘๑*

๑๑๑
* หป
028
เลขหมู่ ส894ค
ฉ 2
เลขทะเบียน ๗.๓๕๔๗๐ d00931

คนเขียนหนังสือ

เสถียร จันทิมาธร
จัดทำ

คณิต เจริญสุข
จัดจำหน่าย

มล. เฉลิมจิตร คเณจร
ออกแบบปก

พิมพ์ครั้งแรก
๑,๕๐๐ เล่ม
ราคา ๑๕.๐๐ บาท

พิมพ์ที่ มิตรนราการพิมพ์
คลองตัน, พระนคร
นายนรา พฤฒินันท์
ผู้พิมพ์, ผู้โฆษณา
๒๕๑๓

บทกล่าวนำ

นักเขียนกับนักอ่านมีความสัมพันธ์กันอย่างยากที่จะแยกออกได้ ในแง่ที่นักเขียนเป็นผู้สร้างสรรค์งานออกมาโดยมีนักอ่านเป็นผู้บริโภค ดังนั้น ระหว่างนักอ่านกับนักเขียน ต่างฝ่ายจึงต่างอุปถัมภ์ซึ่งกันและกัน ทำนอง *"น้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า"* ย่อมขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไปมิได้

นักเขียนมีอยู่หลายประเภท บ้างเขียนตามใจคนอ่าน ตามใจตลาด คนอ่านชอบทำนองไหนก็เขียนทำนองนั้น บ้างเขียนตามใจตนเองโดยมิได้คำนึงถึงผลที่จะตกไปสู่ผู้อ่านว่าจะดำเนินไป

เสถียร จันทิมาธร

ในลักษณะใด บ้างเขียนตามความสำนึกและรับผิดชอบว่าการส่งความคิดโดยปรากฏต่อสาธารณะนั้น หากไม่ก่อผลดีให้เกิดขึ้น ย่อมจะเป็นอันตรายแก่ชนส่วนใหญ่ ข้อสำคัญเขาจะเลือกเอาผลอย่างใดต่างหาก

นักอ่านก็มีอยู่หลายประเภท เช่นเดียวกับนักเขียน บ้างอ่านเพื่อความบันเทิงเพื่อพักผ่อน หนังสืออะไรก็ได้ที่จะให้สิ่งเหล่านี้ เขาอ่าน บ้างอ่านเพื่ออยากลอง ทำนองเดียวกับรู้อยู่ว่า ท้อฟฟี่ทำให้ฟันผุ แต่ต้องการเสพรสหวานความกลัวฟันผุจึงกลายเป็นปัญหารอง บ้างอ่านเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบ บ้างอ่านเพื่อจะเอาความคิดและภูมิปัญญา *"อะไร"* สักอย่างและสองอย่างจากหนังสือ

เมื่อนักอ่านและนักเขียนมีอยู่หลายประเภทเช่นนี้ ปัญหาจึงอยู่ที่ว่า

นักเขียนแบบใดที่ควรจะสนับสนุนให้เกิดขึ้นมาก ๆ

นักอ่านชนิดไหนที่น่าจะมีมาก ๆ

จะเอานักเขียนที่ยอมคล้อยตามการยวนยั่วจากอามิสเงินทอง หวังความร่ำรวยอย่างมักง่ายฉาบฉวย ขาดความรับผิดชอบหรือจะเอานักเขียนที่ประณีตในการทำงานโดยคำนึงถึงผลด้านศิลปในแง่สร้างสรรค์ต่อส่วนรวมหรือสังคมมากกว่าส่วนตัว

จะเอานักอ่านที่อ่านเพื่อการพักผ่อนอ่านเพื่อให้ลืมความวุ่นวายในชีวิตประจำวัน

บทกล่าวนำ

หรือจะเอานักอ่านที่อ่านอย่างวิเคราะห์สามารถจำแนก เลือกคัด ความดี ความเลว ความถูก ความผิดได้

กล่าวกันอย่างรวบรัด ก็คือ เราปรารถนานักอ่านที่ขาดวิจารณญาณ หรือ นักอ่านที่มีวิจารณญาณ เราต้องการนักเขียนที่มีอุดมคติหรือนักเขียนที่ไร้อุดมคติ

ในสังคมที่มีระเบียบโดยทั่วไป โครงสร้างกว้าง ๆ ย่อมต้องมี วัด โรงเรียน มหาวิทยาลัย วัฒนธรรม ศาล กองทัพ และ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นดังฟันเฟืองที่ประกอบกันเป็นเครื่องจักรขนาดใหญ่ เพื่อเป็นพลังในการพัฒนาบ้านเมือง กลไกแต่ละอย่างล้วนมีความเกี่ยวเนื่องกันอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะโรงเรียนและมหาวิทยาลัย มีบทบาทสำคัญยิ่งในการปลูกฝังความรู้และความคิดของคนให้ดำเนินไปในแนวทางที่ถูกต้อง และอำนวยประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

ตามหลักจิตวิทยาแห่งการศึกษา การเรียนรู้ที่แท้จริงต้องเป็นการเรียนรู้ชนิดที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (To learn to change) ภายในตัวของผู้เรียนรู้ ไม่ได้หมายถึงการรับรู้และจำข้อเท็จจริงต่าง ๆ ไว้ได้เท่านั้น การเรียนรู้ทางด้านวรรณคดีและวรรณกรรมก็เช่นเดียวกัน เป้าหมายในแง่อุดมคติอยู่ที่การสร้างคนให้รู้จักการวิเคราะห์ รู้จักและซาบซึ้งกับความงามทางภาษารู้จักเลือกอย่างมีเหตุมีผล เป็นตัวของตัวเอง จะเห็นได้โดยง่ายจากการที่ครูอาจารย์ พยายามอยู่เป็นนิจในการให้ใช้

ความคิดแยกแยะความดีเลวของวรรณคดีและวรรณกรรมแต่ละยุคสมัยเป็นการเปรียบเทียบ

โดยนัยแห่งทฤษฎี ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ในแง่การอ่านแล้ว แนวทางที่ถูกต้องและสมควร น่าจะเป็นการสนับสนุนให้มีการอ่านอย่างวิเคราะห์อย่างจำแนกเป็น มิใช่อ่านอย่างหวังจะให้ตัวหนังสือเป็นดังยาเสพติด พาอารมณ์ให้หลุดพ้นความทุกข์ยากเพียงชั่วครั้งชั่วคราว โดยมิได้ชี้ทางออกที่แน่นอน เด็ดขาด และเป็นจริงเป็นจัง

เมื่อใดที่นักอ่านพัฒนาตนเองจนมีประสิทธิภาพสูง การอ่านของเขาก็มีส่วนควบคุมการทำงานของนักเขียนไปด้วยในตัว แต่ถ้าหากกระบวนการอ่านยังดำเนินไปราวกับตามยถากรรม มิได้ปรับปรุงและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น นักเขียนก็อาจจะหลงมงายด้วยขาดกระจกส่องกายที่ดีและเที่ยงธรรมพลอยให้สร้างงานออกมาอย่างขาดการวิพากษ์วิจารณ์ ในที่สุดก็เป็นกบในกะลาครอบ มองมิเห็นเดือนเห็นตะวัน น่าเวทนายิ่งนัก

ระหว่างที่นักอ่านยังมิได้เติบโตถึงขั้นยังคงมีอยู่หลายระดับตามพื้นฐานการศึกษาและความลุ่มลึกแห่งปัญญาของแต่ละคน ก็มิได้หมายความว่านักเขียนจะฉวยโอกาสเอาจุดอ่อนนั้นมาเป็นเครื่องมือ จริงอยู่ นักอ่านบางคนรู้ว่าท้อฟฟี่ทำให้ฟันผุและอยากกิน แต่สำหรับนักเขียนถ้าหากรู้ว่า ท้อฟฟี่ทำให้ฟันผุ ก็ไม่น่า

บทกล่าวนำ

ทำออกมาขาย รู้ว่าเป็นน้ำครำก็ไม่น่าชวนคนลงไปอาบ รู้ว่าเป็นยาพิษก็ไม่ควรชวนเขากิน ถ้าหากยังขืนทำไปโดยที่รู้อยู่เป็นอันดี นักเขียนผู้นั้นก็มีสภาพไม่ผิดไปจากมหาโจรหรือพระทุศีลที่แฝงมาในผ้าเหลืองแต่ประการใด

บทความนี้ มิได้ประเมินค่านักเขียนสูงสงเทียมกับเทวดาหรือพระพรหม เพียงแต่พยายามชี้ให้เห็นถึงคุณธรรมและความรับผิดชอบในใจมนุษย์ว่า สมควรจะดำเนินไปอย่างไร จึงจะมีค่าและเป็นพลังอุปถัมภ์ค้ำจุนโลกให้พัฒนาไปในแนวทางที่เป็นคุณ

๓ —

ถึงแม้จะยกปัญหาและข้อเสนอออกมาถึงเพียงนี้แล้ว ในตอนที่สุดก็ยังต้องการจะตั้งคำถามให้เลือกอยู่นั่นเองว่า โดยเนื้อแท้นั้น เราต้องการนักอ่านนักเขียนแบบไหน

ต้องการนักอ่านที่มีวิจารณญาณหรือนักอ่านที่ขาดวิจารณญาณ

ต้องการนักเขียนที่มีอุดมคติหรือนักเขียนที่ไร้อุดมคติ

หรืออีกนัยหนึ่ง เราต้องการนักอ่านที่ดีหรือนักอ่านที่ดีกว่า เราต้องการนักเขียนที่ดีหรือนักเขียนที่ดีกว่า.

สารบาญ

ตลาดหนังสือ ๒๔๙๖ / *สุทัศน์ กาญจนแพทย์* / หน้า ๘

จะทำอย่างไรกันดีกับวรรณกรรมแปลง / *"หนูเหน็ง"* / หน้า ๑๖

การวิจารณ์หนังสือในบ้านเรา / *วิทยากร เชียงกูล* / หน้า ๒๐

"ผู้ดี" ของ "ดอกไม้สด" / *นิลวรรณ ปิ่นทอง* / หน้า ๒๖

ทำไมจึงต้องมีคอลัมน์หนังสือ / *จิตติน ธรรมชาติ* / หน้า ๓๔

จดหมายจากนักเขียน / *ยอดธง ทับทิวไม้* / หน้า ๔๖

ระหว่างคืนค่ำและย่ำรุ่ง / *คาหลิล ยิบราน* / *เธียรชัย ลาภานันต์* แปล / หน้า ๔๘

ศิลปะแห่งการวิจารณ์ / *ส. ธรรมยศ* / หน้า ๙๖

นักเขียนบ้านเรา / *สุชาติ สวัสดิ์ศรี* / หน้า ๑๐๖

ศิลปะกับการวิจารณ์ / *ทวีป วรดิลก* / หน้า ๑๒๒

Call it Experience by Erskine Caldwell / *สิทธิชัย ธาดานิติ* แปล / หน้า ๑๓๐

จดหมายระหว่างมิตร / หน้า ๑๔๕

คารวะไม้เมืองเดิม / *สุจิตต์ วงษ์เทศ* / หน้า ๑๔๖

นักเขียนกับนักวิจารณ์ / *ณรงค์ จันทร์เรือง* / หน้า ๑๕๓

เก่า – ใหม่ – ซ้าย – ขวา / *นานาทัศนะ* / หน้า ๑๖๓

ขรรค์ชัย บุนปาน / หน้า ๑๖๘

เงียบเหงาเปล่าอกหมอง
จึงหยิบหนังสือมา
อ่านอ่านรำคาญฮือ
อย่างเราไม่เข้าใจ
ภาษาสมัยใหม่
อ่านนักชักวิงเวียน
แบบเก่เขวภาษา
อ่านเบื่อเหลือกำลัง

คิดถึงน้องหมองวิญญา
แก้รำคาญอ่านเรื่อยไป
แบบหนังสือสมัยใหม่
ภาษาไทยเขาไม่เขียน
ของถูกใจพวกนักเรียน
เขาช่างเพียรเสียจริงจัง
สมมติว่าแบบฝรั่ง
ฟังไม่ได้คลื่นไส้เหลือ

— พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ฯ

อันที่จริงกาพย์บทนี้ไม่จำเป็นเลย ที่จะบอกว่าใครแต่ง อ่านแล้วก็ไม่ต้องแปล ไม่ต้องอธิบายความหมายว่าท่านผู้แต่งมีความประสงค์อย่างใด จึงได้เขียนกาพย์บทนี้ขึ้น เพราะอย่างน้อยก็ใช้เป็นบทเรียนประเภทกวีนิพนธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษามาหลายปี ข้าพเจ้าเองก็เคยใช้มาตั้งแต่สมัยเรียนมัธยมตอนต้น เป็นกาพย์ที่ระบายความรู้สึกของท่านผู้รจนาที่มีอยู่ ต่อวงการประพันธ์ของเมืองไทยสมัยเมื่อ ๓๐–๔๐ ปีที่แล้วมาได้อย่างแจ่มชัดว่าในสมัยที่เมืองไทยกำลังตื่นตัวในเรื่องการศึกษาใหม่นั้น แบบแผนการประพันธ์ของเรามักจะนิยมเลียนตามแบบฝรั่ง แม้ว่าแบบของไทยเก่าแก่จะเป็นลวดลายกนกเทพนม อันละเอียดอ่อนสวยงามมากก็ดู

เคอะเขินไม่ทันสมัย ไม่ใช่ไทยอารยะ แต่ถ้าลงเป็นของฝรั่งแล้วละก็ แม้จะเป็นฝรั่งกังไสลวดลายหยาบแข็ง ก็เห็นเป็นของดีวิเศษเต็มประดาเสีย

นับจากนั้นมาจนถึงบัจจุบัน การศึกษาของเราเจริญขึ้นจากจำนวนผู้รู้หนังสือ ๕—๑๐ เปอร์เซนต์ เป็น ๔๐—๕๐ เปอร์เซนต์ จากจำนวนพลเมือง ๘ ล้านคน เป็น ๒๐ ล้านคน ภาวการณ์ด้านหนังสือของเรามีอะไรเปลี่ยนแปลงก้าวหน้าขึ้นบ้าง ในสมัยที่กล่าวถึงนั้น เมืองไทยมีแล้ว บทความอย่าง "*โคลนติดล้อ*" ของ *อัศวพาหุ* เรื่องแปลดี ๆ อย่าง "*ความพยาบาท*" ของ *แม่วัน* แต่บัดนี้เล่าทั้ง ๆ ที่การศึกษาเจริญขึ้น วงวิชาชีพทางการประพันธ์กว้างขวางขึ้น มีนักประพันธ์มากเปอร์เซนต์ขึ้น แต่มีเรื่องอะไรบ้างไหมที่พรั่งพร้อมสมบูรณ์ไปด้วยศิลปะการประพันธ์ เช่นเรื่องที่นำมากล่าวถึงนั้น ซึ่งแม้แต่บัดนี้ก็ยังไม่ตาย และข้าพเจ้าก็เชื่อว่ายังไม่ตายต่อไป อีกนานเท่านาน ยิ่งในด้านกวีนิพนธ์แล้ว คำที่ว่า "*กวีฤาแล้งแหล่งสยาม*" นั้นเห็นจะต้องเลิกอ้างเลิกอวดได้นับตั้งแต่สิ้น *ชิต บุรทัต* ผู้แต่ง *สามัคคีเภทคำฉันท์* และ *กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์* องค์ผู้นิพนธ์ *กนกนคร, พระนลคำฉันท์* สิ้นพระชนม์ลง มีหนังสือชั้นดี ๒ เล่มคือ *กามนิต* ของ *เสฐียรโกเศศ* และ *นาคะประทีป* กับ *ละครแห่งชีวิต* ของ *หม่อมเจ้าอากาศดำเกิง ระพีพัฒน์* แต่ก็ได้เขียนขึ้นเมื่อกว่ายี่สิบปีมาแล้ว

ในบัจจุบัน ตลาดหนังสือของเมืองไทยเต็มไปด้วยหนังสือนานาประเภทตั้งแต่หนังสือธรรมะธรรมโมไปจนกระทั่งหนังสือโป๊ ตั้งแต่หนังสือพิมพ์รายวันรายสัปดาห์ รายบักษ์ รายเดือน รายสะดวก ตั้งแต่หนังสือที่มีแต่เรื่องล้วนทั้งเล่มไปจนกระทั่งถึงหนังสือแจ้งความทั้งเล่ม *แต่น่าอนาถนักที่ตลอดทั่วทั้งหาดอันยาว*

สุดหูสุดตาของเม็ดทรายหนังสือ จะหามณีที่มีค่าควรแก่การยกย่องสักเม็ดก็ทั้งยาก

เมื่ออ่านมาถึงแค่นี้ หลายท่านคงคิดว่าข้าพเจ้าเป็นคนมองโลกของการประพันธ์หรือมองบรรดาท่านนักประพันธ์ใหญ่ที่มีชื่อเสียงพลุ่งโพลงอยู่ในขณะนี้ไป ในแง่ร้ายหรือเป็นคนหัวเก่าหัวโบราณ ท่านที่สมัยใหม่มากหน่อยก็ อาจจะเลยเถิดไปไปจนถึงว่าข้าพเจ้าเป็นพวก Capitalist เป็นพวกกฎุมพีอะไรต่ออะไรเทือกนั้นก็ได้

ข้าพเจ้ายอมรับว่า ข้าพเจ้าเองเขียนหนังสือไม่ได้ ถึงจะได้ก็คงไม่ดีดังที่ตัวเองปรารถนา เพราะไม่มี *"อารมณ์พิเศษ"* ที่เป็นคุณสมบัติสำคัญที่สุดของนักประพันธ์ แต่อย่างไรก็ตาม ขอให้เราได้มาพิจารณากันถึงความจริงที่เป็นอยู่ทุกวันนี้เสียก่อน

มองปราดแรกลงไปตามร้านขายหนังสือพิมพ์รายวันจะเป็นที่สะดุดตาท่านมากที่สุดโปรดพิจารณาพาดหัวในหน้าแรก ฉบับที่มีสถิติการจำหน่ายสูงอยู่ในเวลานี้พาดหัวว่าอย่างไร ล้วนแต่เป็นพาดหัวชนิด Sensation ทั้งนั้น หรือไม่อีกทีก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับอาชญากรรมต่าง ๆ จี้ ปล้น ฆ่า พวกบ้ากามารมณ์ ฯลฯ นี่คืออาหารที่บรรดานักข่าว นักเขียนบ๊อนเข้าสู่จิตใจประชาชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่อยู่ทุกวี่ทุกวัน อะไรเล่าคือผลที่จะบังเกิดขึ้นจากการเสนอข่าวหรือเรื่องราวเช่นนี้ ตอบง่าย ๆ ก็คือ จี้ ปล้น ฆ่า เรื่องเกี่ยวกับกามารมณ์นั่นแหละ ผลดีของการเสนอข่าวเช่นนี้ก็เห็นจะมีอยู่แต่ผู้เดียวคือตัวของผู้ขายข่าว แต่ผลเสียล่ะ ก็อนุชนที่จะเป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า ประชาชนผู้โง่เขลาเบาปัญญาและที่สุดก็คือสังคมอันเป็นส่วนรวมชาติใช่ไหม เคยมีผู้เห็นเงาแห่งความพินาศที่ครอบคลุมอยู่เหนือจิตใจของคนไทยเขียนจดหมายไปขอร้องให้เพลา ๆ มือลงเสียบ้าง แต่คำตอบที่ได้รับช่างสมกับจิตใจที่มัวสุมอยู่กับเรื่องกุ๊ย ๆ อะไรเช่นนั้น เสนอข่าวในฐานะที่มันเป็นข่าว โดยไม่ต้องคำนึงถึงมนุษยธรรมหรือศีลธรรมอะไรทั้งสิ้น ผลที่เกิดขึ้นจากข่าวนั้นจะเป็นอย่างไรช่างมัน ขอแต่เพียงให้หนังสือของเขาขายได้ และขายดีเท่านั้นเป็นพอแล้ว ให้ได้เงินไว้บำเรอผู้หญิงไว้เมาหัวร่าน้ำทุกเย็นเป็นดี นี่คือนักข่าวนักเขียนเมืองไทยทุกวันนี้ แต่ในเวลาเดียวกันนี้เองก็หันไปโทษความพุ่งเพ้อในวงสังคมชั้นสูงซึ่งตัวเองนั่นแหละเป็นผู้ไปสรรค์หามาเสนอผู้อ่าน

โทษภาพยนตร์ ว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้ศีลธรรมของประชาชนเสื่อมลง มีรายหนึ่งยอมรับว่าไม่ดีจริง แต่ที่ทำเช่นนั้นก็โดยความจำเป็นเพื่อสนองความต้องการของผู้อ่านซึ่งต้องการอย่างนั้น อันที่จริงหนังสือก็เหมือนอาหาร และนักเขียนหรือนักประพันธ์ก็เทียบได้กับแม่ครัว อาหารใดที่เป็นพิษแก่ผู้บริโภคแม้ว่าจะมีรสชาติสบอารมณ์ผู้กิน เมื่อแม่ครัวรู้ ไม่ทำให้เขาบริโภคอาหารที่ดีมีประโยชน์ ที่มีรสแม้จะไม่ถูกปากบริโภคแทน เมื่อไม่มีเข้าจริง ๆ ประชาชนซึ่งบัดนี้หนังสือได้กลายเป็นสิ่งจำเป็นแก่ชีวิตประจำวันไปแล้วก็จำต้องบริโภค หรือก็ค่อยผ่อนให้น้อยลงจนกว่าจะกลายเป็นของชินตาชินใจประชาชนไป คล้ายคนที่ต้องการอดเหล้า อดบุหรี่ การแก้ไขเช่นนี้ทำได้ง่าย เหลือเกิน ถ้าบรรดาเจ้าของ, บรรณาธิการ, นักข่าว นักเขียน, เห็นอะไรวูบ ๆ วาบ ๆ แล้วตาไม่ใหญ่ เท่าไข่ห่าน

ยังมีอยู่บ้างดอก สักหนึ่งหรือสองฉบับที่มีวิธีการคัดข่าว เสนอข่าวที่ถูกต้องตามหลักวิชาและศีลธรรมที่อยู่ในระดับมาตรฐานจริง ๆ แล้ว อยู่ในสายตาของคนโง่อย่างข้าพเจ้ามีเพียงฉบับเดียวเท่านั้นคือ "*สยามนิกร*" แต่เห็นจะจำหน่ายได้กระมังสักหนึ่งหรือสองในสามของฉบับที่ขายดีที่สุดของเมืองไทยที่มีอยู่ ๒—๓ ฉบับ

ประเภทหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ ส่วนมากบรรจุเรื่องอ่านเล่น จะมีข่าวก็มักจะเป็นทำนอง Selected News คือข่าวที่ย่อให้สั้นลงไปแล้ว นวนิยายที่ชื่นชื่อลือชาและเป็นที่สบอารมณ์ของนักอ่านซึ่งเป็นหญิงเสียกว่าครึ่งก็คือ เรื่องของความอิจฉาริษยาการแก่งแย่งชิงดีกันในเรื่องของความรักทางเพศ ผู้เขียนที่บรรยายภาพให้ Character ของตัวละครที่ Contrast ขัดแย้งกันได้มากที่สุด ดีจนกระทั่งจะหาได้จริง ก็แต่ในสวรรค์ เลวก็เลวจนกระทั่งจะต้องไปเที่ยวหาในนรก เป็นได้รับผลสำเร็จในชีวิตการประพันธ์แน่นอน เรื่องไหนก็เรื่องนั้น หนังสือพิมพ์รายสัปดาห์จะรีบแบมือรับทันทีพร้อมทั้งจ่ายค่าเรื่องให้อย่างงาม เพราะหนังสือฉบับนั้นจะขายดิบขายดีเป็นเท่าเท่าทีเดียว นวนิยายอีกประเภทหนึ่งที่ได้รับการต้อนรับอย่างดีวิเศษสุดก็คือนวนิยายการเมือง นวนิยายก้าวหน้า หรือนวนิยายของประชาชน ก็แล้วแต่จะเรียกกัน แต่ขณะนี้รู้สึกว่าจะก้าวช้าลงหน่อย เพราะภาษิตที่ว่า

"The pen is mighter than the sword" นั้นเกิดมีข้อความต่อท้ายออกไปอีกว่า But... Magna gladiorum est licantia–Great is the licenes of sword. อย่างไรก็ตามสำหรับความคิดเห็นส่วนตัวของข้าพเจ้า นวนิยายต่าง ๆ ที่เขียนและพิมพ์ขึ้นในปัจจุบันยังไม่มีเลยสักเรื่องเดียวที่จะเข้าถึงขั้นอมตะ มีชีวิตยืนยงอยู่ได้ตลอดไป จริงอยู่เรื่องเหล่านี้บางเรื่องในขณะนี้ได้ชื่อว่าเป็น Best Seller ของตลาดหนังสือเมืองไทย แต่คงจะแตกดับลงเหมือนพลุที่สิ้นดินขับในเวลาไม่กี่ปีนี้อย่างแน่นอน เพราะว่าแต่ละเรื่องเป็นเพียงเรื่องที่มีศิลปะในการดึงสตางค์จากผู้อ่าน แต่ทว่าไม่มีศิลปะของการประพันธ์อย่างแท้จริง

นอกจากนี้หนังสือรายสัปดาห์หลายฉบับยังมีวิธีดึงความสนใจของผู้อ่านด้วยการลงข่าวสังคมที่จดจำเอามาแบบแผนของฝรั่งกุ๊ย ๆ บรรยาย Action ต่าง ๆ ของพวกกาฝากสังคมพวกกุ๊ยชั้นสูงว่าดำรงชีวิตประจำวันด้วยการฉุยฉายไปมาอย่างไรควรไหมที่จะฟุ้งเฟ้อเห็นดีเห็นงามนำเอามาเป็นตัวอย่างเป็นข้อเขียนที่ทำให้กระดาษอันขาวสะอาดบริสุทธิ์เลอะเทอะสกปรกไปเปล่า ๆ ร้ายไปยิ่งกว่านี้ก็คือ มีหนังสือพิมพ์หลายฉบับจัดให้มีคอลัมน์สื่อสัมพันธ์ หาเพื่อน ซึ่งที่จริงก็คือ หาผัวหาเมียนั่นแหละ คอลัมน์ชนิดนี้เองทำให้เด็กหนุ่ม ๆ สาว ๆ จำนวนไม่น้อยต้องเสียผู้เสียคนไปด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของบริกิจบริการบ้า ๆ ชนิดนี้ ข้าพเจ้าคิดว่าเป็นวิธีการหาเงินที่น่าละอายใจที่สุดของผู้ที่เรียกตัวเองว่านักเขียน

ในจำพวกหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ที่วางขายเกลื่อนกลาดอยู่ตามร้านจำหน่ายหนังสือพิมพ์เวลานี้ ภาพปกจะต้องเป็นรูปผู้หญิงนุ่งน้อยห่มน้อยเสนอหน้าตัวเองแก่ผู้ชาย ราวกับตัวอย่างสินค้าของบริษัทค้าขาย เคยมีหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์บางฉบับนำเอาภาพเหตุการณ์ที่น่าสนใจมาทำภาพปก แต่ผลของการแหวกไปสู่แนวทางที่ถูกคือ ต้องล้มเลิกกิจการเอาหนังสือที่ขายไม่ได้ชั่งกิโลขายเจ๊กเป็นกระดาษทำถุงไป หรือไม่ก็สลัดอุดมคติเก่า ๆ ทิ้งหันไปตามอย่างฉบับอื่น ภาพหน้าปกต้องเป็นภาพผู้หญิงนุ่งน้อยห่มน้อยยิ้มยวนชวนให้ชายเชย ตลาดหนังสือของเมืองไทยต้องการหนังสืออย่างนี้ ภาพปกอย่างนี้

ถัดจากหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ก็คือหนังสือพิมพ์รายปักษ์และรายเดือนซึ่งส่วนมาก จัดทำเป็นรูปสารคดีเบื้องหลังข่าวอาชญากรรมต่าง ๆ ออกมาตีแผ่ให้ประชาชนทราบ การปล้น การฆ่า การฉกคร่าห้อนาจาร บรรดาวิธีทำอาชญากรรมต่าง ๆ ทำกันอย่างไร หนังสือพิมพ์ประเภทนี้จะอธิบายไว้อย่างละเอียดละออ รับรองว่าอ่านแล้วผู้อ่านสามารถที่จะปล้น ฆ่า หรือเป็นอาชญากรทางกามารมณ์ได้ทันที บรรดาหนังสือพิมพ์เหล่านี้มักจะแถลงออกตัวว่า เพื่อให้ผู้อ่านทราบวิธีการของพวกผู้ร้าย จะได้มีโอกาสป้องกันหรือเข้าใจ เมื่อเหตุการณ์เช่นนั้นประสบเข้ากับตัวเองแต่ข้าพเจ้ากลับเชื่อมั่นว่า โอกาสเดียวกันนั้นบรรดาอาชญากรต่าง ๆ ก็จะได้มีโอกาสศึกษาพินิจพิจารณาค้นหาข้อบกพร่องต่าง ๆ และนำไปแก้ไขให้โลดโผนพิสดารยิ่งขึ้น ผู้อ่านจะไม่มีโอกาสได้ศึกษาพฤติการณ์ต่าง ๆ ของอาชญากรและนำไปใช้อย่างได้ผลเลย มันจะให้ได้ก็แต่เพียงความตื่นเต้นสนุกสนานในพฤติการณ์ของผู้ร้ายเท่านั้น

ภาพปกและภาพประกอบเรื่องของหนังสือประเภทนี้ แน่นอน ทุกฉบับเป็นภาพ Action ของเหตุการณ์ที่นำมาเขียนลงในฉบับที่ประกอบเรื่องจำพวกสารคดีเชิงข่าวรูปผู้ร้ายเจาะเซฟ ผู้ร้ายกำลังยิงสู้กับตำรวจ ชู้ฆ่าผัวผัวฆ่าชู้ อะไรทำนองนั้น รูปประกอบเรื่องที่เกี่ยวกับความเสื่อมสลายของสังคมก็เป็นรูปชายกำลังแสดง Romance กับพวกโสเภณีชั้นสูงหรือพวกดาวสังคม ล้วนแล้วแต่สอดสีสวยสดแพรวพรายระยิบระยับไปหมด หนังสือพิมพ์ประเภทนี้ถ้าถือว่าเป็นกระจกฉายภาพสังคมหรือเป็นครูผู้สอนโลกแก่ประชาชนแล้วก็นับว่าทันสมัยมากนอกจากจะสอนด้วยตัวหนังสือธรรมดาแล้วยังมีภาพประกอบการสอนเสียด้วย ข้าพเจ้าเองถือว่าหนังสือประเภทนี้คือหนังสือชั้นต่ำทรามอย่างที่สุด อย่างไม่มีอะไรจะเปรียบ แต่อนิจจา หนังสือประเภทนี้แหละที่พิมพ์แล้วจะจำหน่ายได้มากที่สุด หนังสือพิมพ์ประเภทนี้คือสินค้าที่ตลาดหนังสือเมืองไทย ต้อนรับอย่างอบอุ่น

ภาวการณ์ เช่นนี้ไม่เคยปรากฏว่ามีใครยื่นมือเข้าไปเกี่ยวข้องแม้แต่กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ หรือตำรวจ เพราะว่าท่านเหล่านั้นมองแต่ในแง่ที่ว่ากันเป็นศิลปะหรือไม่ก็ธุระไม่ใช่ ท่านเหล่านั้นตีความ

หมายของคำว่าศิลปะก็แต่เฉพาะในแง่ตะวันตกที่ท่านได้รับการอบรมสั่งสอนมาจากพวกฝรั่งกังไส ของดี ๆ ของเราไม่ว่าจะเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่แสดงถึงความเจริญ แสดงถึงความเป็นผู้มีอารยธรรมของคนไทย กำลังจะถูกขนบธรรมเนียมประเพณีแบบฝรั่งกุ๊ย ๆ กลืนไปหมด ตราบใดที่ท่านคนใหญ่คนโตของบ้านเมืองยังเห็นว่า M.R.A. ประเสริฐกว่าพุทธศาสนา มาตรฐานของหนังสือต่าง ๆ ในเมืองไทยก็คงต้องอยู่ในระดับต่ำเช่นนี้ตลอดไป ข้าพเจ้าผู้เป็นเพียงประชาชนเดินถนนเล็ก ๆ คนหนึ่งก็ได้แต่มองดูความหายนะของเราด้วยความขมขื่น แม้ว่าจะไม่ถึงกับน้ำตาไหลลงอาบหน้าเช่นใคร อีกหลายคน อย่างมากก็ได้แต่เพียงพยายามแก้ไขเล็ก ๆ น้อย ๆ ไปตามกำลังปัญญาและความสามารถจะอำนวย

มีนักเขียนหลายคนพยายามจะโยนความผิดในเรื่องระดับมาตรฐานของหนังสือไปให้ผู้อ่าน โดยมองข้ามความผิดพลาดของตัวเอง คิดไปว่าเป็นเพราะประชาชนส่วนมากได้รับการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ แต่ท่านนักเขียนผู้ถือตนว่ายิ่งใหญ่ทั้งหลาย ท่านเคยคิดบ้างไหมว่าก่อนหน้านี้ ก่อนที่เราประชาชนจะมีอิสระเสรีในระบอบประชาธิปไตย ก่อนที่เปอร์เซ็นต์การศึกษาของพลเมืองจะสูงถึงแค่นี้ ภาวการณ์ทางด้านหนังสือของเมืองไทยเป็นอย่างไรดีหรือเลวกว่าในปัจจุบัน สมัยนั้นเรามี *"เทียนวรรณ"* มี *"แม่วัน"* ใครต่อใครอีกหลายท่าน แต่บัดนี้เล่าเรามีอะไร เรามีแต่นักหนังสือพิมพ์ที่เป็นนักการเมืองใต้ดินนักเขียนที่เขียนหนังสือไม่รู้เรื่องแต่ชอบเรียกตัวเองว่านักคิด นักปรัชญา เรามีแต่นักเขียนเรื่องเซ็กส์มากมายจนนับตัวไม่ถ้วน โดยยึดแบบแผนของครูชั่ว ๆ ชาวตะวันตก มีบทประพันธ์สมัยใหม่ที่ไหนบ้างพอที่เราจะกล้าเรียกด้วยความพากพูมใจว่า มีแบบแผนและลักษณะเป็นไทยแท้

หลายท่านคงนึกหมั่นไส้ข้าพเจ้าโดยเฉพาะนักเขียนใหญ่ ๆ เวลานี้ แต่ข้าพเจ้าถือว่าไม่ใช่เรื่องที่ข้าพเจ้าควรจะต้องเกรงกลัว ในเมื่อสิ่งที่ข้าพเจ้าดำเนินไปเป็นแนวทางที่ถูกต้องเหมือน Disraeli, Marry Correlli, Ben Johnson ที่เดินไปในทางที่ถูกต้อง แม้จะต้องเสี่ยงกับการหมั่นไส้ของคนทั้งหลายมากมายนับไม่ถ้วน งานเขียนของท่านเหล่านี้จะไม่เป็นอมตะมา

จนบัดนี้เลย ถ้าท่านมัวแต่พะวงอยู่แต่ความต้องการของคนอ่าน และนักเขียนรุ่นพี่สมัยนั้น

ข้าพเจ้าขึ้นต้นเรื่องด้วยกาพย์แสดงความรู้สึกว่าหนังสือในเมืองไทยกำลังเสื่อมเพราะโรคตื่นฝรั่งของพระมหาธีรราชเจ้า อันเป็นความรู้สึกที่ข้าพเจ้ามีอยู่ต่อวงการหนังสือของเมืองไทยปัจจุบัน บางท่านอาจจะว่าความรู้สึกของข้าพเจ้านี้จะไม่เป็นการขัดกับโคลงบทหนึ่งของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าอยู่หัว เหมือนกันดอกหรือ โคลงบทนี้คือ

ใดใดในโลกล้วน นับถือ
คนที่รู้หนังสือ แต่งได้
คนเกลียดอักษรคือ คนบา
คนเยาะกวีไซร้ แน่แท้คนดง

ข้าพเจ้าก็ขอตอบว่าไม่ขัด เพราะข้าพเจ้านับถือคนที่แต่งหนังสือที่ดีเท่านั้น นอกจากนั้นยังเข้าใจว่าความหมายที่แท้จริงของคนที่รักหนังสือ แต่งได้ในโคลงบทดังกล่าวองค์นิพนธ์มุ่งหมายถึงการเขียนหนังสือที่ดีมากกว่าจะเข้าใจกว้าง ๆ อย่างที่หลายคนเข้าใจ การเขียนหนังสือมิได้หมายความว่าเป็นนักแต่งหนังสือ การเขียนได้มาก ได้เร็ว ขายได้มากก็มิได้หมายความว่า หนังสือนั้นจะต้องดีวิเศษหรือผู้เขียนจะเป็นนักปราชญ์เพราะว่าเสียงของประชาชนส่วนมากที่ต้อนรับมิได้เป็นเครื่องตัดสินว่าข้อเขียนนั้นจะเป็นศิลปอันแท้ แต่ทว่าศิลปะมันตัดสินตัวของมันเองว่าเป็นศิลปะที่แท้จริงหรือไม่

ท่านผู้ที่เรียกตัวเองว่า นักเขียน ทุกท่าน อย่ามัวไปโทษการศึกษาของประชาชนโทษรัฐบาล และอะไรต่ออะไรร้อยแปดพันเก้า ว่าเป็นผู้ทำให้สังคมทุกวันนี้เสื่อมทรามลงเลย ลองสลัดอคติในตัวทิ้งแล้วหันมาพิจารณาตนเองดู พิจารณางานของท่านที่นำออกสู่ประชาชน ท่านจะพบว่า ตัวของท่านเองนั่นแหละมีส่วนทำให้สังคมเน่าเฟะอยู่มาก ไม่น้อยกว่าใคร ที่ท่านพร่ำว่าอยู่ทุกวี่ทุกวันนี้เลย

ตลาดหนังสือ
กะดึงทอง ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒
พ.ค.—มิย. ๒๔๙๖

ผู้ที่ข้องเกี่ยวอยู่ในวงการหนังสือ–ทั้งนักเขียนและนักอ่าน–คงยังจำกันได้ว่า เมื่อปีที่แล้ว ได้มีบทวิจารณ์เรื่อง *"ตลาดหนังสือ"* ปรากฏในหนังสือ *"กะดึงทอง"* เล่มเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๙๙ เป็นที่เกรียวกราวกันอยู่มาก จะเป็นเพราะบทวิจารณ์นั้นวิจารณ์อย่างตรงไปตรงมา หรือว่ามัน *"จริงเกินไป"* สำหรับผู้ที่ถูกวิจารณ์ก็ตามที แต่บทวิจารณ์นั้นก็ได้วิจารณ์ตลาดหนังสือ – โดยเฉพาะหนังสือประเภทนวนิยายไว้หลายแง่ แง่หนึ่งบางคนอาจจะยังจำได้ ก็คือข้อความที่ว่า *"–ส่วนที่ร้ายกว่าเพื่อน ก็คือบางคนลอกเอาเรื่องของฝรั่งมาทั้งดุ้นเสร็จแล้วก็ดัดแปลงเป็นเรื่องไทย ใส่นามปากกาของตัวเองลงไปหน้าเฉยตาเฉย"*

นวนิยายเรื่อง *"ใหม่ถอดด้าม"* สองตอนจบของ *เรียมเอง* ชื่อ *ศพสวาท* ซึ่งลงใน *"สยามสมัย"* เล่มที่ ๙๓๖ จันทร์ที่ ๑๙ สิงหาคม และเล่มที่ ๙๓๗ จันทร์ที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ นี้ เห็นจะเป็นอีกรายหนึ่งที่ตกเป็นเหยื่อของคำวิจารณ์ข้างต้นนั้น

"เรียมเอง" เริ่มนวนิยาย *"ใหม่ถอดด้าม"* (ตามตัวโปรยโฆษณาสรรพคุณที่หน้าปก) ของเขาว่า – –

> ตีสองของวันใหม่ เป็นเวลาที่น่าเบื่อหน่ายที่สุดสำหรับคนเรา ที่เพิ่งเคลิ้มหลับจะลุกขึ้นไปรับโทรศัพท์ แม้กระนั้นข้าพเจ้าก็จำใจต้องโงเงลงจากเตียงนอน เปิดไฟ และเปิดประตูเข้าไปในห้องหนังสือซึ่งอยู่ติดกัน ทันใดที่ได้ยินเสียงแว่วมาตามสาย จำได้ว่าเป็นใครเท่านั้น ก็เดือดดาลอยากจะกระแทกหูฟังลงบนเครื่องรับ แต่ก็ยับยั้งใจไว้ได้
>
> "ดุสิตริคะ?" เสียงนั้นสั่น

พร่า ข้าพเจ้าได้ยินลมหายใจแรงติดตามมาด้วย

"ใช่! แต่มันเรื่องอะไรกันวิไล ที่ทำให้คุณเที่ยวรบกวนการนอนของชาวบ้านในเวลาดึกดื่นจนป่านนี้? คุณไม่มีวันจะหลับนอนเหมือนคนอื่น ๆ เขาบ้างหรืออย่างไร ?

เป็นสำนวนและลีลาการเขียนของ *"เรียมเอง"* ชัด ๆ สำนวนที่กร้าว ทันอกทันใจอย่างไรก็อย่างนั้น ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปเลยกับวัยและสังขารที่กร่ำงานเขียนมากว่า ๒๐ ปี และนั่นก็เป็นลักษณะพิเศษเฉพาะของ *"เรียมเอง"* ผู้ได้ชื่อว่ามือไม่ตก

จากการขึ้นต้นเรื่องอย่างซ่อนเงื่อนลึกลับอยู่หน่อย ๆ นี่เองที่ชวนให้อ่านต่อ เพื่อจะติดตามเนื้อเรื่องให้ตลอด ชั่วแต่ว่าพออ่านไปได้สัก ๒—๓ คอลัมน์ก็ชักสะดุ้งใจ และไม่ได้สงสัยอะไรอีกเลยเมื่อจบเรื่อง

ผู้ที่คุ้นกับงานเขียนของ *มอห์ม* จะบอกได้ทันทีว่า *"ศพสวาท"* มีโครงเรื่อง ตลอดจนการดำเนินเรื่อง เป็นอย่างเดียวกับ *Up At The Villa* ของ *มอห์ม* นั่นเอง ชั่วแต่ตัดให้สั้นเข้า จับเอาแต่ตอนหัวใจของเรื่องมาดัดแปลงเสียใหม่ให้เป็นเรื่องไทย และ.....ดูเหมือนจะหย่อนรสกว่าของเดิมเขาเสียด้วยซ้ำ

Up At The Villa เป็นหนังสือเก่า พิมพ์ครั้งแรก เมื่อปี ๑๙๔๐ ในหนังสือรายเดือนฉบับหนึ่ง โดยมีชื่อว่า *The Villa On The Hill* แต่เมื่อพิมพ์เป็นรูปเล่มครั้งแรก ได้เปลี่ยนชื่อเป็น *Up At The Villa* และต่อมาก็ยังพิมพ์ออกจำหน่ายอีกหลายครั้ง นักอ่านบางคนอาจจะเคยอ่านหนังสือเรื่องนี้ตั้งแต่เมื่อ ๑๐ ปีมาแล้ว แต่ราว ๒ เดือนมานี้ ได้เห็นหนังสือนี้ในรูปของพ็อคเก็ทบุ๊ค ราคา

เล่มละ ๙ บาท มีจำหน่ายอยู่ในตลาดหนังสือ *จำปี*" จาก *A Favour To A Friend* ของ เมืองเรา เพราะฉะนั้นถ้าใครยังข้องใจ ก็ควร *วิลเลียม ซาโรยัน* ฯลฯ ไปหาอ่านดูได้ ตั้งแต่หน้า ๕๗ เป็นต้นไป

อย่างไรก็ตาม วิธีการเช่นนี้ ไม่ได้มีแต่เฉพาะ "*เรียมเอง*" นักประพันธ์ชื่อดังของเราหลายคนได้เคยกระทำกันมาแล้ว ในยุคนี้งานของ *จอห์น สไตน์เบ็ค* ของ *อัลแบร์โต้ โมราเวีย* ผู้กำลังมีชื่อรุ่งโรจน์ ได้เคยโดน "*แปลง*" มาเสียหนักต่อหนัก และไม่เฉพาะแต่นวนิยาย แม้ข้อคิดเชิงปรัชญาของ *เบอร์แทรนด์ รัสเซลล์* ผู้ได้รางวัลโนเบล ก็ได้เคยโดน "*ถอด*" มาแล้วเหมือนกันสำหรับนวนิยาย เท่าที่พอจะนึกออกก็มี *หัวใจให้เช่า* ของ *นิตยา นาฏยะสุนทร* ซึ่งแปลงมาจากเรื่อง *The Woman of Rome* ของ *อัลแบร์โต้ โมราเวีย*, *หนองหวาย* ของ *วิลาศ มณีวัต* จากเรื่อง *The Pearl* ของ *จอห์น สไตน์เบ็ค* และ *นางบาป* ของผู้เขียนคนเดียวกันนี้ จากเรื่อง *The Conjugal Love* ของ *อัลแบร์โต้ โมราเวีย* และไล่ ๆ กับ "*ศพสวาท*" ก็มีเรื่อง "*สงเคราะห์เพื่อน*" กับ "*ถ่านไฟใหม่*" ของ "*เจ้า*

นี่เป็นแต่เพียงตัวอย่างส่วนหนึ่งเท่านั้น หากจะให้จาระไนกันจริง ๆ ก็คงจะมีอีกมาก รวมทั้งที่ยังสงสัย และไม่ขอยืนยันก็มีอีกไม่น้อยเหมือนกันเพราะเท่าที่อ่าน ๆ ดู ทั้งโครงเรื่องและลักษณะของตัวละคอน ตลอดจนสำนวนเขียนนั้น ไม่น่าจะเป็นแบบไทย ๆ เลย เช่นบางเรื่องในชุด "*จ้อนกับแดง*" ของ *ก. ศยามานนท์* เป็นต้น แต่ทั้งนี้ก็เป็นเพียงข้อสงสัย จะยืนยันลงไปไม่ได้เพราะยังไม่ได้เคยอ่านฉบับภาษาฝรั่งเศส ฉะนั้นจึงต้องยกประโยชน์จากข้อสงสัยให้เป็นของผู้ประพันธ์ไปก่อน

ในประเทศพม่า มีองค์การของรัฐบาล อยู่องค์การหนึ่งที่น่าสนใจคือองค์การแปลหนังสือภาษาต่างประเทศ ได้ทราบว่าเขาทำกันอย่างเป็นล่ำเป็นสัน เลือกแปลจากเรื่องดี ๆ ที่เขาเห็นสมควรจะแปล วิธีการดูออกจะดีมีประโยชน์อยู่ แต่ก็ไม่แน่นักว่าจะมี "*วรรณกรรมแปลง*" หลงอยู่

ในวงการหนังสือของพม่าบ้างหรือเปล่า เพราะนักเขียนฝรั่งนั้นก็ช่างอุดมสมบูรณ์มากหน้าหลายตาเสียเหลือเกิน องค์การจะมีคนทำงานพอ..... คืออ่านหนังสือฝรั่งได้ทั่วถึงหรือไม่ก็ไม่รู้

ส่วนของเราเล่า จะทำอย่างไรดี จะเอาอย่างเขา หรือว่าจะลองตั้งสมาคมนักอ่านหนังสือขึ้นสักสมาคมหนึ่ง ให้อ่านทั้งของเราและของฝรั่งทุกชนิดที่ใครจะอ่านได้ แล้วถึงบีก็ให้สมาคมมีหน้าที่คัดเลือกและให้รางวัลแก่เรื่อง "*แปลง*" ที่ดีที่สุดในรอบบี หากใครจะมีความเห็นว่า ควรให้รางวัลแก่เรื่องแปลงที่ยังรักษาสำนวนฝรั่ง และบรรยากาศฝรั่ง ๆ ไว้ได้อีกรางวัลหนึ่ง ก็ดูเข้าทีอีกเหมือนกัน หรือใครจะเสนอความคิดแยบคายอย่างอื่นอีกก็ขอเชิญ

สยามรัฐ สัปดาห์วิจารณ์ ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑๑
วันอาทิตย์ ๑ กันยายน ๒๕๐๐

การวิพากษ์วิจารณ์

คำว่า วิพากย์วิจารณ์ ถ้าพูดกันธรรมดาสามัญ ก็มักมีความหมายไปในทางว่าติเพื่อหาตำหนิข้อบกพร่องในสิ่งที่วิจารณ์ แท้จริงการวิพากย์วิจารณ์ ก็เพื่อจะค้นหาคุณงามความดีซึ่งมีอยู่ในสิ่งนั้น เพื่อกำหนดค่าของสิ่งนั้นว่า สูง ต่ำ หรือ ดี ชั่ว แค่ไหน จึงจำเป็นอยู่เองที่ต้องพิจารณาถึงข้อบกพร่องในสิ่งนั้นด้วย เพื่อจะได้ไต่ขึ้นไปหาสิ่งที่ถือว่าเป็น อุดมคติ ได้สะดวกขึ้น เพราะฉะนั้น ว่าในหลักวิชาการวิพากย์วิจารณ์ จึงไม่ใช่เรื่องจะจับผิดหาข้อบกพร่องโดยตรง แต่เป็นเรื่อง ค้นหา และกำหนดค่าให้แก่สิ่งนั้น

— *พระยาอนุมานราชธน* — **วรรณคดีในแง่วรรณศิลป์**

ในวงสนทนาของนักอ่านมักไม่พ้นที่จะต้องมีข้อพิสวงข้อนี้ อะไรกันนักวิจารณ์ของเราหายไปไหนกันหมด? ในขณะที่เรามีนักเขียนชนิดที่น่าจะพูดถึงกันให้ละเอียดอย่าง *เสนีย์ เสาวพงศ์, ลาวคำหอม* และมีกวีที่น่าจะพูดถึงได้อย่าง *นายผี, อังคาร กัลยาณพงศ์* หรือแม้แต่ *นิภา บางยี่ขัน* มีนักวิจารณ์คนไหนที่เราน่าจะพูดถึงกันได้อย่างชื่นชมบ้างในรอบระยะสิบปีนี้?

บางคนที่มาจากวงนอกอาจจะแย้งขึ้นมาว่า *"—อ้าว, แล้วที่ที่เขาวิจารณ์กันอยู่ในหนังสือพิมพ์ล่ะ ใครกันไม่ใช่พวกนักวิจารณ์หรอกหรือ?"* ถูกละ จะเรียกเขาอย่างนั้นก็ได้ถ้าเราต้องการ แต่มีใครไหมที่เคยแยกแยะ *คึกฤทธิ ปราโมช* หรือ *อุษณา เพลิงธรรม* มาชำแหละอย่างละเอียดให้สมกับตำแหน่งของคำว่า *"นักวิจารณ์"* มีใครไหมที่จะวิพากษ์วิจารณ์อังคารโดยเหตุผลที่เพียงพอมากกว่าการไม่ใยดีต่อกฎเกณฑ์ทางฉันทลักษณ์ของเขา เหมือนเรื่องสั้นของบางนักเขียนจนถึงกับนักเขียนผู้นั้นไม่กล้าเขียนอีกเลย เราก็มีบ้างดอกนักวิจารณ์สมัครเล่นที่มีฝีมือดีบางคน แต่ก็แค่นั้น สิ่งที่เขาเป็นได้ก็คือเพียง *"นักวิจารณ์สมัครเล่นชั้นดี"* ในขณะที่เรากำลังเรียกร้อง *"นักวิจารณ์แท้แท้"* ซึ่งเราน่าจะพูดถึงเขาได้ดุจเดียวกับที่เราเคยพูดถึง *มนัส จรรยงค์* หรือใครบางคนในฐานะนักเขียนแท้แท้

เขียนมาถึงตรงนี้ก็คงจะเริ่มทำให้ผู้ที่คิดว่าตนเป็นนักวิจารณ์ชักเคืองเคืองได้แล้ว นี่คือคำท้าทายอันหนึ่งซึ่งน่าจะพอนับเป็นข้อทดสอบได้ เพราะแท้จริงแล้วนักวิจารณ์ก็คือ ผู้ที่มีสิทธิจะทำให้คนอื่นเคือง โดยตัวเองไม่ต้องเคืองตอบ (*แน่ละยกเว้นถ้าถูกโจมตี ด้วยเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับงาน*) เนื่องจากนักวิจารณ์จะต้องเป็นผู้ที่กล้า ไม่รวนเร มีน้ำอดน้ำทน รับผิดชอบและปราศจากอคติ

ทุกวันนี้การที่งานวิจารณ์ในบ้านเราไม่เจริญรุ่งเรืองถึงขั้นเทียบกับงานเขียนนั้นเห็นจะไม่ได้เป็นเพราะเหตุที่ว่ามันเป็นงานที่ยากอย่างเดียว เพราะถ้าจะนับกันเช่นนั้น งานเขียนก็อาจจะยากกว่าเสียด้วยซ้ำ เพราะการที่จะเป็นนักเขียนได้ถึงจะไม่ต้องการคุณสมบัติเลอเลิศอย่างนักวิจารณ์ แต่สิ่งหนึ่งซึ่งยากเสียยิ่งกว่าสิ่งใด ก็คงจะเป็นอย่างที่เฮมิงเวย์ว่าไว้ คือจะต้องมี "*ปัญญาพอที่จะเขียนได้ด้วย*" แต่ถึงอย่างนั้น งานวิจารณ์ในบ้านเรากลับดูเหมือนจะต้องประสบกับปัญหาอย่างหนักที่สุดหากจะเทียบกับงานสร้างสรรค์ด้านอื่นอื่น ขอให้เราลองมาพิจารณาดูกัน

ประการแรกที่สุด คือ เกือบจะไม่ค่อยมีใครในบ้านเราที่จะยอมรับว่า งานวิจารณ์คืองานสร้างสรรค์ชนิดหนึ่ง นักเขียนหลายคนถึงกับไม่เห็นความสำคัญเอาเลยอย่างมากด้วยซ้ำไป "*ไปฟังทำไมไอ้พวกที่ไม่มีปัญญาสร้างงานก็เลยดีแต่เที่ยววิจารณ์งานคนอื่น*" นี่เป็นความคิดที่แคบที่สุดในบรรดาความคิดแคบหลายอย่างของประเทศด้อยพัฒนาอย่างบ้านเรา งานวิจารณ์นั้นในสังคมที่เจริญด้วยศิลปวัฒนธรรมถือว่าเป็นงานที่มีคุณค่าควบคู่ไปกับงานเขียน อาจจะไม่ดีเท่าแต่ก็ไม่ใช่ต่างกันอย่างถึงขนาดที่นักเขียนจะหมิ่นนักวิจารณ์ได้ มีงานวิจารณ์ดีดีมากมายซึ่งเป็นที่ยกย่องและอยู่มาถึงปัจจุบัน และไม่น่าแปลกใจเลยที่ว่าเป็นความจริงอย่างยิ่งที่นักวิจารณ์ผู้สามารถบางคนสามารถมองงานบางชิ้นได้ลึกซึ้ง และอธิบายออกมาได้ดีกว่าผู้สร้างงานนั้นเองเสียอีก และนี่เองคือหัวใจและคุณค่าแท้แท้ของงานวิจารณ์ซึ่งมีขึ้นเพื่อจะจรรโลงและสร้างสรรค์ ไม่ใช่ทำลาย

เมื่องานวิจารณ์ไม่เป็นที่ยอมรับ สิ่งที่จะจูงใจให้คนเป็นนักวิจารณ์ก็ไม่มีอุปสรรคยังมีมากกว่านั้นอีกไม่มีหนังสือพิมพ์

ฉบับไหนต้องการจ้างนักวิจารณ์ไว้ทำงานเลย เพราะสถาบันฐานันดรสี่ที่ยิ่งใหญ่ในบ้านเรา เกือบจะถือเอาว่างานวิจารณ์เป็นงานที่ใครจะเขียนก็ได้ และคอลัมน์วิจารณ์ต่าง ๆ ที่เปิดกันขึ้นมาส่วนหนึ่งก็ไม่ได้มีเหตุผลที่บริสุทธิ์สำหรับการวิจารณ์แต่อย่างเดียวโดยไม่หวังผลทางโฆษณาด้วยเลย หรือไม่ผู้คุมคอลัมน์เองก็มักเป็นคนมีเพื่อนฝูงอยู่ในวงการเขียนมากและเป็นคนขี้เกรงใจเป็นคนกตัญญูรู้คุณ เราจึงไม่ค่อยน่าแปลกใจที่จะพบว่า คำวิจารณ์ส่วนใหญ่นั้นมักจะเป็นคำยกย่องหรือคำโฆษณาชวนเชื่อกันเสียมากกว่าอย่างอื่น นี่เป็นเหตุอันสำคัญที่พลอยมีผลให้คนทั่วไปไม่ศรัทธาในงานวิจารณ์ไปด้วย งานวิจารณ์จึงยิ่งไม่เป็นที่ยอมรับหนักกันขึ้นไปอีก

ประการสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ดูเหมือนว่าเราจะยังไม่ค่อยคุ้นกับความหมายของคำว่า *ศิลปะ* มากนักจึงมักจะไม่ยอมเข้าใจว่า งานศิลปะนั้นย่อมจะถูกวิจารณ์ได้ไม่ว่าผู้สร้างจะเป็นใครก็ตาม เพราะงานศิลปะเป็นงานที่สูงส่ง ใครบังอาจยื่นคอออกมาก็ย่อมพร้อมที่จะถูกสับเป็นธรรมดา (*นักเขียนที่มักเป็น "โรคแพ้นักวิจารณ์" จึงแสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้ที่มีจิตใจของแม่ค้าหรือคนที่หลงตัวเองมากกว่าจะมีจิตใจของนักศิลปะอย่างเห็นได้ชัด*) จึงแทบไม่น่าแปลกใจอีกเหมือนกัน ที่เราต้องมีวรรณคดีเลวเลวมากมายอยู่ในรายชื่อที่ทางสภาระดับชาติจัดทำขึ้น เพียงเพราะไม่มีใครกล้าพอที่จะไปแตะต้อง ดังนั้น เมื่อใครสามารถแสวงหาการยกย่องขึ้นมาได้ ไม่ว่าจะโดยวิธีใดก็ตาม ก็ได้กลายเป็นธรรมเนียมที่ไม่มีวันเลยที่เขาผู้นั้นจะสร้างงานเลวได้อีกต่อไป ทั้ง ๆ ที่ความจริงแล้ว เขามักจะสร้างงานที่เลวยิ่งไปกว่างานชิ้นก่อน ๆ เสียโดยมาก ความไม่คุ้นกับการวิจารณ์นี้มีอยู่ทั่วไปจนกระทั่งว่าบางครั้งผู้อ่านก็พลอยเป็นโกรธเป็นแค้นแทน เมื่อมีใครมาวิจารณ์นักเขียนคนโปรดของตนไปในทางที่ไม่ดี และมักลงความเห็นเอาง่าย ๆ ว่า นักวิจารณ์เป็นผู้ที่ขี้อิจฉาริษยา

นักวิจารณ์แห่งยุคนี้จึงต้องเป็นผู้เสียสละอย่างสูงในอันที่จะต้องมีน้ำอดน้ำทนในการทำงานแบบที่ต้องอยู่หลังฉากเช่นนี้ เพราะ

จำเป็นต้องใช้เวลาศึกษาไม่น้อย และต้องใช้ความกล้ามากทีเดียว ในการที่จะชี้ให้คนเห็นว่า หนังสือเรื่อง "*ข้างหลังภาพ*" ของ "*ศรีบูรพา*" นั้นเชยและล้าสมัยแค่ไหน และต้องถึงกับเอาชื่อเสียงของตัวเข้าเสี่ยงทีเดียว หากใครพยายามจะพิสูจน์ว่า *อาจินต์ ปัญจพรรค์* เป็นเพียงนักเล่านิยายและเขียนเรื่องเลวเลวไว้มากกว่าเรื่องดีดี หรือเพียงแต่พยายามจะชี้ให้เห็นว่า หนังสือชุด *พฤษภาคม* อะไรต่ออะไรนั้นกระเดียดไปทางเรื่องถ่อย ๆ มากกว่าจะให้แง่คิดที่มีสติปัญญา และเสร็จแล้วนักวิจารณ์ผู้นั้นก็จะไม่ได้อะไรกลับคืนเลย จะแทบไม่มีแม้แต่ค่าเขียนคำวิจารณ์นั้น จะไม่มีคำชมเชยหรือคำขอบคุณ นอกจากปฏิกิริยาตรงกันข้าม จากผู้ประพันธ์คนนั้น เพื่อนฝูงในกลุ่มของเขาหรือฝ่ายที่ถือหางเขาอยู่ และที่สำคัญกว่านั้นก็คืออาจจะไม่มีใครลงพิมพ์ข้อเขียนให้อีกต่อไป และอาจจะถูกกีดกันไม่ให้ผุดเกิดขึ้นในวงการอันคับแคบนี้เลยก็ได้

ความผิดพลาดอันสำคัญที่สร้างข้อขัดแย้งระหว่าง *นักเขียน* และ *นักวิจารณ์* อยู่เสมอมาประการหนึ่งก็คือ ในขณะที่นักเขียนเราดูหมิ่นนักวิจารณ์นั้น นักเขียนก็มักจะเอาใจใส่กับคำวิจารณ์ของนักวิจารณ์มากเกินไป เพราะอันที่จริงแล้วเราต้องไม่ลืมว่า คำวิจารณ์นั้น ๆ เป็นของ "*คนคนเดียวเท่านั้น*" และผู้อ่านย่อมมีวิจารณญานของตัวเองที่จะเลือกเชื่อใครหรือไม่เพียงใด อาจจะเห็นด้วยในบางส่วนไม่ใช่ว่านักวิจารณ์ วิจารณ์มาอย่างไรแล้วคนอ่านต้องเชื่อตามหมด เนื่องจากเรื่องของรสนิยมนั้นเป็นเรื่องที่เถียงกันยาก นักเขียนที่วิตกกังวลเมื่องานของตัวถูกวิจารณ์ไปในทางไม่ดี จึงแสดงให้เห็นถึงความไม่มั่นใจในตัวเองและการดูถูกคนอ่านอย่างเห็นได้ชัด ความวิตกว่าเรื่องของตนจะขายไม่ดีเมื่อถูกวิจารณ์ในทำนองไม่ดีนั้น เป็นความวิตกแบบพ่อค้า ไม่ใช่ศิลปินผู้มือหังการ์ของตัวเองแต่อย่างใด คนที่อยากได้ชื่อเสียงโดยไม่ยอมเสี่ยงเช่นนี้ น่าจะได้ถูกกวาดตกไปจากเวทีอันศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเฉพาะคนที่เก่งจริงจึงควรแสดงอยู่ได้แล้ว

ถึงตอนนี้ก็อาจจะมีใครอยากแย้งขึ้นมาว่า ผู้เขียนชักจะบ้ายสีมากเกินไปหน่อยแล้วกระมัง เดี๋ยวนี้เรากำลังมีนักวิจารณ์ที่บริสุทธิ์ใจเกิดขึ้นเรื่อย ๆ และนักเขียนที่ยอมรับฟังการวิจารณ์ก็มีบ้างแล้วเหมือนกัน ก็อาจจะเป็นได้ว่า อนาคตของการวิจารณ์ได้ค่อยค่อยกระเตื้องขึ้นแล้ว แต่ก็อย่าหมายมากนักว่าจะไปได้เร็วและไกล ความบริสุทธิ์ใจอย่างเดียวไม่อาจจะทำให้ใครเป็นนักวิจารณ์ที่ดีขึ้นมาได้ เพราะนักวิจารณ์ที่มือแน่จริง ๆ นั้น อย่างน้อยก็ต้องเชื่อว่าตัวมีสติปัญญาพอ ๆ กับนักเขียน และรู้หลักเกณฑ์ในการตัดสินคุณค่าและตีความหมายงานได้มากกว่าตัวนักเขียนเอง นักวิจารณ์เลวเลวทำความไข้วเขวให้แก่โลกได้ยิ่งกว่านักเขียนเลว ๆ เสียอีก ในขณะที่นักวิจารณ์ดีดีก็ไม่อาจมีใครยกย่องเทียมกับกับนักเขียนดีดีได้ (*เพราะเอากันจริง ๆ แล้ว งานวิจารณ์ก็ย่อมเป็นรองงานเขียนที่แท้จริงอยู่เสมอ โดยธรรมชาติในตัวของมันเอง*)

มีวิธีที่ดีมากมายในการที่ใครจะฝึกตัวเองให้เป็นนักวิจารณ์ขึ้นมา แต่มีวิธีที่ง่ายที่สุดสำหรับการเป็นนักวิจารณ์ชั้นเลวอยู่วิธีเดียวและนั่นก็คือ การจับเอาหนังสือเล่มไหนก็ได้ แล้วก็วิจารณ์เข้าไปตามความคิดเห็นอันลำพองของตนหรือตามมาตรฐานที่ตนสร้างขึ้น การจะเริ่มต้นเป็นนักวิจารณ์โดยที่ตัวท่านยังไม่ได้อ่านหนังสือมากพอที่จะรู้ว่า เรื่องสั้นของ *เรียมเอง* หลายเรื่อง, *ไผ่แดง* ของ *คึกฤทธิ ปราโมช*, *เงา* ของ *โรสลาเรน*, *โทโสชาวไร่* ของ *รงค์ วงษ์สวรรค์* และเรื่องของใครต่อใครอีกมากมายได้เค้าโครงจากเรื่องของต่างประเทศเขามานั้น เป็นอันตรายพอ ๆ กับการจะเริ่มต้นเขียนนวนิยายโดยยังไม่รู้ว่าจะ "*ส่งความคิด*" อะไรไปให้ผู้อ่าน เพราะโลกทุกวันนี้มีเศษขยะในรูปร่างของหนังสือมากพออยู่เต็มทีแล้ว

วรรณศิลป์ มธ.

ต้นปี ๒๕๑๒

เด็ก ๆ มองเห็นลักษณะของสิ่งทั้งหลายได้พิเศษเหนือกว่าบุคคลทั่วไปโดยส่วนเฉลี่ยอย่างเปรียบเทียบกันไม่ได้เลย และศิลปินก็มองเห็นสิ่งทั้งหลายเหมือนเด็ก ๆ มองเห็น ทั้งนี้เพราะความคิดเห็นของเด็กเหล่านั้นยังบริสุทธิ์ ยังไม่มีความรู้รับใหม่เข้าไปปะปน เด็ก ๆ เห็นสิ่งทั้งหลายแตกต่างไปจากที่ผู้ใหญ่เห็น เรื่องเช่นนี้ มิใช่มีเหตุผลแต่เพียงว่า เด็กมีพลังในการเห็นเหนือกว่าผู้ใหญ่ แต่เป็นเพราะความรู้ทางสัญชาตญาณ

พลังทางสัญชาตญาณเช่นเดียวกันนี้ เป็นพลังอันแท้จริงของศิลปินด้วย และเป็นพลังที่ทำให้วรรณคดีแตกต่างไปจากหนังสือเขียนธรรมดา

คราวนี้ก็พอจะเข้าใจความหมายที่ว่า การศึกษา จะไม่สอนให้คนเรารู้จักวิธีสร้างสรรค์กวีนิพนธ์ เช่นเดียวกับการอ่านหนังสือตั้งหลายเล่ม จะไม่สอนให้คนเราสร้างโต๊ะ สร้างเก้าอี้ขึ้นมาได้ ความมีปรีชาในทัศนะทางศิลปะเป็นส่วนหนึ่งต่างหากจากการศึกษา ไม่เกี่ยวข้องกันและความมีปรีชาเช่นนั้น จำต้องปลูกฝังขึ้นต่างหากจากการศึกษา

การศึกษา มิได้สร้างให้คนเป็นนักเขียนผู้ยิ่งใหญ่ขึ้นได้ แต่ตรงข้ามนักเขียนผู้ยิ่งใหญ่มีความสำคัญแก่การศึกษามาก

เพราะผลแห่งการศึกษา สามารถทำให้ความรู้สึกดั้งเดิมซึ่งเป็นสัญชาตญาณทางศิลปะทางความรู้สึกเกี่ยวข้องอยู่ ต้องมัวมนและจางหายตายจากไป ได้มีอยู่เป็นอันมากที่เราอาจได้ความรู้มา โดยต้องเสียความสามารถที่มีอยู่โดยธรรมชาติอันสำคัญยิ่งของเราไป บุคคลที่แม้จะได้รับความรู้ทุกประการเข้ามาไว้ในภายหลังด้วย แต่ยังสามารถเก็บรักษาความสดชื่นในวัยเด็กของตนไว้ได้ด้วยเขาผู้นั้น คือบุคคลที่น่าจะปฏิบัติงานสำคัญในการสร้างสรรค์วรรณคดี

ทอนจากบางตอนของหน้า ๘๔ – ๘๗ ในบทแปล อัน ธนิต อยู่โพธิ์ ทำจากเรื่อง ออน ค็อมโพสิเชิ่น ของ ลาฟกาดิโอ เฮอร์น

ตีพิมพ์ภาษาอังกฤษเมื่อปี พ.ศ.๒๔๖๘ ตีพิมพ์ภาษาไทยเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๐

ตามความเข้าใจกันอย่างง่าย การวิจารณ์หนังสือเล่มใด ก็คือการติชมหนังสือเล่มนั้น และนักวิจารณ์คือผู้อื่น พึงเผิน ๆ นักวิจารณ์ออกจะเป็นคน "*เขื่อง*" อยู่สักหน่อย แท้ที่จริงความเป็นคนเขื่องของนักวิจารณ์อยู่ใกล้อันตรายมาก นักวิจารณ์คือคนที่ทั้งห้าวและทั้งหาญ เมื่ออ่านหนังสือเล่มใดแล้วก็ใคร่จะอวดให้ปรากฏว่าตนชิมชาบในหนังสือนั้น และในความประสงค์ของผู้แต่งเพียงใด ถ้าผู้วิจารณ์สามารถแยกแยะถ้อยประสงค์ของผู้แต่งได้ถี่ถ้วน ชมถูกตรงที่เหมาะควรชมและติตรงที่เหมาะควรติ ผู้วิจารณ์ก็เป็นอันว่ารักษาความเขื่องไว้ได้ด้วยดี แต่ถ้าการณ์กลับเป็นตรงกันข้าม ความ "*เขื่อง*" ก็จะกลายเป็นความ "*โข่ง*" ไป

การที่ผู้วิจารณ์จะเข้าใจจุดประสงค์ของผู้แต่งได้ถูกตรงนั้น อาศัยที่มีความปรีชาสามารถอ่านดวงใจคนออก ในบางครั้งผู้วิจารณ์ "ปรีชา" เกินผู้แต่ง หาจุดประสงค์ให้แก่เรื่องทั้ง ๆ ที่ผู้แต่งยังนึกไปไม่ถึงหรือไม่ได้ประสงค์ดังนั้น ผู้เขียนเคยอ่านพบเรื่องเล่าว่าเมื่อ กอลสเวอธี Galsworthy นำละคร เรื่อง "Strife" ออกแสดง มีผู้เขียนบทวิจารณ์ว่าข้อใหญ่ใจความของละครคือ การขันสู้ระหว่าง Capital กับ Labour และเสริมว่า Galsworthy ใช้ปัญหาเศรษฐกิจปัจจุบันเป็นโครงเรื่อง แต่แล้วตัวผู้แต่งบทละครกลับแถลงว่า มิได้นึกไปถึงปัญหาเศรษฐกิจเลย เป็นแต่ว่าในขณะที่ศึกษาอุปนิสัยใจคอมนุษย์พบคนจำพวกหนึ่งมีนิสัยไม่ยอมลงหัวกับใครง่าย ๆ ถ้าลงได้บักใจทำอะไรแล้วก็มานะยึดจนถึงที่สุด ไม่ย่อท้อต่อภยันตรายใด ๆ จึงทำให้เกิดความคิดต่อไปว่า ถ้าบุคคลจำพวกนี้ต้องเผชิญหน้ากันเข้าเมื่อใด จะต้องหักลงทั้งสองฝ่าย เพราะแข็งต่อแข็งเข้าหากัน ครั้น

แล้วจึงสร้างตัวละครอุปนิสัยเช่นนี้ขึ้นสองนาย ให้ต่อสู้กัน ในที่สุดก็กลายเป็นคน “*หัก*” ด้วยกันทั้งคู่

ฝ่ายผู้วิจารณ์ที่ปรีชาด้อยกว่าผู้แต่ง มักกลายเป็นตัวอย่างของสุภาษิตวานรได้แก้ว ขอยกให้เป็นหน้าที่ของผู้อ่านตัดสินว่า คนที่เขียนเรื่องนี้ควรจัดให้เข้าอยู่ในประเภทใด

เรื่อง “*ผู้ดี*” นี้นับเนื่องอยู่ในประเภทหนังสือที่ฝรั่งเขาเรียกว่า โนเวล ชื่อในพากย์ไทยมีมากจนไม่รู้ที่จะเลือกเรียกตามชื่อไหน เรียกกันดาษ ๆ ว่าเรื่องอ่านเล่น แต่ชื่อนี้ชวนให้ฉงน โนเวลนั้นบางทีเขาแต่งให้อ่านจริง ๆ ก็มี ดังโนเวลใหม่ ๆ ของฝรั่งชั้นที่เขาถือว่าดี มักเป็นเรื่องแต่งให้อ่านจริงแทบทั้งสิ้น สำหรับเรื่อง “*ผู้ดี*” นี้จะสงเคราะห์เข้าในประเภทอ่านเล่นไม่ได้ เข้าใจว่าผู้แต่งมุ่งหมายให้อ่านจริง เพียงแต่ภาพที่หน้าปกก็พูดเป็นภาษาว่า “*ลักษณะการเป็นผู้ดีอยู่ที่กรีดนิ้วกรุยกรายหรือ?*” เมื่อเปิดอ่านข้างในจบก็จะได้คำตอบว่า “*หามิได้*” และหนังสือเล่มนี้ชี้แจงแก่เราอย่างละเอียดว่า “*ผู้ดี*” แท้นั้นคืออย่างไร เมื่อเรื่องนี้เป็นไปในทางสั่งสอน ชื่อว่าเรื่องอ่านเล่นเป็นอันว่าใช้ไม่ได้

ทำนองเดียวกับเรื่องอื่นของผู้แต่งคนเดียวกัน เรื่องนี้เป็นเรื่องในวงสังคมของคนไทยชั้นสูงด้วยศักดิ์ด้วยตระกูลและด้วยทรัพย์ เป็นพฤติการณ์ของครอบครัวที่หนักแน่นอยู่ในขนบธรรมเนียมประเพณี “*ผู้ดีไทย*” และในขณะเดียวกันก็ต้อนรับความเป็นอยู่เยี่ยงผู้ดีอัษดงคตวิสัยเข้าไว้ด้วยตามแบบของ “*แกงบวน*” การบรรยายสภาพวงสังคมชั้นนี้ให้กระจ่างและละเอียดละออ ดูเหมือนไม่มีนักเขียนคนได้ทำ

ได้ดีเกิน “*ดอกไม้สด*” ในฐานะที่นักเขียนผู้มีในชีวิตจริงเป็น “*คนหนึ่ง*” ในวงสังคมชั้นนั้นจึงเห็นพฤติการณ์ได้อย่างใกล้ชิด ประกอบกับบัณฑิตของศิลปินอันมีอยู่ในตัว การบรรยายจึงชัดเจนแจ่มแจ้ง สามารถทำให้ผู้อ่านรู้สึกประหนึ่งว่าได้เข้าไปเห็นเหตุการณ์ด้วยตาเอง

ในเรื่องนี้ผู้ประพันธ์นำให้เรารู้จัก วิมล ธิดาคนใหญ่ของพระยาอมรรัตน์ฯ หญิงสาวผู้สมบูรณ์ พร้อมด้วยรูปสมบัติและคุณสมบัติ ความยุ่งยากในครอบครัวท่านเจ้าคุณบิดาผู้มากภรรยาสอนให้วิมลเป็นคนรู้คิดมาตั้งแต่ยังอยู่ในวัยสาวน้อย การมีภริยามากแต่ขาดความสามัคคีปรองดองทำให้เกิดการบ้านแตกสาแหรกขาดขึ้น แม้ในสมัยที่พระยาอมรรัตน์ฯ ยังมีชีวิตอยู่ เอกภรรยาทั้งสองคือ คุณวง มารดาบังเกิดเกล้าของวิมล และคุณแสมารดาเลี้ยงผู้รักวิมลดังดวงใจ ต่างก็ร้างบ้านไปหาความสงบอยู่ตามลำพัง ครั้นท่านบิดาสิ้นบุญลง วิมลก็ต้องรับภาระ “*บ้าน*” อันหนักและใหญ่หลวงไว้บนบ่าอันแบบบาง มรดกที่เจ้าคุณบิดาทิ้งไว้ให้น้อยแทบไม่น่าเชื่อ เมื่อเทียบกับความโอ่โถงขณะยังมีชีวิตอยู่วิมลจะต้องดูแลและปกครองบ้านแทนพี่ชายผู้กำลังศึกษาวิชาอยู่ ต่างประเทศ ความจำเป็นทางการเงินทำให้วิมลหักหาญทำการเด็ดเดี่ยวเพื่อเห็นแก่อนาคตอันรุ่งเรืองของพี่ชาย และความมั่นคงของครอบครัว จัดการบรรจุศพบิดาในวันบำเพ็ญกุศล ๗ วันหลัง ย้ายจากตึกหลังใหญ่ไปสู่เรือนน้อย เพื่อรับประโยชน์ที่จะได้จากการให้เช่าตึก ระบายคนใช้ออกจากการคุ้มครองตัดรายจ่ายที่เกินจำเป็นโดยสิ้นเชิง ทำงานบางสิ่งด้วยมือเอง จนที่สุดลดตัวลงรับจ้างทำงานที่มือเล็ก ๆ น้อย ๆ

การกระทำอย่างหักหาญและเด็ดเดี่ยวอันไม่ต้องกับประเพณีนิยม ปราศจากการรอฟังคำทักท้วงติเตียนจากภายนอก ทำความขมขื่นและบาดหมางให้แก่บุคคลที่ไม่สามารถเข้าใจและไม่ยอมเข้าใจการกระทำของวิมล มีคุณวง มารดาตัวเป็นอาทิ และยังมี พระบริบาลฯ ผู้เป็นอา นางพร้อมอนุภริยาของท่านบิดา มาลีน้องสาวต่างมารดา ตลอดจนถึงคุณหญิงบริหารฯ ผู้เคยมุ่งหมายจะได้วิมลไปเป็นศรีสะใภ้ เป็นปริโยสาน

หอสมุดแห่งชาติสาขานครราชสีมา
NATIONAL LIBRARY

แต่ยังมีบุคคลอีกหมู่หนึ่งแสเห็นความจำเป็นของวิมล และผักใฝ่เข้าช่วยเหลือปลดเปลื้องความลำบากทั้งทางกายและทางใจให้บุคคลผู้นั้นได้แก่ คุณแส มารดาเลี้ยงผู้เปี่ยมด้วยคุณความดี มาณพ น้องรองจากมาลี และอุดม หลานชายคุณแสผู้รักวิมลจนสุดใจ

โครงเรื่องแบ่งเป็น ๒ ตอนอย่างจะแจ้งจากความสมบูรณ์พูนสุขมาสู่ความวิโยคนี่จัดเป็นครึ่งแรก หลังจากการบั่นบ่วนครั้งใหญ่นี้ไปจนจบเป็นครึ่งหลัง ในครึ่งหลังนี้เราต้องติดตามดูความสามารถของวิมล ผู้เผชิญหน้ากับปัญหาใหญ่สี่ประการ และเป็นภาระโดยตรงของวิมลที่จะต้องแก้ไข หนึ่งจะต้องออมทรัพย์ไว้เป็นกำลังให้พี่ชายได้เรียนจนสำเร็จ สองจะต้องบิดเบือนความหวานเกี่ยวกับมาลีและจัดการให้การสมพันธ์ของมาลีและนายจรูญเป็นไปตามประเพณีนิยม สามจะต้องจูงมาณพออกจากบ่วงภัยอันเกิดแต่ความหนุ่มคะนอง และสี่จะต้องสู้ความกับนางพร้อมผู้พ้องร้องขอสิทธิปกครองลูกทั้งสองที่ยังเล็ก ในขณะที่ปัญหานอกตัวยังสับสนอลเวงอยู่นี้ วิมลยังได้รับความโทมนัสใจอีกอย่างสุดซึ้งเนื่องจากการตายของอุดม ชายคู่หมั้นผู้แสนจงรักภักดี คอยช่วยเหลือในคราวยาก นอกจากคุณแสอีกผู้หนึ่ง วิมลก็เท่ากับตัวคนเดียว และลำพังตัวคนเดียวนี้ วิมลจะสามารถปัดเป่าความยุ่งยากทั้งหลายให้พ้นไปได้ละหรือ ?

ความจำเป็นที่จะต้องทำให้ปัญหาผ่านพ้นไปด้วยดีนั่นเอง ทำให้โครงเรื่องตอนหลังนี้อ่อนไป ในตอนต้นผู้แต่งสามารถดำเนินเค้าเรื่องเป็นอย่างดี จากกรณีย์แวดล้อมผูกปัญหาขึ้นรัดวิมลเป็นเปลาะ ๆ ไป แต่เมื่อรัดจนวิมลเกือบจะหายใจไม่ออกชรอยจะสงสารวิมลขึ้นมา จึงแทนที่จะค่อย ๆ คลายปัญหาด้วยวิธีฉลาดดังเมื่อขมวดขึ้น กลับใช้มีดคมตัดทีเดียวขาดตลอด มีดคมที่ผู้แต่งนำมาใช้นี่คือ พระยาพลวัตฯ เจ้าคุณหนุ่มผู้ใจอารี การกระทำของ พระยาพลวัตฯ แม้จะไม่เกินจริง ก็กล่าวได้ว่าผู้บำเพ็ญกรณีย์นั้นเป็นคนดีจนแทบไม่น่าเชื่อ และความดีของพระยาพลวัตฯ นั้นเองทำให้ความดีของเรื่องอ่อนไป

วิเคราะห์โครงเรื่องแล้ว ไม่เห็น

สิ่งใดใหม่หรือปัญหาชวนคิดชวนขบ เป็น เรื่องพื้นบ้านธรรมดา แสดงชีวิตของครอบครัวแห่งหนึ่งซึ่งมีหญิงสาวผู้หนึ่งเป็นบุคคลสำคัญ เป็นตัวแบบของ "*ผู้ดี*" เป็นศูนย์กลางที่โยงบุคคลอื่นเข้ามา การลำดับขั้นเรื่องอยู่ที่ฐานะการเปลี่ยนแปลงของวิมล เค้าเรื่องให้ความรู้สึกว่าหนังสือเล่มนี้ "*ยังมีต่อ*" พระยาพลวัตฯ ได้ลงแรงไปแล้วอย่างมาก ผลตอบแทนจะต้องมีมาข้างหน้า คุณหญิงพลวัตฯ กำลังรอความตายจะมารับไปทุกขณะจิต วิมลก็ร้างคู่หมั้น ผู้วิจารณ์รักที่จะทายว่า เมื่อพายุฝนผ่านไปแล้ว ในท่ามกลางแสงสว่างที่จะฉายมาใหม่จะเห็นวิมลกับพระยาพลวัตฯ เดินเกี่ยวก้อยกันมาบนทางอันราบรื่น

แม้จะมิใช่เรื่องโลดโผน หนังสือเล่มนี้ชวนอ่านและให้ความเพลิดเพลินเป็นอย่างดี เหตุหนึ่งของคุณสมบัติอันนี้อยู่ที่การบรรยายลักษณะและอุปนิสัยของบุคคลในท้องเรื่อง ซึ่งผู้แต่งทำได้อย่างงดงาม ตัวละครแทบทุกตัวมีลักษณะพิเศษประจำที่ทำให้ตัวเป็นตัวเอง เป็นบุคคลคนหนึ่งเหมือนดังในชีวิตจริง ถ้าเราเปิดหนังสือ แล้วมองดูบุคคลในชีวิตจริง จะเห็นคนเช่น "*นางพร้อม*" "*สุดใจ*" "*คุณวง*" และ *คุณหญิงบรหารฯ* อยู่ทุกหนทุกแห่ง ถึงบุคคลที่ยกมากล่าวจะไม่ใช่ตัวสำคัญ ความสามารถที่บรรยายให้เกิดความรู้สึกว่าตัวละครเหล่านี้คือ "*คนจริงๆ*" เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง

เนื่องจากเรื่องนี้เป็นเรื่องของวิมล วิมลจึงเป็นบุคคลสำคัญที่สุด วิมลเป็นคนสวยสุภาพ สง่าในการวางตัว รู้รักษาตัวไว้ตน สมศักดิ์สมตระกูล ฉลาดหลักแหลม ตัดสินใจได้รวดเร็ว ความรักของวิมลที่มีต่อบิดาและคุณแสนั้นอ่อนหวาน ซาบซึ้งน่าปราณี การอบรมที่ดี ประกอบกับปัญญาความฉลาดในตนช่วยให้วิมลมีตาสว่างในสิ่งทั้งปวง ตามธรรมดาคนฉลาดมักไม่ใคร่ปราณีคนโง่ วิมลเป็นคนฉลาดที่ไม่สู้น่าชมในข้อนี้ และด้วยความฉลาดทำให้วิมลออกจะ "*แข็ง*" ไป กับคนเขลา หล่อนยิ้มอย่างเยาะ ไม่มีความปราณีเจือปนอยู่เลย คุณหญิงบริหารฯ นายจงรัก และสุดใจ เป็นเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายในข้อนี้

คุณแสนั้นคือ แม่พิมพ์ของวิมล จะเพียนกันก็ตรงที่วัยวุฒิได้ช่วยกล่อมเกลาอุป-

นิสสัยของคุณแสให้สุขุมลึกซึ้งกว่าวิมลผู้มีเลือดสาวเต็มตัวเท่านั้น

ตัวพระยาพลวัต ฯ สรุปลงได้ว่าเป็นคนดีแสนดี การที่ตัวละครผู้นี้แทรกเข้ามาทำให้เกิดผลอย่างไรนั้นได้กล่าวมาแต่ต้นแล้ว

อุดม เป็นชายหนุ่มเลือดร้อน ฉลาด รักจริง ทำจริง น่าเสียดายที่ผู้แต่งจงใจให้อายุสั้นลงไปสักหน่อย อันที่จริง อุดมยังไม่น่า *"ถึงตาย"* เรารู้ไม่ได้ว่าการตายของอุดมจะมีผลไปในเล่มต่อไปอย่างใด ถ้าในต่อไปนั้น อุดมยังอยู่ ก็รังแต่จะเป็นเครื่องกีดขวางการดำเนินเรื่อง อุดมก็ควรตายเสียในเล่มนี้ถูกแล้วเพื่อความสะดวกของผู้แต่งในภายหน้า

เรื่อง *"ผู้ดี"* นี้ กินหน้าหนังสือถึง ๗๕ หน้า ทั้ง ๆ ที่ไม่มีเรื่องราวอะไรนักทั้งนี้เป็นด้วยความสามารถของผู้แต่งในเชิงบรรยายเกร็ดเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ชวนอ่านชวนเพลิน ดังคำบรรยายเรื่องความเป็นไปในครอบครัวของคุณมงคล (พระยาอมรรัตน์ ฯ) เรื่องของเอกภริยาและอนุภริยา และเรื่องของพวกข้าเก่าบ่าวเลี้ยง หรือคำบรรยายพิธีอาบน้ำศพอย่างละเอียด จริงอยู่สิ่งเหล่านี้ไม่มีส่วนเกี่ยวกับการดำเนินเรื่อง แต่ช่วยปรุงรสการแต่งให้ดีขึ้น และทำให้เรื่องเหมือนจริงมากขึ้น "เกร็ด" ต่าง ๆ ทำนองนี้เราพบเสมอในหนังสือเล่มอื่นของผู้แต่งคนเดียวกัน เกร็ดนี้เองที่ช่วยให้หนังสือของ "ดอกไม้สด" มีลักษณะเด่นเป็นพิเศษ และเป็นที่นิยมแพร่หลาย

สิ่งที่ชวนอ่านอีกอย่างหนึ่งคือบทพูดในท้องเรื่อง ซึ่งได้ลักษณะเหมาะสมกับอุปนิสสัยของบุคคลผู้พูด เราจะรู้สึกเหมือนว่าผู้แต่งสร้างตัวละครขึ้นแล้วปล่อยให้พูดตามอุปนิสสัยจะชักนำไป หาใช่พูดแต่งพูดให้ตัวละครไม่ บทพูดของบุคคลที่มีปฏิภาณและอารมณ์เยี่ยงพระยาอมรรัตน์ ฯ ก็เต็มไปด้วย ข้อขำ และคำคมหรือตัวละครอย่าง สุดใจ ก็ย่อมจะพูดเหน็บแนมแกมกล ตามประสาผู้มีอารมณ์ขุ่นมัวเต็มไปด้วยความอิจฉาริษยา

ในเชิงการบรรยายความเป็นไปแห่งชีวิต การระบายความรู้สึกของบุคคลในเรื่อง จะเป็นเกี่ยวกับความรู้สึกทั่วไปหรือความรู้สึกอันละเอียดลึกซึ้งของหัวใจหรือการวาดอุปนิสสัยใจคอบุคคลให้เห็น

เด่นชัด นับว่า "*ดอกไม้สด*" ไม่แพ้นักเขียนอื่น ๆ ที่สามารถในเชิงนี้ นักเขียนที่คิดอย่างไร หรือสังเกตการใดมาแล้ว ระบายความคิดและการสังเกตออกมาให้ผู้อ่านได้พลอยรู้พลอยเห็นด้วยได้ตรงตามความต้องการของตน ย่อมจัดว่าเป็นศิลปินในทางประพันธ์ ลักษณะอันนี้มีอยู่ในหนังสือทุกเล่มที่ "*ดอกไม้สด*" สร้างขึ้นไว้

ที่ว่าหนังสือ "*ผู้ดี*" เป็นเรื่องอ่านจริง เพราะผู้แต่งมุ่งสอนธรรม และจรรยาความประพฤติไว้อย่างเด่นชัด ในการสนทนากับผู้รู้คนหนึ่ง ผู้วิจารณ์ติดใจคำพูดที่เขากล่าวว่า "*ดอกไม้สด*" คือนักเทศน์นอกธรรมาสน์เราดี ๆ นี่เอง ข้อนี้ตรงใจผู้วิจารณ์มากที่สุด หนังสือทุกเล่มของ "*ดอกไม้สด*" มักมีอรรถาธิบายข้อธรรมในพระศาสนาเข้าแฝงผังอยู่ด้วย แต่เรื่องที่นำประกอบอรรถาธิบายหาใช่เรื่องชาดกในสมุดใบลานหรือกระดาษข่อยไม่ หากเป็นชาดกสมัยใหม่ ตัวบุคคลในชาดกคือคนในสมัยเราท่าน ยิ่งใน "*ผู้ดี*" ด้วยแล้ว ทุกขั้นต้นบทใหม่ย่อมมีข้อธรรมประจำบท และเรื่องราวที่บรรยายในบทนั้นก็คือเรียงความกระทู้ธรรมกลาย ๆ เช่นบทที่หนึ่ง นรชนผู้มักโกรธและมีความลบหลู่อย่างบาป ฯลฯ ได้แก่นางสาวสุดใจ ในเรื่องต่าง ๆ ของ "*ดอกไม้สด*" บุคคลที่สำเร็จผลในปลายมือ ล้วนเป็นผู้อยู่ในธรรมและปฏิบัติธรรมดัง หลวงอรรถฯ ใน "*หนึ่งในร้อย*" หลวงนฤบาลฯ ใน "*ชัยชนะของ หลวงนฤบาลฯ*" และ "*นิจ*" เป็นตัวอย่าง กล่าวได้ว่าในหนังสือของ "*ดอกไม้สด*" ธรรมชนะอธรรม เสมอไป ตัวละครเอกของ "*ดอกไม้สด*" คือ บุคคลในอุดมคติทางธรรมปฏิบัติของผู้แต่งนั่นเอง โดยมากคนดีของ "*ดอกไม้สด*" จึงเป็นคนดีเอามากๆจนแทบไม่น่าเชื่อ "*ดอกไม้สด*" ต่างกับนักเทศน์บนธรรมาสน์ก็ตรงที่ ผู้พังไม่ต้องนั่งพนมมือพัง และถวายดอกไม้ธูปเทียน หลัง

อาหารหรือยามว่างการงาน จะนอน นั่ง หรือเอกเขนก ก็พึงได้ทั้งสิ้น ในที่นี้ผู้แต่งสอนถึงเรื่องการเป็นผู้ดีแท้ ผู้ที่เป็นตัวอย่างของผู้ดีได้แก่ คุณแส วิมล พระยาพลวัตฯ เป็นต้น ตอนหนึ่งผู้เขียนกล่าวความเห็นเรื่องผู้ดีไว้ดังนี้

> "การมีกำเนิดดีหนึ่ง การได้รับความอบรมและการศึกษาดีถึงขนาดหนึ่ง หาใช่สิ่งไร้ประโยชน์ดังบุคคลบางจำพวกชอบกล่าว แท้จริงการมีกำเนิดดีเป็นปัจจัยให้บุคคลเป็นผู้ดีได้ง่ายขึ้น และการศึกษาช่วยให้บุคคลรู้จักว่าการเป็นผู้ดีนั้นคืออย่างไร"

ในทางขนบธรรมเนียมประเพณี "*ดอกไม้สด*" ออกจะแบบจัดอยู่สักหน่อย สตรีผู้แต่งหน้าด้วยสีมากเกินไปในเวลากลางวัน บุรุษผู้สวมรองเท้าหุ้มส้นไม่สวมถุง หรือสตรีที่สวมรองเท้าส้นสูงเปลือยน่องสวมเสื้อ '*น้อย*' ไปงานศพ หรือตลอดจนเครื่องภาชนะในการบริโภคที่ไม่ต้องชุดกัน เหล่านี้ไม่รอดพ้นการตำหนิไปได้เลย

"*ดอกไม้สด*" เขียนหนังสือขึ้นหลายเล่ม สร้างตัวละครที่ผู้อ่านไม่ใคร่ลืมได้ง่าย ๆ ขึ้นหลายตน แต่ทุกเล่มเล่าแต่เรื่องในวงสังคมที่อยู่อย่างใกล้ชิด บุคคลที่สร้างขึ้นก็ได้แบบจากตัวจริงที่คุ้นเคยหรือรู้จักจำเพาะในวงสังคมนั้น ดูสยามทั้งประเทศแล้ว วงสังคมของ "*ดอกไม้สด*" เป็นเพียงมุมเล็ก ๆ มุมหนึ่ง หรือไม่ก็วงแคบ ๆ บุคคลในที่นั้นเป็นเพียงหยิบมือหนึ่งของคนทั้งประเทศ การศึกษามารยาทตลอดจนความเป็นอยู่ดังได้จากการบรรยายเรื่องราวของเขาเหล่านี้เป็นเพียงความศิวิลัยซ์ผิว ๆ บาง ๆ ที่ลอยอยู่เหนือความขรขระของพื้นที่อันไพศาลภายนอกสังคมนั้น ถึงอย่างไรก็อดกล่าวมิได้ว่า ภายในวงแคบ ๆ นั้นเอง สมองอันเพื่องของผู้ประพันธ์ทำหน้าที่ดุจนายช่างชำนาญทองของธรรมชาติ ปั่นสายใยทบทวนให้เป็นข่ายมีลวดลายอันละเอียด เบาบาง และซับซ้อนเป็นที่น่าอัศจรรย์.

มหาวิทยาลัย, เล่มที่ 19
ฉบับที่ 1 2481

ในหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ทุกวันนี้--ซึ่งหมายรวมตลอดหมดทั้งประเภทหนังสือพิมพ์รายวันและนิตยสารรายสัปดาห์รายปักษ์รายเดือน -- นับเป็นความน่าทึ่งอย่างหนึ่ง ที่ว่า ได้มีการจัดแผนกซึ่งเกี่ยวกับ "*หนังสือ*" ขึ้นไว้เป็นประจำโดยทั่วไป คอลัมน์หรือแผนกดังกล่าวนี้อาจจะเป็นทำนองแนะนำหนังสือที่จัดพิมพ์ออกจำหน่ายใหม่ ๆ อาจจะเป็นทำนองวิจารณ์หนังสือ อาจจะเป็นทำนองพินิจ (Review) หนังสือหรือมิฉะนั้นก็เกี่ยวกับผู้แต่งหนังสือ การจัดแผนกหนังสือหรือคอลัมน์หนังสือขึ้นไว้นั้นนั้น ท่านผู้อ่านจะสังเกตได้ทีเดียวว่าเมื่อกล่าวโดยกระชับแล้ว หนังสือพิมพ์ทั่ว ๆ ไปที่จัดขึ้นต่างก็ดูเหมือนจะให้ความยกย่องแผนกหนังสือของตนออกจะสูงพอใช้มีท่วงทีในความเอาใจใส่ทั้งจากฝ่ายผู้รับผิดชอบในกองบรรณาธิการและจากฝ่ายผู้เขียนหรือผู้มีความรับผิดชอบโดยตรงเป็นประจำในลักษณาการซึ่งถือว่าเป็นคอลัมน์แห่งภูมิปัญญา

และว่ากันในทางหลักวิชาหนังสือพิมพ์ คอลัมน์หนังสือมันก็เป็นคอลัมน์แห่งภูมิปัญญาจริง ๆ -- เป็นทั้งภูมิปัญญาของผู้ให้และเป็นทั้งภูมิปัญญาของผู้รับควบคู่กันไป ปัญญาของผู้ให้จะมีอยู่สูงต่ำและกว้างหรือแคบเพียงใดแค่ไหน การแสดงออกมาในคอลัมน์หนังสือนั้น ๆ ย่อมปรากฏให้เห็นได้โดยชัดแจ้ง และภูมิปัญญาของฝ่ายผู้รับจะมีอยู่ในระดับใด ก็คอลัมน์หนังสือนี่อีกนั่นแหละที่จะสะท้อนให้เป็นที่เข้าใจได้แก่ผู้ตั้งสังเกตส่วนใหญ่

บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ทุกคน -- หรือกล่าวในวงกว้างก็ว่ากองบรรณาธิการหนัง

สือพิมพ์ทุกชุดในยุคสมัยนี้ — — เมื่อคิดกันในส่วนถัวเฉลี่ยแล้ว ต่างก็มีความรู้สึกว่าเป็นความจำเป็นอันหนึ่งที่หนังสือพิมพ์ของตนสมควรที่จะต้องจัดให้มีคอลัมน์หนังสือหรือแผนกที่ว่าด้วยหนังสือขึ้นไว้ ความรู้สึกเช่นว่านี้บรรณาธิการบางคนหรือกองบรรณาธิการบางชุดอาจจะมีอยู่อย่างหนักแน่นล้ำลึก แต่บรรณาธิการบางคนหรือกองบรรณาธิการบางชุดก็อาจจะมีอยู่แต่เพียงรัว ๆ เผิน ๆ ในลักษณาการที่ว่าเห็นคนอื่นฉบับอื่นเขามีก็น่าจะมีในหนังสือพิมพ์ของตนบ้าง

ระดับอันผิดแผกแตกต่างกันระหว่างความรู้สึกของบรรณาธิการสองประเภทนี้ ท่านผู้อ่านย่อมจะพอสังเกตเห็นได้โดยไม่ยาก นั่นก็คือ พิจารณาดูปริมาณของเนื้อที่และน้ำหนักหลักฐานตลอดจนความเอาใจใส่เท่าที่ปรากฏออกมาในข้อเขียนของแผนกนั้นก็จะสามารถใช้เป็นมาตรการเพื่อวัดระดับอันนี้ได้ หนังสือพิมพ์ฉบับที่สำนึกในความสำคัญของแผนกหนังสืออย่างรัว ๆ จะจัดเนื้อที่ส่วนหนึ่งของหน้ากระดาษไว้ให้อย่างที่เรียกได้ว่าซังกะตาย พอให้ถือได้ว่าหนังสือพิมพ์ของตัวก็มีคอลัมน์ประเภทนี้กะเขาเท่านั้นเอง เป็นการจัดเนื้อที่ให้ทั้ง ๆ ที่จิตใจก็เต็มไปด้วยอาการลังเลเต็มที ซ้ำยังอาจจะเป็นทำนองมี ๆ หาย ๆ เสียอีกด้วย

แต่ถึงอย่างไร ถ้าหากจะกล่าวด้วยวิธีเปรียบต่าง, การให้ความสำคัญแก่แผนกหนังสือหรือคอลัมน์หนังสือของหนังสือพิมพ์ในสมัยปัจจุบันนี้ก็ยังมากและสูงกว่าหนังสือพิมพ์ในยุคก่อน ๆ อยู่นั่นเอง และก็นี่เองที่จัดเป็นความน่าทึ่งอย่างหนึ่ง มันเป็นความก้าวหน้าอันเป็นที่น่าภูมิใจ

คอลัมน์ที่ว่าด้วยหนังสือและผู้แต่งหนังสือแสดงภูมิปัญญาอย่างไรและมีคุณค่าต่อปัจเจกชนตลอดจนต่อชุมชนในลักษณะท่าทีอย่างไรขนาดไหนนั้น เป็นเรื่องซึ่งจะวัดและแสดงออกมาเป็นสูตรหรือเป็นตัวเลขไม่ได้ ความสำคัญและความก้าวหน้าทางภูมิปัญญาของคอลัมน์นี้จะแสดงปรากฏโฉมของมันออกมาก็แต่ในทางนามธรรม มีความรับรู้แก่กันและกันอย่างเงียบ ๆ อยู่ในเชิงระหว่างฝ่ายผู้รับกับฝ่ายผู้ให้ กองบรรณาธิการเอง – หรือแม้แต่บัณฑิตฝ่ายสถิติคนใด ๆ ในโลก – – ก็ไม่สามารถวางกำหนดหรือสร้างไม้วัดอะไรขึ้นมาได้ที่จะเป็นเครื่องรับรองยืนยันว่าเนื้อที่เท่าที่จัดไว้ให้แก่คอลัมน์หนังสือนั้นมีคุณค่าจริง ๆ เป็นเท่านั้นเท่านี้ ในทางวิชาหนังสือพิมพ์ก็ยังถือว่าแผนกพินิจหนังสือของกิจการหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ทุกวันนี้ได้รับการจัดและได้ปฏิบัติไปในวิธีการซึ่งต้องเรียกว่าตามบุญตามกรรม บุคคลผู้รับผิดชอบต่อแผนกซึ่งอาจจะเป็นคนในกองบรรณาธิการเองหรืออาจจะเป็นนักเขียนภายนอกที่ได้รับคำชักชวนให้มาร่วมช่วยงานอันนี้โดยเฉพาะก็เพียงแต่รับคำสั่งหรือคำขอร้องมาจากกองบรรณาธิการ, มีการปรึกษาหารือกันในชั้นต้นอย่างย่อ ๆ, และมีการติดต่อกันต่อ ๆ มาอีกเป็นครั้งคราวเท่านั้นเอง บรรณาธิการหรือกองบรรณาธิการก็ไม่อยู่ในวิสัยที่วางกำหนดเป็นหลักเกณฑ์อะไรได้ว่าจะต้องพินิจแบบนั้นหรือต้องเขียนวิจารณ์แบบนี้ ข้าพเจ้าแน่ใจที่จะกล่าวลงไว้ได้ว่าไม่ว่าหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยของเรานี้หรือหนังสือพิมพ์ของประเทศใด ๆ ในโลกไม่ว่าจะเจริญก้าวหน้าไปถึงระดับไหนก็ต้องตกอยู่ในภาวะดังกล่าวนี้ทั้งสิ้น

เพราะเหตุนั้นเองที่เดียว จึงได้กล่าวไว้แต่ต้นว่า ผลแห่งภูมิปัญญาที่แสดงให้ปรากฏออกมาในคอลัมน์ของแผนกหนังสือเป็นผลอันเกิดแต่ความรับรู้แก่กันและกันสองฝ่ายระหว่างผู้ให้กับผู้รับของหนังสือพิมพ์ฉบับนั้น ๆ มันเป็นคุณค่าในทางนามธรรม และมันก็ก้าวหน้าสูงขึ้นตามติดกันมาในทางความรับสำนึกแก่กันและกัน

ปรากฏการณ์แห่งวงงานหนังสือพิมพ์เช่นที่กล่าวมานี้ถึงอย่างไรก็ต้องนับว่าเป็นสิ่ง

ที่น่าพอใจที่สุดอย่างหนึ่ง ไม่ว่าแก่นักหนังสือพิมพ์โดยส่วนรวมหรือไม่ว่าแก่ชุมชนของเรา เพราะอะไร?

คำตอบสำหรับปัญหานี้เป็นสิ่งซึ่งไม่ยาก ทั้งนี้ โดยอาศัยเพียงแต่พลิกย้อนไปหาข้อเท็จจริงทางประวัติงานของหนังสือพิมพ์เองในช่วงระยะใกล้ ๆ ประมาณสัก ๒๐ ปีเศษ ๆ ที่แล้วเท่านั้นเอง

ข้าพเจ้าจำได้โดยแม่นยำว่า ในระยะที่บริษัท ไทยพณิชยการ จำกัด ยุคแรก ภายใต้การดำเนินงานของพระยาปรีชานุสาสน์, หลวงดำรงดุริตเรข, คุณเทียน เหลียวรักวงศ์, และคุณรองสนิท โชติกเสถียร ซึ่งขณะนั้นดำเนินการออกหนังสือพิมพ์รายวันและนิตยสารรายต่าง ๆ อยู่แล้วหลายฉบับ ได้เริ่มคิดกะการที่จะจัดออกนิตยสารรายสัปดาห์ขึ้นใหม่อีกสักฉบับหนึ่ง โดยมอบหมายให้คุณรองสนิท โชติกเสถียรเป็นผู้อำนวยการและควบคุมเป็นพิเศษเฉพาะ นั้น ทั้งคุณรองสนิทฯ และกองบรรณาธิการชุดย่อม ๆ ที่จัดตั้งขึ้นต่างก็มีความเห็นพ้องกันเป็นเอกฉันท์อย่างหนึ่ง ว่าต้องการจะให้ความสนับสนุน *โลกของหนังสือ* เป็นสำคัญ ข้าพเจ้าบังเอิญมีโชคดีได้เข้าร่วมอยู่ในกองบรรณาธิการชุดนี้ และทั้งนี้ก็ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในกรณีที่ว่านี้เป็นการเฉพาะอีกด้วย ระยะกาลตอนนั้นคือปี พ.ศ. ๒๔๘๖ และนิตยสารฉบับที่กล่าวคือนิตยสารรายสัปดาห์ "นิกรวันอาทิตย์" เป็นนิตยสารพ่วงอยู่ในเครือของหนังสือพิมพ์รายวัน "นิกร" อันมี คุณสมุทร ศิริไข เป็นบรรณาธิการ

เป็นที่แน่ชัดว่าเมื่อ ๒๗ บทแล้วมานในวงการหนังสือพิมพ์ของเรายังไม่สู้จะให้ความสนใจกันเท่าไรนักเกี่ยวกับโลกของหนังสือ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์รายวันหรือนิตยสารรายต่าง ๆ เกือบจะไม่มีสักฉบับเดียวที่จะได้จัดเนื้อที่ไว้ให้สำหรับแผนกที่เกี่ยวกับหนังสือหรือสำหรับคอลัมน์หนังสือ เท่าที่จะเคยกระทำกันมาบ้างก็เป็นเสมอเพียงครั้งหนึ่งคราวหนึ่งในทำนองนานทีปีหนเท่านั้นเอง

นิตยสารรายสัปดาห์ "นิกรวันอาทิตย์" ได้เริ่มลงมือดำเนินการเกี่ยวกับโลกของหนังสือและผู้แต่งหนังสือเป็นอย่างจริงจังหนักแน่นนับตั้งแต่ปรากฏตัว

ออกสู่ตลาดเลยทีเดียว แผนกหรือคอลัมน์เท่าที่เกี่ยวกับหนังสือมีอยู่หลายอย่าง เป็นทำนองส่งเสริมการจำหน่ายบ้าง, เป็นทำนองที่ว่าด้วยโลกทรรศน์ของนักประพันธ์บ้าง เป็นทำนองเสนอชีวิตและงานของนักประพันธ์ที่เด่น ๆ ในโลกพร้อม ๆ กับที่เสนอเรื่องแปลของท่านผู้นั้นควบคู่กันไปบ้าง, และในอีกทางหนึ่งก็เริ่มให้ข้อพินิจและข้อวิจารณ์หนังสือที่มีผู้แต่งขึ้นใหม่ ๆ และพิมพ์ออกจำหน่ายในระยะนั้น

นับเป็นเคราะห์ดีที่นิตยสาร "นิกรวันอาทิตย์" ได้นักเขียนและนักหนังสือพิมพ์รุ่นใหม่ ๆ มาร่วมช่วยงานหลายคนซึ่งเป็นผู้มีวิชาและมีความสนใจในเรื่องหนังสือเป็นพิเศษ ประเภทนักเขียนก็มีอาทิเช่น คุณวิลาศ มณีวัต, คุณระวี ภาวิไล และคุณแสงอรุณ รัตกสิกร ซึ่งแม้จะเป็นที่ปรากฏในบัดนี้ว่าบุคคลเหล่านี้ล้วนแต่เป็นผู้มีชื่อเสียงรุ่งโรจน์ในทางต่าง ๆ และได้ทำงานให้ไว้แก่บ้านเมืองของเราเป็นอย่างสำคัญ ในทางของตน แต่ในระยะ ๒๗ ปีที่แล้วบุคคลเหล่านี้ก็ยังล้วนแต่เป็นนักศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยบี๋ต้น ๆ ทั้งสิ้น งานเขียนของเขาในยุคกรุยทางให้แก่วงการหนังสือเท่าที่ได้ช่วยกันกระทำขึ้นไว้ในนิตยสารรายสัปดาห์ "นิกรวันอาทิตย์" ครั้งกระโน้น ก็เป็นสิ่งซึ่งข้าพเจ้าสามารถจะกล่าวลงไว้โดยไม่มีทางผิดพลาดได้ว่าเป็นผลอย่างหนึ่ง ซึ่งจะมากหรือน้อยก็ตามที่ความเคลื่อนไหวแห่งวงการหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับ*โลกของหนังสือ*ได้แตกหน่อกอก้านบานสะพรั่งขึ้นจนเป็นสิ่งซึ่งน่าทึ่งในความเจริญก้าวหน้าของมันกันในบัดนี้

และท่านทั้งปวงก็อาจจะประหลาดใจ ถ้าหากข้าพเจ้าจะบอกว่า ตามความจริงแล้วพวกเราที่ร่วมกันดำเนินงานดังกล่าวนั้นก็ใช้วิธีซึ่งทางหลักวิชาหนังสือพิมพ์เขาระบุไว้ว่าเป็นลักษณะหลักการของมันอาจจะมี, แต่ก็ไม่อยู่ในวิสัยที่จะบอกหรือใช้เป็นมาตรการอะไรต่อไปได้เลยว่ามันคืออะไร? หรือเป็นอย่างไร? เราช่วยกันคิด, ช่วยกันทำ, และช่วยกันดู โดยอาศัยสามัญญาณอย่างเดียวว่าสิ่งนั้น ๆ มันควรจะ

เป็นอย่างนั้น ๆ หรือมันน่าจะเป็นอย่างนั้น ๆ

ถูกละ, การพินิจหนังสือหรือการวิจารณ์หนังสือนั้นพวกเราได้อาศัยจำแบบอย่างและวิธีการที่ฝรั่งเขาได้ทำกันมาช้านานแล้วมาเป็นเครื่องช่วยเหลือสนับสนุนไม่น้อยเลย แต่ถึงกระนั้น เราก็จำเป็นต้องระมัดระวังในกรณีที่วงการหนังสือของไทยเรา ไม่ว่าจะเป็นวงการของพวกนักเขียนหรือไม่ว่าจะเป็นวงการของนักอ่าน มันมิได้มีภาวะหรือมีระดับซึ่งเหมือนของฝรั่งเขา การพินิจหรือการวิจารณ์หนังสือนั้นมีข้อยากใจสำหรับไทยเราอยู่ที่ว่าเมื่อกระทำลงไปแล้วอย่างถือเอาความสัตย์ซื่อต่อผู้อ่านเป็นหลัก ก็มักจะมีผลลงเอยอย่างเพียงประการเดียว — คือสร้างศัตรูให้เกิดขึ้นเรื่อยไปรายแล้วรายเล่า นิตยสารรายสัปดาห์ "นิกรวันอาทิตย์" ก็หนีกรรมข้อนี้ไปไม่พ้น ข้าพเจ้าจำได้ว่าเรามีการพินิจและมีการวิจารณ์หนังสือกันจริง ๆ เพียงไม่กี่เล่ม แต่ทุก ๆ ข้อพินิจหรือข้อวิจารณ์ นักเขียนที่ได้รับการพินิจหรือการวิจารณ์ก็กลายจากมิตรเก่าแก่เป็นศัตรูไปโดยไม่มีละเว้น เมื่อข้าพเจ้าได้มาร่วมอยู่ในคณะบรรณาธิการของนิตยสารรายเดือน "อักษรสาส์น" อีกราว ๕—๖ ปี หลังจากนั้น ความเคลื่อนไหวเพื่อส่งเสริมโลกของหนังสือเช่นที่ได้เคยกระทำได้เคยใช้มาแล้วนั้นก็ได้รับการปฏิบัติสืบไปอีกเป็นอย่างแข็งขันด้วยเหมือนกัน แต่ผลกระทบที่ได้รับก็มิได้แตกต่างกันไป ต้องกินเวลาเนิ่นนานมาอีกตั้งสิบหรือยี่สิบปี นักประพันธ์เหล่านั้นจึงได้คลายความกินแหนงแคลงใจลงและได้มีการหวนกลับมาเริ่มคบหาเสวนาฉันท์มิตรกันใหม่ ถึงจะไม่สนิทอย่างที่เคยเป็นมาในยุคสมัยโน้น ก็ยังนับว่าดีที่ท่านได้เปลี่ยนแปลงไปจากความขึงโกรธและเที่ยวสาปแช่งโดยคิดเอาเองว่าผู้พินิจผู้วิจารณ์ตั้งตัวเองเป็นผู้วิเศษ

ข้าพเจ้าสาธกถึงความเคลื่อนไหวเหล่านี้ ก็เพื่อจะแสดงว่า ตามความเป็นจริงแล้วมันก็เป็นเพราะความเจริญเติบโตแห่งวงการหนังสือเท่าที่ปรากฏขึ้นแก่วงงานหนังสือพิมพ์ในระยะสืบต่อมานั่นเองที่นับว่าเป็นพลังตัวการแห่งความเคลื่อนไหวนี้ ถ้าแม้หากวงการหนังสือพิมพ์จะยังมิได้ให้ความสนใจอย่างหนักแน่นและแก่กล้ายิ่งขึ้นเรื่อย ๆ มาจนกระทั่งมีการจัด

เนื้อที่ไว้ให้คอลัมน์หนังสือเป็นการพิเศษเป็นประจำเช่นที่เป็นอยู่เดี๋ยวนี้แล้ว ไหนเลยนักเขียนนักประพันธ์ที่เคยได้รับการพินิจการวิจารณ์จะละเสียได้จากความรังเกียจเดียดฉันท์และความโกรธ

เมื่อกาลเวลาได้ล่วงเลยมาจนถึงบัดนี้ ท่านก็คงจะพอเข้าใจแล้วว่าการพินิจและการวิจารณ์หนังสือนั้น ต้องนับเป็นภารกิจที่สำคัญอย่างหนึ่งของการส่งเสริมวงการหนังสือไม่ว่าจะเป็นฝ่ายอ่านหรือจะเป็นฝ่ายเขียน ผู้พินิจหนังสือและผู้วิจารณ์หนังสือมิใช่จะตั้งตัวว่าเป็นผู้วิเศษ แต่เขาเป็นเสมอเพียงคนกลางแห่งตลาดหนังสือคือเป็นคนกลางในทางแง่ขยายวิชาและทรรศนะ, มิใช่คนกลางในทางแง่ของการจำหน่าย ทั้งนี้แม้ว่าในทางอ้อมก็ต้องนับว่าเขาเป็นผู้มีส่วนอย่างสำคัญซึ่งช่วยเหลือเกื้อกูลให้การจำหน่ายหนังสือได้แพร่หลายไพศาลไม่น้อยเลยด้วย

หนังสือต่าง ๆ ที่จำหน่ายกันได้ในปริมาณอันมากมายในยุคสมัยนี้เมื่อเปรียบเทียบกับการจำหน่ายของยุคก่อน ๆ นั้น ในทางหนึ่งก็อยู่ที่ผลงานแห่งเนื้อที่ในหน้ากระดาษของหนังสือพิมพ์และของนิตยสารต่าง ๆ ซึ่งจัดไว้ให้แก่แผนกหนังสือนี่เองโดยแท้ แผนกหรือคอลัมน์เกี่ยวกับหนังสือได้ตั้งมั่นอย่างสถิตเสถียรแล้วในวงการหนังสือพิมพ์และนิตยสารของไทยเรา มันเป็นแผนกหรือเป็นคอลัมน์แห่งภูมิปัญญาทั้งของฝ่ายผู้ให้และของฝ่ายผู้รับอย่างแน่ชัด

อย่างไรก็ดี ลักษณาการอันหนึ่งซึ่งเชื่อว่าท่านทั้งปวงย่อมจะพอสังเกตได้ ก็คือ โดยแม้จะเป็นการพินิจหนังสือหรือการวิพากษ์วิจารณ์หนังสือในทำนองการอันละม้ายคล้ายคลึงกัน แต่การพินิจหรือการวิพากษ์วิจารณ์ของหนังสือรายวันก็ย่อมจะแตกต่างไปจากการพินิจหรือการวิพากษ์วิจารณ์ของนิตยสาร แม้ในวงงานของหนังสือพิมพ์รายวันด้วยกันเองก็อาจจะมีน้ำหนักต่างกันระหว่างสำนักหนึ่งกับอีกสำนักหนึ่ง หนังสือพิมพ์รายวันประเภทเพ่งคุณภาพย่อมจะให้ความสำคัญแก่คอลัมน์เกี่ยวกับหนังสือไม่เหมือนกับหนังสือพิมพ์รายวันประเภทประชานิยมและหรือประเภทถือเอา

ความน่าตื่นเต้นเป็นหลัก และแม้จะเป็นนิตยสารด้วยกัน แต่น้ำหนักที่แต่ละสำนักจะสำแดงออกไปเกี่ยวกับวงการหนังสือไม่ว่าจะเป็นในทางพินิจ, ทางวิพากษ์วิจารณ์, หรือในทางอื่นใด ก็หาได้เหมือนกันหรือมีน้ำหนักเท่าเทียมกันไม่

ความต่างระดับและต่างลักษณะกันดังกล่าวนี้มันขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางนโยบายของการดำเนินงาน และซึ่งก็เงื่อนไขข้อนี้เองที่จะเป็นวัตถุประสงค์สำคัญแห่งข้อศึกษาพิจารณาของเราในอันที่จะได้อาศัยใช้มันเป็นเครื่องมือต่อไปเบื้องหน้าสำหรับการทำความเข้าใจในแผนกหนังสือหรือคอลัมน์หนังสือของหนังสือพิมพ์และนิตยสารต่าง ๆ

ขอย้ำว่า ความมุ่งหมายของข้าพเจ้าอยู่ที่ต้องการจะช่วยผู้อ่านให้รู้รอบในแผนกหนังสือหรือคอลัมน์เกี่ยวกับหนังสือ ข้าพเจ้าไม่ได้ประสงค์จะแสดงหลักของการพินิจหรือของการวิพากษ์วิจารณ์หนังสือแก่ฝ่ายผู้เขียนแต่อย่างใดเลย

ท่านคงจะตั้งสังเกตได้เป็นสำคัญประการหนึ่ง ว่า ข้าพเจ้าได้ใช้คำว่า "*พินิจ*" หนังสือมาแต่ต้น และแม้จะใช้คำว่า "*วิจารณ์*" ตามติดมาด้วยเป็นครั้งคราว ก็ถือว่าน้ำหนักจะอยู่ที่คำว่า "*พินิจ*" มากกว่าเสมอ คำว่า "*พินิจ*" นี้เป็นศัพท์ซึ่งพระองค์วรรณฯ ได้ทรงบัญญัติขึ้นไว้ตั้งแต่กว่า ๓๐ ปีมาแล้วโดยเทียบถึงความหมายในคำอังกฤษที่ว่า Review และคำอังกฤษที่ว่า Review นี้เมื่อ ถอดความหมายออกมาตามตัว มันก็แปลว่าการ มองซ้ำ หรือการหวนกลับมามองอีกครั้งหนึ่งนั่นเอง เมื่อบัญญัติว่าตรงกับ "*พินิจ*" ใน ภาษาไทย ก็จะได้ความหมายตรงและชัดทีเดียว เพราะคำว่า "*พินิจ*" นั้นก็แปลว่า พิจารณาหรือตรวจตรา ซึ่งก็ได้แก่การมองซ้ำ หรือการหวนกลับมามองใหม่

ในวงการหนังสือพิมพ์ของฝรั่งโดยทั่วไปไม่ว่าจะเป็นในยุโรปหรือในสหรัฐอเมริกา แผนกหนังสือหรือคอลัมน์หนังสือของเขามักจะใช้ว่า Book Reviews เหมือน ๆ กันทั้งนั้น เขาไม่ได้ใช้ว่า Book Criticism ซึ่งมีความหมายหนักไปในแง่ที่จัดเป็นสาขาหนึ่งของการศึกษาวิชาวรรณคดี และก็มีน้ำหนักของความหมายหนักเบาแตกต่างกันอยู่ น้ำหนักแห่งความหมายที่แตกต่างกันระหว่างสองคำนี้มีอย่างไร ถ้าหากมีโอกาสก็จะได้พยายามชี้ลงไว้

การพินิจหนังสือคืออะไร? และเพื่อจะแสดงสถานะอย่างไร?

โดยสาระสำคัญ การพินิจหนังสือก็คือการตอบปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับหนังสือเล่มที่หยิบยกขึ้นมาอภิปรายถึงหรือกล่าวถึงนั่นเอง ปัญหาดังกล่าวนี้ถึงแม้ว่าจะเป็นปัญหาซึ่งจำกัดและแน่ชัด แต่มันก็เป็นปัญหาชนิดธรรมดาสามัญอย่างพื้น ๆ ทั้งนั้น อาทิเช่น

– ใครคือผู้แต่งหนังสือเล่มนั้น?

– มันเป็นหนังสือที่ว่าด้วยอะไร?

– ถ้าหากผู้แต่งรายนั้นได้เคยแต่งหนังสือเล่มอื่น ๆ ในประเภทเดียวหรือทำนองเดียวกันนี้มาก่อนจะเทียบเคียงได้หรือไม่ว่าหนังสือเล่มใหม่นี้แตกต่างไปจากเล่มก่อนๆ ของเขาอย่างไรบ้าง?

และหรือปัญหาอะไรอื่น ๆ ซึ่งความจริงก็ง่าย ๆ แบบนี้นั่นเอง

เมื่อเนื้อหาสาระของการพินิจหนังสือเป็นทำนองนี้ ท่านก็ย่อมจะมองเห็นและเข้าใจได้ทันทีต่อไปอีกขั้นหนึ่งอย่างแน่นอน ว่าต่อไปเบื้องหน้า ข้าพเจ้าคิดว่าการใช้คำ "*พินิจ*" สำหรับแผนกที่เกี่ยวกับหนังสือสำหรับหนังสือพิมพ์และนิตยสารทั่วไปจะเหมาะสมกว่า และจะถูกตามหลักทีเดียว ตัวของท่านเองหรือนักอ่านหนังสือรายไหน ๆ ก็ตาม ต่างก็ล้วนแต่อยู่ในวิสัยที่จะตั้ง "*ปัญหาสามัญ*" หรือ "*ปัญหาหญ้าปากคอก*" แบบนี้ได้ด้วยกันทั้งสิ้น ซึ่งก็เป็นความจริง

ในทางหลัก เขาก็ระบุไว้ว่าผู้อ่านหนังสือทุกคนล้วนแต่เป็นผู้พินิจหนังสืออยู่ในตัว สักแต่ว่าจะแสดงข้อพินิจของตนออกมาหรือไม่แสดงเท่านั้น การพินิจหนังสือจึงมีอยู่ด้วยกันเป็นสามลักษณะ คือ

๑) **การพินิจโดยวิธีเขียน** อาทิเช่น ลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์รายวัน, ลงพิมพ์ในนิตยสารต่าง ๆ, ลงพิมพ์ในเอกสารทางวิชาชีพ, และหรือแม้แต่จำพวกที่ได้รับการกะกำหนดจากครูอาจารย์ให้เขียนข้อพินิจเพื่อส่งเข้าตรวจสอบ ฯลฯ

๒) **การพินิจโดยวิธีพูด** อาทิเช่น การพินิจทางวิทยุกระจายเสียงหรือ

ทางโทรทัศน์ ซึ่งในกาลต่อไปอาจจะมีขึ้นในเมืองไทยเราก็ได้, การพินิจไปอ่านหรือไปแสดงเป็นปาฐกถาต่อที่ชุมนุมชนหรือต่อสโมสรบางแห่ง ฯลฯ

๓) **การพินิจอย่างเงียบ ๆ** อาทิเช่น เมื่อแต่ละคนอ่านหนังสือเล่มใดเล่มหนึ่งแล้วก็คิดวิพากษ์วิจารณ์ตรงโน้นบ้างตรงนี้บ้าง, หรือแม้เมื่ออ่านจบแล้วก็ยังครุ่นคิดอยู่เรื่อยไปเกี่ยวกับข้อความในหนังสือเล่มนั้น, วิเคราะห์แยกแยะและประเมินค่าของมัน, หรือมิฉะนั้นพออ่านจบก็สาปส่งอยู่ในใจ

เมื่อว่ากันตามหลัก ๓ ประการนี้ เราก็เห็นได้ว่าการพินิจหนังสือนั้นย่อมมีความหมายต่อเนื่องออกไปเป็น ๓ ชนิดด้วยเช่นเดียวกัน นั่นคือ การพินิจหนังสืออาจจะเป็นอาชีพก็ได้, การพินิจหนังสืออาจจะเป็นการกุศลก็ได้ และการพินิจหนังสืออาจจะเป็นเสมอเพียงความซึมซาบในวรรณกรรมอย่างธรรมดา ๆ ก็ได้ -- คือเป็นลักษณะเดียวกับการที่ใครคนใดจะได้รับความรื่นรมย์หฤหรรษ์เมื่อได้ฟังดนตรีที่ดี ๆ หรือได้ดูหนังดูละครที่ถูกใจ นับเป็นความรู้สึกส่วนตัวและเฉพาะตัวของเขา

สำหรับความหมายชนิดที่สามนี้ มีวลีเฉพาะของมันอยู่วลีหนึ่งซึ่งเพิ่งจะเกิดขึ้นใหม่เมื่อประมาณสิบกว่าปีที่แล้วมานี้เอง คือ "*วรรณคดีวิจักขณ์*" หมายความถึงความซาบซึ้งตรึงใจในวรรณคดีหรือในวรรณกรรมตอนใดตอนหนึ่งเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ผู้บัญญัติวลีนี้คงจะถอดความหมายเอามาจากวลี Literary Appreciation นั่นเอง

ในแง่วิชาหนังสือพิมพ์ยังกำหนดว่า การพินิจหนังสือยังมีทางที่จะเป็นอย่างอื่นได้อีกชนิดหนึ่งด้วย ชนิดที่ว่านี้เรียกว่า *เป็นการแสดงแบบแผนแห่งความมีวินัยทางจิตสำนึกในลักษณาการที่เป็นกิจจะลักษณะแบบวิทยาศาสตร์* ซึ่งมักจะเต็มไปด้วยความแข็งกร้าวและแห้งแล้ง หาได้มีความรื่นรมย์หฤหรรษ์ตามทำนองของวรรณคดีวิจักขณ์ไม่

การจะอธิบายเงื่อนไขข้อนี้ให้เข้าใจเห็นจะต้องใช้อุทาหรณ์

อาทิเช่น ศาสตราจารย์ทางวิชาจิตวิทยาคนหนึ่งมีนิสัยที่จะต้องเขียนข้อพินิจของตนภายหลังจากวาระที่ได้อ่านหนังสือไม่ว่าเล่มใดจบลงแล้วเสมอ, ไม่เคยละเว้น แต่อย่างไร

ก็ดี ไม่ว่าเขาจะต้องใช้เวลาในการเขียนข้อพินิจนั้น ๆ ยาวสั้นอย่างไร พอเขียนเสร็จเขาก็มักจะฉีกมันหรือโยนมันลงตะกร้าไปทันทีเสมอ การที่เขาฉีกทิ้งนั้นก็หาใช่ว่าจะเป็นเพราะมันไม่ดีพอแก่การส่งไปลงพิมพ์ในนิตยสารหรือเอกสารทางวิชาไม่ บางชิ้นหรือหลาย ๆ ชิ้นก็นับว่าดีมีค่ามากเหมาะสมแก่การเผยแพร่ต่อไปเสียด้วย แต่ทว่าการนำคำพินิจหนังสือเล่มนั้น ๆ ไปลงพิมพ์ไม่ใช่เจตนาประสงค์ขั้นพื้นฐานประการแรกของท่านศาสตราจารย์ผู้นี้ มันเป็นแต่เสมอเพียงความเคลื่อนไหวแห่งวินัยทางจิตสำนึกในลักษณะกลไกหรือในลักษณะวิทยาศาสตร์ของเขาเท่านั้นเอง

การที่ท่านศาสตราจารย์ต้องกระทำเช่นนี้ก็โดยนิสัย เขาเป็นนักจิตวิทยา และทั้งก็เป็นนักจิตวิทยาชั้นเอกเสียด้วย เขาจึงมีสำนึกอย่างลำลึกอยู่ในตัวตลอดเวลาว่าคนเราย่อมจะจดจำสิ่งต่าง ๆ ได้ดีวิเศษที่สุดต่อทุก ๆ สิ่งที่ตัวของตัวได้แสดงปฏิกิริยาออกไปอย่างฉับพลันและอย่างทะมัดทะแมงแข็งขัน เพราะฉะนั้น เมื่อตัวของเขาหรือใครคนใดก็ตามได้คิดทบทวนเกี่ยวกับเงื่อนแง่ต่าง ๆ ของหนังสือเล่มใดเล่มหนึ่งอย่างพอเพียงแก่การที่จะเขียนข้อพินิจได้แล้ว ก็สมควรที่จะต้องเขียนมันออกไปทันที — — เขียนออกไปอย่างเต็มภาคภูมิให้สมกับเป็นการพินิจจริง ๆ ทุกแง่ทุกมุม การกระทำดังกล่าวนี้ก็มีความหมายอยู่ในตัวว่าเขาได้ทำให้หนังสือเล่มนั้นกลายเป็นส่วนหนึ่งของเขาไปแล้ว กระบวนความคิดและกระบวนความทรงจำของเขาเดินไปตามหลักอันนี้

ว่ากันที่จริง กระบวนการแบบนี้มันก็ต้องนับว่าแข็งกร้าวและแห้งแล้งโดยแท้

ข้าพเจ้ามีความหวังอยู่ว่า บัญหาง่าย ๆ บรรดาที่จะสาธกขึ้นมาเพื่อให้เป็นเครื่องช่วยทำความเข้าใจแก่ท่านต่อ ๆ ไปในกรณีที่ว่าด้วยการพินิจหนังสือนั้นอย่างน้อยที่สุดมันก็อาจจะถือเอาเป็นประหนึ่ง “กุญแจ” สำหรับที่จะใช้ไขไปสู่ความเข้าใจในแง่อื่นระดับอื่นต่อไปได้โดยสะดวกด้วย บัญหาดังกล่าวนี้ก็คงจะมีอยู่มากหลายที่ท่านผู้อ่านทั้งปวงจะตอบได้ด้วยตนเอง บางบัญหาก็อาจจะต้องตอบกันยืดยาว, แต่บางบัญหาก็อาจจะสั้น ๆ โดยการ

ใช้ถ้อยคำเพียงไม่กี่คำ และในหลาย ๆ กรณีก็อาจจะมีความจำเป็นต้องสาธกเอาถ้อยคำของนักพินิจหนังสือที่เด่น ๆ มาแสดงลงไว้เพื่อแก่การที่จะช่วยให้ท่านเกิดความเข้าใจเร็วที่สุดเท่าที่จะเร็วได้ ถ้อยคำเหล่านี้มีทั้งที่เป็นบทนิยามและมีทั้งที่เป็นเพียงข้อสังเกตอย่างกว้าง ๆ ซึ่งมีต่อหนังสือในลักษณะและในทำนองต่างๆ เป็นต้นหนังสือนวนิยาย, หนังสือชีวประวัติ, หนังสือประวัติศาสตร์, หนังสือกวีนิพนธ์, และหรือหนังสือซึ่งจัดทำขึ้นสำหรับให้เด็ก ๆ อ่าน

การพินิจหนังสือมีอยู่มากมายหลายแขนงและหลายวิธี ถ้าหากบังเอิญท่านนึกสนุกที่จะอ่านที่จะศึกษาร่วมกันไปเพื่อทำความเข้าใจให้จงได้ว่าคอลัมน์หนังสือคืออะไรและทรงพลังทรงอิทธิฤทธิ์มาอย่างไร, ข้าพเจ้าก็คงจะโชคดีเต็มที.

นักเขียน – นักประพันธ์

"*ยาขอบ* เขียนหนังสือคิดว่าไม่มีหนังสือ *เวทางค์* เป็นนักเขียนที่ *ดอกไม้สด* ยก ที่ยก แปลว่า พออ่านได้ ส่วน *อิงอร* นั้น ต้องให้คนไม่เคยสาอ่าน *สุวัฒน์* เห็นจะดีแต่ทำเงิน อ่านเรื่องของท่านเหล่านี้อย่างวิเคราะห์จริงจัง ต้องสมมุติให้คนอ่านเป็นนิโกรหาทองที่อาภัพ เมื่อหาทองไม่ได้ แม้พบดินก็ว่าทอง *อิศรา อมันตกุล* ก็ทำนองเดียวกัน เป็น นักบุญ ของ *เสนีย์ เสาวพงศ์, เจอด สรคุปต์* ซึ่งเรียกตนเองและให้คนอื่นเรียกว่า กลุ่ม EXOTIC ดิฉันอาจจะผิดก็ได้ในแง่นี้ เพราะอ่านเท่าอ่านไม่เห็นเป็น EXOTIC เป็นแต่ EROTIC"

ศรีบูรพา และ *สด กูรมะโรหิต* อาจเป็นนักประพันธ์ในกลุ่มอย่างที่ว่า หากเคร่งต่อน้ำหนักคำ เสียดายที่กลายเป็นนักการเมืองไป เมืองไทยยากจนคนไทยที่เก่งต้องเป็นอะไรหลาย ๆ อย่าง แต่ที่จะให้เด่นและให้หรูอย่าง *หม่อมเจ้าอากาศดำเกิง ระพีพัฒน์* เห็นจะไม่มีทาง

ส. ธรรมยศ ในเรื่อง นิภาพรรณ ณ เชียงราย

จดหมายฉบับนี้อาจจะเป็นทั้งฉบับแรกและฉบับสุดท้ายในชีวิตที่ผมเขียนถึงคุณ เพราะความยืดยาวของมัน อาจจะมีเนื้อความเหลือพอสำหรับการทำความเข้าใจกับคุณในปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องของ *คนเขียนหนังสือ* ที่คุณมีความข้องใจอยู่ตลอดเวลาที่คุณโจนเข้ามาร่วมมีชีวิตกันอยู่ในอาณาจักรแคบ ๆ แห่งนี้ได้

ก่อนอื่น ผมขอแจ้งให้คุณทราบเป็นลายลักษณ์อักษรมาด้วยเลยว่า ผมไม่ได้เป็นนักประพันธ์ ไม่โอหังบังอาจถือว่าจะต้องเป็น หรือพยายามคิดว่าจะเป็น ผมเป็นเพียงแต่คนชอบอ่านหนังสือ และที่ต้องเขียนหนังสืออยู่ทุกวันนี้ ก็อย่างที่ผมแจ้งให้ทราบแล้วว่าผมไม่มีทางทำมาหากินทางอื่นทางใดนอกจากการเขียนหนังสือขาย อย่างเลวที่สุด ก็ยังพอให้ผมได้เลี้ยงปากเลี้ยงท้อง เอาชีวิตรอดไปได้วัน ๆ หนึ่ง ซึ่งโดยเหตุผลดังนี้ ความเป็นนักประพันธ์ที่เขาเป็น ๆ กันอยู่ มันจึงไม่เข้ามามีส่วนพัวพันอยู่ในอหังการของผม แต่ก็โดยที่ว่าอยู่กับการอ่านหนังสือ เขียนหนังสือหากินนี่แหละ ผมเชื่อว่า ผมพอจะมีประสบการณ์ที่จะรายงานให้คุณพอทราบได้ว่า ในโลกของคนเขียนหนังสือ เราเขียนกันอย่างไรและอยู่กันอย่างไร อย่างที่คุณตั้งคำถามไว้ใน *บทกล่าวนำ* ของ*คลื่นลูกใหม่*ว่า "*ถนนหนังสือของบ้านเราในปัจจุบันมีเป้าหมายอยู่ที่ไหน อะไรคือองค์ประกอบอะไรคือพลังผลักดันให้ดำเนิน.....*" ซึ่งได้ตีพิมพ์ออกมาแล้วนั้น

ตลอดเวลาที่คุณเขียนหนังสือมา ไม่ว่าในนามนี้หรือในนามอื่น ผมติดตามอ่านของคุณมาตลอดด้วยความพินิจพิเคราะห์และก็ด้วยความ *ห่วงใย* เพราะความมุ่งมาตรปรารถนาของคุณก็เช่นเดียวกับคนหนุ่มคนสาวทั้งหลายที่อยากจะเห็นโลก

ของหนังสือเป็นเสมือนโลกแห่ง "*ประกาย*

ไฟดวงหนึ่งซึ่งจะไปต่อเชื้อแห่งความคิดให้เปล่ง แสงโชติช่วงชัชวาล เป็นความอบอุ่นที่จะขับความหนาวเย็น เป็นความสว่างที่จะไล่ความมืด เป็นความเย็นที่จะไปดับความร้อน เป็นปุ๋ยที่จะบำรุงพืชพันธุ์แห่งความคิดให้ชูช่ออรชรเพื่อแต้มแต่งสีอันสดใสไว้ประดับโลก"

อย่างที่คุณเขียนไว้นั้น ผมเชื่อว่าไม่ช้าไม่นาน มันก็จะทำลายคุณเสีย เวรร้ายที่มันจะทำลายคุณนั้นมีอยู่หลายอย่างและหลายทิศหลายทาง แต่ที่แน่นอนที่สุดคือว่า มันจะทำลาย *กำลังใจ* ของคุณเอง.....และมันจะทำลายคุณอย่างย่อยยับด้วย ตราบใดที่คุณยังลากชีวิตอยู่กับอาชีพนี้

ผมกล้ายืนยันกับคุณ เพราะผมเองเคยมีความคิดความหวังเช่นเดียวกับคุณและจนเดี๋ยวนี้ ผมก็ยังมีความหวังเช่นนั้นอยู่ แต่ผลที่ได้รับไม่มีอะไรมากไปกว่าความวิบัติ อดอยาก และมีค่าไม่มากไปกว่าแกะดำสำหรับโลกและสังคมหนังสือไทย

ทุกวันนี้ ผมถามตัวเองอยู่เสมอว่า *หวังไปทำไม, หวังไปเพื่อใคร ?*

คำตอบที่ผมตอบแก่ตัวเอง ตอบได้อยู่คำเดียว สั้น และหาคำต่อเติมไม่ได้ คือตอบว่า "*อ้ายบ้า!*"

ตอบได้เท่านั้นจริง ๆ

ประมาณเมื่อสี่ห้าปีที่แล้ว *คุณชิต กันภัย* แห่งหนังสือพิมพ์ *ดรุณี* ให้พรรคพวกมาตามผมไปพบ ก็เพิ่งรู้จักเป็นครั้งแรก แต่คุณชิตก็ทำตัวเหมือนกับว่าคุ้นเคยกับผมมานานปี อาจจะเป็นเพราะว่าคุณชิตเข้าใจงานของผมไม่น้อยไปกว่าตัวผมเอง คุณชิตได้แจ้งให้ผมต้องรับทราบด้วยความตื่นเต้นว่า นิยายบู๊ล้างผลาญของผมที่เขียนลงในหนังสือพิมพ์ *'แสนสุข'* รายสัปดาห์ในระยะที่เตรียมตัวจะเจ๊งนั้น มีความ

ยาวถึงหกสิบตอน แต่ก็ยังไม่จบ เพราะ *แสนสุข* ได้เจ๊งไปจริง ๆ ก่อนที่มันจะมีวาสนาได้จบ

คุณชิตอ่านแล้ว ชอบใจ อยากจะเอามาลงใหม่ทั้งหมดในหนังสือพิมพ์ *ดรุณี* เป็นครั้งที่สองขอให้รวบรวมต้นฉบับมาแล้วเขียนต่อเสียให้จบ

ความตื่นเต้นที่ผมได้รับก็คือว่า หนังสือพิมพ์ *ดรุณี* ตอนนั้น มีสถิติจำหน่ายสูงสุดกว่าหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ฉบับใดๆ ที่กำลังออกอยู่ คุณชิตมีเงิน มีนักประพันธ์และบทประพันธ์สำรองอยู่มากมาย ก็ทำไมถึงจะมาซื้อเรื่องที่ตีพิมพ์ลงไปในหนังสือพิมพ์อื่นไปแล้วหยก ๆ มาพิมพ์ในหนังสือที่มีคนอ่านมากอยู่แล้ว ซึ่งมันไม่เคยมีประวัติในการทำหนังสือ ผมก็ถามคุณชิตออกไปตรง ๆ ว่า เป็นเพราะอะไร คุณชิตจึงได้ยอมทำลายตัวเองเช่นนั้น ถ้าหากว่าจะเมตตาปรานีต่อความอดอยากยากแค้นของผม จะกรุณาผมด้วยการให้เขียนเรื่องใหม่ก็ได้?

คุณชิตก็ตอบว่า "*มันดี ผมอ่านแล้วเรื่องดี ๆ ผมก็อยากให้คนอื่น ๆ ได้อ่านกันทั่ว ๆ ไม่มีอะไรดอก*"

คุณชิตได้นำเรื่องนี้ลงติดต่อกันมากว่าปีจนจบ

ผลของมัน ไม่มีอะไรเลย ปฏิกิริยาจากคนอ่านจะมีอยู่บ้างก็เพียงแต่จาก บางคนที่เคยอ่านแล้วเขียนมาด่าว่า เอาเรื่องเก่ามาย้อมแมวขาย

สถิติการจำหน่ายของหนังสือ ก็ดูเหมือนจะไม่เปลี่ยนแปลงไปกว่าเดิม

ต่อมา *รังษี ทัศนพยัคฆ์* ซึ่งพยายามจะหาทางช่วยผมให้มีกินกะเขาขึ้นมาบ้างก็ลงทุนซื้อไปทำหนัง

ปรากฏว่าหนังเรื่องนี้เจ๊งทันตาเห็นภายในไม่กี่วัน

คุณชิต ไม่ละความพยายามที่จะเข็นผมต่อไปอีก โดยสั่งให้เขียนเรื่องใหม่อีกเรื่องหนึ่ง เพื่อทดลองความนิยมของผู้อ่านโดยใช้สไตล์เดิม

วอดอีกตามเคย ต้องรีบจบ

"ผมน่ะมันสนุกหละ แต่คนอ่านเขาไม่สนุกด้วย" คุณชิตบอกผมอย่างตรงไปตรงมา "คุณต้องเขียนอย่างคนอื่นเขาเขียน!"

คุณชิตได้ใช้เวลานาน หลายครั้งหลายหน เพื่อถ่ายทอด *ไม้ตายไม้เป็น* สำหรับ

ช.ท๕๔๗๐ 028 ส854ง ค.2 ฉบับ ๑๑๑
ง00931

การเขียนหนังสือสมัยบัจจุบันให้ผมทราบโดยละเอียด สัจจสูตรใด ๆ ที่คุณชิตรู้และประสบมา ได้ชี้แจงให้ผมฟังอย่างไม่บิดบัง พร้อมกับย้ำว่าให้ผมเขียน *"อย่างคนอื่นเขาเขียน"*

ผมยังจำภาพของตัวเองและคุณชิตได้ดี ในวันสุดท้ายที่ผมตัดสินใจที่จะหยุดเขียนนวนิยาย

คุณชิตเดินตามหลังผมออกมาหน้าบ้าน ดูเหมือนจะด้วยความเป็นห่วงต่อชีวิตและความอดอยากที่ผมมีอยู่เป็นประจำ

คุณชิตว่า

"คนอื่นน่ะ เขามีบ้านอยู่ราคาแสน มีรถเก๋งนั่งกันหรู ๆ ทำไมคุณจะทำอย่างเขาไม่ได้ ทำไมคุณทำได้แต่อ้ายยาก ๆ เขียนมาเถอะ ส่งต้นฉบับก่อนปีใหม่!"

ผมไม่ตอบ นอกจากคิดว่า ตั้งแต่นี้ต่อไป คงจะไม่มีวันได้เขียนหนังสืออีก

คุณชิตได้ยกเอาความสำเร็จของตัวเองมากล่าวย้ำให้ฟังอีกว่า

"ผมนะเก้าปี เดินถนนไม่ได้ บางวันจะกินน้ำแข็งเปล่าสักถ้วยยังยาก ไร่นาสาโทหมดเป็นแปลง ๆ ข้าวของลูกเมียจำนำวอด ก็เพราะทำหนังสือนี่แหละ *ทำอย่างมีอุดมคติ* ชอบเรื่องอย่างคุณ อ่านอย่างคุณ ผมย่อยยับมาเก้าปีเต็ม ๆ คุณจะให้ผมทำยังไง!"

ผมไม่ตอบอีก เพราะมันเป็นความจริง

คุณชิต กันภัยวิบัติมาแล้ว เพราะชอบเรื่องยาก ๆ ทำหนังสือให้มันยาก

และคน ๆ นี้ก็จะมาพยายามสร้าง *'คนยาก'* อย่างผมอีก โดยการพยายามสนับสนุนการเขียน แนวเขียน ซึ่งเป็นแนวและวิธีการยาก ๆ แบบของผม แต่ผลที่ได้รับก็คือความล้มเหลว

คุณชิต ลองทำดูแล้ว ผมก็ลองแล้ว

ผมก็ตัดสินใจยุติการเขียน โดยประกาศสาปแช่งตัวเองไว้ว่า อย่าได้พยายามไปหาทางให้ คุณชิตต้องได้รับความลำบากอีก หลังจากลำบากมาแล้วเกือบสิบปี เพราะความนิยมชมชื่นต่ออุดมคติและนิยายที่มีแก่นสาร

ผมยอมอดอยู่คนเดียว มันกว่าที่จะไปช่วยเหลือให้คุณชิตต้องอดครั้งใหม่ด้วย!

ยังพอมีอีกเรื่องหนึ่ง

ที่ *เดลิเมล์วันจันทร์* หลายปีมาแล้ว เหมือนกัน ตอนนั้น *คุณมานิต ศรีสาคร* ทำหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นอยู่ ก็เห็นแก่ความอดอยากของผมอีกเหมือนกัน กรุณาให้เขียนเรื่องบู๊ล้างผลาญสำหรับลงเดลิเมล์ ดูเหมือนจะเป็นเรื่องบู๊เรื่องแรกที่เคยตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ฉบับนี้หรือเป็นเรื่องที่สอง ผมจำไม่ได้แน่

โดยที่กล่าวกันว่า *เดลิเมล์วันจันทร์* เป็นหนังสือพิมพ์ที่มีชื่อเสียงอยู่ในวงการผู้หญิงและบุคคลผู้มีรสนิยมสูง เมื่อจะเขียนเรื่องบู๊ ผมก็คำนึงถึงความเป็นจริงที่ว่า ความโหดเหี้ยมของมนุษย์นั้น มีทั้งความโหดเหี้ยมที่ทำต่อกันทางจิตใจและทั้งทางกาย มันมีทั้งในป่าและในเมือง การล้างผลาญกันด้วยความป่าเถื่อนทางเลือดเนื้อและร่างกายนั้น มีแผลที่จะรักษาให้หายได้หรือก็ตายหมดทุกข์หมดเวรไปเลย แต่การล้างผลาญกันทางจิตใจ ด้วยอารยธรรมใหม่ของคนในเมือง เป็นการล้างผลาญที่ไม่มีวันรักษาแผลให้หายได้ และมีแต่วันจะเจ็บปวดทารุณหนักยิ่งขึ้นไป ผมได้ปล่อยตัวละครคนหนึ่ง ซึ่งเป็นนายแพทย์ที่ได้รับความขมขื่นจากการล้างผลาญของความเหี้ยมโหดในเมือง เข้าป่าไป ซึ่งเขาก็พบว่า ชีวิตในป่ามีความเหี้ยมโหดที่ทำกันทางกาย เขาอาจจะต้องหยิบปืนยิงคนขึ้นมาสักนัดหนึ่งในยามจำเป็นหรือต้องทนดูพวกป่าเถื่อนฆ่าฟันกันต่อหน้านับไม่ถ้วนครั้ง ก็ยังเสียวสยองน้อยกว่า การล้างผลาญกันด้วยอารยธรรมของสัตว์เมือง

เจตนาในการเขียนเรื่องนั้น ผมต้องการให้เห็นสภาพจิตและทัศนคติต่อชีวิตของคนไทยเราส่วนหนึ่งที่เป็นปัญหาของสังคมไทยของเราทั่ว ๆ ไปในปัจจุบันนี้ว่ามันเป็นอยู่อย่างไรและน่ากลัวเพียงไรแน่ละ เพื่อไม่ให้ผู้อ่านง่วงเหงาหาวนอน ผมก็ต้องตะล่อมเรื่องต่างๆ ไว้ในบรรยากาศของบู๊และหมัด ว่ากันให้อุตลุดไปตามวิธีการ

เรื่องนี้เป็นเรื่องจริงที่เกิดขึ้นในจังหวัดลพบุรี ความครึกโครมของมันถูกนำมาเป็นข่าวพาดหัวหนังสือพิมพ์อยู่เกือบสองอาทิตย์ ถ้าผมจำไม่ผิด

จากประสบการณ์ จากการศึกษาและทำความเข้าใจกับสภาพต่าง ๆ ที่จะนำมาเขียนทั้งสถานที่ แบ็คกราวน์ และตัวละคร ทำให้ผมกล้าเขียนมันออกมา

แต่ผลที่ผมได้รับ ผมจะไม่พูดถึงคนอ่าน เพราะผมไม่มีทางที่จะทราบได้ว่ามีใครอ่านกันกี่คนหรือมีความรู้สึกต่อเรื่องนั้นอย่างไรบ้าง

แต่ผมจะพูดถึงนักเขียนด้วยกัน

ผมได้ทราบจากปากคำที่มีหลักฐานว่า มีนักเขียนหญิงในหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นบางคน ที่จัดอยู่ในประเภทมี *ข้านราคาแสน* มี *รถเก๋งคันหรู ๆ* เพราะเขียนเรื่องอย่างคุณชิตว่าได้ประณามผมว่า ผมได้นำเรื่องที่ไม่มีอยู่ในโลกมาเขียน เป็นเรื่อง ABSURD สาระยำอะไรทำนองนั้น ซึ่งก็ทำให้ผมต้องงงงันมาจนบัดนี้ งงที่ไม่เข้าใจว่าแม่ปะแหรดพวกนั้นเอาเหตุผลอะไรมาเข่นฆ่าราวีผม ทั้ง ๆ ที่เรื่องที่ผมเขียนมาจากเรื่องจริง ตัวคนจริง ๆ และเหตุการณ์ส่วนใหญ่เป็นความจริง

นั่นก็เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ผมยุติการเขียนหนังสืออีกครั้งหนึ่ง

ไม่ต้องพูดถึงคนอ่านดอกว่า เขาจะยอมเสียเวลาวิเคราะห์งานของนักเขียนหรือไม่เพียงใด หรือเอาหลักเกณฑ์อันใดมาเป็นมาตรฐานสำหรับการวิเคราะห์ แม้แต่นักเขียนด้วยกันเอง บางคนที่บังเอิญมีโอกาส *มีบ้านราคาแสนและมีรถเก๋งหรู ๆ* เข้าแล้ว ยังพยายามหลับหูหลับตาต่อการใช้ความคิดวิเคราะห์วิจารณ์กันให้มันมีหลักมีเกณฑ์ หรือไม่ก็ทำตัวเป็นมหาปราชญ์ที่หาที่สำหรับตัวเองจะยืนไม่ได้ไปด้วยซ้ำ

แต่ผมก็ไม่เดือดร้อนอะไรนักต่อคำประณามที่ว่านั้น และเมื่อตอนใกล้จะจบเรื่องผมเขียนเป็นทำนองบอกกล่าวหล่อน ๆ เหล่านั้นไปว่า "ผู้หญิงเหล่านั้นจะรู้อะไรว่าเมืองไทยของเรายังมีอะไรอยู่บ้าง เพราะหล่อน ๆ มีโอกาสศึกษาชีวิตแต่เพียงบนเตียงนอนกับผู้ชายคนหนึ่ง...เท่านั้นเอง!"

ผมไม่ทราบว่าหล่อน ๆ จะเข้าใจอีกหรือเปล่าก็ไม่ทราบ

มีอีกเรื่องหนึ่งที่ผมอยากจะเล่า

ตอนนั้นจะเป็นหลังสงครามมากี่ปีผมจำไม่ได้ แต่เมื่อสำนักพิมพ์ *เพลินจิตต์* พิมพ์หนังสือนิยายฉบับกระเป๋าเล่มละสามบาทออกมาขาย นิยายฉบับกระเป๋าเพื่องขึ้นมาพักหนึ่ง สำนักพิมพ์ *ผดุงศึกษา* ในเวิ้งนครเขษม ก็จัด

พิมพ์ฉบับกระเป๋าออกจำหน่ายด้วย ผมก็ไปคลุกอยู่ที่นั่น ทำหน้าที่ตรวจปรู๊ฟบ้าง จัดรูปเล่มบ้าง เขียนคำนำบ้าง หนังสือที่ผมต้องตัดตอนพิมพ์หรือผ่านมือมากที่สุดก็คือหนังสือของ *มนัส จรรยงค์* ผมต้องอ่านต้องดูตลอด คุณเชื่อไหมว่า หนังสือของ *มนัส จรรยงค์* ทุก ๆ เล่มที่พิมพ์ออกมาในสมัยนั้น เกือบจะเรียกว่าไม่มีคนอ่านเอาเลย

และตลอดเวลาเหล่านั้น ผมก็รู้ด้วยว่า *มนัส จรรยงค์* มีชีวิตอยู่อย่างอด ๆ อยาก ๆ

มนัส จรรยงค์ ไม่ได้เปลี่ยนอุดมคติและวิธีเขียน

เมื่อเราอ่านกันจริง ๆ ในเชิงการประพันธ์แล้ว คุณกล้าติได้เต็มปากเต็มคำไหมว่า หนังสือของ *มนัส จรรยงค์* ไร้คุณค่าและไร้สาระ ไม่ว่าคุณจะมองและประเมินในด้านไหน ?

คุณจะทำยังไง ถ้าคุณนั่งอยู่ต่อหน้า *มนัส จรรยงค์*

คุณจะบอกเขาว่า “เขียนยังงี้ต่อไปเถอะ แล้วก็พยายามอดอยากเอา”

หรือจะบอกเขาว่า “คุณเขียนเรื่องรักโศกเถอะ คนเขาชอบ คุณจะได้รวย”

ข้อนี้ ผมฝากไว้ให้คุณหาคำตอบเอาเอง

ต่อจาก มนัส จรรยงค์ ผมมีเรื่องเศร้าอีกเรื่องหนึ่งเป็นเรื่องสุดท้ายที่จะคุยกับคุณให้เสร็จสิ้นไปเสียเลย

เป็นเรื่องของ *อิศรา อมันตกุล* ในส่วนที่เกี่ยวกับผมหรือในส่วนที่ผมเห็น

ตั้งแต่ถูกจับเข้าคุกไปในปี ๒๕๐๑ จนถึงวันตาย เป็นเวลาสิบกว่าปี คนผู้นี้ดูเหมือนจะไม่มีงานประพันธ์อะไรที่พอจะเรียกได้ว่าชนะผลงานของตัวเองที่ทำไว้ก่อนที่จะถูกจับ หรือแม้แต่จะเขียนออกมาเพื่อการยังชีพก็เกือบจะเรียกว่าไม่มีงานชิ้นใดเลยที่ตัวเองคิดว่าได้เขียนไว้

นักประพันธ์ หรือคนแบบนั้น สำหรับเวลาสิบกว่าปีที่ไม่ได้ทำงานที่ตัวถนัดเป็นชิ้นเป็นอันนั้น คุณก็พอจะมองเห็นได้ว่า นันขมขื่นและทรมานเพียงใด ?

คุณคิดหรือว่า *อิศรา อมันตกุล* สิ้นคิดหรือหมดฝีไม้ลายมือที่จะเขียนหนังสือ ?

ผมรับรองกับคุณว่า *อิศรา อมันตกุล* เกิดมาเพื่อเขียนหนังสือ เขาเขียนได้ทุกแบบทุกประเภทและทุกแนว แม้แต่สำนวน ระหว่าง *หัวเราะและน้ำตา* กับ *ตะวันตก—ตะวันออก* ที่เคยตีพิมพ์ใน *แสนสข* รายสัปดาห์ คุณจะจับไม่ได้เลยว่าเขียนจากคน ๆ เดียวกัน

แต่ถึงกระนั้นก็เถอะ ตลอดเวลาออกจากคุกมานานแล้วจนถึงวันตาย เขาก็ไม่มีโอกาสที่จะเขียนหนังสืออย่างเป็นล่ำเป็นสันหรือเขียนเรื่องดี ๆ ออกมาได้สักเล่ม

เขาต้องเขียนอย่างที่คนอื่นต้องการให้เขาเขียน

ปู๊กันหั่นแหลก
โป๊ปมั่งพอแก้กระหาย

เขียนเพื่อจะมีชีวิตอยู่ให้ได้ในโลกของการประพันธ์

นอกนั้นก็เขียนจิปาถะ สารพัดที่พอมันจะช่วยให้มีรายได้หรือตามที่ใครจะขอร้องให้เขียน แม้แต่จะใส่ชื่ออะไรลงไปก็ได้

เมื่อสมัยก่อนจะเข้าไปทำงานที่ *เดลินิวส์* เขานั่ง ๆ นอน ๆ อยู่ที่ *ศูนย์การพิมพ์* ของ *คุณสุวิทย์ เผดิมชิต* ที่ข้างโบว์ลิ่งสนามเป้า ผมมักไปนั่ง ๆ นอน ๆ อยู่ที่ที่นั่นด้วยเสมอ ตกค่ำก็เตร่ออกมาตามร้านแถว ๆ นั้น

คราวหนึ่งเลยมาถึง *พงหลี* ที่มุมอนุสาวรีย์

คุยกันอยู่จนดึก เหล้าที่กะว่าจะกินกันเพียงคนละก๊งกลายเป็นแบน ๆ ไปแล้ว

ตอนนี้แหละ อะไรต่ออะไรที่มันซ่อนอยู่ในความรู้สึกก็เริ่มพรั่งพรูออกมา

สะดุดใจผมอยู่จนทุกวันนี้ก็คือคำที่ว่า "*คนอย่างผม ต้องมาเขียนเรื่องโป๊กิน*"

ผมยังจำสายตาท่าทางเขาได้ดีว่าความเป็น *อิศรา อมันตกุล* ที่สง่าผ่าเผย เยือกเย็นและซ่อนความรู้สึกไว้ในความสุภาพอ่อนโยนเป็นนิสัยไม่มีเหลืออยู่เลย

ไหล่ตก และตาซึมเหมือนคนเจ็บหนัก

เขาต่อไปอีกว่า "อายุสี่สิบห้าเข้าไปแล้ว ไม่มีอะไรสักอย่าง—แม้แต่อนาคต!"

ตอนนั้น *สะแลงไม่ใช่ของแสลง* ในนาม *แฟร็งค์ ฟรีแมน* ตีพิมพ์ออกมาเล่มแรกโดย *ศูนย์การพิมพ์* และมีนิยายบู๊เลือดโชกอยู่ในหนังสือพิมพ์ *แม่ศรีเรือน* และมี

คอลัมน์สารคดีกึ่งนิยายเกี่ยวกับกามารมณ์อยู่ในหนังสือพิมพ์รายบักษ์ฉบับหนึ่ง ที่ทำให้เขาสะท้อนถอนใจว่า คนอย่างเขา *"ต้องเขียนเรื่องโป๊กิน!"*

เขาไม่มีทางเลือก ต้องเขียน ต้องทำ ทำเพื่อให้เขามีกิน

ถึงกระนั้น ที่ ๆ เขาจะเขียน คนที่จะซื้อหรือจะให้เขาเขียนก็ยังไม่มีโอกาสที่จะให้เขาเขียน มีน้อยเหลือเกิน

และคุณทราบไหมว่า เขาได้ค่าเขียนยังไง?

ผมจะบอกให้ก็ได้

อย่างที่คุณเคยว่า นักเขียนผู้หญิงบางคน หลังจากเขียนเรื่องแม่ผัวกับลูกสะใภ้ต่อว่ากันไปไม่กี่หน้ากระดาษแล้ว ก็จะได้ตอนละห้าหกร้อยบาทนั้น ในจำนวนหน้ากระดาษเท่า ๆ กัน *อิศรา อมันตกุล* จะได้ค่าเรื่องเพียงร้อยห้าสิบบาทเท่านั้นเอง!

เขาจะต้องทำงานถึงสามสี่เท่า ถึงจะมีโอกาสได้เงินมายังชีพเท่ากับนักเขียนคนสำคัญอื่น ๆ

คุณจะทำยังไง ถ้าคุณนั่งอยู่ต่อหน้าเขาตอนนั้น?

คุณจะบอกว่า "เขียนอ้ายชนิดให้คนอ่านเกิดความคิดบ้ญญาเถอะ" หรือบอกว่า "เขียนเรื่องโป๊ ๆ ขายเถอะจะได้รวย"

ถ้าเขาถามคุณออกมาว่า "เขียนก็ได้ แต่จะมีใครสนใจบ้างละ"

คุณจะตอบว่ายังไง?

ผมเชื่อ, คนอย่างเขา เขียนอะไรก็เขียนได้

แต่มีใครบ้างละสนใจ?

เป็นนักประพันธ์ คุณต้องรู้ไว้ด้วยว่า เก่งหรือไม่เก่ง ดีหรือไม่ดี ไม่จำเป็นจะต้องมีคนสนใจเสมอไป และเมื่อไม่มีคนสนใจ คุณจะหวังว่าให้เขาต้องเป็นผู้ใช้ความคิดบ้ญญาตามความหวังและอุดมการณ์ของคุณด้วยหรือ?

อิศรา อมันตกุล ผมกล้าบันทึกลงไปได้เลยว่า ตายอย่างยากจน เมื่อเทียบกับฝีไม้ลายมือในความเป็นนักประพันธ์ของเขา ถ้าหากเขาไม่เข้าไปอยู่ *'เดลินิวส์'* ไม่มีคุณ *สนิท เอกชัย* เขาจะตายไปนานแล้ว และจะตายอย่างน่าเศร้าสักเพียงไรไม่มีใครรู้ เพราะโรคของเขา เพียงแต่เข้าโรงพยาบาลไป

ครั้งแรกออกมา เขาก็เริ่มจะเขียนหนังสือไม่ได้เสียแล้ว และถ้าไม่เห็นแก่คู่ทุกข์คู่ยากของเขา *คุณสเริงรมย์ อมันตกุล* เขาก็หนีโรงพยาบาลออกไปฆ่าตัวตายเสียแล้ว เขาบอกความตั้งใจกับผมหลายครั้งหลายหนและผมก็ได้โกหกมดเท็จเขาตลอดมาว่า ชีวิตยังมีที่พึ่งอยู่อีกแห่งหนึ่งสำหรับนักเขียน คือ ฟ้าดิน มันอาจจะยังไม่ทอดทิ้ง เพื่อให้โอกาสเรา...อย่างน้อยก็เพื่อหาความร่ำรวยสักครั้งหนึ่งโดยการเขียนเรื่องโป๊ หรือแม่ผัวลูกสะใภ้ขายกันให้แผ่นดินระย่อไปเลย !

ผมเล่าเรื่องเหล่านี้มายืดยาว ทั้งๆ ที่อาจจะไม่เข้าประเด็นโดยตรงกับเรื่องที่คุณต้องการทำความเข้าใจ แต่ผมก็ต้องการชี้ให้คุณเห็นเป็นเบื้องแรกว่า มีมูลเหตุบางประการที่ทำให้นักประพันธ์ไม่เหมือนเพลงรำวง

สาลวัน คือก้าวขาไม่ออก คือก้าวหน้าก็ไม่ได้ ถอยหลังไม่ได้ เตียลงหรือลุกขึ้นก็ก็ไม่ได้ มันมีอยู่หลายปัจจัยนัก

โลกไม่ให้โอกาสเขา

ไม่มีใครสนใจและไม่มีใครยอมเข้าใจเขา

และบางที เขาอาจจะคิดแต่เพียงว่า หน้าที่ของเขาก็เพียงแต่ควายที่เกิดมาสำหรับเทียมแอกเทียมไถ เขาจะทำไปเท่าที่เจ้าของหรือคนใช้งานต้องการ แต่จะให้เขาแสวงหาท้องพระโรงอยู่หรือเสียมเขาตัวเองให้แหลมแล้วประกาศว่า *'ข้านี่แน่เว้ย'* ควายบางตัวอาจจะทำไม่ได้ !

หมดเรื่องตรงนี้กันที

ผมก็จะมาพูดกับคุณตรงที่ว่า เป้าหมายของการเขียนหนังสือของเราในทุกวันนี้อยู่ที่ไหน

ก่อนอื่น เรื่องที่เราจะนำมาพูดกันก็คือว่า For Whom the Bell Tolls ?

เราจะต้องมาดูกันเสียก่อนว่า *ใครเป็นคนอ่านหนังสือของนักเขียน อ่านกันอย่างไรและเรามีวิธีเสนอให้ผู้อ่านกันอย่างไร ?* เป็นลำดับไป

ในจำนวนประชาชน ๓๓ ล้านคนที่มีอยู่ เราจะต้องเจาะกันลงไปหาดูว่า คนอ่านหนังสือของเราอยู่ตรงไหน

ก่อนที่จะทราบกลุ่มนักอ่านเหล่านั้น ก็ต้องมาจำกัดจำนวนกันดูเสียก่อนว่า มีคนอ่านหนังสือประเภทไหน ประมาณประเภทละเท่าไร

หนังสือพิมพ์รายวัน เรามีอยู่จำนวนมากฉบับ แต่เท่าที่ทราบ ๆ กันจำนวนพิมพ์ที่มากที่สุดก็ได้แก่ *ไทยรัฐ* กับ *เดลินิวส์* ที่ว่ามีจำนวนฉบับละเกินแสนขึ้นไป จำนวนขายที่แน่นอนเท่าใด ไม่มีการเปิดเผยแน่ชัด แต่เราก็กะกันว่า รวมหนังสือทั้งหมดที่ออกจำหน่ายในวันหนึ่ง เราประเมินกันให้ชื่นใจไปเลยว่า ผู้อ่านจะมีจำนวนไม่น้อยกว่าสองแสนคนต่อวัน

รายสัปดาห์ประเภทนิยาย มีเกินกว่าสิบฉบับ จำนวนจำหน่ายที่มากที่สุดคือ *บางกอก, สกุลไทย, ดรุณี,* ที่คาดกันว่าเกินกว่าฉบับละห้าหมื่นขึ้นไปถึงแสนหรือกว่านั้น นอกจากนั้นจะอยู่ในระดับตั้งแต่หมื่นขึ้นไปถึงห้าหมื่นลงมา ก็น่าจะตีเหมาลงไปได้อีกเหมือนกันว่า จำนวนผู้อ่านหนังสือนิยายประจำรายสัปดาห์หนึ่ง ๆ จะมีไม่มากไปกว่าสองแสนห้าหมื่นคนโดยถัวเฉลี่ยรวมทุกฉบับ ก็นับว่าเป็นจำนวนที่น่าพอใจอยู่

สำหรับหนังสือเล่มประเภทนิยายที่พิมพ์กันออกมา ถ้าเป็นเรื่องยาวที่ตีราคาหน้าปกตั้งแต่เล่มละสามสิบห้าบาทขึ้นไป จำนวนพิมพ์บางเล่มที่เก๋งแล้วว่ายอดฮิตจะไม่เกินแปดพันถึงหนึ่งหมื่นเล่ม

สำหรับป๊อกเก็ตบุ๊คที่พิมพ์กันอยู่ในขณะนี้ มีจำนวนตั้งแต่สามพันเล่มขึ้นไปถึงหมื่นห้าและสองหมื่นซึ่งก็มีไม่กี่เล่ม แต่โดยเฉลี่ยแล้ว ส่วนมากจะพิมพ์กันอยู่ในระหว่างห้าพันเล่มแทบทั้งสิ้น

จึงเป็นอันว่า การอ่านหนังสือนิยายของประชาชนที่เรามีกันอยู่จำนวน ๓๓ ล้านคนนั้นนั้น ถ้าวัดเอาจากจำนวนจำหน่ายหนังสือรายสัปดาห์ ก็มีจำนวนเป็นแสนคน แต่ในจำนวนผู้อ่านที่ปรากฏรูปโฉมออกมาในลักษณะนี้ ได้ส่อให้เห็นว่า ไม่ได้ถือเอาบทประพันธ์ของนักประพันธ์คนใดคนหนึ่งเป็นมูลเหตุจูงใจ แต่ซื้อและอ่านเพราะ *จำนวนมาก* ของนักประพันธ์และบทประพันธ์ที่โหมแห่กันตีพิมพ์ลงไปในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ฉบับหนึ่ง ๆ ซึ่งจะไม่

น้อยไปกว่าฉบับละ ๑๒ เรื่อง ๑๒ นักประพันธ์ขึ้นไป

และก็มีความเป็นจริงอีกประการหนึ่งที่พึงสำเนียกไว้เสมอก็คือ ในจำนวนบทประพันธ์ที่ตีพิมพ์ลงไปมาก ๆ นั้น *ไม่ได้เป็นเพราะคุณค่าของบทประพันธ์เรื่องใด ๆ ที่จะมีอิทธิพลเหนือความพอใจของผู้อ่านได้ หรือไม่มีชื่อของนักประพันธ์ใดโดยเฉพาะที่จะดึงดูดความสนใจของผู้อ่านโดยส่วนรวม* เหมือนสมัยของ *ศรีบูรพา-ยาขอบ*, ที่ผ่านมาแล้ว

ข้อพิสูจน์นี้ก็คือว่า ในจำนวนหนังสือรายสัปดาห์ที่มีอยู่มากนั้น เกือบจะทุกฉบับมีชื่อของนักประพันธ์คนเดียวกันลงพิมพ์ประดับเกียรติอยู่แทบทั้งนั้น แต่จำนวนจำหน่ายของแต่ละฉบับแตกต่างห่างไกลกันอย่างไม่น่าเชื่อ ความเป็นจริงจึงปรากฏออกมาว่า การที่หนังสือฉบับไหนจะขายได้มากหรือน้อยนั้น บทประพันธ์และชื่อของนักประพันธ์ในเล่ม จึงเป็นส่วนประกอบเพียงหนึ่งส่วนในจำนวนหลายสิบส่วนอันมาจากวิธีการทำตลาด การโฆษณา ประชาสัมพันธ์ การสร้างกู๊ดวิลโดยวิธีการต่าง ๆ รวมไปจนถึงการทำฉบับพิเศษโดยการลดราคา แจกและแถมด้วย

การใช้วิธีการทาง MARKETING สมัยใหม่เข้ามาช่วย มีส่วนเร่งเร้าให้ประชาชนสนใจต่อหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ฉบับใดฉบับหนึ่ง *มากกว่าการคำนึงถึงคุณค่าของบทประพันธ์ หรือการยอมรับนับถือในอัจฉริยวุฒิของนักประพันธ์ผู้หนึ่งผู้ใดโดยเฉพาะ*

เพราะฉะนั้น การตัดสินว่าผู้อ่านคือใครอยู่ที่ไหน ก็ได้แก่ผู้จัดทำนิตยสารแต่ละฉบับ *ไม่ใช่อยู่ที่นักประพันธ์*

เท่าที่ผมพบมาด้วยตัวเอง การตัดสินของนักจัดทำแต่ละแห่งนั้นก็มุ่งกันไปที่นักอ่านที่เป็นผู้หญิง

ในหมู่ผู้หญิงนี้ ก็แบ่งกันเป็นสองประเภท

ประเภทที่เรียกว่าชั้นสูงมีการศึกษา หรือนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยอยู่ด้วย

อีกประเภทหนึ่งก็คือผู้หญิงธรรมดาสามัญ ประเภทแม่บ้าน ช่างดัดผมตัดเสื้อ

ตลอดจนวัยรุ่นที่ยังมีการศึกษาไม่เกินไปกว่า ม.ศ. ๕

เชื่อกันว่า เมื่อมุ่งหมายไปที่จะให้ผู้หญิงอ่าน เนื้อหาของนิยายก็จะต้องอัดมันทำให้นักประพันธ์มี *บ้านราคาแสนและมีรถคันหรู ๆ* ขึ้นมาได้จริง ๆ

ไปด้วยจริตจะก้านที่จะทำให้ผู้หญิงพอใจ นิยายส่วนใหญ่ในหนังสือประเภทนี้ จึงมักจะเป็นแบบ *ซินเดอเรลลา* เข้าไว้ก่อน

การเขียนเรื่องประเภทนี้ต้องเขียนให้ง่าย ไม่ต้องสลับซับซ้อน พูดหวาน ๆ ง่าย ๆ อิจฉาริษยาให้หนักเข้าไว้

พระเอกของเรื่องต้องมีเงิน เป็นนักเรียนนอกอะไรเทือกนั้น นางเอกต้องแสนดีและยากจนแต่พองาม

เมื่อไม่นานมานี้เอง เรื่องประเภทนี้ได้แสดงอาการจับ *'ขั้วหัวใจ'* ของนักอ่านอยู่หลายปี จากหนังสือก็ระบาดไปถึงวิทยุ แล้วก็ต่อไปเป็นหนังไทย

เรื่องประเภทดังกล่าว มีบางเรื่องที่ทำให้ผมขมขื่นอย่างสาหัสอยู่จนกระทั่งทุกวันนี้..... ไม่รู้ว่าขมขื่นตะหวักตะบวยอะไร..... แต่ก็รู้สึกว่าทนไม่ได้ที่จะได้เห็นเรื่องแบบนี้ แต่จะทำยังไงได้เพราะคนอ่านเขาชอบกัน

เรื่องแรกก็คือตัวอิจฉาตัวหนึ่งในบทประพันธ์เรื่องนั้น ดูเหมือนกับว่ายายนั่นแกเกิดมามีชีวิตอยู่อย่างไม่ใช่ผู้ไม่ใช่คนเอาเสียจริง ๆ แกตั้งหน้าตั้งตาอิจฉานางเอกเสียจนแทบจะไม่ต้องทำมาหากินอะไร ยิ่งอิจฉาเท่าไร นางเอกก็ยิ่งแสนดียิ่งขึ้นไปโดยไม่ต้องทำมาหากินอะไรอีกเหมือนกัน

ฝ่ายหนึ่งอิจฉา อีกฝ่ายหนึ่งก็ยิ่งประสบความสำเร็จยิ่งขึ้นไปเรื่อย ๆ ตอนใกล้จะจบเรื่อง.... ตรงนี้ซิน่ำให้ผมบอกคุณว่าขมขื่น...คือผู้เขียนต้องการให้ตัวอิจฉาได้รับผลกรรมที่อิจฉาคนอื่นเท่าที่รู้ว่าเรื่องอื่น ๆ ที่เขียนมาแล้วเป็นสิบ ๆ เรื่อง ตัวอิจฉาได้มีทางตายไปโดยมีเหตุมีผลอยู่บ้าง แต่เรื่องนี้ ตัวอิจฉาคงจะหมดวิธีตายเลยให้ตายเอาง่าย ๆ ตอนนางเอกจะได้ดี

ตายยังไง คุณรู้ไหม

ยายนั่นเดินออกมาจากบ้าน ฟ้าเกิดผ่าเปรี้ยงลงมาเฉย ๆ

คงถูกเข้ากลางตัวพอดี ตายแอะ แสะอยู่ตรงนั้น

พ้าระยำนั่นก็ช่างเห็นใจนักประพันธ์ เอาเหลือหลาย อุตส่าห์ผ่าลงมาได้ทั้ง ๆ ที่ฝนไม่ตก !

การตายของตัวอิจฉาครั้งนี้ ทำให้ผมขมขื่นจริง ๆ .....ขมขื่นเรื่อยมาจนทุกวันนี้ ก็ผู้อ่านเขาไม่ว่าอะไร แล้วคุณจะไปว่าอย่างไร?

อีกเรื่องหนึ่ง ตัวอิจฉาเป็นกันทั้งครอบครัว เฉพาะตัวผัวกับเมีย ผัวดูเหมือนจะมีบรรดาศักดิ์เป็นขุนหรือคุณหลวงอะไรนี่แหละ ผมจำไม่ได้แต่ที่จำได้ก็คือมีอาชีพเป็นทนายความ มีความรู้และการศึกษาเมียก็เป็นคุณนายคู่นี้มีวิธีอิจฉานางเอกร่วมกันอยู่สองวิธีคือ ทางฝ่ายเมียใช้วิธีหาทางเอาน้ำกรดสาดหน้านางเอก ฝ่ายผัวจ้างให้ลูกน้องไปฉุดนางเอกมาข่มขืน กี่ครั้งกี่ครั้งก็มุ่งมั่นทำกันอยู่แบบนี้ตลอดไป

เรื่องทั้งเรื่อง ดูเหมือนจะเอาวิธีการทั้งสองประการนี้เป็นจุดประทับใจ

ตอนที่ออกเป็นละครวิทยุ ผมได้ยินเกือบทุกวัน เพราะรอบ ๆ บ้านที่ผมอยู่ ประชาชนติดกันงอมแงม ในบ้านผมเอง ลูกสาวอายุแปดขวบนั่งกวดเข่าพังแทบไม่ขยับเขยื้อน ทุกวันที่แกกลับจากโรงเรียนตอนเย็น

ผมขมขื่น...ขมขื่นตรงที่อดคิดไม่ได้ว่า คนเราทุกวันนี้ มันช่างเกิดมาอิจฉาริษยากันเอาเป็นเอาตายยังงี้เชียวหนอ วิธีการอิจฉาริษยาและล้างผลาญก็ช่างเลือกทำเอาโดยไม่ได้คำนึงถึงกฎหมายบ้านเมืองหรือศีลธรรมเอาเสียจริง ๆ

ผมมานึกเอาว่า ถ้าชาตินี้ผมเกลียดใครสักคนหนึ่ง ผมคงหาวิธีล้างผลาญได้โดยไม่ยากนัก เอานิยายเรื่องนั้นมาอ่านหรือลงทุนอัดเทปละครวิทยุเรื่องนี้ไว้แล้วมาเปิดฟัง ผมก็คงรีบไปจ้างคนมาฉุดผู้หญิงที่ผมแค้นมาข่มขืนแล้วก็รีบให้เมียไปซื้อน้ำกรดวิ่งไปสาดหน้าหล่อนเข้า งานอิจฉาริษยาของผม ก็คงจะดำเนินไปได้โดยเรียบร้อย

แต่ผมคงทำไม่ได้ เพราะหนังสือประเภทนั้นผมไม่ได้เอาเข้าบ้าน และก็ไม่ได้อัดเทปจากวิทยุ

เพราะวิทยุที่ทำให้ลูกสาวผมต้องนั่งฟังละครเรื่องนี้อยู่นั้น ผมรีบเอาไปจำนำเสียตั้งแต่

ตอนที่นางเอกยังไม่ถูกน้ำกรดสาดหน้า และไม่ยอมให้มีวิทยุในบ้านอีกแม้แต่เครื่องอะหลั่ยจนกว่ายุคของ*วรรณกรรมมหาวินาศ* จะค่อยจางลงไป

ผมไม่ต้องการให้ลูกสาวของผม ซึ่งยังเยาว์ต่อโลกและชีวิต ต้องดูดกลืนเอาความคิดวิธีการ และมโนธรรมอันชั่วช้านั้นไว้ในความรู้สึกของแกเสียตั้งแต่ตอนนี้ ถ้าแกมีกรรมที่เกิดมาจะต้องอิจฉาริษยาคน ก็ให้แกตัดสินทำตามวิธีของแกเองเมื่อเหตุการณ์มันมาถึง ไม่ใช่เริ่มอมเอาความประทับใจให้มันเป็นบาปเป็นเวรไปเสียตั้งแต่วัยนี้!

คุณจะให้ผมทำยังไง?

ก็ผู้อ่านเขาชอบของเขาเสียอย่าง

นักประพันธ์ไม่มี *บ้านราคาแสนและรถคันหรู ๆ* ไปเหรอ!

จากผู้หญิงนักอ่านกลุ่มนั้น นักทำหนังสือก็ย่อยนักอ่านหญิงลงมาอีกชั้นหนึ่งคือชั้นวัยรุ่น, สาวประเภทซินเดอเรลลา หรือประเภทที่เริ่มรู้จักทาปากเขียนคิ้วถูกบ้างไม่ถูกบ้าง หรือประเภทที่เรียกว่ากำลัง 'อยากดัง.....?

พล็อตและเนื้อหาสำหรับผู้หญิงประเภทนี้ ก็มีลักษณะคล้ายคลึงกันกับเรื่องสำหรับผู้หญิงประเภทแรก คือใช้แบบซินเดอเรลลา มีมรดกสำหรับแย่งชิงและมีตัวอิจฉาเหมือนกัน แต่เน้นหนักลงไปที่พระเอก ตรงที่ว่าทั้งคู่ต้องมีการงอนกันให้ถึงขนาดเข้าไว้ นางเอกจะต้องมีความหยิ่งในความเป็นลูกผู้หญิงและทนงในตัวเอง (ในตอนจบ นางเอกประเภทนี้อาจจะหนีตามพระเอกหรือขึ้นโรงแรมกับพระเอกไปง่ายก็ได้ เพราะความทนงในตัวเอง พร้อมที่จะทำอะไรก็ได้ ถือว่าสวยงามทั้งสิ้น) พระเอกอาจจะต้องหยิ่งเอาเชิงไว้บ้าง เพื่อให้มีการทะเลาะโต้เถียงกับนางเอกในเชิงกระแหนะกระแหนกันให้มากครั้งที่สุด บทสนทนาหรือแง่งอนกันตรงนี้ มีทฤษฎีอยู่ว่า *ระหว่างการโต้ตอบคารมนั้นต้องมีความคมคายหรือเอาให้เจ็บแสบกันไปเลย แต่มีข้อแม้ว่า พระเอกจะคมกว่านางเอกมากนักไม่ได้ เวลาใกล้ ๆ จะจบการต่อว่าต่อขาน นางเอกจะต้องชนะพระเอกเล็กน้อย พระเอกชนะไม่ได้ แพ้มากก็ไม่ได้ ต้องยอมนางเอกเล็กน้อย ไม่งั้น คนอ่านกลุ่มนี้ไม่ชอบ!*

เรื่องทั้งสองประเภทนี้ การดำเนินเรื่องต้องเป็นไปโดยรวดเร็ว จะมัวชมนกชมไม้อะไรอยู่ไม่ได้ ถ้ารู้สึกว่าจะจืด ต้องรีบปล่อยตัวอิจฉาโดยเร็ว

ศิลปะในการเขียนเรื่องประเภทนี้ ผมเคยเขียนไว้ละเอียดแล้วครั้งหนึ่งในสาหัสนิยายชุด *ชุ่ย, เพียบพูนด้วยเล่ห์, โง่และแสนทราม* ของผม ในเล่มที่ว่าด้วย *นิยายของกรุงเทพฯ เมืองที่น้ำตาราคาตก* เมื่อสามปีกว่ามาแล้ว

เหตุผลในการที่ผู้จัดทำหนังสือต้องเสนอเรื่องประเภทนี้ ก็เนื่องจากเชื่อว่าบุคคลกลุ่มที่อ่านนิยายของตนนั้น ถึงแม้ว่าจะมีการศึกษาดีกว่าอ่านออกเขียนได้หรือกระทั่งมีปริญญาไปแล้วก็ตาม แต่ยังขาดอาการของความเติบโตทางวุฒิบัญญาอยู่มาก การอ่านหนังสือของแฟนผู้หญิงกลุ่มนี้ อ่านเพื่อประกอบความฝันของตัวเองให้เจิดจ้าขึ้น หรืออ่านชนิดที่ว่าเพื่อความรื่นรมย์และจรรโลงใจให้อิ่มหมีพีมันไปชั่ววันๆ หนึ่ง โดยพยายามหลีกเลี่ยงต่อการใช้ความคิดและความเป็นจริงใด ๆ อันจะบังอาจไปขัดกับภาพฝันอันบรรเจิดบรรจงของตนเสียทุกที

ปัญหานี้เป็นปัญหาสังคม ไม่ใช่ปัญหาของใครคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ ไม่ว่าจะเป็นผู้จัดทำหนังสือ ผู้อ่านหนังสือ หรือแม้แต่ผู้ประพันธ์เอง

ในโลกของการยึดถือทางวัตถุเป็นแก่นสาร ทุก ๆ คนยังขาดความสมบูรณ์อิ่มหนำกันอยู่ เราจึงแสวงหามัน ทางที่พอจะแสวงหาได้ง่ายที่สุดก็คือจากความฝันนวนิยายเรื่องใดสามารถที่จะสร้างภาพฝันอันชื่นฉ่ำให้แก่ผู้หญิงได้ตามคัลลองของความรู้สึกนึกคิดและสัญชาตญาณที่ผู้หญิงแต่ละคนที่อยู่มากเท่าใด ความสำเร็จในการทำหนังสือก็มีมากขึ้นเท่านั้น

ฝันอะไรเล่าที่จะมันไปกว่าการได้ฝันว่าตนเองเป็นยอดหญิง มีโชคมีลาภขึ้นมาอย่างง่าย ๆ โดยไม่ต้องต่อสู้ดิ้นรนให้เหนื่อยยาก มีชีวิตความเป็นอยู่หรู ๆ โดยมีมรดกตกทอดลงมาให้ มีผัวดีที่บริสุทธิ์ทั้งเนื้อทั้งตัว มีเงินและมีทุกอย่างในชีวิตที่พร้อมจะสยบซบเท้าเธออยู่ชั่วนิรันดรอย่างนั้น?

เราจำเป็นที่จะต้องยกประโยชน์ให้แก่คนเหล่านั้น...คนในสังคมส่วนใหญ่ของเราที่กำลังจมอยู่ในความพินาศภินท์พัง อันยากที่จะแก้ไขได้นี้

คุณต้องเข้าใจว่า ผมไม่ได้เหมาลงไปว่า ในเมืองไทยไม่มีคนอ่านหนังสือที่สูงไปกว่านั้น

มีอยู่, แต่คนเหล่านั้น จะไม่ยอมอ่านหนังสือเหล่านี้ เพราะถือว่าเป็นสิ่งไร้สาระทุกคนหันไปอ่านหนังสือประเภทอื่นหรือคนที่มีความรู้ความชำนาญในภาษาต่างประเทศภาษาหนึ่งภาษาใด ก็หันไปหาความเพลิดเพลินกับหนังสือภาษาๆ นั้นไป และคนเหล่านี้ก็นับวันแต่จะห่างเหินจากนิยายไทยไปทุกๆ วัน

คุณเชื่อไหมว่าผมเคยพบกับนักอ่านคนหนึ่ง เขาทำให้ผมประหลาดใจเมื่อพูดถึงข่าวบางข่าวในหนังสือพิมพ์รายวันแต่ละครั้งที่ควรนำมาเป็นหัวข้อสนทนากันเล่นสนุกๆ เพราะเขาไม่เคยรู้มันเลย เขาบอกผมอย่างไม่เสียอกเสียใจต่อการไม่รู้เรื่องข่าวไร้สาระนั้น ก็เพราะเขาไม่เคยอ่านหนังสือพิมพ์ภาษาไทยเลยแม้แต่ฉบับเดียวทั้งๆที่เขาเป็นคนไทยร้อยเปอรเซ็นต์ก็ตาม

มิหนำซ้ำ เขายังหยิบหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษในกรุงเทพฯสองฉบับมาเปรียบเทียบกับหนังสือพิมพ์ภาษาไทยแต่ละข่าวแต่ละคอลัมน์ให้ผมเห็นอย่างชัดแจ้งไม่ว่าจะเป็นคุณค่าของข่าว การเขียนข่าว และการเลือกข่าว ตั้งแต่ข่าวการบ้านการเมืองไปจนถึงข่าวอาชญากรรม มันเปล่งปลั่งกว่ากันมากมายใหญ่หลวงนัก ไม่ว่าจะมองในด้านใด.

ผมไม่โกรธเขา ผมอยากจะคิดว่าเขาถูกอยู่มาก เมื่อลักษณะของคนอ่าน ได้ถูกจำกัดเข้ามาแคบเพียงแค่นี้แล้ว จุดมุ่งหมายของคนทำหนังสือจึงพุ่งตรงไปเกาะแน่นอยู่กับเป้านี้อย่างไม่มีวันเสื่อมคลาย

นี่กระมังจะเป็นสาเหตุให้เกิดความเป็นอมตะของ *นิยายรักบนฟองสบู่* อย่างที่คุณกล่าวถึง

ต่อไปก็น่าจะพูดถึงเรื่องบู๊

ความจริงเรื่องบู๊ ก็จะเริ่มมามีชีวิตขึ้นในระยะหลังสงครามแล้วนี่เองเรื่องและผู้เขียนที่ผมเชื่อว่าจะได้รับความนิยมมากที่สุดก็คือเรื่องที่เขียนโดย *'อรวรรณ'* ตั้งแต่ *'อกสามศอก'* เป็นต้นมา หรือก่อนนั้นเล็กน้อย ผมเคยจำได้ว่า ในสมัยที่สำนักพิมพ์เพลินจิตต์จัดพิมพ์พ็อกเก็ตบุ๊คเรื่อง *'ชาติอาชาไนย'* ออกมา นักอ่านในบางจังหวัดทางปักษ์ใต้ต่างคอยกันอย่างใจจดใจจ่อทุกวันที่หนังสือออก

ผมเข้าใจว่า เรื่องบู๊ของ *อรวรรณ* ไม่ใช่เรื่องบู๊ล้างผลาญอย่างที่ควรจะเข้าใจกัน การบู๊มหาวินาศบางตอนนั้น เป็นแต่เพียงส่วน

ประกอบที่ *อรวรรณ* นำมาเน้นตัวละครที่แสดงถึงภาพของลูกผู้ชายไทยแท้ ๆ ซึ่งเราถือกันมาแต่โบราณว่า *'นักเลง'* ให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกประทับใจขึ้นได้อย่างมีผีไม้ลายมือเท่านั้น

ลูกผู้ชายแท้ของ*อรวรรณ*แต่ละตัวในนิยายส่วนใหญ่ มีชีวิตชีวา เป็นคนไทย เป็นนักเลงไทย มีความรัก มีการเสียสละสูง มีคุณธรรมอย่างสามัญมนุษย์อันกอรปด้วยบรรยากาศและคุณลักษณะที่แท้จริงของวัฒนธรรมไทย โดยฉาก และรายละเอียดที่อรวรรณนำมาเขียนถึง เป็นภาพชีวิตแท้ ๆ ของคนไทยจริง ๆ ซึ่งยังไม่มีนักเขียนเรื่องบู๊ใด ๆ ทาบติด ตามความรู้สึกของผม

จากความนิยมที่เกิดจากจุดนี้มาอย่างเชื่องช้านี่แหละ เป็นจุดให้เรื่องบู๊เฟื่องฟูขึ้นและมีการแตกแขนงออกไปร้อยแปดชนิด และก็มาหยุดอยู่ที่เรื่องประเภท "*แพรดำ*" ของ*หลวงสารานุประพันธ์* อยู่พักใหญ่

เรื่องบู๊ประเภทของอรวรรณก็เริ่ม ๆ จะจางหายไป

มาเป็นบู๊ประเภทใหม่ ที่หาหัวหางไม่เจอ, อาจจะผสมมาตั้งแต่ *'แพรดำ อกสามศอก' 'เจมส์ บอนด์'* และอะไรต่ออะไรอีกหลาย ๆ อย่างเข้าด้วยกันโดยไม่มีเอกภาพหรือความเด่นชัดใด ๆ เป็นของตัวเองโดยเฉพาะ

วิธีเขียน ก็ดูเหมือนจะไม่ยากนัก ให้พระเอกเก่งมันไปเสียให้หมดทุกอย่างก็หมดเรื่อง ไม่เจ็บ, ไม่กลัว, ไม่รู้จักตาย, เจอหน้าศัตรูก็ห้ำหั่นกันลงไปเท่านั้นจะมากหรือน้อย ก็ขึ้นอยู่กับคนชอบหรือไม่ชอบ ถ้าชอบก็ต่อไป ถ้าไม่ชอบก็จบเสีย

การดำเนินเรื่อง จะมัวให้รายละเอียดอะไรอยู่ไม่ได้ ต้องรีบต่อยรีบไปเร็วที่สุดเท่าที่จะเร็ว

บางเรื่อง จะมองหาไคลแม็กซ์ไม่พบตลอดเรื่องว่ามันมีอะไรอยู่ที่ไหน ?

ครั้งหนึ่ง *คุณสนั่น จรัสศิลป์* เอาเรื่องบู๊เรื่องหนึ่งมาให้ผมเขียนบททำหนังไทย

เนื้อเรื่องมีย่อ ๆ ว่ามีสองครอบครัวมีที่ดินติดต่อกัน เกิดไม่ชอบหน้ากันขึ้นมาเพราะเรื่องที่ดินที่ต่างคนคิดว่าโกงกันอยู่ ก็เตรียมลูกน้องบริวารมายิงกัน ตั้งแต่ต้นไปจนจบเรื่อง

ถ้าเป็นหนัง ก็จะเห็นภาพคนนั้นคนนี้

แต่ละฝ่ายวิ่งไปวิ่งมา ยิงกันอุตลุดแล้วก็หยุด หยุดแล้วก็หาที่วิ่งยิงกันใหม่

ผมอ่านแล้วก็เรียกช่างอัดลูกบี๊นมาคำนวณลูกบี๊นที่จะใช้แต่ละฉากอยู่หลายวัน หลังจากคำนวณแล้วก็กะกันว่า เราจะต้องใช้ลูกกระสุนบี๊นไม่ต่ำกว่าพัน ๆ นัด.

ผมก็บอกคุณสนั่นว่า ผมเขียนไม่ได้ ไม่รู้ว่าจะเขียนตรงไหนผมกลัวไปด้วยว่า เมื่อทำเบ็นหนังออกมาแล้ว จอมันจะแตก เพราะยิงกันเหลือเกิน !

มันบู๊โดยผมไม่เคยรู้สึกกลัวสักนิด หรือมันยิงกันจนผมเองไม่รู้สึกว่าบู๊

อย่างไรก็ตาม เรื่องบู๊จะไม่ได้รับความสำเร็จอะไรมากนักสำหรับระยะนี้นักเขียนเรื่องบู๊ที่สามารถจะยืนอยู่ได้ ก็เพราะอาศัยหนังสือพิมพ์ใหญ่ ๆ ที่มีสถิติจำหน่ายมั่นคงอยู่แล้วเท่านั้น ถ้าเบ็นหนังสือพิมพ์ใหม่ ๆ หรือพิมพ์จำหน่ายออกมาเดี๋ยว ๆ โอกาสที่จะไปผุดไปเกิดได้นั้น นับว่ายากมาก

สำหรับการเขียนเรื่องบู๊ตอนนี้ก็มีเคล็ดลับเบ็นที่น่าสังเกตอยู่อย่างหนึ่งคือว่า ตัวพระเอก คุณจะเขียบแบบให้ริชาร์ด วิคมาร์ค์หรือเฮนรี ฟอนดา มาเล่นไม่ได้ พระเอกต้องหนุ่ม หล่อ เก่งทุกสิ่งทุกอย่าง และดูเหมือนว่า ! บางฉบับ, พระเอกต้องมี *ปริญญาจากต่างประเทศ* ด้วย !

ถ้าจะให้ดี การต่อสู้ของพระเอก ถึงจะโหดร้ายรุนแรงยังไงก็ตามขออย่าให้กักขพะ บุคคลิกลักษณะตลอดจนภาษาสำนวนที่ใช้พูดต้องไม่สลัมแสลง และไม่กักขพะ เกือบจะต้องคิดว่าผู้ที่จะเบ็นพระเอกนั้นจะต้องผ่านการศึกษาวิชาวัฒนธรรมไทยของจอมพล ป. พิบูลสงครามสมัยก่อนมาอย่างดี จึงจะใช้การได้ทั้งนี้, มีเหตุผลว่า *เพื่อให้เบ็นที่เอ็นดูสำหรับผู้หญิง !*

สำหรับเรื่องผีที่ 'ไร้สาระ' อย่างที่คุณกล่าวถึง ก็เบ็นประเด็นหนึ่งที่จะต้องพูดถึงกัน

ตามความเห็นของผมนั้น เรื่องผีเบ็นเรื่องที่ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงเสียได้ ตราบใดที่เรายังเบ็นคนไทย ความรู้สึกนึกคิดของคนไทยเรา มีความผูกพันแนบสนิทกับนิยายและความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องนี้มาเบ็นพัน ๆ ปี ถึงแม้จะไม่ปรากฏออกมาในรูปนิยายที่เขียนขึ้นเบ็นตัวหนังสือ มันก็จะ

ถูกถ่ายทอดให้แก่ลูกหลานของเราสืบต่อกันมาเป็นคำบอกเล่า เรื่องผีจึงเป็นเรื่องที่น่าจะฮิตที่สุดกว่านิยายประเภทใดทุก ๆ สมัย ถ้าหากผีที่เขียนขึ้นนั้นเป็นผีที่ถึงขั้นนิยายเรื่องผี ปรากฏอยู่ในรูปนิยายของเรามาเป็นเวลานาน แต่มันเกรียวกราวขึ้นเป็นพัก ๆ แล้วก็เงียบไปและดังขึ้นมาใหม่ แล้วก็ตายลงไปอีก เช่นขณะนี้ นิยายเรื่องผีได้เริ่มหมดลมหายใจลงไปเป็นลำดับแล้ว

เรื่องผีสมัยก่อน ๆ เคยมีคนนิยม ดูเหมือนจะเป็นผีชุด *เหม เวชกร* เขียนก่อนสงคราม และตอนนั้นก็เป็นผีของเพลินจิต ชุด *ผีสามหาบ* ก็ดูเหมือนจะเป็น *เหม เวชกร* อีกเหมือนกันเป็นผู้จดทำ

จากนั้น ผีก็เงียบไปพักใหญ่

ผีสมัยก่อนนั้น คงมีความหมายอยู่ แต่เปลี่ยนจากรูปนิยายไปเป็นหนังเริ่มมาตั้งแต่ *ผีตายซาก* แล้วก็ต่อมาเป็นผีของ *หัสดินทรภาพยนต์* หลายเรื่องเช่น *แก้วกาหลง* เป็นต้น จาก *หัสดินทรภาพยนต์* มาแล้วจนถึงหลังสงคราม เรื่องผีก็เงียบ ๆ ไป

ก่อนมันจะเริ่มมาเฟื่องฟูในยุคนี้อีก ดูเหมือนจะมีสาเหตุมาจากหนังเหมือนกัน ผมจะลองลำดับที่ไปที่มาของมันให้คุณทราบคร่าว ๆ

สมัยหลังสงคราม หนังไทยเราเปลี่ยนมาเป็นหนังขาวดำสิบหกมิลลิเมตร การทำหนังสมัยนั้นก็ว่ากันเปรอะมาตามประเพณี ดีบ้างเลวบ้าง ทำกันจนไม่รู้ว่าจะทำอะไรกันต่อไปแล้ว ในระยะนั้น มีนักทำหนังอยู่คนหนึ่งหาอะไรทำไม่ได้ก็นำ *แม่นาคพระโขนง* ขึ้นมา

ถ้าพูดถึงกระบวนผีด้วยกันแล้วไม่มีผีที่ไหนจะเป็นอมตะเท่าผีแม่นาค

นักสร้างหนังดังกล่าว ถ่ายทำแม่นาคขึ้นมาตามมีตามเกิด ถ่ายชนิดที่ขาวโพลนไปบ้าง มืดไปบ้างเหมือนเศษหนังเราดี ๆ นี่เอง ตัวแสดงก็ไม่ต้องยากใครก็ได้จับมันมาเล่นเข้าตัวผีก็เอาผ้าขาวคลุม วิ่งไล่กันวุ่นอยู่ในวัดจนจบเรื่อง

เมื่อเป็นหนังออกมาแล้ว ภาพที่ปรากฏอยู่ในจอบางทีก็แทบมองไม่เห็นตัว บางทีก็สั่นงอกแงก เพราะกล้องถ่ายไม่มีขา

ใคร ๆ ก็อาจจะมองหนังเรื่องนั้นอย่างน่าสมเพชเวทนา

แต่ปรากฏว่ามันทำเงินชนิดพูดกันไม่รู้เรื่องขึ้นมาง่าย ๆ ไม่ว่าจะไปฉายที่ไหน

วิญญาณของแม่นาคเป็นอมตะเสมอสำหรับความรู้สึกของคนไทย

ด้วยความรู้สึกแบบนี้เอง พวกผมสามสี่คนซึ่งก็กำลังกอร้อกอติกอยู่กับวงการหนังโดยมี *คุณน้อย กมลวาทิน* แห่ง *กมลศิลป์ภาพยนต์* เป็นโต้โผ *รังษี ทัศนพยัคฆ์*, ผู้กำกับเงินล้านเดี๋ยวนี้ *บุญส่ง เคหทัต* แล้วก็ผมนำเรื่องนี้มาวิพากย์วิจารณ์กันอยู่ มีความเห็นกันว่า ถ้าเอาเรื่องแม่นาคพระโขนงมาทำเป็นหนังสี ถ่ายทำให้ประณีตที่สุดเท่าที่จะได้ แล้วก็เขียนเรื่องเสียใหม่ ไม่เพียงแต่เป็นผีชนิดผ้าขาวคลุมหัววิ่งไล่กันในวัด แต่ให้มีบทรักบทสวาทของแม่นาคให้มีชีวิตชีวาน่าเห็นใจกว่าธรรมดา เพื่อให้ความผูกพันของวิญญาณกล้าแข็งพอที่จะคอยมาหลอกมาหลอนได้ให้ถึงขนาด คงจะดีกว่านี้

การคิดปฏิรูปชีวิตผีในแนวนี้ ก็ได้เห็นชอบร่วมกัน แต่บังเอิญยังทำกันไม่ได้ก็เลยถูกทิ้งไปหลายต่อหลายปี

จนกระทั่ง *เสน่ห์ โกมารชุน* คิดทำหนังขึ้นมา โดยมี *บุญส่ง เคหทัต* เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงและไปดึงเอา *รังษี ทัศนพยัคฆ์* มาเขียนบทและกำกับการแสดง

ชรอยว่าคู่คิดเก่าของผมทั้งสองคนนั้นจะคิดถึงเรื่องผีแม่นาคกันอยู่เรื่อยมา จึงงัดขึ้นมาทำเป็นหนังสี และมีบทรักบทสวาทอย่างที่เคยปฏิรูปกันไว้

และอีกเหตุผลหนึ่งก็คือว่า ทุนรอนมันไม่ค่อยจะมีกัน ทำเรื่องผีบ้านนอก ไม่ต้องเสียค่าฉาก ค่าแต่งตัว เป็นการประหยัดที่มีเหตุมีผลมาก

ก็เพราะอิทธิพลของแม่นาคนี่แหละ ทำให้ *ปรียา รุ่งเรือง* กลายเป็นนางเอกเงินล้านขึ้นมาทันทีทันใด

เสน่ห์ โกมารชุน รวยจนหายใจหายคอไม่ทัน

อิทธิพลของนิยายผีก็แผ่ซ่านอยู่ในวงการหนังเรื่อยมา แม้แต่ *เสน่ห์ โกมารชุน* เองก็มีความโน้มเอียงอยู่แต่ว่า หนังที่ควรจะทำควรเป็นหนังผี

ตอนหลังเมื่อ *รพีพร* เขียน *ภูตพิศวาส* ขึ้น ก็ขายดีทั้งเมื่อเป็นหนังสือ และเมื่อทำ

เป็นหนัง แม้แต่ *แว่วเสียงยูงทอง* ของเขา ก็เป็นที่ชื่นชอบแก่ประดาแฟนไปทั้งหนังสือ, วิทยุ และหนัง

ผีก็ฟื้นคืนชีพขึ้นมาเรื่อย ๆ หนักบ้างเบาบ้าง แต่ก็ยังไม่ถึงกับสลบ ในราวปีเศษ ๆ มานี้ ผีในวงการหนังก็ยิ่งครึกโครมขึ้น จากผีธรรมดาจนมีผีขนาด *"ป่าช้าแตก"* ตอนนี้นิยายผีในหนังสือก็ฟื้นชีวิตติดตามอย่างกระชั้นชิด

ผีทุกชนิดถูกขุดออกมาเขียนจบแทบหมดป่าช้า

ขายคล่องอยู่พักใหญ่

แต่ส่วนมากแล้ว ถึงแม้จะเรียกว่าขายดี นิยายผีป๊อกเก็ตบุ๊คที่พิมพ์กันออกมานั้นจำนวนพิมพ์จะไม่เกินเรื่องละห้าพันเล่ม โดยเฉลี่ย

เมื่อพูดถึงนิยายผี ก็น่าจะพูดถึงเรื่องคนเขียนนิยายผีหรือนักประพันธ์เรื่องผีไว้สักนิดหนึ่ง

ไม่ว่าผีจะดี,ผู้พิมพ์จำหน่ายหรือคนอ่านจะดี แต่คนเขียนส่วนมากไม่ดีนัก

ผมทราบว่าค่าต้นฉบับเรื่องผีเล่มหนึ่งๆ ค่าเขียนจะได้ประมาณเรื่องละ ๕๐๐ บาท ถึง ๘๐๐ บาท เป็นอย่างสูง

นักเขียนเรื่องผีคนหนึ่ง เล่าให้ผมฟังว่าเวลาเขียนเรื่องผี *เขียนไปขนลุกไป*

ไม่ใช่ว่าขนลุกเพราะกลัวผีที่ตัวเองเขียน แต่ขนลุกเพราะรู้ว่า เมื่อส่งต้นฉบับแล้ว ค่าเขียนที่ได้จะไม่พอกินไปถึงวันรุ่งขึ้น!

ในปัญหาของเรื่องประเภท *โลกีย์* หรือ *สัปดน* ที่คุณว่า เราน่าจะรวมมาถึงเรื่องประเภทกามารมณ์เสียเลย จะรวบรัดกว่า

ความจริง ปัญหากามารมณ์หรือความสัปดนนั้น เป็นเรื่องที่คนไทยคุ้นเคยกับมันอย่างเปิดเผย ไม่ว่าจะในหัวข้อสนทนาประจำวันของคน นิทานขบขัน คำอุทาน หรือในวรรณคดีชั้นสูง ๆ ของเรา เพียงแต่ว่า การปรากฏออกมาในรูปนิยายไม่ค่อยมีบ่อยนัก

ส่วนมากจะมีข้อความสองง่ามสองแง่ในทางสัปดน ก็มีบ้างที่มีผู้นิยมลอกหรือแปลมาจากเอกสารต่างประเทศทีละเล็กละน้อย จนกระทั่งกลายเป็นเรื่องเคยชินไป

และต่อมามันก็ปรากฏออกมาในรูปนิยายเป็นลำดับ สามารถทำเงินและทำชื่อเสียงให้แก่ผู้ประพันธ์ได้

ถ้าผมจำไม่ผิด นิยายประเภทนี้ ที่ได้ถูกเสนอออกมาอย่างมีเกียรติยิ่ง ก็คือ หนังสือพิมพ์ *สยามรัฐสัปดาหวิจารณ์* โดยเสนอเรื่อง *"จัน ดารา"* ของ *อุษณา เพลิงธรรม* ติดต่อกันเป็นเวลานาน

โดยที่หนังสือพิมพ์ *สยามรัฐสัปดาหวิจารณ์* ได้รับการยึดถือกันในหมู่นักอ่านว่าเป็นหนังสือของผู้มีความคิดบัญญา เรื่องต่าง ๆ ที่ตีพิมพ์ลงในนิตยสารฉบับนี้ ย่อมถือได้ว่า สูงส่งด้วยคุณค่าและอรรถประโยชน์อย่างสมบูรณ์แล้ว เพราะฉะนั้นการที่ *สยามรัฐ ฯ* ได้เสนอ *จัน ดารา* ออกมาก็เหมือนจะเป็นการเชิญชวนให้เกิดความสนใจต่อแนวการเขียนประเภทนี้กันขึ้น ทั้งผู้อ่านและผู้เขียน ซึ่งไม่จำเป็นที่จะต้องรู้สึกตะขิดตะขวงใจอะไรกันต่อไปอีก เพราะการเบิกศักราชของนิยายแนวนี้ได้เปิดขึ้นมาโดยนักประพันธ์และนิตยสารชั้นนำที่สุดแล้วของเมืองไทย

และยิ่งนับวัน นิยายแนวนี้ ก็จะเริ่มอึกทึกครึกโครมในท้องตลาดต่อไปอีกไม่ต้องสงสัย

โดยเรื่องราวที่ผมเล่ามา ต่อข้อกังขาของคุณที่ว่า บนถนนหนังสือของเรานั้น *เข้าหมายอยู่ที่ไหน, อะไรคือองค์ประกอบ, อะไรคือพลังผลักดันให้ดำเนินไป?* ผมขอตอบคุณด้วยความเชื่อมั่นของผมเองว่า มันเป็นไปและเป็นอยู่โดยลักษณาการต่างๆที่ผมได้สรุปมาแล้วนั้น

โดยความเชื่อของผู้จัดทำหนังสือ, โดยความเชื่อว่า เป็นความประสงค์ของคนอ่าน, โดยความเชื่อมั่นว่าเป็นอัจฉริยวุฒิที่สมบูรณ์แล้วที่นักประพันธ์แต่ละคนมีอยู่ เราก็ต้องเสนอนิยายออกมาดังที่มีอยู่แล้วนี้!

เรื่องรักบนฟองสบู่

เรื่องผีที่ไร้สาระ

เรื่องบู๊อิงการเมืองจากคนเขียนซึ่งไร้รากฐานทางความคิดและความรู้ทางการเมือง

และบัดนี้ก็เพิ่มขึ้นมาด้วยเรื่องสัปดน และนิยายโลกีย์วิสัยที่คนเขียนพากันแข่งขันเขียนว่าใครจะวิจิตรพิสดารมากกว่ากัน

ไม่มีอะไรผิดไปจากนี้ . . . แน่นอน มันจะต้องเป็นอยู่เช่นนี้!

โดยลักษณาการดังที่กล่าวมานี้ ผู้จัดทำหนังสือ, ผู้ผลิต หรือ ผู้สนองงานวรรณ-

กรรมแก่ประชาชนคนอ่านได้ถือกันมาเป็นธรรมเนียมประเพณี โดยการประเมินเอาว่ารสนิยมของผู้อ่านมีอยู่ในระดับนั้น กลุ่มนักอ่านที่มีอยู่ทั้งหมดมีคุณสมบัติอยู่เพียงแค่นั้น วงการหนังสือของเราจึงไม่ได้มีเป้าหมายอยู่ที่หนึ่งที่ใดที่ยากเกินไปสำหรับการค้นพบ *นอกจากว่ามันคือทำนบแคบ ๆ แห่งหนึ่งของผลิตผลทางปัญญาของผู้รู้รุ่นใหม่ที่มีขอบเขตปิดกั้นอยู่ตายตัว โดยที่สายน้ำแห่งความคิดอ่านปัญญาสายหนึ่งสายใดจะไม่มีโอกาสไหลถ่ายเทผ่านเข้าไปได้หรือแปรเปลี่ยนให้มันมีลักษณะเป็นไปอย่างอื่น ไม่ว่าจะโดยประการใด คนหากินกับหนังสือ ก็จะมีหน้าที่เพียงแต่ว่าคอยก่อกวนน้ำเน่าที่ขังอยู่เก่าให้กระเพื่อมขึ้นมาบ้างเป็นบางครั้งบางคราว แล้วก็นั่งงอมืองอเท้าสูดรับกลิ่นอันหมดรสหมดชาติของมันเป็นภักษาหารไปเรื่อย ๆ จนกว่าฝ่ายใดจะได้ตายจากกันไปข้างหนึ่ง !*

อีกนานเท่าไรก็ไม่รู้ ที่เราจะรู้ว่า เราจะมีทางให้น้ำสายใหม่ไหลถ่ายเทกันเข้าไปได้ ?

สรุปเอาง่าย ๆ ก็คือว่านักจัดทำหนังสือส่วนใหญ่ของเรามีความเชื่อมั่นอยู่ว่า *ผู้อ่านที่มีอยู่ยังโง่เขลา และไม่มีปัญญาอันใดที่จะรับเอาสิ่งที่ดีงามไปกว่านั้นได้*

นี่เป็นความเข้าใจของผม เท่าที่ผมเห็นและรู้ (คนอื่นไม่เกี่ยว) เท็จหรือจริง ผมไม่รับและปฏิเสธในตอนนี้ แต่ผมมีเหตุผลจะสาธกขึ้นมาสาธิตให้คุณพิจารณา

ครั้งหนึ่ง เมื่อผมเขียนเรื่องยาวชุกมืออยู่ พรรคพวกคนหนึ่งถามล้อ ๆ ขึ้นมาว่า "เป็นไง, หากินกับความล้าหลังของประชาชนค่อยยังชั่วขึ้นบ้างแล้วหรือ?"

คุณจะให้ผมว่ายังไง?

แต่โดยสันดานของผมเองแล้ว ผมก็ไม่เคยยอมคิดเช่นนั้น ผมว่าประชาชนส่วนใหญ่ของเราไม่ได้โง่

นักอ่านหนังสือของเราพร้อมที่จะอ่านและฉลาดได้เสมอ

ปัญหาของมันอยู่ที่ผู้เสนอ คือ ผู้จัดทำหนังสือ

ถ้าจะมีคนโง่ที่ถึงพริกถึงขิงอยู่พวกหนึ่งในวงการหนังสือ ก็คือ ผู้ผลิตหนังสือนั่นเอง!

ผมจะลองเล่าให้คุณฟัง

มีธรรมชาติประหลาดอยู่ประการหนึ่งในวงการผลิตหนังสือของเมืองไทย คือ การขาดผู้มีความคิดริเริ่มหรือผู้บุกเบิก หนังสือทุกชนิดที่ตีพิมพ์ออกมาแต่ละฉบับ จะต้องลอกเลียนหรือคล้ายคลึงกันทั้งสันทั้งรูปแบบและเนื้อหา

ถ้าคุณมองออกไปรอบๆ คุณจะไม่มองเห็นอะไรใหม่เลยในวงการหนังสือตลอดเวลานับสิบๆ ปีมานี้

ไม่ต้องพูดถึงหนังสือป๊อกเก็ตบุ๊คหรือหนังสือเล่มตามมีตามเกิดที่มีจำนวนพิมพ์ในเรือนพัน ขอให้เราพูดถึงหนังสือประเภทที่มีอิทธิพลสำหรับคนอ่านมากที่สุด คือ*หนังสือพิมพ์รายวัน*นี่ก็ยังไหว แต่ละฉบับแต่ละวันจะไม่มีอะไรใหม่ออกมาได้ทั้งนั้น

บังเอิญว่า ในชีวิตนี้ ถึงผมจะไม่ได้ทำหนังสือพิมพ์เป็นอาชีพ นอกจากเข้าๆ ออกๆ อยู่ตามหนังสือพิมพ์ต่างๆ กับเพื่อนฝูงอยู่หลายฉบับ เมื่อปีสองปีมานี้ ผมก็มีโอกาสเข้าไปยุ่งกับหนังสือพิมพ์ที่รอกำหนดวันเจ๊งอยู่ในไม่ช้าฉบับหนึ่ง ในตำแหน่งที่หวังว่าจะรื้อฟื้นให้มันคืนชีพขึ้นมา หรือที่เรียกกันหรูๆ ว่าตำแหน่ง *หัวหน้ากองบรรณาธิการ*

ชื่อและความหรูของมันน่ะไม่สำคัญอะไรหรอก แต่โดยความหมายของมันช่วยให้ผมได้มีโอกาสได้ศึกษาหนังสือพิมพ์รายวันเมืองไทยอย่างใกล้ชิดและเต็มไม้เต็มมืออยู่ไม่น้อยกว่าหกเดือน

ผมได้รับความรู้สึกประทับใจอันใหญ่หลวงอยู่มากมาย เกี่ยวกับความคิด วิญญาณของหนังสือพิมพ์รายวันเมืองไทย หลังจากที่ผ่านผาดๆ มาแล้วหลายฉบับในเวลาสิบกว่าปี

เหตุการณ์ได้ยืนยันกับผมอีกครั้งว่าการทำหนังสือพิมพ์เมืองไทยนั้นเป็นของไม่ยากเย็นอะไร ถ้าหากจะมีนายทุนคนใดมีเงินเหลือพอที่จะให้คุณมาถลุงเล่นได้

หน้าแรก เราโปะมันไว้ด้วยข่าวโรงพัก อะไรก็ได้ถ้ามันเป็นข่าวโรงพักที่หนังสืออื่นๆ เขาต้องมี ขอให้คุณมีนักข่าวโรงพักให้ครบ

ทุกสาย รวมทั้งกองปราบและสันติบาลด้วย ไปตระเวณข่าวตามกำหนดเวลาไว้ชุดหนึ่งก่อน

หน้าสอง ต่อข่าวหน้าหนึ่ง และตอนบนควรจะเว้นไว้สำหรับข่าวต่างประเทศสักเล็กน้อย คุณอาจจะมีคนแปลข่าวสักคนสองคนแล้วแต่เงิน ขอให้คุณแปลออกมาได้ ไม่จำเป็นว่าผู้แปลข่าวหรือเลือกข่าวจะต้องมีความรู้ความชำนาญในเรื่องการเมืองระหว่างประเทศหรือไม่

หน้าสาม เว้นไว้สำหรับบทนำ และข่าวการเมืองที่ได้มาจากคำแถลงของกระทรวงและกรมกองต่างๆแล้วแต่ใครจะแถลงอะไรออกมา

หน้าสี่ เป็นหน้าสำคัญที่สุด คือ หน้าที่มีไว้สำหรับเขียนข่าวสังคม ใครก็ได้ จำเป็นหรือไม่จำเป็น จะมีคุณค่าในทางข่าวหรือไม่ ก็แล้วแต่ผู้เขียนจะพึงใจหรือไม่พึงใจ นอกนั้นจะต้องเหลือไว้สำหรับลงรูปภาพ ภาพอะไรก็ได้ที่อยู่ในความพอใจ บางครั้ง แม้แต่รูปลูกเมียของผู้เขียนกำลังกินอะไรกันอยู่ก็เอามาลงได้

หน้าห้า เป็นหน้าสำหรับข่าวต่างจังหวัด อะไรก็ได้ บางทีอาจจะเป็นข่าวนายมีตีหัวนายมาที่ใดที่หนึ่งก็ได้

หน้าหก – เจ็ด อาจจะเป็นหน้าเกี่ยวกับข่าวแจกที่เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์กลไก หรืออาจจะเป็นข่าวแจกจากกระทรวงศึกษาธิการ และมีคอลัมน์อะไรอื่นประกอบ

หน้าแปด จะต้องเป็นหน้าผู้หญิง ลงข่าวร้านดัดผมตัดเสื้อสองสามแห่งสลับกันไปเรื่อยๆ เป็นหลัก

หน้าสิบสาม เป็นหน้าเกี่ยวกับภาพยนต์ หรือเรียกว่าหน้าบันเทิง

หน้าสิบห้า เป็นหน้ากีฬาหรือมวย

เมื่อคุณจัดคนประจำหน้าได้ครบถ้วน รวมทั้งคนข่าวเรียบร้อยแล้ว เป็นอันว่าคุณสามารถจะทำหนังสือพิมพ์รายวันได้ และมีชื่อว่าเป็นนักหนังสือพิมพ์ได้เต็มตัว

แต่เมื่อผมไปทำหนังสือพิมพ์ฉบับนั้น ผมก็แจ้งแก่เจ้าของและบรรณาธิการว่า ผมขอเปลี่ยนแปลงใหม่ทั้งหมด . . . เปลี่ยนทุกๆอย่างจะได้ไหม ?

หน้าที่ผมจะเปลี่ยนหน้าแรก ก็คือหน้า ๑๓ อันเป็นหน้าข่าวบันเทิงหรือหน้าภาพยนต์

ความจริง ข่าวเกี่ยวกับภาพยนต์ดนตรีก็เป็นข่าวที่มีความจำเป็นอยู่บ้างเหมือนกันสำหรับผู้อ่าน เฉพาะผู้อ่านในกรงเทพ ฯ ซึ่งมีสิ่งแวดล้อมอยู่มาก แต่คุณค่าในทางข่าวของภาพยนต์ก็นับวันจะมีน้อยลงไป ในขณะที่ข่าวอื่น ๆ เกี่ยวกับการครองชีพและความเป็นอยู่ที่สำคัญอื่น ๆ มีมากกว่า เราควรใช้หน้ากระดาษและการลงทุนเพื่อให้มีประโยชน์มากกว่านั้น ข่าวภาพยนต์ส่วนมากเราเรียกกันว่า *ข่าวโหล* หรือ *ข่าวแจก* ที่เจ้าของภาพยนต์จัดทำมาให้เรียบร้อยแล้วเพื่อการโฆษณา เราสามารถจะย่อยข่าวแต่ละข่าวนั้นลงมาได้เพียงไม่กี่ประโยคก็จบ นับว่าเป็นข่าวที่มากเพียงพอสำหรับผู้อ่านในวันหนึ่ง ๆ หน้ากระดาษส่วนที่เหลือนั้น เราอาจจะนำมาใช้ประโยชน์อย่างอื่น ๆ ได้ แม้แต่ทำเป็นเนื้อที่โฆษณาสำหรับเอาเงินมาเลี้ยงหนังสือพิมพ์

ดูเหมือนข้อเสนอของผม กลายเป็นสิ่งประหลาดขึ้นมาทันทีในระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง

"ก็ฉบับอื่นเขามี เราไม่มีได้ยังไง?"

มีเสียงติงผมขึ้นมา

ทางฝ่ายนักข่าวบันเทิงหรือผู้ประจำหน้าดูเหมือนจะปวดร้าวกว่าเพื่อน เขาถือว่าเป็นเรื่องที่จะต้องอาฆาตจองเวรกับผมไปตลอดทีเดียว ถ้าผมย่อยข่าวแจกข่าวโหลมาทำเป็นข่าวแบบไม่พาดหัวเขื่อง ๆ อย่างที่ทำกันอยู่

ผมก็ชี้แจงต่อไปว่า ถ้าเราจำเป็นจะต้องใช้หน้านั้นทั้งหมดสำหรับเรื่องราวของภาพยนต์ก็อาจจะมีทางทำอื่น ๆ ได้โดยไม่ต้องยัดข่าวแจกลงทั้งกะบิ แต่เราอาจจะเลือกข่าวภาพยนต์เอาเองจากข่าวทั่วโลกแต่ละวันที่มีค่าควรให้ประชาชนคนอ่านได้รู้หรือควรจะสนใจจริง ๆ ตอนนั้นมีการเดินขบวนแอนตี้สงครามเวียตนามในวอชิงตัน ในอิตาลี ฝรั่งเศส และอื่น ๆ อีกทั่วโลก มีดาราฝรั่งเศสที่มีชื่อเสียงคนหนึ่ง คือ *อีฟ มองตังค์* ไปร่วมเดินขบวนกับเขาด้วยในปารีส ข่าวนั้นย่อมแปลกกว่าการถ่ายทำหนังเรื่องเก่าของ *ดอกดน กญญามาลย* ผมถามเขาว่าทำไมเขาไม่เอาข่าวนั้นลง?

คำตอบของเขา คือ ไม่รู้เรื่องของ อีฟ มองตังค์ ที่ว่านั้น

เขาเป็นนักข่าวบันเทิงที่มีความรู้ภาษาต่างประเทศสองสามประโยคเท่านั้น!

ผมก็แจ้งต่อไปว่า ถ้าเช่นนั้น เราอาจจะแยกออกมาเป็นการวิพากษ์วิจารณ์ภาพยนต์เรื่องหนึ่งเรื่องใดก็ได้ ที่แนวโน้มของแต่ละเรื่องอาจจะส่งเสริมสนับสนุนหรือเป็นพิษเป็นภัยต่อสังคมไทยหรือไม่

เป็นการชี้แนะให้คนอ่านเข้าใจล่วงหน้าถึงคุณค่าของภาพยนต์แต่ละเรื่อง ก่อนที่เขาจะลงทุนไปดู

หรือในทางศิลป, เราอาจจะวิจารณ์ภาพยนต์เรื่องนั้นเพื่อชี้ให้เห็นคุณค่าของมันในฐานะที่ภาพยนต์คือศิลป์ก็ย่อมได้

หรืออาจจะรายงานความเคลื่อนไหวในวิวัฒนาการทางศิลปและความคิดบัญญาของผู้สร้างภาพยนต์ทั่ว ๆ โลกที่กำลังแข่งขันกันอยู่ เพื่อเตือนให้ผู้อ่านได้มองเห็นว่า นับวัน ภาพยนต์ก็จะยิ่งมีระดับสูงไปกว่าการรับใช้ผู้ดูในด้านความบันเทิงเริงใจเพียงประการเดียว

ตอนนั้น *สัตยาจิต เรย์* แห่งอินเดียกำลังยุ่งอยู่กับหนังเรื่องใหม่ของเขา *อากิระ คูโรซาวา* ที่ญี่ปุ่น *เฟลลินี* ที่อิตาลี *ทรูโฟ* ที่ฝรั่งเศส *หลุยส์ บูเนล* ที่เม็กซิโก กำลังเตรียมเชือดเฉือนกันในทางผีไม้ลายมือกันอย่างไร ในโลกของศิลปด้านนี้ เหมาะที่ควรจะให้ผู้สนใจรู้

เขานั่งฟัง, ไม่เข้าใจ และจะทำอะไรไม่ได้สักอย่างในเรื่องทั้งหมดที่ผมพูดมานี้ เพราะเขาไม่มีความรู้อะไรเกี่ยวกับมันเลย !

การทำหนังสือพิมพ์หรือทำหน้าบันเทิงของเขา มีหน้าที่อยู่อย่างเดียว คือ การรับข่าวแจก ได้ตั๋วดูหนังฟรีจากโรงหนังต่างๆ ทุกเย็น ทุกค่ำได้รับเชิญไปกินเลี้ยงจากดาราไทย, บาร์, คลับ, ฟรี

เขาจึงไม่สามารถที่จะทิ้งสิ่งเหล่านี้ไปได้ ซึ่งหมายความว่าการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ไปจากที่เคย จะทำไม่ได้เป็นอันขาด !

คนเขียนทำไม่ได้

เจ้าของและผู้จัดการก็ว่า ทำไม่ได้ เพราะฉบับอื่นเขาไม่ทำกัน

แผนกโฆษณาก็ว่าทำไม่ได้ เพราะจะหาแจ้งความหนังไม่ได้เลย

ตกลงว่าเขาไม่ได้ทำเพื่อคนอ่าน, ทำเพื่อเขา...และตัวเขา แต่เขาก็หวังว่าจะให้คนอ่านต้องนิยมอ่านของเขาเป็นอย่างยิ่ง !

การทำหนังสือพิมพ์ที่ออกจำหน่ายไปแต่ละวัน เราต้องลงทุนทุกอย่าง เป็นจำนวนวันละมาก ๆ ทุกสิ่งทุกอย่างมีราคาแพงลิบลิ่วทั้งสิ้น ตั้งแต่หน้ากระดาษ การเรียงพิมพ์ การเสียเวลาและแรงงานของคนทำ รวมทั้งประโยชน์และเวลาสำหรับคนอ่าน ผมจึงให้ความเห็นว่า หน้ากระดาษแต่ละหน้าที่มีตัวหนังสือติพิมพ์ลงไป ควรจะให้ได้ประโยชน์และมีคุณค่ามากที่สุด ทั้งแก่ฝ่ายผู้ทำและฝ่ายคนอ่าน ผมก็หยิบเอาหน้าผู้หญิง คือ หน้าแปด มาพูดถึงอีก

นี่อีกดูเหมือนว่า ผู้หญิง เป็นผู้ที่จะต้องเกิดมาเพื่อรับเอาความโง่เขลาใด ๆ ที่จะปรากฏขึ้นในโลกเสมอ เพราะผู้คิดแบบแผนในการทำหนังสือพิมพ์เมืองไทยจะคิดกันอยู่ว่าเพื่อให้หนังสือพิมพ์เป็นที่สนใจสำหรับผู้หญิง ก็จำเป็นจะต้องหาทางหลอกล่อให้ผู้หญิงลุ่มหลงโดยการยัดเอาความฟุ้งเฟ้อชวนฝันเข้าไปให้ สิ่งแรกที่นักหนังสือพิมพ์ทำกันได้ ก็คือเที่ยวคว้าเที่ยวตัดเอาแบบผมแบบเสื้อจากแค็ตตาล็อกในแมกกาซีนของฝรั่งโป๊ะลงไป และมีคอลัมน์ที่เอาชื่อของผู้หญิงสักกลุ่มหนึ่ง พวกหนึ่ง มาลงเป็นข่าว เพื่อให้เจ้าตัวได้พบความตื่นเต้นไปวันหนึ่ง ๆ และในกาลต่อมา ก็กลายเป็นว่าแบบเสื้อและแบบผมตลอดจนข่าวต่าง ๆ ก็ไปคอยเอาจากร้านดัดผมตัดเสื้อสองสามแห่งมาลงกันประจำเป็นเทือกไป

ความจริง ถ้าหากว่าจำเป็นจะต้องใช้หน้านั้นทั้งหน้าเป็นเรื่องของผู้หญิงโดยเฉพาะก็มีเรื่องมีปัญหาอีกร้อยแปดพันประการที่จะนำมาเป็นข่าว, เป็นข้อเขียน เพื่อส่งเสริมหรือให้ความรู้ความเข้าใจต่อโลกและชีวิตแก่ผู้หญิง

แต่ก็ไม่มีใครยอมทำเป็นอย่างอื่น

จะทำอยู่แต่เพียงแค่นั้น เพราะเข้าใจกันอย่างโง่ ๆ ว่า โลกของผู้หญิงจะต้องชุบเลี้ยงให้อบอุ่นอยู่เพื่อและด้วย -- ความโง่นั้นตลอดไปชั่วชาติชั่วชีวิต!

เมื่อถึงหน้าสี่ ผมได้รับคำคัดค้านอย่างหนักทันที

"ย้ายเอาไปไว้หน้าอื่นไม่ได้ หน้าสีต้องอยู่ยังงี้" คนทำหน้าว่า "คนอ่านเขาเคยชินเสียแล้ว ถ้าย้ายหนังสือตก --"

เท่าที่ทำกันอยู่นั้น หนังสือก็ไม่เพียงแต่จะ *ตก* อย่างที่พูด แต่มันกำลังจะ *เจ๊ง* อยู่วันนี้พรุ่งนี้อยู่แล้ว ผมก็จึงเสนอว่า ไม่เพียงแต่เปลี่ยนย้ายหน้าเท่านั้น แต่ตัดมันออกทิ้งทั้งหมด ทั้งรูปเต็มหน้าและคอลัมน์ข่าวสังคม

ยิ่งร้ายหนักขึ้นไปอีก

ผู้เกี่ยวข้องของผมคัดค้านเหมือนกับว่าผมได้มุ่งทำลายเส้นเลือดใหญ่ของวิชาการหนังสือพิมพ์ไปแล้ว

"รูปจำเป็นต้องลง พรรคพวกกันทั้งนั้น" เสียงค้านฉุนเฉียว "บางคนก็ให้โฆษณาเราอยู่ บางคนก็--"

พูดกันเรื่อยไป

"ข่าวสังคม เขามีกันทุกฉบับ จะซดใครเชียร์ใครก็คอลัมน์นี้แหละ ทำไมจะยุบ?" เจ้าของคอลัมน์ให้ความเห็น "คนเขาชอบอ่านคอลัมน์นี้ทั้งนั้น!"

ผมไม่ทราบอีกเหมือนกันว่า ทำไมคนอ่านหนังสือพิมพ์ในประเทศของเราจึงต้องพากันอ่านหนังสือพิมพ์รายวัน เพราะความสนใจต่อคอลัมน์นี้จนกระทั่งหนังสือพิมพ์ไม่อาจจะบรรจุเนื้อหาสาระอื่นลงไปแทนได้?

ผมไม่ทราบจนกระทั่งเดี๋ยวนี้

ปัญหาต่อมาก็คือข่าวหน้าหนึ่ง ซึ่งเราจะต้องเกี่ยวเข็ญคนข่าวโรงพักให้หามาให้ได้เป็นประจำ

เป็นสิบๆ ปีมาแล้ว ตั้งแต่สมัย *คุณสงัด บรรจงศิลป์* ทำ *พิมพ์ไทย* ขึ้นมาครั้งแรก โดยใช้ข่าวประเภทนี้ จนกระทั่งบัดนี้ เราก็ยังไม่ยอมหนีมันได้

ขอให้มันเป็นข่าว

บางทีนายแมวคนหนึ่งกับนายแมวคนหนึ่งแทงกันแล้วถูกตำรวจจับ ก็ถือว่าเป็นข่าวที่จะต้องยัดมันลงไป

ผมบอกเขาว่า ข่าวทำนองนั้น มีกันมานานแล้ว และหนังสือพิมพ์ที่ขายได้อื่นๆ เขาก็ทำกันอยู่แล้ว เราควรจะแสวงหาแนวทางของเราเอาต่างหาก *คุณค่าของข่าว* (News Value) ไม่ได้อยู่ที่เรื่องตีหัวหมาปาหัวแมวเหล่านั้นเลย คนทุกวันนี้มันมาก มันฆ่ากันทุกวัน แทงกันทุกวันอยู่แล้ว สาเหตุและกรณีย์ของแต่ละรายจะไม่แตกต่างอะไรกันมากนักกับที่เคยลงพิมพ์กันมาแล้ว ประเทศไทยมีแผ่นดิน

กว้างขวางหลายหมื่นตารางกิโลเมตร มีผู้คนถึงสามสิบกว่าล้าน คนเหล่านี้ย่อมมีปัญหาต่อเนื่องซับซ้อนกันอยู่ทุกนาที ปัญหาเหล่านั้นเป็นทั้งปัญหาทางสังคม, เศรษฐกิจ, วัฒนธรรม ประเพณีร้อยแปด แต่ละปัญหาย่อมเป็นข่าว บางข่าวอาจจะเป็นข่าวโต้แย้งและคัดค้านต่อความอยุติธรรม ความอดอยากยากแค้น บางข่าวอาจจะเหมาะสำหรับการส่งเสริมให้เกิดความดีงามขึ้นในสังคมได้ เราควรจะแสวงหามันและทำข่าวนั้นให้มันเป็นข่าวที่ถูกต้องตามหลักวิชาก็น่าจะทำได้ ดีกว่านั่งลอกเลียนกันอยู่ก็ไม่มีใครมองเห็นว่า มีความจำเป็นอะไรที่ผมจะต้องไปแส่หาเรื่องบ้า ๆ นั้นมาทำในเมื่อกรุงเทพฯ – ธนบุรี มีโรงพักออกเป็นแถวไป!

ก็เป็นอันว่า เราไม่สามารถจะทำอะไรกันได้

เราจะต้องลอกเลียนกันต่อไป

ตอนนั้น บังเอิญหนังสือพิมพ์ *ไทยรัฐ* ปิดอยู่หลายวัน การลอกเลียนไม่เพียงแต่จะต้องลอกลักษณะอื่น ๆ มาใช้เท่านั้น เราลอกเลียนแม้กระทั่งสีที่ตีพิมพ์ลงไป!

และเราก็เจ๊งในเวลาอันรวดเร็ว ทันอกทันใจเช่นเดียวกัน

นี่คือ *บรรยากาศของการใช้ปัญญา* ในวงการหนังสือพิมพ์รายวันที่ผมได้พบทั่ว ๆ ไป แต่ก็อาจจะมีที่เพริศแพร้วไปกว่านี้อยู่ที่หนึ่งที่ใด แต่ผมยังไม่มีโอกาสได้รู้ได้เห็น ผมก็จำเป็นต้องเล่าให้คุณฟังตามที่ผมเห็น

หนังสือพิมพ์รายวัน เป็นสิ่งตีพิมพ์ที่มีอิทธิพลเหลือหลายที่สุด เหนือชีวิตประจำวันของคนอ่านอย่างเงียบ ๆ แต่มีกี่ฉบับที่จะพยายามให้สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนคนอ่านอย่างคุ้มค่า มีฉบับใดบ้างที่จะทำหน้าที่เป็นผู้นำทางความคิดความอ่านอย่างได้รับความเคารพยำเกรงจากประชาชน มีฉบับใดบ้างที่จะช่วยให้การศึกษา (to Educate) แก่ประชาชนคนอ่าน?

แล้วเราจะมาหวังอะไรกันกับสิ่งตีพิมพ์อื่น ๆ อย่างนิยายป๊อกเก๊ตบุ๊ค หรือ *วรรณกรรมขอไปที* ที่แพร่หลายอยู่อย่างอีบัคอีโรยในท้องตลาด ในจำนวนพิมพ์ครั้งละไม่กี่พันเล่ม?

จำเป็นด้วยหรือที่คุณจะหวังให้สิ่งละอันพันละน้อยนี้ไปคำนึงถึงภาระหน้าที่ที่จะเป็น

"——*ไฟที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เกิดความคิดใหม่ ๆ ขึ้น*——" อย่างที่คุณว่า?

และก็จำเป็นด้วยหรือที่จะขอร้องให้เกิดมีนักอ่านขึ้นมาอย่างบ้าคลั่งมากไปกว่าที่มีอยู่แล้ว ในเมื่อวงการของสิ่งตีพิมพ์ตั้งแต่ขนาดที่มีอิทธิพลสูงสุดจนกระทั่งต่ำสุด ต่างก็เติบกล้าอยู่ด้วยความโง่เขลา, ความเห็นแก่ตัว และอหังการอย่างสิ้นไร้ไม้ตอกทั้งสิ้น

ไม่เพียงแต่ในอาณาจักรหนังสือพิมพ์รายวันเท่านั้นที่พากันสั่งสมพฤติกรรมประเพณีเหล่านี้สืบต่อกันมาอย่างเคร่งครัด แม้แต่ในวงการหนังสือเล่ม, ป๊อกเก็ตบุ๊ค, นิตยสารทุกแห่ง ถ้าหากว่าเขาต้องการเรื่องบู๊กัน นักเขียนก็ต้องมุ่งไปทางเรื่องบู๊ เขาคลั่งซินเดอเรลล่ากัน ก็ต้องรีบทำตาม และเมื่อมีความนิยมกันเรื่องผี ก็ต้องเขียนเรื่องผี

คุณจะไปแหวกว่ายขัดขืนต่อประเพณีธรรมเนียมเหล่านี้ไม่ได้ ถ้าหากว่าคุณยังไม่มี *โอกาส* อื่นที่ดีกว่า

มีนักเขียนตายอย่างชอกช้ำมาแล้วเพราะการฝ่าฝืนสัจจธรรมนี้ อย่างน้อยก็—*มนัส จรรยงค์* และ *อิศรา อมันตกุล* ที่ผมพูดมาแล้ว

เมื่อมันมีเหตุมีผลอันเป็นอมตจริตอยู่ดังนี้ คนอ่านหนังสือที่ยังคิดจะอ่านหรือมีความพลั้งเผลอต่อความเคยชินก็อ่านกันไป แต่ส่วนมากก็ไม่อ่าน, ทอดทิ้ง หรือหันไปหาความสุขทางอื่น บางคนก็เหยียดหยามดูแคลน บางคนก็เงียบนิ่งวางเฉย จนกลายไปเป็นนิสัย โดยรู้สึกว่า การอ่านหนังสือไม่มีความจำเป็นต่อชีวิต

ผมจึงบอกคุณว่า คนอ่านหนังสือไม่ได้โง่

ทุกคนต้องการอ่าน อยากอ่าน แต่ยังไม่มีอัตถประโยชน์อะไรที่จะช่วยให้เขาต้องอ่าน

ในสังคมใหม่ของเราซึ่งคนนิยมมีชีวิตอยู่กันอย่างลวกๆและมักง่าย แต่ละคนมีปัญหาที่จะต้องวุ่นวายอยู่กับการเอาตัวรอดทั้งในทางกายและทางใจ ในถนน เราต้องคอยวิ่งโหนรถเมล์กันเหมือนหมาบ้า ตามสำนักงาน เราต้องคอยเป็นห่วงความไม่แน่นอนของอาชีพและรายได้ที่ไม่เพียงพอ ต้องคอยประจบเจ้านายหรือรอรับเอาการสับโขกขู่เข็ญไปพร้อม ๆ กับระวังไม่ให้ถูกแว้งหรือโกรธแค้น ในบ้าน เรา

ต้องพะว้าพะวังถึงค่าเล่าเรียนของลูก และเตรียมวิ่งหาปลอกคอให้มัน จิปาถะ สภาพจิตของเราถูกเหยียบขยี้ซ้ำแล้วซ้ำเล่าด้วยกระแสคลื่นความทุกข์ทรมานอันเยือกเย็นและต่อเนื่องกันเป็นสันตะติ ในสภาพจิตเช่นว่านี้ มีกี่คนที่มีแก่ใจขวนขวายมีชีวิตอยู่ด้วยการอ่านหนังสือที่ระยำซ้ำซากอยู่ด้วยอุดมการณ์อันสิ้นคิดของผู้ผลิตเช่นที่ว่ามาแล้ว?

โลกของหนังสือเมืองไทยจึงเป็นโลกที่ไม่มีใครยอมเข้าใจ เพราะสภาพของผู้อ่านและผู้ผลิตมีอาการ ตา ย ด้าน (Impotency) อยู่ด้วยประการฉะนี้

เช่นเดียวกับที่คุณคร่ำครวญรำพันอยู่นักสังเกตการณ์ในวงการหนังสือ เมื่อพูดถึงมันจะพูดกันออกมาได้แต่เพียงว่า "——*ตลาดหนังสือของเราเต็มไปด้วยหนังสือประเภทวรรณคดีและสังคมศาสตร์ หนังสือประเภทวรรณคดีของเราเกือบทั้งหมดเป็นนวนิยายแนวที่เด่นชัด คือ กามารมณ์ ไสยศาสตร์ ตื่นเต้น หวาดเสียว และความรักความเพ้อฝัน——ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่าสังคมของเรามีความยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี ด้อยความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ไม่สนใจศิลปะ ไม่เอาใจใส่ที่จะครุ่นหาความจริงอย่างลึกซึ้ง ชอบทางกามารมณ์ ไสยศาสตร์ และเรื่องหวาดเสียวตื่นเต้น——*"*

ก็พูดกันเพียงเท่านี้พูดมาแค่นี้ แล้วก็หยุด

ต่อจากนั้นก็จะตวัดปากกาลงขมวดปัญหาไว้แต่เพียงว่า "——เราจะทำอย่างไรกับตลาดหนังสือของเรา?"

จากนั้นเราก็นั่งงอมืองอเท้ากันต่อไป!

การศึกษาในเมืองไทยเป็นสิ่งที่หาได้ยากสำหรับสามัญชน ผู้ที่จะมีโอกาสศึกษาเล่าเรียนให้เต็มเม็ดเต็มหน่วยได้จริงๆ นั้น ต้องเป็นคนที่พระเจ้าจับยัดให้ลงมาเกิดโดยเฉพาะ เพราะฉะนั้น ท่ามกลางความลำบากยากไร้และขาดแคลนโอกาสที่จะศึกษานั้น ทางเดียวที่ประชาชนคนไทยทุกคนจะมีโอกาสศึกษาหาความรู้เอาได้ ก็คือ จาก *การอ่านหนังสือ* ไม่ว่าจะเป็นหนังสือประเภทใด เมื่อได้อ่านเข้าไปแล้ว มันจะต้องมี '*เชื้อ*' อะไรสักนิดหนึ่งหลงเหลืออยู่ใน

* หนังสือ ; พี่ล์มจ้อย ; ชัยพฤกษ์ ฉบับ นักศึกษาประชาชน, ๘ สิงหาคม ๒๕๑๑, ไทยวัฒนาพานิช พระนคร, น. ๖๖

ความรู้สึกและความคิดอ่านของผู้อ่าน ยิ่งเขาอ่านมันตั้งแต่เยาว์วัยติดต่อกันเรื่อยไป ประเภทและสิ่งที่บรรจุอยู่ในหนังสือเล่มนั้นจะถูกดูดกลืนเข้าไปไว้ในตัวเขา มากหรือน้อยก็ตาม อิทธิพลของหนังสือชนิดนั้นประเภทนั้น จะมีส่วนในการ *ก่อร่างรูปของทัศนคติ* (Formation of Attitudes) ไม่อย่างหนึ่งก็อย่างใดขึ้นในชีวิตของเขา อาจจะเป็นทัศนคติของเสือใบเสือดำ ความหวาดกลัวต่อวิญญาณของแม่นาค ความเกษมสันต์ในการมีเมียน้อยร้อยนางของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ หรือแม้แต่ความมุ่งหวังที่จะเป็นอดีตอธิบดีกรมชลประทาน ที่มีรายได้ร้อยแปดจากการสร้างเขื่อน

หนังสือทุกเล่มทุก ตัวอักษร มีอิทธิพลทั้งนั้นต่อการอ่านของนักศึกษาที่จำเป็นต้องอาศัยหนังสือในท้องตลาดเป็นมหาวิทยาลัยไปตามมีตามเกิด

แต่ก็ไม่มีใคร, ไม่มีกลุ่มบัญญาของคนกลุ่มใดที่จะลองใช้บัญญามากังวลสนใจกับมัน ไม่มีสถาบันทางการศึกษาแห่งใดที่จะเป็นผู้ชี้แนะแก่ประชาชนหรือให้ความร่วมมือในการเลือกสรรค์ ไม่มีสื่อมวลชนใด ๆ ที่จะยอมใช้เครื่องไม้เครื่องมือและโอกาสที่ตนมีอยู่ลงมือทำงานเพื่อสะกัดกั้นหนังสือที่เลวออกไปและพร้อมที่จะเสริมสร้างและพิทักษ์เชิดชูสิ่งที่ดีงามออกมาให้ประจักษ์

ชาติไทยเป็นชาติที่มีหลายสิ่งหลายอย่างซึ่ง *ถูกลืม* ทิ้งไว้ให้มันเน่าบูดอยู่ในชาติ

เราลืมบัญหาคอรัปชั่นที่มันแทะทำลายทุกสิ่งทุกอย่างให้ย่อยยับลงไปโดยการปฏิเสธออกมาเป็นทางการเสมอว่า ไม่มี หรือมีก็น้อยมาก เรามีบัญหาโสเภณีที่เป็นสื่อสารกามโรคอันน่าหวาดสยองที่มีอยู่ในชาติ ที่มีการแพร่เชื้อทำลายพืชพันธุ์ของคนไทยทั้งชายหญิงอยู่วันละแสน ๆ ราย โดยไม่มีใครแตะต้อง เราลืมแม้กระทั่งสื่อสารทางบัญญาสำหรับคนยากจนเข็ญใจในชาติ คือ การมีอยู่ของสิ่งพิมพ์ — — *หนังสือ* ของเรา !

เรามีมหาวิทยาลัยที่ผลิตนักอักษรศาสตร์และสื่อมวลชนออกมาแต่ละปีด้วยเงินเป็นล้าน ๆ ประกาศนียบัตรที่ได้มา เพียงแต่เป็นเครื่องหมายบอกให้ทราบว่า ภาระหน้าที่ในการท่องบ่นจดจำข้อความในหนังสือไม่กี่ร้อยหน้าตามหลักสูตรของเขาได้สิ้นสุดลงไปแล้ว หมด

หน้าที่ที่จะต้องใช้ความจำและความคิดอ่าน ก็ภาคภูมิใจที่จะเขียนถึงดาราหนังที่กำลังเป็น
ปัญญาใด ๆ อีก เรามีกระทรวงศึกษาธิการอัน โสเภณี พาร์ทเนอร์ และตะโพกหน่ำ ๆ ของ
โอ่อ่า แต่ที่นั่นเป็นเพียงที่สะสมของชีวิตที่หมด นักร้องที่สำส่อนคนใดคนหนึ่งมากกว่าแนะนำ
ความสามารถที่จะทำมาหากินในการใช้ความคิด หรือทำลายสิ่งดีพิมพ์ใด ๆ ที่เป็นประโยชน์หรือ
อ่านปัญญาด้านอื่น ๆ ได้แล้ว ก็จะพากันมานั่ง ทำลายต่อสังคม
ลอกตำราเก่ากันอยู่ที่นี่แล้วอ้างว่ามันเป็นวิชา
การ เรามีนักปราชญ์ ด๊อกเตอร์ มหาบัณฑิต เรามีเอกสารทางวิชาการนับเป็นร้อย ๆ
ซ่านไปมากกว่าฝูงแย้ ซึ่งก็จะมีหน้าที่เพียงแต่ แห่งในรอบเดือน เอกสารเหล่านี้มีหน้าที่เพียง
แย่งกันหาตำแหน่งและปลอกคอเพื่อการยังชีพ แต่เป็นแหล่งประกวดประขันผลการลอกเลียน
ไปวัน ๆ โดยไม่มีใครและสถาบันใด มองเห็น ตำรับตำราจากฝรั่ง และตั้งตัวเป็นปราชญ์
ความสำคัญของความเลวและความดีของสิ่งดี กันไปวัน ๆ โดยไม่ยอมแตะต้องเรื่องราวของ
พิมพ์ที่ถูกเหวี่ยงออกมาเป็นอาหารทางความคิด สิ่งดีพิมพ์อื่น ๆ แม้แต่หนังสือวิชาการในสาขา
ของคนในชาติแม้แต่เพียงกระผีกริ้น ! ของตัวเองที่เขียนขึ้นเป็นภาษาไทย !

เรามีสื่อสารมวลชนทุกชนิด วงการ *เมืองไทยนั้น เรามิได้ขาดเพียงฝนฟ้า*
โทรทัศน์ที่เราผลิตเองไม่ได้แม้แต่น๊อตตัว *สำหรับเกษตรกรรม, ไม่ได้ขาดแคลนเพียง*
เดียว มีถึงสี่แห่ง วิทยุนับร้อย ๆ สถานี *หมูและผักตาลึงเท่านั้น แต่สิ่งที่เราขาด*
หน้าที่ของมันส่วนใหญ่จะเสียเวลาโฆษณา *แคลนอย่างแร้นแค้นที่สุด คือ* ขาดผู้นำทาง
ผ้าซับระดูและผงซักฟอกมากกว่าที่จะหยิบ ปัญญา !
ยกหรือวินิจฉัยสิ่งดีพิมพ์ดีเลวที่บ้อนประชา
ชนอยู่แต่ละมื้อ เมื่อเราขาดสิ่งนี้เพียงสิ่งเดียวเท่านั้น

เรามีหนังสือพิมพ์รายวัน รายสัปดาห์ ที่ เราจึงเป็นชาติหนึ่งในโลก ที่ไม่ยอมมีการใช้
พิมพ์จำหน่ายออกมาเป็นแสน ๆ แต่ทุกคน ปัญญา อย่างถึงขนาด

เป็นชาติที่กำลังอยู่ในอาการของโรคปัญญาฟุบอย่างร้ายแรง ซึ่งผมเรียกของผมว่า Intellectual Frigidity!

คุณจะคิดยังไง ตามใจคุณเถอะ

อาการฟุบ*ทางปัญญา*นี้ ไม่ได้มีเพียงแต่ในวงการหนังสือแต่มันมีอยู่ทั่วทุกหนทุกแห่ง ไม่ว่าในวงการใด ๆ ทั้งสูงและต่ำ

ผมกล้ารับรองคุณต่อความจริงที่กล่าวนี้ หรือว่า คุณยังพอจะมองเห็นว่า พอมีที่ไหนอยู่บ้างที่มีการใช้ปัญญากันพอที่จะเชื่อได้สักนิดว่าบริสุทธิ์สะอาด ก็กรุณาแจ้งให้ผมทราบบ้าง อยู่ที่ไหนผมจะพยายามตะเกียกตะกายเข้าไปกราบกรานให้ถึงขั้ว!

คุณอาจจะตำหนิผมว่า ผมมองโลกในแง่ร้าย หรือเพราะผมถ่อยด้อยชื่อด้อยเสียง ก็ตะกรุมตะกรามเอากับผู้อื่นด้วยความอิจฉาริษยา เพราะอย่างน้อยก็มีความจริงอยู่ว่า อย่างน้อยเมืองไทยก็จะต้องมีคนมีปัญญากันอยู่แน่ ๆ เพราะเมืองไทยเต็มไปด้วยคนมีชื่อเสียงดารดาษไปทุกมุมถนน

ข้อนี้ผมก็อยากจะเถียงคุณอีกเหมือนกันว่า ผมไม่ยอมถือเอาชื่อเสียงของคนเป็นเครื่องวัดปัญญา

การมีชื่อเสียงของคนไทยหาไม่ยาก

ถ้าคุณอยากมีชื่อเสียงในทางเป็นปราชญ์ คุณก็จับกลุ่มออกโรงเที่ยวปาฐกถาบ้าง อภิปรายบ้าง สัมมนาบ้าง ได้เรื่องไม่ได้เรื่องก็ขอให้มีข่าวขึ้นที่โน่นที่นี่ไม่ช้า คุณก็มีชื่อเสียงไปง่าย ๆ

ผมรู้จักดีกับ *ปรียา รุ่งเรือง* หน้าอกของผู้หญิงคนนั้นก็ไม่ได้ใหญ่โตอะไรนักหนา ไม่ได้ยิ่งหย่อนไปกว่าผู้หญิงส่วนสัดดีคนอื่น ๆ ไปเท่าไร แต่หน้าอกปรียาสามารถจะมีชื่อเสียงขึ้นมาจนได้ ก็เพราะมีการโฆษณาและมีคนบอกกันอยู่ทุกวันทุกคืนว่า อกปรียามโหฬารพันลึกเป็นเขาพระวิหารไป!

ปรียา รุ่งเรือง ก็พลอยมีชื่อเสียงตามหน้าอกไปด้วยได้

เป็นหัวหน้าซ่องหรือเป็นผู้จัดการบาร์คลับที่มีหน้าที่ควบคุมพาร์ทเนอร์เอาไว้บ่อน ลูกค้าก็สามารถมีชื่อเสียงได้

โกงเข้าไปมาก ๆ หรือซื้อขายที่ดินเทศบาล ๒๐๗ ล้านภายในอาทิตย์เดียวได้ คุณก็อาจมีชื่อเสียงได้

เป็นผู้แทนราษฎร ไม่ต้องทำอะไร มีหน้าที่อย่างเดียว คือ คอยยกมือขอปิดอภิปรายเข้าทุก ๆ ครั้ง คุณก็มีชื่อเสียง!

การมีชื่อเสียงในเมืองไทย ทำได้ง่าย ไม่ว่าคุณจะโง่ที่สุดหรือฉลาดที่สุด

แม้แต่ในวงการหนังสือ คุณอาจจะบอกว่า มีนักประพันธ์มากมายที่กำลังมีชื่อเสียงกันขนาดหนัก แต่คุณก็ต้องเข้าใจข้อที่ผมแยกเอาไว้แล้วว่า ผมไม่ยอมถือเอาชื่อเสียงของคนเป็นเครื่องวัดปัญญา

ในวงการประพันธ์ยุคนี้ (*ผมขอเน้นว่ายุคนี้ — — เป็นยุคหนึ่งโดยเฉพาะของมัน*) การจะเป็นคนมีชื่อเสียง จะทำได้ไม่ยาก

อันนี้ เป็น 'เคล็ดลับ' *ไม้ตาย* หรือ *สัจจสูตร* ที่ผมจะมอบให้ไว้เป็นแนวทางแก่คุณหรือใครๆ อื่นๆ ที่กำลังมีความต้องการความมีชื่อเสียงในวงการประพันธ์ต่อไปในอนาคต ใครก็ตามถ้าสามารถปฏิบัติได้ตามนี้แล้ว ผมเอาหัวเป็นประกันว่า จำเป็นจะต้องมีชื่อเสียงอย่างหาทางหลีกเลี่ยงมิได้

มีอยู่สี่ประการ ดังนี้

๑. สามารถจะมีเรื่องที่ตนเขียนลงติดต่อกันอยู่ในหนังสือพิมพ์ฉบับใดฉบับหนึ่งอยู่เป็นเวลานาน

การที่คุณจะกระทำได้ดังนี้ ก็อาจจะมาจากสาเหตุที่ว่า เจ้าของ หรือ ผู้จัดการ หนังสือนั้นๆ มีความชอบพอกับคุณเป็นพิเศษ หรืออาจจะเป็นเพราะว่า หนังสือฉบับนั้นไม่มีทุนรอนพอที่จะกำแหงไปซื้อบทประพันธ์ของนักเขียนที่มีราคาแพงได้ เมื่อเห็นว่าคุณพอเขียนได้ และจ่ายค่าเรื่องให้คุณถูกหรือไม่จ่ายให้คุณเลยบ่อยๆ ก็ได้ ก็จะต้องเอาเรื่องของคุณลงพิมพ์เรื่อยๆ ไป จะกี่ปีกี่เดือนก็แล้วแต่ คุณจะหยุดไม่ได้ เมื่อจบเรื่องหนึ่งแล้ว คุณก็จะเขียนเรื่องใหม่ ความนานนี่แหละจะทำให้เกิดผลหลายประการ เป็นต้นว่า จะมีสักโอกาสหนึ่งที่คุณเกิดเขียนได้ถูกใจคนอ่านขึ้นมา หรือหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นมีอาการอยู่ได้หรือขายดีขึ้นมา ชื่อของคุณก็ยังปรากฏเป็นอมตะคู่มากับหนังสือนั้น ไม่ว่าคนอ่านหรือใครๆ ก็ย่อมเกิดความจำเป็นขึ้นมาว่า คุณมีชื่อเสียง

เพราะถ้าคุณไม่มีชื่อเสียง เรื่องของคุณก็คงจะเฝดหายไปจากหน้าหนังสือพิมพ์เสียนานแล้ว

ความมีชื่อเสียงจากวิธีนี้ มีได้ แต่ไม่มากนัก เพราะส่วนมากหนังสือมักเจ๊งเสียก่อน

ได้ เว้นไว้แต่คุณมีความสามารถที่จะไปผูกพันหนังสือฉบับอื่นอีกต่อไป

๒. เรื่องที่เขียนขึ้นแล้ว เกิดถูกใจผู้สร้างหนังไทยเข้า มาขอซื้อไปทำหนัง นี่เป็นวิธีลัดอีกวิธีหนึ่งที่จะมีชื่อเสียงได้เร็วมาก การถูกใจของผู้อำนวยการสร้างหนังไทยนี้มาจากหลายสาเหตุ อาจจะเป็นเพราะว่าผู้อำนวยการสร้างกำลังถังแตก สามารถจะเอาเรื่องมาทำได้ก่อนโดยให้สตางค์ไว้บ้าง แล้วก็ไม่ให้เลยในโอกาสต่อไป เรื่องนั้นก็สามารถเป็นหนังได้ อีกอย่างหนึ่ง บังเอิญว่าเรื่องที่กำลังเขียนอยู่ตรงกับภาวะของตลาดหนัง เป็นโศกหรือเป็นบู๊ก็ตาม ผู้อำนวยการสร้างอาจจะมาติดต่อได้ หรือเรื่องนั้นได้ลงในหนังสือพิมพ์ที่แพร่หลายขายดี คุณก็จะวิ่งไปบอกผู้อำนวยสร้างได้ว่า "แหม! เรื่องนี้ คนติดงอมเลย" ผู้อำนวยการสร้างก็จะต้องรีบพิจารณา เพราะผู้อำนวยการสร้างมีความเชื่อมั่นว่า ถ้าเรื่องไม่ดีหนังสือพิมพ์ที่ขายดีจะไม่เอาลงแน่นอน

วิธีนี้ก็เป็นวิธีสร้างชื่อเสียงที่ค่อนข้างรวดเร็วได้ ยิ่งบังเอิญเมื่อทำหนังแล้วได้เงินมาก คุณก็จะเป็นนักประพันธ์เงินล้านขึ้นมาได้ทันที

๓. มีเรื่องลงในหนังสือพิมพ์ที่ขายดีเป็นประจำ

วิธีนี้ ดูเหมือนจะเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ถือกันว่ามีชื่อเสียง

ตัวอย่างที่จะเห็นได้ง่ายๆก็คือว่า ขณะนี้ถ้าเรื่องของคุณได้ลงเป็นประจำในหนังสือพิมพ์ *บางกอก* แล้ว เมื่อคุณจะไปขายเรื่องที่หนังสือพิมพ์อื่น ส่วนใหญ่จะรับคุณทันที และในขณะเดียวกัน ค่าเรื่องของคุณก็จะสูงขึ้นด้วย

จากนี้เอง คุณจะมีโอกาสเขียนขายให้หนังสือพิมพ์อื่นได้เกือบทุกฉบับในอาทิตย์หนึ่งๆชื่อของคุณจะติดหราอยู่ตามหน้าหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ทุกฉบับ

วิธีนี้ถือว่าเป็น *ของตาย*

คุณจะมีชื่อเสียงได้โดยไม่มีอั้น

๔. มีอุปกรณ์สำหรับโฆษณายกย่องตัวเองโดยพร้อมเพรียง

วิธีนี้เป็นวิธีสุดท้ายที่ทำยากที่สุด แต่ได้ผลนานและคงทนที่สุด

ความยากก็อยู่ตรงที่ว่า คุณต้องมีเพื่อนฝูงที่สนิทชิดชอบที่เขียนอยู่เป็นประจำในหนังสือ รายวัน รายสัปดาห์ ต่าง ๆ ตลอดจนวิทยุโทรทัศน์ด้วยก็ยิ่งดี และจะให้ดีที่สุด คุณต้องมีโอกาสเขียนเองในหนังสือที่คุณทำอยู่ด้วยแล้วจะยิ่งช่วยคุณให้ง่ายเข้า เพราะว่าการมีสิ่งเหล่านี้พร้อมเพรียง ให้เพื่อนฝูงทุกคนช่วยกันเขียนถึงผลัดกันเขียนถึงที่โน่นบ้างที่นี่บ้างเป็นประจำ และตัวคุณเองก็ช่วยเขียนเข้าด้วย อย่าได้หยุดได้เว้น ประชาชนคนอ่านก็จะเริ่มสนใจขึ้นมา หนังสือของคุณก็จะมีอันขายได้อย่างรวดเร็ว แล้วคุณก็จะมีชื่อเสียง

การที่จะกระทำเช่นนี้ได้ หมายถึงว่าคุณจะต้องมีบารมี เคยเป็นเพื่อนฝูงกันมา ทำมาหากินด้วยกันอยู่ หรือเกาะเกี่ยวกันอยู่ด้วยอัธยาศัยไมตรีจิตอย่างใดอย่างหนึ่ง คุณเองก็มีหนังสือพิมพ์อยู่ในมือ ที่เมื่อถึงคราวจำต้องช่วยเหลือเพื่อนฝูง ก็จะช่วยตอบแทนได้ในทันที

ข้อนี้, ย่อมขึ้นอยู่กับโอกาส ซึ่งจะมีได้ไม่มากคนนัก

กฎเกณฑ์ทั้งสี่ประการนี้ เป็น สัจจสูตร ในการทำความมีชื่อเสียงสำหรับการเป็นนักประพันธ์ในขณะนี้ เพียงแต่คุณจะมีโอกาสเลือกกระทำเพียงแต่อย่างใดอย่างหนึ่งในสี่ประการนี้ ผมกล้ารับรองว่า ไม่ว่าคุณจะเขียนหนังสืออะไรออกมายังไงก็ตาม คุณสามารถจะมี *ชื่อเสียง* ได้ โดยไม่จำเป็นที่จะต้องมีสิ่งที่เรียกว่า '*ปัญญา*' ในหนังสือของคุณแม้แต่เท่าแสงเทียนส่อง

เมื่อปัจจัยแห่งความสำเร็จของนักประพันธ์มีอยู่ง่าย ๆ เพียงเท่านี้ ภาระหน้าที่ในการเป็นนักประพันธ์ของคนไทยจึงหดสั้นลงมาโดยปริยาย การแสวงหาสิ่งใหม่และแนวทางใหม่ ๆ ทุกอย่างต้องยุติลง การแข่งขันการใช้สติปัญญาและความสามารถในด้านอื่น ๆ เป็นอันเลิกพูดถึงโดยเด็ดขาด ถึงแม้ว่าคุณจะพยายามรุดหน้าและแข่งขันกับใครในรูปใดก็ตาม ถ้าคุณไม่มีโอกาสที่จะมีปัจจัยสี่ประการนั้นอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว ความเป็นนักประพันธ์ของคุณจะไร้ค่ายิ่งไปกว่าเศษผ้าขี้ริ้ว

ทำไมนักประพันธ์จึงจำเป็นจะต้องวิ่งเต้นกระทำในสิ่งอื่น ๆ แม้แต่ตามคำถามของคุณที่ว่า "--มีเป้าหมายอยู่ที่ไหน?" นั้นด้วยเล่า?

จดหมายของผมยืดยาวและมากพอควรสำหรับการตอบคำถามของคุณโดยการตีวงกว้างๆของผม ผมคิดว่าถึงแม้จะไม่ให้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่คุณได้ทั้งหมด แต่มันก็คงจะพอทำให้คุณมองเห็นความเป็นจริงเท่าที่มันบูดเน่าอยู่ในวงการหนังสือของเราทุกวันนี้ได้พอสมควร

ทั้งหมดนี้ เป็นข้อคิดความเห็นของผมคนเดียว เป็นประสบการณ์ของผมเพียงคนเดียว อาจจะไม่ต้องเป็นความถูกต้องหรือเป็นความจริงสำหรับคนอื่นก็ย่อมเป็นไปได้ ผมก็จะไม่ขอร้องให้ใครคนหนึ่งคนใด ให้มาเห็นด้วยกับผม นี่เป็นความปรารถนาที่ผมตั้งไว้แล้ว!

หรือข้อความเหล่านี้ อาจจะมีความจริงมากเกินไปจนกระทั่งว่า ต้องทำให้คุณหรือใครเกลียดชังผมขึ้นมาได้ นี่ก็อีก, ผมจะไม่ยอมขอโทษขอโพยต่อคุณหรือใครๆ เพราะผมไม่ต้องการความรักและนับถืออันใดจากคุณหรือใครๆที่ว่านั้น เพราะว่าความรักและความนับถือต่อตัวผมเองนั้น ผมได้รักและนับถือมันอยู่แล้วในบางครั้ง ผมสามารถจะเพิ่มหรือลดให้มันพอเพียงกับความต้องการของผมได้โดยไม่ต้องอาศัยความรักความนับถือจากคุณหรือคนอื่น เพราะฉะนั้น ที่ผมพูดมาทั้งหมดนี้ ถ้าคุณจะเกลียดหรือชิงชังในตอนหนึ่งตอนใด คุณก็เลือกเกลียดเลือกชังเอาตามความพอใจของคุณได้เลย

หรือถ้าคุณจะว่า ผมบังอาจถ่มน้ำลายรดฟ้า นั่นผมก็ยิ่งแต่จะพอใจ เพราะผมอยากจะเห็นน้ำลายตัวเองหล่นกลับลงมาบนหน้ามากกว่าที่จะปล่อยให้มันหายเป็นอากาศธาตุไปที่อื่น โดยที่ผมไม่ได้ยินเสียงตกของมัน

คุณยังหนุ่ม คุณยังมีงานที่จะต้องทำไปอีกนาน คุณเป็นคนรักหนังสือ คุณก็จะเป็น*กำลัง*ที่สำคัญคนหนึ่งในวงการหนังสือเมืองไทย ผมบอกคุณตรงๆ อย่างที่เคยบอกมาหลายครั้งแล้วว่า ผม*เป็นห่วง*คุณเหลือเกิน คุณมีแต่ความตั้งใจดีต่อวงการหนังสือ คุณก็ร้องร่ำครำครวญไปตามความปรารถนาที่คุณมี ความเป็น

หนุ่มและการพบเผชิญกับความง่ายบางประการมันทำให้คุณเป็นม้าที่วิ่งแรงเกินไปตามเส้นทางที่ขีดไว้ ความแรงนี้จะทำให้คุณวิ่งเลยเส้นชัยไปเจอหลักเจอตอเข้าข้างหน้า วงการหนังสือก็เช่นเดียวกับวงการอื่น ๆ มันมีธาตุปัจจัยและมายาการร้อยแปดที่จะทำให้คุณบาดเจ็บได้โดยผลที่ไม่คุ้มกัน

ไม่เพียงแต่ผมคนเดียว ผมเชื่อว่าแม้แต่ชาติไทยก็คงต้องการคนวิจารณ์หนังสือ เมื่อคุณหยิบปากกาดินสอขึ้นมาแล้ว ผมก็อยากให้คุณเป็นนักวิจารณ์หนังสือมากกว่าเป็นนักรีวิวหรือนักโฆษณาขายหนังสือให้เพื่อนฝูงหรือผู้ที่คุณชอบพอ

การเป็นนักวิจารณ์ จะทำให้คุณเป็นคนมีหลัก ถ้าคุณจะเป็นหนามแหลม คุณก็จะเป็นหนามที่มีตอ

ถ้าคุณเป็นนักรีวิวหรือคนโฆษณาขายหนังสือ คุณอาจจะเป็นหนามแหลม แต่เป็นเพียง *หนามที่ไม่มีตอ*

หนามที่มันจะแหลมก็เพราะมันเป็นหนาม เกิดมาจากธรรมชาติของมันเอง มันมีที่เกิดและมีตอ คุณอาจจะเป็นเพียงหนามโคกกระสุนหรือหนามกระบองเพชรที่เล็กจนมองไม่เห็น แต่คุณก็มีตอที่สำหรับยึดเหนี่ยว มีที่เกิดมีหลัก ถ้ามันจะทิ่มแทงใครเข้า ก็เพราะใครคนนั้นไปเหยียบที่หลักที่ตอของคุณเอง ใครจะโทษคุณไม่ได้ เช่นเดียวกับการเป็นนักวิจารณ์ คุณก็วางหลักเกณฑ์ของคุณไว้ เมื่อใครเข้ามาเหยียบหลักของคุณเข้าวันใด ก็จงทิ่มแทงมันไปตามธรรมชาติของคุณได้

ทุกวันนี้ ในวงการวิจารณ์หนังสือเราจะพบแต่ *หนามไม่มีตอ* หนามพวกนี้เป็นหนามที่เสียมขึ้นมาเอง โดยโอกาสและจังหวะเวลาหรือความทนงหลวมตัว ความไม่มีหลักมีตอของมันทำให้มันชอบที่จะเพ่นพ่านไปทิ่มแทงชาวบ้านชาวช่องอื่นๆเขาได้ โดยที่ *ทิศทางของตัวเอง* ไม่มี ลักษณะเช่นนี้ย่อมเป็นอันตราย ถ้ามันไม่ย้อนกลับมาทิ่มแทงคุณเองบ้าง หนามสัพเพเหระเช่นนี้เกิดง่าย อาจจะมีเกิดมาจากที่ไม่มีหลักมีตออื่น ๆ แล้วรุมมาเล่นงานคุณเข้าด้วยก็ได้ แล้วคุณก็จะเจ็บ โดยที่คุณจะอ้างไม่ได้ว่าคุณอยู่กับหลักกับตอของคุณดี ๆ หนามอื่นก็มาตำ

ผมเป็นคนชอบฟังเสียงนก แต่ไม่เคยชอบนกแก้วนกสาริกา ถึงมันจะพูดได้เหมือนคนและเสียงเพราะ เพราะนกประเภทนี้ถึงจะวิเศษยังไง การพูดการร้องของมันก็ตรงที่มันลอกเลียนเขามาพูด ไม่ได้พูดเพราะมันเกิดมาเพื่อจะพูด ผมจึงหันไปชอบนกกาเหว่า นกชนิดนั้นพูดไม่เป็น ได้แต่ร้อง ที่ผมชอบมันร้องเพราะมันร้องตามกำหนดและตามยามของมัน ทุกครั้งที่มันร้อง จะบอกถึงความแน่นอนของโมงยามที่มันเกิดมาทำหน้าที่เช่นนั้น โดยไม่ยอมพร่ำเพรื่อเป็นอย่างอื่น

ถ้าเป็นคุณ, ผมก็อยากเห็นคุณเป็นกาเหว่ามากกว่าเป็นนกแก้วสาริกา ถึงจะไม่ค่อยมีคนคอยสรรเสริญเยินยอว่ายอดนก ก็ยังเป็นนกที่อยู่กับหลักของตัวเอง

และความหวังประการสุดท้ายที่ผมหวังว่าจะได้เห็นจากคุณสำหรับวงการหนังสือ ก็คือ *ในสังคมเช่นนี้ และในสภาวการณ์เช่นนี้ คุณอย่าไปรวบรัดสบัดพลหวังเอาความมลังเมลืองของวงการหนังสือเอาที่ปลายผล ขอให้คุณไปเริ่มต้นเอาที่ๆ จุดเสื่อมมันเริ่มต้น ขุดตรงนั้นและแก้มันที่ตรงนั้นก่อน ด้วย*

และก็ขอเตือนคุณด้วยว่า อย่าหวังอะไรให้มากนักว่าคุณจะได้พบความสำเร็จ

เพราะว่าในบรรดาสิ่งตีพิมพ์ในเมืองไทยนั้น ไม่เพียงแต่หนังสือนิยายอุจาดเสร็งเคริ้งทั้งหลายที่คุณเกลียดชังอยู่นี้ก็หาไม่ แม้แต่รัฐธรรมนูญอันเป็นหลักชัยและเป็นบรรทัดฐานของชาติ ใช้เวลาคิดเวลาเขียนกันเป็นสิบๆ ปี หมดเงินหมดทองไปเป็นร้อยๆ ล้าน ขุมปัญญาที่ว่ายอดของชาติถูกระดมกันมาเกือบไม่มีเหลือนั่นก็เถอะ คุณลองไปถามนักกฎหมายเขาดู คุณก็จะพบว่า ก็ยังมีข้อบกพร่องอยู่นั่นเอง ทำนองเดียวกันกับสิ่งพิมพ์อื่นๆ ที่มีกันอยู่มากมายในขณะนี้

๑๘ ส.ค. ๒๕๑๒

สงบเถิด หัวใจของฉัน
เพราะจักรวาลหรือจะได้ยินเสียงเจ้า
เงียบเสียเถิด นภากาศเล่าก็อบอวลด้วยเสียงครวญคร่ำและร่ำไห้
บทเพลงและเสียงร้องคลอของเจ้ามิอาจรำเพยผ่านไปได้เลย

จงเงียบเถิด ภูตพรายแห่งราตรีมิเคยที่จะอาวรณ์ในเสียงกระซิบบอกความลับจากเจ้า
ณ เบื้องหน้าความฝันเจ้ากระแสธารแห่งความมืดเล่าก็มิเคยสงบพักสักอึดใจ

สงบเถิด ดวงใจฉัน ตราบเมื่ออรุณรุ่ง
ก็เขาผู้อดทนรออรุณนั้น จะพลันพบอย่างแน่นอน
แสงแห่งรวีจะมีรักตอบต่อเขาผู้มอบความรักแด่แสงรวี
เงียบเถิด ดวงใจฉัน สดับฟังเรื่องราวนี้
ในนิมิตรนั้น ฉันเห็นนกไนติงเกล ขับบทเพลงบนปล่องภูเขาไฟโหด
กับดอกลิลลี่ที่ชูพักตร์ผ่องเหนือหิมะ
เทพธิดาเปลือยเริงรำในป่าช้า
และทารกหัวเราะเล่นง่วนอยู่กับหัวกระโหลก
ฉันเห็นเหล่านี้ในความฝัน ยามเมื่อตื่นขึ้นนั้นฉันสำรวจตัวเอง
ภูเขาไฟยังคงคำรามบ้า แต่หามีบทเพลงจากนกนั้นไม่

ทั้งมองไม่เห็นมันร่อนบินอีกต่อไป
พื้นนภายังหว่านหิมะลงบนผืนนาและหุบเขา
และที่ซ่อนหน้าเศร้าอยู่ใต้ผ้าพันศพนั้นคือดอกลิลลี่
หลุมศพยังเป็นแถวแนวอยู่เบื้องหน้าความลางสลัวของอายุขัย
แต่ไร้เรือนร่างใดเริงรำพร่ำสวดมนต์อยู่ ณ ท่ามกลาง
ฉันเห็นซากกระโหลกกองใหญ่
แต่ไม่มีใครหัวเราะอยู่ที่นั่น นอกจากสายลม

ในสมประฤดีนั้น ฉันพบเพียงความทุกข์และโศกเศร้า
อะไรเล่าจะคลายคืนกลับเป็นความสุขและหวานซึ้งแห่งความฝันฉัน
สุนทรีแห่งความฝันนั้นแฝงเร้นไปแห่งหนใด
ในลักษณาการใดซึ่งนิมิตรในจินตนานั้นพลันสลาย
วิญญาณนี้จะต้องคอยอีกนานไหม
เพื่อการหลับไหลจะปลุกฟื้นรูปจำแลงสุขแห่งความหวังและมุ่งมาดปรารถนา
ตื่นขึ้นเถิด ดวงใจ สดับฟังนิยายนี้ใหม่
เมื่อวันวาน วิญญาณฉันเป็นดุจพฤกษาแก่กล้าและทรงพลานุภาพ
มันหยั่งรากลึกลงในโลกธาตุ และกิ่งก้านก็ไสวไปในนิรันดร
วิญญาณนั้นบานเบ่งในฤดูใบไม้ผลิ และให้ผลพฤกษ์เมื่อคิมหันต์

เมื่อฤดูใบไม้ร่วงผันมาเยือน ฉันเก็บผลพฤกษ์นั้นใส่ถาดเงิน
นำไปวางไว้ข้างทางถนนซึ่งคนผ่านขวักไขว่
ทุกผู้ที่ผ่านก่อนจะเดินเลยไปต่างฉกฉวยไว้ด้วยความกระหาย

เมื่อเวลาของใบไม้ร่วงจากไป
แล้วละความปลาบปลื้มไว้ใต้การคร่ำครวญและปริเทวนา
มองไปที่ถาดนั้นฉันพบว่า เพียงผลพฤกษาใบเดียวยังเหลืออยู่
ฉันจึงหยิบมันเข้าปาก
รสของมันช่างขมขื่นดุจน้ำดี และเปรี้ยวเหมือนองุ่นดิบ
“น่าเศร้าอะไรเช่นนี้ ที่ฉันบ่อนคำสาปลงในปากของปวงชน
และใส่เชื้อโรคร้ายลงในเรือนกายเขา” ฉันเผ้ารำพึงกับตัวเอง
เจ้าทำอะไรลงไปนั่น ดวงวิญญาณ
นี่น่ะหรือคือความหวานที่รากเจ้าดูดดื่มจากดิน และความหอมซึ่งเจ้าสูดกินจากนภากาศ
ด้วยโทสะจริต ฉันฟาดฟันต้นไม้ชรานเก่กล้าของดวงวิญญาณ
ฉุดลากรากทุกเส้นขึ้นจากห้วงโลกธาตุ
ฉันถอนมันขึ้นจากอดีต ที่อบร่ำด้วยความหลังของร้อยฤดูกาล
แห่งดอกไม้ผลิและพันฤดูของใบไม้ร่วง
ฉันปลูกมันลงตรงที่ใหม่ ในท้องทุ่งที่ห่างไกลจากทางจรของกาลเวลา
เผ้าดูมันเติบโตทุกทิวาราตรี แล้วรำพึงอยู่ในดวงใจ
“การมิรู้หลับไหลจะนำเราไปใกล้ชิดกับดวงดาว”
ฉันรดมันด้วยเลือดกับน้ำตา และกล่าวว่า

"มีความหวานในน้ำตา และรสชาติกล้าอยู่ในเลือด"

ครั้นถึงฤดูใบไม้ผลิใหม่ ดอกไม้นั้นพลันเบ่งบาน
และออกผลเมื่อกาลคิมหันต์
เมื่อฤดูใบไม้ร่วงกลับมาหา ฉันเก็บผลพฤกษาที่สุกงอมใส่ในถาดทอง
นำไปเสนอบนทางสาธารณะ
ฝูงชนผ่านเลยไป ไม่มีใครสนใจผลไม้ของฉัน
ฉันหยิบมันใบหนึ่งใส่ปาก
มันหวานปานน้ำผึ้ง หอมหวลดุจดอกจัสมีนและละมุลละไมดุจเหล้าองุ่นบาบิโลน
ฉันได้แต่รำพึงออกมา
"ฝูงชนไม่เคยปรารถนาคำพรบนริมฝีปากและสัจจะในดวงใจ
เพราะคำพรเป็นธิดาแห่งน้ำตา และสัจจะคือทายาทของโลหิต"
ฉันจึงอำลานครอันอึกระทึก มานั่งสงบใต้เงาวิเวกของพฤกษาแห่งวิญญาณฉัน
ในท้องทุ่งที่ไร้บาทวิถีแห่งชีวิต

สงบเถิด ดวงใจ จนเมื่ออรุณรุ่งแล้ว
เงียบเถิด รับฟังนิยายนี้ต่อไป
เมื่อวานนี้ ความคิดคำนึงของฉันเป็นดุจนาวา
โลดลอยไปกลางเกลียวคลื่นในมหานที และลิ่วไปกับวายุกล้า
จากแผ่นดินหนึ่งสู่แผ่นดินโน้น
นาวาฉันว่างเปล่า มีเพียงเหยือกสีของสายรุ้ง

ฉันบอกกับตนเองว่า เมื่อถึงคราเหน็ดเหนื่อยกับการกรากกรำบนใบหน้าของมหานที ว่า
“ฉันจะกลับไปกับนาวาแห่งความคำนึงที่ว่างเปล่านี้ สู่เวิ้งอ่าวของเกาะที่ฉันเกิด”

ฉันแต้มเรือนี้ด้วยสีเหลืองของอาทิตย์อัศดงคต
ด้วยสีเขียวจากดวงใจของฤดูแห่งใบไม้ผลิ
สีฟ้าของขอบนภา และสีแดงของดอกอาเน็มมันนี
บนเสากระโดงเรือนี้ ฉันวาดรูปแห่งอาถรรพ์
ที่อาจสะกดงันความปรารถนา และเจิดจ้าบดบังดวงตา
เสร็จแล้ว นาวาแห่งความคำนึงก็ดประหนึ่งภาพพยากรณ์ในความฝัน
ที่หันใบแล่นไปในความเป็นอนันต์ทั้งสอง ผืนน้ำกันแผ่นฟ้า

ฉันเข้าสู่อ่าวของเกาะมาตุภูมิ
ฝูงชนหลั่งไหลมากับเสียงเพลงและความปรีดา
เชื้อเชิญฉันให้เข้ามาสู่นคร ขณะเขาเก็บเครื่องมือทำกินและรัวกลองรับ
ฉันพบการต้อนรับ เพราะเรืออันตกแต่งงามหรู
ไม่มีใครเข้าไปดในนาวาแห่งความคิดคำนึง
ไร้คนถามไถ่ว่าฉันมีอะไรมาจากฟากทะเลลึบ
ไม่มีใครล่วงรู้สักนิดว่าฉันแล่นเรือเปล่ากลับมา
เพราะสีเจิดจ้าของตัวนาวาทำให้ตาเขาบอด
“ฉันชักจูงให้ปวงประชาหลงผิด ฉันบังตาเขาได้สนิท
เพราะเหยื่อกสีทั้งเจ็ดแห่งสายรุ้งนั่น”

ฉันลงเรือแห่งความคำนึงนั้น เพื่อกางใบแล่นไปอีกครั้ง

ฉันไปยังเกาะเบื้องบูรพา เก็บเกี่ยวเอากำยาน มดยอบและไม้จันทน์หอม
ฉันเสาะแสวงงา ทับทิม มรกต และเพชรถนิมพิพาภรณ์ล้ำค่าจากเกาะทางฟากฟ้าตะวันตก
ฉันท่องไปยังเกาะทางใต้ ได้โล่ห์ ดาบ อาวุธงดงามหลากหลาย
นาวาแห่งความคำนึงฉันเพียบไปด้วยสิ่งสารพันที่คัดสรรค์ว่ามีค่าและหายากที่สุด
ฉันแล่นใบกลับเวิ้งอ่าวแห่งเกาะมาตุภูมิ กล่าวรำพึงกับตัวเองว่า
"ชาวประชายกย่องเกียรติเจ้าอีก แต่ด้วยจากความซื่อสัตย์
และเขาจะเชื้อเชิญเจ้าเข้าสู่นคร ก็ด้วยเพราะเห็นคุณค่า"

เมื่อฉันไปถึงนั่น ไม่มีใครต้อนรับฉัน
ฉันเดินไปบนวิถีแห่งเกียรติยศแต่เก่าก่อน แต่ไม่มีใครแลเหลียว
ฉันเผ่าตระโกนบอกปวงสมบัติต่อฝูงชนกลางตลาด
เขาให้การเหยียดหยาม และไม่ยอมฟัง
ฉันกลับไปยังอ่าว ไร้จิตใจ ผิดหวังและสงสัย
เมื่อมองไปที่ลำนาวา ฉันจึงมองเห็นสิ่งที่ไม่เคยสังเกตมาตลอดการเดินทาง
ฉันอุทานออกมา "คลื่นจากทะเลสาดทำลายสีและรูปร่างบนนาวาฉัน
ทำให้มันดูประหนึ่งโครงกระดูก
สายลมและคลื่นกับแสงแดดกล้าได้ลบเลือนสีเจิดจ้า
นาวาจึงดูหม่นหมองประหนึ่งกองอาภรณ์กระรุ่งกระริ่ง"
จากกองมหาสมบัติข้างในนั้นฉันไม่อาจเห็นความเปลี่ยนแปลงนี้

เพราะความมืดบอดบดบังตาฉัน

ฉันบรรทุกสิ่งล้ำค่าสุดบนโลกนี้ในหีบลอยได้ไปนั้น

ปล่อยมันไปบนวงพักตร์ของนที แล้วกลับไปหาพี่น้องร่วมชาติของฉัน

แต่เขาทอดทิ้ง และมองไม่เห็นฉัน

ดวงตาของพร่าเลือนหมดแล้วด้วยความว่างเปล่า เพราะเผ้ามองแต่สิ่งมืดมัว

ฉันทอดทิ้งนาวาแห่งความคำนึง ไปสู่นครแห่งความตาย

แล้วทอดกายลงเพ่งพินิจความล้ำลึกจากหลุมศพเรียงรายกลางป่าช้า

เงียบเฉิด ดวงใจฉัน จนกว่าอรุณจะรุ่ง

จงเงียบเฉิด เพราะพายุบ้ากำลังยิ้มเยาะเสียงกระซิบจากทรวงเจ้า

เถื่อนถ้ำในหุบเหวเล่าก็มิได้สะท้อนตอบเสียงสั่นพริ้วของเครื่องดนตรีเจ้าเลย

สงบเฉิด ดวงใจของฉัน ตราบเมื่ออรุณรุ่งแล้ว

และอรุโณทัยจะโอบกอดเขาผู้เผ้ารออรุณไว้ด้วยสนิทเสน่หา

อรุณรุ่งแล้ว ดวงใจฉัน

จงเอื้อนเอ่ยออกมา หากว่าเจ้ายังเปล่งเสียงได้

เห็นไหม กระแสธารหลากไหลแห่งอรุณ ทำไมไม่เปล่งวาจาออกมาเล่า

ความเงียบของราตรีมิได้ทิ้งบทเพลงไว้ในห้วงลึกแห่งทรวงเจ้า

เพื่อจะขานรับอรุณดอกหรือ

ดูสิ นกไนติงเกลและฝูงนกเขากำลังโบกบินไกลลิบเหนือหุบโน้น
เจ้ากล้าเหิรหาวไปกับวิหคฝูงนั้นไหม
หรือคืนอันสยองนั้นสะกดงำบีกเจ้าไว้
คนเลี้ยงแกะต้อนฝูงแกะออกมาจากทับกระท่อมของเขา
ภูตพรายแห่งราตรีมิได้ละพละกำลังไว้ในตัวเจ้า เพื่อติดตามเขาไปสู่ท้องทุ่งขจี
นั้นหรือไฉน ?
หนุ่มสาวเกี่ยวก้อยกับไปด้วยความรักสู่สวนองุ่น
ไยเจ้าไม่ทรงกายขึ้นแล้วร่วมทางไปกับเขา
ลุกขึ้นเถิด ดวงใจของฉัน
มาร่วมทางกันไปกับสายธารของอรุณ
เพราะราตรีกาลผ่านผันสิ้นแล้ว
สิ่งสยอง แห่งความมืดเล่าก็จางไปกับฝันอันมืดมน

ตื่นเถิด ดวงใจฉัน
และเอื้อนเอ่ยลำนำเจ้าไปกับเสียงสวรรค์
เขาผู้ไม่เคยขับขานคำร้องรับอรุณนั้นคือ ทายาทแห่งความมืดอันนิรันดร์

เธียรชัย ลาภานันต์

ถอดความจาก บิทวีน ไนท์ แอนด มอรน
ในหนังสือ ชิเดรทส ออฟ เธอะ ฮารท

๒๑ กันยายน ๒๕๑๒

———บา! โลกของเรานี้ช่างเต็มไปด้วยหนังสือที่อ่านไม่เป็นรสและวิจารณ์ไม่ได้มากมายเสียนี่กระไร———

แชงต์ เบอฟ นักวิจารณ์นัมเบอร์ ๑ ของฝรั่งเศส

———ทำไมบ้านข้าพเจ้ามีหนังสือน้อยที่สุดก็เพราะข้าพเจ้ากลัวว่าแขกผู้มาเยือนจะพบความโง่เขลามากมายนั่นเอง———

ศาสตราจารย์ ดร. ปีแอร์ ก๊าสตอง

ฤดูหนาวมาถึงแล้ว———

จิตรา ณ พิจิตร อ.บ., ป.ม., ธ.บ. เขียนจดหมายขอให้ข้าพเจ้าสังเคราะห์เรื่องหนังสือศิลปะของการวิจารณ์ เรื่องศาสนา เรื่องอารยธรรม และ———ความรัก เธอปรารภว่า อีกไม่ช้าหนังสือในเมืองไทยก็จะหมด ไม่มีอะไรให้ข้าพเจ้าวิจารณ์ ปรัชญาจะช่วยอะไรได้ศาสนาจะช่วยได้นิดหนึ่ง แต่ความรักจะช่วยได้อย่างสถาพร! ข้าพเจ้าไม่เคยเห็นตัวตนของจิตรา จากจดหมายสุภาพสตรีผู้นี้ บำเพ็ญจริยกรรมดุจแซฟโฟ เธอมีความนิยมอย่างลึกซึ้งในความฉลาด และเธอคิดและเชื่อมานานแล้วว่า ข้าพเจ้าช่างเป็นคนเปรื่องปราชญ์เสียนี่กระไร เหมือนสานุศิษย์ของโซคราเตสทั้งหลาย เธอว่าข้าพเจ้าบูชาศาสนาแห่งปัญญา เป็นคนที่มีไหล่พอง กระโหลกศีรษะโต มีตาเป็นดุจดวงดาวที่เพ่งเล็งแต่อารยธรรมกับมนุษยชาติ ว่าข้าพเจ้าเกิดมายากและไม่อยากเกิด เพราะดังในนิยายเรื่อง The Blue Bird ของ โมริส มาเตอรลิงค์ เกิดมาแล้วก็พบแต่ความไม่สมบูรณ์ มีบารมีของพระโพธิสัตว์และจะต้องทำงานหนักแต่เกิดจนวันตาย

คนอย่างข้าพเจ้านี้ เธอเขียนโดยไม่กลัวข้าพเจ้าโกรธ เป็นสัตว์ที่น่าสงสาร รู้จัก

รักผู้หญิงก็แต่แม่ ไม่มีความรักในหญิงอื่นอย่างจริงจัง และไม่มีวันได้แต่งงาน

คนอย่างข้าพเจ้าเกิดมาเขียน เกิดมาเป็นครู เกิดมาคิด เกิดมาวิจารณ์ เอาละ! จิตรา ข้าพเจ้ายอมรับว่า เธอเป็นคนคม มีครูมาก มีตำรามาก แต่โปรดเชื่อใหม่สักอย่างหนึ่งเกี่ยวกับความฉลาดส่วนบุคคล กล่าวคือ ข้าพเจ้าไม่เคยมี ไม่เคยเป็น และไม่เคยพยายามที่จะมีหรือเป็น ฉลาดดุจที่เธอฝัน ข้าพเจ้าเป็นคนโง่ เปรียบกับชายใจสูงในอายุ ๓๖ ปี เท่าข้าพเจ้าแล้ว เขามีความสุข มีบ้าน มีความอบอุ่นร้อยแปด มีเงิน มีงาน ในขณะที่ข้าพเจ้าไม่มีอะไรเลย เหมือน ซองธีป หญิงปากกล้า ภรรยาโซคราเตส ที่ด่าประจานสามีตอนเย็นว่า ไอ้คนอวดฉลาดที่ขอทาน เมืองไทยไม่เหมือนโลกทางปัญญา

จิตรา! หญิงเหมือนมารดาที่อ้าอ้อมแขนโอบอุ้มเมธีอย่างเดส์กัตและรุสโซนั้น ไม่เคยมี ใครบ้างนะในเมืองไทยที่เป็นปราชญ์ในชาติเพื่อมนุษยชาติ? ไม่มี ทั้งหมื่น ทั้งแสน ทั้งล้าน ไม่เคยมี แต่ที่เธอน่าเกลียดน่ากลัวอย่างที่สุดคือ---เธอกำลังแก่ เธอเป็นหมาจิ้งจอกกับระย้าองุ่น เธอกำลังบ้าศาสนา

— ๑ —

จากเรื่องของจิตรา ข้าพเจ้าตั้งใจจะเขียนเกี่ยวกับศิลปะแห่งการวิจารณ์ โดยปรารถนาให้เป็นเรื่องที่เลื่องลือ อ้างอิงเป็นมาตรฐาน ด้วยความรุนแรงทางบัจเจกภาพ ความตั้งใจนั้นข้าพเจ้าใคร่ให้ผู้อ่านสนุก ได้รสของปัญญาบันเทิง แม่นยำ ลึกซึ้ง และสุภาพ แต่หากไม่สนุกเห็นจะต้องโทษกรรมที่เกิดมามีแต่การเขียนซึ่งไม่ดีไปกว่าคน

ฉลาดเมืองกอแธมหรือเป็นอย่าง*เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี* เขียนเรื่อง "*พ่อถึก*" คราว*ต้อนรับ เซอร์ระพินทรนาถ ตะกอร์*

จิตราให้เกียรติว่าข้าพเจ้าเกิดมาเขียนเหมือน *โอโนเรเดอ บาลซ๊าค* ที่ให้เกียรติตนเองว่า "*ข้าพเจ้าคือนวนิยาย*" ถ้าจิตราไม่ประชด บางครั้งข้าพเจ้ารู้สึกเหมือนกับว่าผีกเขียนหนังสือในบรรณโลกไทยมา ๒๕ ปี ก็เห็นจะเป็นนักเขียนกับเขาได้คนหนึ่ง กระมัง ตามปรกติมนุษย์เรามีชีวิต ๒๕,๕๕๐ วัน หรือ ๗๐ ปี เวลา ๒๕ ปีเป็นเวลาที่นานพอสมควร แม้จะรักสอนหนังสือกับอ่านมากกว่าการเขียน ก็ดูเหมือนว่าหนังสือไทยในเมืองไทยนี้ ไม่มีเล่มใดที่เด่นในบรรดาวรรณกรรมที่ข้าพเจ้าไม่ได้วิจารณ์ ไม่เขียนตรงก็อ้อม ไม่ติก็ชม ที่ตั้งใจแปลเป็นภาษาต่างประเทศก็มี แปลเสร็จแล้วบางตอนก็มี นี่แสดงว่าข้าพเจ้าไม่วิจารณ์เปล่า ข้าพเจ้าก็สร้าง ในขณะเดียวกันข้าพเจ้าไม่ยอมตาบอดที่จะเชื่อใครคนใดคนหนึ่ง จะเก่งอย่างเหาะมาก็ตาม อัครทรรศน์ (Perspective whole) ทางวรรณคดียังเป็นสิ่งที่เมืองไทยไม่มี เราต้องการวิเคราะห์สากล เปรียบเทียบทุกด้านเท่าที่ "*ความเป็นตัวตนเอง*" ยังคงอยู่ใน พ.ศ. ๒๔๘๓ ระลึกได้ว่าได้ส่งหนังสือ Writhe a Mankind ให้*เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี* อ่านจบแล้วบัญชามากับธิดาคนโตของท่านว่า "*หนังสือนี้แต่งมีรสดีเป็นหนังสือขั้นอุดม*" เมื่อพบปะท่านในโอกาสต่อมาได้ถามถึงในที่ท่านวิจารณ์ ท่านกล่าวว่า "*อารยธรรมของเขาถึงขั้นอุดมแล้วของเรายังอยู่ขั้นประถมอยู่*"

— ๒ —

อารยธรรมไทยในมาตรฐานโลกยังอยู่ในขั้นประถมจริงหรือ หนังสือต่างประเทศที่บรรยายถึงเมืองไทยดีกว่าหนังสือใดคือหนังสือของ*หม่อมแอนนาเลโอโนเวนส์*เจ้าคุณครูใหญ่ในรัชกาลที่ ๔ ชื่อ An English Goveress at the Court of Siam เล่มหนึ่ง ยังไม่มีใครแปล และ Romance of the Harem อีกเล่มหนึ่ง (*—อบ ไชยวสุ แปลแล้ว*) หนังสือทั้งสองเล่มนี้เป็นที่มาของหนังสือที่ "*ดีมาก*" ที่แสดงถึงภาพท้ายครัวเมืองไทยที่คนไทย

บางคนไม่ชอบ ชื่อ Anna and the King of Siam เขียนโดย *มาการ์เรต แลนดอน*

ข้าพเจ้าใช้คำว่า *"ภาพท้ายครัว"* หมายถึงชีวิตภายในบ้าน และที่ว่า *"คนไทยบางคนไม่ชอบ"* ก็เพราะโดนคติ *"ข้างในเป็นโพรง"* เราเป็นชาติที่คล้ายลึกลับครึ่งหนึ่ง อีกครึ่งหนึ่งหันเหไปทางจะสูญชาติพันธุ์ เราไม่รู้จักชาติประเทศของเรา เหมือนชาวนิโกรป่าเถื่อนชาวทวีปแอฟริกาทั้งหลาย ถ้าฝรั่งไม่มาบอกกล่าว เมื่ออ่านหนังสือต่าง ๆ ที่กล่าวชื่อมานี้ ไทยใหม่ทุกคนจะเศร้าสลด อารยธรรมสยามหาได้อยู่ในขั้นประถม ดังคำของกวีปรัชญาเมธีของเราไม่ ยิ่งอ่านหนังสือ Siam at the Cross-road ของ *เซอร์ โจเซียห์ คร็อสบี* ยิ่งจะเห็นชัดว่าเราไม่รู้จักวัฒนธรรม ชั้นเตรียมแห่งอารยธรรมเราก็ขึ้นไม่ได้ ใครบ้างทราบว่าเราล้าหลังโลกสักเพียงใด เราได้แต่แก้ตัว เราว่าฝรั่งผิด เขียนผิด เห็นผิด อย่างหนังสือเรื่อง *"แอนนาและพระเจ้ากรุงสยาม"* เราว่าเขาเขียนผิดจากความเป็นจริง แต่เราก็ไม่รู้จักสิ่งที่ถูกต้อง เขาค้นคว้าแล้วเขียนและสารภาพว่ามีความเป็นจริงเพียง ๗๕ เปอร์เซนต์ เราตำหนิเขาจากคำบอกเล่า ความเป็นจริงที่แท้จริงเกี่ยวกับประเทศชาติ ชาติพันธุ์ ราชวงศ์จักรี วัฒนธรรมเราไม่รู้ ฯลฯ การตำหนิว่าเขาผิดโดยเราไม่สำแดงสิ่งที่ถูกต้องแก่โลก เป็นลักษณะของคนโง่อย่างหนึ่งในเมืองไทย เรามีใครกล้าเขียนเรื่อง *อารยธรรม* บ้าง ไม่มี แม้แต่จะแปลก็ไม่มี ในวรรณคดีซึ่งเป็นประกายแห่งอารยธรรม เท่าที่เป็นหนังสือไทย เขียนโดยคนไทย และเท่าที่อ่านแล้ว ไม่เคยเห็นโวหารอันกล้าของใครเกี่ยวกับอารยธรรม บีกลายนี้อ่านหนังสือฝรั่งเกี่ยวกับเมืองไทยอีกเล่มหนึ่ง ชื่อ A Physician at the Court of Siam ของ *หมอ แมลคัม สมิธ* อดแปลกใจในความรอบรู้ของเขามิได้ (*ได้วิจารณ์ในหนังสือพิมพ์ชาวเหนือ ให้ชื่อว่า วิจารณ์เรื่องหมอหลวง*)

เขารู้จริง ความรอบรู้ของเขาเขียนหนังสือสองสามร้อยหน้า อ้างหนังสือรอบโลก ความรอบรู้ทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ *หมอสมิธ* วาดภาพประเทศสยามครั้งพระจอมเกล้า ฯ ว่า มิใช่กรุงเทพ ฯ เลย ประเทศสยาม คือ พระบรมมหาราชวัง เป็นวรรณกรรม

ประวัติศาสตร์ที่สำแดง Reflection อย่างชัดเจน เมื่องไทยเมื่อ ๑๕๐ ปีมาแล้ว คือ วังหลวง, แหม่มแอนนา, ครอสบี, แลนดอน, นอร์แมน, โลต์, ทอมป์สัน, เห็นประเทศสยามเหมือน *หมอสมิธ* บรรจงวาดทุกคน

ใน พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึง พ.ศ. ๒๔๙๓ ประชาธิปไตยช่วยความรู้สึกคิดนึกให้เกิดใหม่ เป็นภาพขยายจากภาพเก่าของ *หมอสมิธ* เรามีเมืองไทยใหม่ ประเทศสยาม คือ กรุงเทพฯมหานคร แต่ก็เป็นกรุงเทพ ฯ ที่ไม่มีกรุงธนบุรี ไม่มีเมืองปากน้ำ ไม่มีเมืองบางขุนนนท์ ที่พุทธสมาคม เดือนมิถุนายน ๒๔๙๑ ข้าพเจ้าเพิ่งพูดถึงเรื่องราวเกี่ยวกับ ความไม่มีตะวันตกและตะวันออก ชีวิตที่แท้จริงของอารยธรรม ความงอกเงยทางอุปกรณ์รับใช้สังคม การปฏิวัติอุตสาหกรรม ตลอดจนอารยธรรมวิถีโค้ง (Horizontal Progress) และอารยธรรมวิถีเรียบอันเป็นทางนำไปสู่สันติภาพสถาพร

— ๓ —

จิตรา เธอเข้าใจอย่างไร?

ทำไมนักประพันธ์ไทยที่เขียนหนังสือถึงมาตรฐาน อย่าง *หม่อมเจ้าอากาศดำเกิง รพีพัฒน์* และ *"ดอกไม้สด"* มีน้อย?

อนิจจา! ปฐมวัยแห่งอารยธรรมในแหลมทอง วรรณกรรมของคนเก่งจริง ๆ อาจเป็นประทีปแห่งอารยธรรม ดจงานของ รสโซ, อีรัสมูส, เลโอนาร์โด ดาวินซี, คัปปาเนลลา, และ เพลโต แต่จะให้ยึดถือวรรณกรรมของคนเก่งชาวไทยคนใดเป็นหลักในเมืองไทย ขุนอาทิกวี, พระเยาวราช, พระศรีมโหสถ, ศรีปราชญ์, หรือ นายนรินทร์ธิเบศร์ เธอจะเลือกใคร เธออาจจะรู้บ้าง (*จากจดหมายข้าพเจ้าจะไม่ขอเขียนเป็นอันขาดว่า จิตราอาจจะรู้ดี*) ว่านักประพันธ์เอกของโลกเขียนหนังสือภายหลังจากศึกษางานของมวลเมธีและมหาเมธีมาอย่างช่ำชอง เขาผ่านการวิเคราะห์ซ้อนการสังเคราะห์ ผ่าน Analysis ของ อานักซากอรุส จากเอกสาร Dialogue อันเรืองนามของเพลโต ผ่าน Synthesis ของ โซกราเตส กับ เพลโต ที่เกี่ยวกับอนักซากอรุส จากเอกสารยิ่งเรืองนามของ อริสตอเติล ชื่อ Metaphysics เสร็จแล้วผ่าน Thesis ใหม่ของอริสตอเติลเอง ไม่เลือกว่าจะเริ่มในวิชาทางการเมือง, จริยศาสตร์,

พีสิคส์, สัตววิทยา, ดาราศาสตร์ และจากยุคทองคำ ๔๐๐ ปีของกรีกมาสู่ยุคทองคำ ๓๐๐ ปีของโรมัน และยังต้องผ่าน Fragments นับด้วยจำนวนพัน ด้วยความพยายามของโบตีอุส กับสาวกศตวรรษแล้วศตวรรษเล่า จากเมธีนี้ไปสู่เมธีโน้น จากการอ่านทฤษฎีแห่งจักรวาล (Theory of the Universe) แล้วมาเขียนวรรณกรรมอย่างราบเลส์ หรือ ชลีเอมาเก เธอโปรดตรองดู จิตรา เราอ่านอะไร เพื่อจะเขียนงานอย่างโอ่งการแช่งน้ำ, นิราศนรกหรือทวาทศมาส กรุงศรีอยุธยาทั้งกรุงมีแต่เรื่องจะเกิดแล้วแก่แก่แล้วเจ็บ เจ็บแล้วตาย โลกนี้ไม่มีอะไร แผ่นดินก็ไม่มี ประเทศ อารยธรรม โรงงาน มหาวิทยาลัย สถานอนุบาล ฯลฯ ไม่มี เกิดมาก็เกิดเปล่า จากไปตายก็ตายเปล่า ธนาคารแห่งบุญกุศลทั้งหลายอยู่ที่ชาติหน้าริมขอบฟ้าโน้น ...

ชาติเราขาดความเทียมทันทางปัญญากับชาวโลก ชาติเราขาดปรัชญา พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ นายกราชบัณฑิตยสถาน รับสั่งกับข้าพเจ้าว่า นักประพันธ์ไทยสตีมหมดแรงดัน อุปมาดุจสว่านเครื่องกลึงที่หมุนซ้ำซากอยู่กับที่ ไม่มีกลิ่นไอใหม่ของปัญญา มีแต่ของเก่ากับชื่อใหม่ ซึ่งจะมิผิดอะไรกับเหล้าเก่าปีดสลากใหม่เพื่อหลอกลวงคน!

— ๔ —

"บา! โลกของเรานี้ช่างเต็มไปด้วยหนังสือที่อ่านไม่เป็นรสและวิจารณ์ไม่ได้มากมายเสียนี่กระไร" คำของ แซง เบอฟ คำนี้ เหมือนลูกระเบิดปรมาณู อาจเป็นเพราะเหตุนี้ ครูปรัชญาของข้าพเจ้า ก็คือ ศาสตราจารย์ ดร. บี่แอร์ ก๊าสตอง จึงไม่ยอมมีหนังสือโง่ ๆ กรังห้องสมุด ท่านมีของท่านเพียง ๑๗ เล่ม ครั้นเหลียวหลังมาดหนังสือสยามในระยะเวลา๒๕ปี ข้าพเจ้ามีความรู้สึกคล้อยตามนายกราชบัณฑิตยสถาน กล่าวคือ ได้พบเห็นแต่ความซ้ำซาก ความตายด้านอยู่กับที่ ความไม่มีอะไรใหม่ ความที่พลังปัญญาหมดแรงดัน กับคาวร้ายของความริษยา และการประพันธ์เมืองไทย *"อันซ้ำซาก"* ซึ่งกลายเป็นสหบาลอาชีพ ตัวอย่าง เช่น นายแดงเขียนหนังสือดีชั้น ๒ ในครั้งแรก จับพลัดจับผลูเข้าเป็นสมาชิกสหบาลการประพันธ์ได้โดยใช้จิตวิทยาสอพลอหัวหน้า

สหบาล ว่าเขียนเก่งด้วยชั้นเชิงครู ว่าเป็นเอกในบรรณประพันธ์ตะวันออก ว่าเต็มไปด้วยมุทิตาจิต ต่อมานายแดงเริ่มเขียนโข่ง เพราะศิลปะการเขียน เป็นงานที่คัดเลือกกันอย่างเข้มงวดแม้ท่ามกลางเทพเจ้า แต่สหบาลประพันธ์ก็จำต้องประคับประคอง ถึงจะแสนโข่งก็โฆษณากันให้ดูเขื่อง ซึ่งไม่ต้องสงสัยว่า ความนิยมจะไม่เกิดขึ้น ที่สุดก็กลายเป็นตัวกาฝากของศิลปประพันธ์ที่ไม่มีใครอ่าน เพราะไม่มีรสชาติ ไม่มีเพชร ไม่มีประทีปแห่งความใหม่ และไม่มีอะไรเลย!

วิจารณ์ก็ไม่ได้ จิตรา เมืองไทยคนเก่งจริงๆมีน้อย เพราะ *"พอจะเริ่มเก่ง"* ก็ยกยอกันจนไม่ทันเก่ง เหมือนปั๊กเบ้าเดือนมีนาคมไม่ทันเห็นจุพาก็ลอยจะหยันดาว คำชมแต่นิดกลายเป็นคำหวานหูไม่รู้หาย แต่พอติเข้าแม้แต่น้อยกว่านิดก็โกรธจนวันตาย!

– ๕ –

ตามปกติ วรรณณคดี เป็น Product ของศาสนา เป็น Product ของพระราชฐาน เป็น Product ของพระเดชพระคุณ เจ้าฟ้า พระองค์เจ้า หม่อมเจ้า ตลอดจนท่านเศรษฐี มหาเศรษฐีที่ฉลาดบางคน มาถึงสมัยนี้ วรรณคดีเป็น Product ของประชาชน แต่เมืองไทยเราไม่เคยมีประวัติศาสตร์วรรณคดีไทย จึงไม่มี Stage ที่แน่นอน ดูปะปนคลุกเคล้ากันหมดเหมือนกำไรขายล็อตเตอรี่ของรัฐบาล ดังเราจะเห็นว่า เรื่อง *"พระอภัยมณี"* ก็ยังโฆษณาพิมพ์กันครึกโครม เรื่อง *"สามก๊ก"* ก็ยังคึกคักเรื่องพระพุทธศาสนา ภิกษุไทยประณามว่า คนไทยโง่ สอนมาตั้งพันๆปีก็ยังตีพิมพ์กันจำหน่ายเหมือนจำหน่ายยาดองกระดูกเสือ เรื่อง *"ปลัดเปล่งเที่ยวรอบโลก"* ก็ดูยังเปล่งปลั่งที่เลียนวิธีการของ *นายเอฟตามาเนีย* ตีพิมพ์ของเก่า หรือเอาของเก่ามาหากินใหม่ ก็ยังมีมุมนิยม เรื่องแปลก็คล้ายๆกับโลกนี้มีนักประพันธ์ ๒ คน คือ *นายแอ็กการ์ด* กับ *นางคอเรลลี* ซึ่งยังมีคนว่าสนุกนักสนุกหนา ที่จะหาเรื่องใหม่ๆมาแปลอย่างความพยายามของ *วิชา ฐิติวัฒน์* เรื่อง *"ชั่วโมงที่ยี่สิบห้า"* เห็นจะหาได้ยาก

– ๖ –

การวิจารณ์ เมืองไทยยังผูกขาดอีก จิตรา ข้อนี้เธอไม่มีโอกาสรู้ เธอเชื่อหรือไม่ว่า ข้าพเจ้า

วิจารณ์เรื่อง *"ปลัดเปล่งเที่ยวรอบโลก"* แล้ว หาที่พิมพ์ไม่ได้ร่วม ๑๐ ปีมาแล้ว ข้าพเจ้าวิจารณ์ *"งานและชีวิต ของ ไม้ เมืองเดิม"* แล้ว หาหนังสือพิมพ์ลงไม่ได้ดุจเดียวกัน เขามีเหตุผลร้อยแปด เขาว่า เขาก็จะวิจารณ์ และที่เห็นก็คือการเขียนเซ่อ ๆ โข่ง ๆ ไม่กี่สิบบรรทัด ไม่เชิงวิจารณ์ ไม่ชม ไม่ติ เพราะลักษณะประโยคที่เขียนส่อว่า ผู้เขียนยัง Inferion ว่าเขาซึ่งเป็นมือครู

"พวกปะหน้า" งานประพันธ์เหล่านี้ก่อความรันทดยิ่งนัก ชรอยจะคิดว่า เขาอ่านรีวิวหนังสือฝรั่งต่ำ ๆ ออกคนเดียวหรืออย่างไร ไม่ทราบ จึงมีพฤติกรรมดุจเจ้าม่าเหมี่ยวจ๊อย ๆ ชาวพรานเบ็ด จี. *เค. เชสเตอร์ตัน* นักวิจารณ์ชาวอังกฤษกำชับนักเรื่องการเขียนหนังสือที่ไร้อัครทรรศน์ ตอนนี้เธอคงอ่านพบ และอ่านจนกลัวที่จะเขียนอะไรออกมา

เมื่อเร็ว ๆ นี้ ข้าพเจ้าเองก็โดนวิจารณ์ด้วยเรื่องพระพุทธศาสนา ข้าพเจ้าไม่เคยโกรธ แต่เสียใจที่เขียนเรื่องมีชื่ออย่างหนึ่ง บรรณาธิการกลับไปแก้เป็นอีกเรื่องอย่างหนึ่งโดยไม่มีสิทธิใด ๆ ที่จะแก้เลย ทั้งเป็นการแก้ทำนองสมยอมหรือร่วมคิดกับบรรณาธิการอีกฉบับหนึ่ง วิจารณ์เรื่องข้าพเจ้าออกไปอย่างผาดโผน ถ้าจะวิจารณ์ซ้อน ณ ที่นี้ ก็เข้าใจว่า จะเป็นคุณดูซิว่าคนที่ผึกการเขียนมา ๒๕ ปี เขียนหนังสือมาประมาณ ๔ ล้านคำ กับคนที่เขียนหนังสือเป็นปีแรก แต่บังเอิญวิจารณ์ผู้เดินทางไปก่อนอย่างก้าวร้าว อย่างหยัน อย่างไยไพ ฯลฯ นั้น เขามีปฏิกริยาอย่างไร

— ๑๓ —

บัณฑิตาเอ๋ย เมื่ออายุก่อนถึงปีที่ ๒๕ บรรณาธิการหนังสือพิมพ์วิทยาจารย์ว่า ข้าพเจ้าเขียนหนังสือเหมือนลมกรด ข้าพเจ้าอ่านหนังสือเรื่อง Le Cygne Cosmopolite ก็อยากจะทะเลาะกับคนฉลาดทั้งโลกเหมือน รุสโซ ข้าพเจ้ารู้สึกว่า ตัวตนมีสัญชาตญาณประหลาดเรื่องการวิวาท คบหากับใคร ข้าพเจ้ามักหาเรื่องข้องใจ วิจารณ์ ประณาม มีแง่ร้าย ฯลฯ แต่พอถึงปีนี้ อันเป็นปีที่ข้าพเจ้าอายุ ๓๖ ปี จิตรา ข้าพเจ้าอยากจะเปรียบว่า ตนเหมือนราชสีห์ที่ถูกตอน เสียงหมูหนุ่มที่ท้าทายข้าพเจ้า กลายเป็นเสียงดนตรีแห่งอนารยสมัย

ข้าพเจ้าเป็นคนพิการ ข้าพเจ้าไม่สู้คนแต่ความรู้สึกดีงามที่จะสนับสนุนผู้ใคร่ปฏิรูปสังคม ฝ่ายศาสนายังไม่เปลี่ยน มันสมองของข้าพเจ้ามีผู้สร้างนับด้วยจำนวนพัน เรื่องที่จะเปลี่ยนจะล้มง่าย ๆ นั้น ต้องล้มมหาบุรุษจำนวนพันมาก่อน

สิ่งที่เจ็บใจยังมีคำท้าย เป็นความเจ็บใจที่ถึงจะตอนแล้ว แต่เขี้ยวและเล็บยังแข็งพอที่ขอไม่ยอมกินมูลและรากไม้ การคบคนทางอักษรศาสตร์นั้นพึงมองดูคน เกิดมาในโลกนี้จำเป็นต้องเคารพ Seniority บ้างไม่มากก็น้อย ถ้าข้าพเจ้าจะวิจารณ์ *ยาขอบ, ศรีบูรพา, กาญจนาคพันธ์* หรือ *อายัณโฆษ* ซึ่งบางท่านมีเรื่องต้องวิจารณ์มาก ข้าพเจ้าต้องทำด้วยความยำเกรง เขาทั้งนี้สูงด้วยอาวุโสทั้งงานและเดือนตะวัน

ภาษาสำนวนที่จะใช้ไม่ใช่ Satirism ซึ่งเป็นภาษาสำนวนที่หยัน ที่เย้ย ที่เยาะ ที่พาลหาเรื่อง ภาษาสำนวนทำนองที่ก่อศัตรูโดยไม่จำเป็น เป็นภาษาสำนวนของคนที่มีพลังกามไม่ปกติอาจจะสมใจ เพราะคิดว่าถึงใจ เหมือน *โจนาธาน สวิฟท์* และ *ออสการ์ ไวลด์* แต่มีอายุสั้น ทางวรรณคดีก็ยกให้เป็นเพียงอันดับสอง

ข้าพเจ้าโดนนักเลงใหม่วิจารณ์ด้วยภาษาสำนวนทำนองนี้ รวมทั้งครั้งนี้เป็นคำรบสอง ข้าพเจ้าขอข้ามเรื่องวิชาการ เพราะ Satirism เหมือนซาตาน ไม่มีวิชาการเรื่องที่จะโน้มตัวลงมาคบกับสัตว์ชั้นต่ำ ก็รังแต่จะให้ราศีเศร้า แต่แปลกใจที่นักเลงใหม่ทั้งคู่มาจากสำนักเดียวกัน เขาคงมืนเมามา เขาไม่เคารพ คน งาน การต่อสู้ อีก Seniority เมืองไทย อารยธรรม เขาไม่เข้าใจ เขาเหมือนโซพีสต์ เขาเคารพแต่เงิน เขามีแต่มายา.

ทอนจากที่ตีพิมพ์
ในแม่—ยมรำลึก
มกราคม ๒๔๙๙

งานเขียนเป็นงานหนัก

งานเขียน เป็นงานหนัก

ข้าพเจ้าไม่ได้พบกับความสำเร็จ เพราะเหตุบังเอิญ ข้าพเจ้าพบความสำเร็จเพราะอดทนทำงานหนัก นักเขียนส่วนมากกังวลถึงทำนองการเขียนของเขา มากกว่าที่จะคิดถึงบุคลิกของตัวละครที่เขาสร้างขึ้น

บุคลิกจำเป็นสำหรับนักเขียนที่ดี ทำนองการเขียนต้องสร้างขึ้นอย่างเข้าใจง่าย

ประการแรกของนักเขียนที่ดี อยู่ที่การเอาชนะแบบอย่างการเขียนที่หมกมุ่นอยู่กับตัวเอง สิ่งที่ยากลำบากที่สุดสำหรับนักเขียน ก็คือการรักษาไว้ซึ่งพลังอันแข็งกล้าและจินตนาการอันเต็มเปี่ยม

ข้าพเจ้าจะต่อต้านนักเขียนทุกคน ที่สร้างผลงานให้ปรากฏขึ้นมาอย่างไม่ระมัดระวัง

นักเขียนในปัจจุบันใช้พลังงานมากเกินไปสำหรับกิจกรรมปลีกย่อย การพูดคุย และตั้งหน้าทำมาหากินโดยให้ความเอาใจใส่กับงานเขียนอย่างจริงจังน้อยเกินไป ทุกวันนี้ประเทศกำลังท่วมท้นไปด้วยเรื่องที่เขียนขึ้นอย่างเหลวไหล ไร้สาระ แนวโน้มที่เกี่ยวข้องโดยทั่วไป ไม่เพียงแต่จะขาดการศึกษาอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังเป็นความแตกสลายอย่างสิ้นเชิงอีกด้วย จุดประสงค์ที่จะอ่านเรื่องเหลวไหลดังกล่าว เป็นหนทางชักนำให้เสื่อมเสียศีลธรรม เช่นเดียวกับการติดเครื่องดองของเมามึนเมา เป็นสนามรบอย่างหนึ่งที่นักเขียนต้องต่อสู้ตลอดเวลา ระหว่าง สิ่งดี และสิ่งเลว กวีมักถูกลงโทษให้เดินไปสู่ดินแดนอ้างว้าง ท่ามกลางผู้คนจำนวนมากที่ไม่พึงปรารถนาแต่อย่างใดกับงานกวีอันแท้จริง

ข้าพเจ้าปรารถนาที่ปิดปากเงียบในหมู่ผู้นิยมวัตถุ ที่ยืนยันว่านักเขียนไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ทั้งมวล

หนังสือที่ดีที่สุด คือหนังสือที่ง่าย ตรงไปตรงมา และไม่เป็นวิชาการ บุคคลที่มีภาวะสร้างสรรค์ ย่อมไม่มารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขได้ ในขณะที่เขากำลังสร้างสรรค์โลกส่วนตัว ของตนขึ้นมา

ทอนจากบางตอน ใน "ของขวัญจาก เออเนส เฮ็มมิงเวย์" บทว่าด้วย ศิลปการประพันธ์ อัน สุชาติ สวัสดิ์ศรี

แปลจาก "เออเนส เฮ็มมิงเวย์, สแอ็ดไว้ส์ ทู อะ ยัง แมน"

ก่อนอื่น นักเขียนจะเป็นใครก็ตาม เขาต้องประกาศความเป็นตัวของตัวเองออกมาเสียก่อน งานเขียนของนักเขียนคนใดก็ตาม ไม่ว่าจะเริ่มต้นด้วยวิถีทางใดวิถีทางหนึ่ง เพราะอยากเห็นผลงานของตนถูกตีพิมพ์ หรืออยากได้เงิน สิ่งที่นักเขียนจะต้องตระหนัก ย่อมขึ้นอยู่กับการเดินออกมาให้พ้นจากวิถีดังกล่าวนั้นโดยสิ้นเชิงในฐานะนักอ่านคนหนึ่ง สิ่งที่จะพิจารณางานเขียนของนักเขียนคนใดก็ตาม นอกจากจะถือว่างานเขียนคือศิลปแล้ว ข้าพเจ้ายังถือว่างานเขียนเป็นงานของชีวิตที่ปวดร้าวและออกมาจากน้ำใจของมนุษย์ ซึ่งยังไม่เคยมีมาก่อน

วรรณกรรมไทยในรอบสิบปีที่ผ่านมา หรือก่อนหน้านั้นมีน้อยเล่มหรือเกือบจะไม่มีเลยที่ขึ้นถึงภาวะดังกล่าว แม้จะมองกันในแง่งานสร้างสรรค์อันเป็นศิลป ก็หาได้ยากแล้ว นักเขียนบ้านเราส่วนมากไม่ได้เป็นนักเขียนแต่เป็นนักธุรกิจทางตัวหนังสือ เรื่องนี้ไม่ใช่ของประหลาด เพราะนักเขียนทั่วโลกต่างก็เป็นเหมือนกัน และไม่ใช่เรื่องที่จะต้องมาประณามกัน แต่นักเขียนคนไหนก็ตาม มีเจตนาที่จะใช้ความอ่อนแอของประชาชน เช่น ความเบื่อหน่าย ความเพ้อฝัน และความบันเทิงในทางต่ำมาเป็นเครื่องมือ ก็ควรจะตระหนักในความเขลาของคนอ่านเป็นส่วนรวมบ้าง เพราะเขาได้เดินทางไปกับถ้อยคำของท่าน ท่านพาเขาเข้าไปในป่า แล้วปล่อยให้เขาหลงทาง ในป่าที่เต็มไปด้วยเถาวัลย์มีพิษและหลุมพราง เขาอาจหาทางออกไม่พบก็ได้

ถูก นักเขียนไม่ใช่นักสอนศีลธรรม แต่ก็ไม่ใช่นักประชดชีวิตที่มองเห็นสติปัญญาเป็นกระบวนการอันเฉื่อยชาเหมือนการสะกดจิต ไม่ว่านักเขียนจะรู้เรื่องความดี–ความชั่ว หรือไม่ก็ตาม งานเขียน

ของเขาก็ย่อมสะท้อนการกระทำและความคิดทางถ้อยคำ ออกมาเป็นทัศนะ ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม นักเขียนจึงต้องเป็นนายเหนือผลงาน เท่าที่ความสามารถทางศิลปของเขาจะรับมือไว้อยู่ *สตีเฟน สเปนเดอร์* กล่าวไว้ในบทความเรื่อง นักเขียนหนุ่มของเขาว่า *"ชีวิตทางสติปัญญาของนักเขียนจะต้องต่อสู้กับพลังอำนาจทั้งมวลในชีวิตของเขากับจิตใจของผู้อื่นที่เขาพร้อมจะเผชิญอย่างเสมอหน้า —"**

แต่ถึงแม้ฐานะของนักเขียนจะแตกต่างไปตามยุคสมัยที่เขามีชีวิตอยู่ พฤติการณ์ของเขาก็ยังมีอิทธิพลอยู่ภายใต้จิตไร้สำนึกของนักเขียนรุ่นต่อมาไม่น้อย *ป. อินทรปาลิต* และ *แม่อนงค์* อาจจะมีชีวิตเรียบ ๆ ง่าย ๆ เกินไป สำหรับพวกที่เริ่มต้นงานเขียนอย่างเร่าร้อน กระวนกระวาย เพราะชีวิตของคนทั้งสองไม่เร้าใจเหมือนชีวิตโลดโผนผจญภัยแบบ *มนัส จรรยงค์* นักเขียนหนุ่มรุ่นหลังจึงมักพากันคิดว่า การเริ่มต้นที่จะเป็นนักเขียนนั้น อยู่ที่การใช้ชีวิตให้เต็มที่ ให้เร่าร้อน ให้เป็นศิลปิน (—ในความหมายที่สับสน—) กล่าวคือ พร้อมที่จะนอนหลับได้เสมอ ไม่ว่าในร้านเหล้า โรงโสเภณี หรือ ตามป้ายรถเมล์ อิทธิพลซึ่งสืบช่วงมาอย่างไร้สำนึกเช่นนี้ มีอยู่ทุกยุคสมัย ทั้งไทยและเทศ และไม่ใช่เรื่องที่จะต้องประณามกันไปหมด ถ้านักเขียนคนนั้นสามารถแสดงออกได้ถึงสัจจะของชีวิตบางอย่าง และเป็นศิลปินในความหมายของผู้ทำงานศิลปเท่านั้น

ว่ากันไปแล้ว แม้คำของ *ยาขอบ* ในเรื่อง *สินในหมึก* ที่กล่าวว่า *"นักเขียนเริ่มต้นจากการมีเพื่อนดีคอยตักเตือน"* นั้นจะยังคงใช้ได้

---

*Stephen Spender, *To the young writer: Past, Present and Future,* New York 1967, P. 27.

อยู่ต่อไป แต่วิธีการนับหน้าขายของ *อรวรรณ* นักเขียนร่วมรุ่น ก็มอบอิทธิพลชนิด "*สุกเอาเผากิน*" ให้แก่นักเขียนประเภท "*เรื่อยๆไปเรียงๆ*" ตามนิตยสารต่าง ๆ ในปัจจุบันไม่น้อย ลักษณะการเขียนแบบปล่อยตามสบายเขียนไปเรื่อย ๆ วันต่อวัน จนกว่าจะเพลียเช่นนี้ ทำให้นวนิยายบ้านเราเป็นเพียงเครื่องจักร ที่ผลิตสิ่งไร้สาระออกมาอย่างปราศจากจุดหมายแน่นอน จากการสำรวจของยูเนสโกในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ ได้ให้ตัวเลขออกมาว่าในบรรดาประเทศที่กำลังพัฒนาเฉพาะอาเซียอาคเนย์เท่านั้น ประเทศเราผลิตหนังสือที่เป็นวรรณคดี (*ขอย้ำอีกครั้งหนึ่ง คำนี้แปลว่าอะไร?*) มากที่สุดถึง ๑,๒๖๖ เล่ม จากจำนวนหนังสือเล่มประเภทต่าง ๆ ทั้งหมดที่พิมพ์ออกมา ๔,๐๘๓ เล่ม อันเป็นจำนวนผลิตที่รองลงมาเป็นอันดับสอง จากอินเดีย ซึ่งผลิตได้ ๑๓,๑๒๘ เล่ม ไต้หวันและเกาหลีใต้ซึ่งมีนิสัยทางการอ่านหนังสืออยู่ในระดับสูงรองจากญี่ปุ่น ก็ผลิตได้เพียง ๓,๐๙๕ เล่มและ ๒,๔๕๗ เล่ม ตามลำดับ ส่วนอินโดนีเซีย ผลิตได้ ๑,๕๖๖ เล่ม พีลิปปีนส์ ๙๕๑ เล่ม มาเลเซีย ๔๙๒ เล่ม พม่า ๓๓๐ เล่ม เขมร ๑๙๓ เล่ม และ ลาว ๕๒ เล่ม*

ที่กล่าวว่า นวนิยายบ้านเราเป็นเพียงเครื่องจักรที่ผลิตสิ่งไร้สาระออกมาอย่างปราศจากจุดหมายนั้น ก็เพราะชีวิตในนวนิยายสร้างขึ้นบนรากฐานที่ไร้ความจริง ทั้งทางบุคลิกลักษณะและบทสนทนา (*นักเขียนนวนิยายคนใดที่เขียนดีจริง ย่อมไม่หวั่นวิตกกับข้อกล่าวหาเช่นนี้*) ในรอบ ๑๐ ปีที่ผ่านมา นวนิยายบ้านเรา ยังคงใช้นางเอก–พระเอก ตามแบบฉบับของคติโบราณ ที่เพ้อฝันถึงโลกประเภท "*เช้าวันหนึ่ง เจ้าหญิงตื่นขึ้นมาพบว่า กบตัวนั้นได้กลายเป็นเจ้าชายผู้สง่างาม*" ถ้าหากเป็นเรื่องผจญภัย พระเอก–นางเอก ก็ต้องเก่งประเภทที่มีนายทุนให้ยืมเงินไปสร้างหนัง (ไทย) ได้ร่ำรวย ในรอบ ๑๐ ปีที่ผ่านมานี้ ประเทศเราได้เปลี่ยนโฉมหน้าไปในทางยอมรับเอาที่สังคมแบบอุตสาหกรรมเข้ามาแทนที่สังคมแบบ เกษตรกรรม แต่เมื่อจะหานวนิยายสักเล่มที่พอจะสะท้อนภาพความ

*UNESCO: Statistical Yearbook 1965, อ้างใน *Developement Book Activities and Needs in Thailand* (Wolf management service New York (1967) p. 129–130

เปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ เราก็ต้องกลับหันไปมองดูงานเขียนเมื่อ ๑๐ ปี ก่อน เช่น *ปีศาจ* ของ *เสนีย์ เสาวพงศ์* *แผ่นดินของเรา* ของ *แม่อนงค์ ฟ้าบ่กั้น* ของ *ลาว คำหอม* แทนที่จะมีงานเขียนรุ่นใหม่ที่ใหม่กว่าเข้ามาแทน ทั้ง ๆ ที่บัดนี้ ฉากแถวธัญญะบุรีและรังสิต อันเป็นฉากสมัยที่ *เสนีย์ เสาวพงศ์* เห็นอยู่ในเรื่อง *ปีศาจ* นั้นได้กลายเป็นโรงพยาบาลรักษาคนติดยาเสพย์ติด เป็นโรงเรียนนายอำเภอ เป็นสถานที่ตั้งโรงโสเภณีไปหมดแล้ว และไม่ช้า ก็จะเต็มไปด้วยโรงงานอุตสาหกรรมที่จัดสรรสำหรับชุมชน และค่ายทหารอเมริกันลูกทุ่งแถวมินบุรี ลำลูกกา ปทุมธานี ที่เห็นเดินออกมาจากนวนิยายของ *ไม้ เมืองเดิม* ต่างก็เลิกทำนาเปลี่ยนอาชีพมาเป็นกรรมกรในเมืองกันหมด อีรื่น อีโรย ทั้งหลายก็กลายเป็นลูกจ้างในโรงงานทอผ้าของบริษัทญี่ปุ่นไปเกือบหมด สภาพเช่นนี้น่าจะเป็นส่วนหนึ่งที่นักเขียนนวนิยายในปัจจุบัน ควรหยิบมากล่าวถึง แทนที่จะให้ตัวละคร โลภมาก ใส่หน้ากากเข้าหากัน อิจฉาตาร้อน หรือมัวยุ่งอยู่กับการรับประทานน้ำชาตอนบ่าย(หรือไม่เช่นนั้นก็เลิกเขียนไปเลย)

ถ้าหากนวนิยายที่ให้คุณค่าดังกล่าวมีพอสมควร แบบคุณค่าที่พอจะหาได้บ้างจากนิตยสารประเภทแม่บ้านการเรือนทั่วไป ก็พอทำเนา แต่นี่มีคำพูดทำนองว่า "*คุณต้องเขียนให้นานที่สุดนะ เดี๋ยวมีคนลัดคิว*" การเขียนที่ว่าเป็นศิลป จึงเป็นอันจบเกม เพราะถ้านิตยสารรายสัปดาห์ที่ขายดีที่สุดในปัจจุบัน จะลงนวนิยายของนักเขียนต่าง ๆ ๑๕ เรื่อง หากนักเขียนเรื่องยาวคนนั้น (*คนไหนก็ได้ มีหลายคน*) เขียนเรื่องห้าสิบตอนจบติดต่อกัน อาทิตย์ละ ๗ เรื่อง ปีหนึ่ง เขา (*และหล่อน*) จะเขียนนวนิยายได้ ๘ เรื่อง ภายในหนึ่งปีนิตยสารฉบับนั้นจะสร้างนวนิยายได้ ๑๖ เรื่อง ห้าปีจะมี ๘๐ เรื่อง ภายใน ๕ ปี จะมีนวนิยายเกิดขึ้น ๘๐๐ เรื่อง ถ้านักเขียนคนนั้นเขียนนวนิยายให้นิตยสาร ๗ ฉบับ (*บางคนอาจจะกว่าก็ได้*) ภายใน ๕ ปี จะเขียนนวนิยายได้ ๒๘๐ เรื่อง ถ้าลงฉบับละสองเรื่อง ๕ ปีจะเขียนได้ ๕๖๐ เรื่อง ถ้ามีนักเขียนประเภทฉบับละสองเรื่องอยู่ ๑๕๐ คน เมืองไทยจะมีนวนิยายเกิดขึ้นปีละ ๑๖,๘๐๐ เรื่อง ภายใน ๕ ปี จะมีนวนิยาย ถึง ๘๔๐,๐๐๐ เรื่อง (*แปดแสนสี่หมื่น*

เรื่องถ้วน) ถ้านักเขียนขายดีได้ราคาตอนละ ๘๐๐ บาท ลงอาทิตย์ละสองเรื่องในนิตยสาร ๗ ฉบับ อาทิตย์หนึ่งก็จะสามารถทำเงินได้ ๑๑,๒๐๐ บาท (*หนึ่งหมื่นหนึ่งพันสองร้อยบาทถ้วน*) เดือนหนึ่งทำเงินได้ ๔๔,๘๐๐ (สี่หมื่นสี่พันแปดร้อยบาทถ้วน) ถ้านักเขียนคนนั้น (คนไหนอีกก็ได้เหมือนกัน) สามารถทำอัตราคงที่ได้ตลอดภายใน ๑๐ ปี จะสามารถทำเงินได้ถึง ๕,๘๓๕, ๒๐๐ บาท (*ห้าล้านแปดแสนสามหมื่นห้าพันสองร้อยบาทถ้วน*)

นี่อะไรกัน

ไหนใครว่า นักประพันธ์ไส้แห้ง

นักเขียน — เขียนแน่หรือ

ใช่ ฉันนี่แหละนักเขียน

แต่ปริมาณ ใช่เป็นสิ่งสำคัญ เพราะในบรรดานวนิยาย ๘๔๐,๐๐๐ เรื่องใน ๕๐ ปีนี้ อ่านเพียงเล่มเดียว ก็พอรู้เรื่องอีก ๘๓๙,๙๙๙ เล่มได้ตลอด นี่อาจเป็นการมองแง่ร้ายเกินไป แต่เมื่อคิดดู นักเขียนชั้นนำของโลกต่างสร้างผลงานของตนขึ้นมาชั่วชีวิตประมาณคนละ ๑๐ เล่มเท่านั้น *เออเนส เฮ็มมิงเวย์* เขียนนวนิยายได้ ๗ เล่ม *จอห์น สไตน์เบ็ค* ๑๑ เล่ม *อแลง ฟรูนิเยร์* ๒ เล่ม, *เจมส์ จอยซ์* ๔ เล่ม, *อัลแบร์ กามู* ๕ เล่ม (ทั้งนี้ไม่นับบทความเรื่องสั้นและงานจิปาถะต่าง ๆ ซึ่งมีอีกราวคนละ ๓ เล่ม) ดังนั้น การที่นักเขียนคนหนึ่ง บอกว่าเขาเขียนนวนิยายอาทิตย์ละ ๗ เรื่อง จึงเป็นเรื่องที่ดูกระไรอยู่

แต่ถ้าหากนวนิยายที่ให้คุณค่าดังกล่าวมีพอสมควร ก็พอทำเนา แต่นี่มีมากเกินไปจนน่าจะให้พม่ามาตีกรุงแตกอีกสักครั้ง แล้วเผาหนังสือพวกนี้ทิ้งเสียบ้าง คนรุ่นหลังจะได้มีโอกาสเขียนแก้ตัวใหม่ให้ดี เพราะไม่เช่นนั้นการเขียนหนังสือ ก็คือธุรกิจอย่างหนึ่งที่ต้องทำอย่างรีบเร่ง นักเขียนกลายเป็นคนทำงานคล้ายไม่มีชีวิตจิตใจ งานที่ออกมาจึงหาดีได้ยาก เพราะขาดการกลั่นกรอง แต่นักเขียนก็อวดตัวว่า ได้ทำงานระดับชาติ เพราะเห็นว่าเรื่องของตนติดตลาดและขายได้มาก นักเขียนประเภทนี้เลยกลายเป็น *นักผลิต* ที่พาตัวเองหลุดลอยไปตามประชาชน แทนที่จะเป็นตัวเอง นำทางสติปัญญา และค่อย ๆ ยกระดับคนอ่านส่วนใหญ่ด้วยความอดทน กล่าวแบบนี้ ก็หาว่า "*พวกคุณน่ะมันบ๊ญญาชน ส่วนฉันต้องเขียนหนังสือหากิน*" ที่จริงเปล่าเลย เพราะนักอ่านที่ต้องการความจริงจัง สมเหตุสมผล ทางทั้ง

รูปแบบและเนื้อหาต่างเคยผ่านงานของ *ป.อินทรปาลิต, จ. ไตรบี่น, เสรี เปรมฤทัย, ลพบุรี* และ *กัญญชลา* มาก่อนทั้งนั้น แต่สมัยที่เขาเป็นเด็กขโมยเงินซื้อหนังสือ "*อ่านเล่น*" ตามสถานีรถไฟได้ผ่านไปแล้ว แต่กระนั้น ก็ยังกลับมาพบว่า นวนิยายหรือเรื่องอ่านเล่นที่เขาอ่านในมหาวิทยาลัย ให้อะไรได้ไม่มากไปกว่าสมัยนุ่งกางเกงขาสั้นอยู่ชั้นมัธยม ที่จริงเขาก็ยังเป็นนักอ่านคนเดิมนั่นเอง มีประสบการณ์ทั้งบทรักบทโศกในชีวิตประจำวันเหมือนผู้คนร่วมสมัยอื่นๆ แต่มีความคิดน่ากลัวกว่า แผลงกว่า และอ่านหนังสือมากกว่านักเขียนที่เขาเคยอ่านประจำ เขาจึงบอกตัวเองว่า อ่าน*พี่น้องคารามาซอฟ* ของ *ดอสทเยฟสะก์* ดีกว่า เออ บางทีบทรักในเรื่อง *พระลอ* ก็เสนอให้รู้จักบทอัศจรรย์พอ ๆ กับ *ขุนช้างขุนแผน* เขาอ่าน *หนังสือในชีวิตของฉัน* ของ *เฮนรี มิลเลอร์* แล้วเลยมาอ่าน *หล่อนขี่ม้าออกไป* ของ *ดี. เอช. ลอเรนซ์* เรื่อง *หล่อนขี่ม้าของเขาไป* ของ *อุษณา เพลิงธรรม* เขาจะอ่านพรุ่งนี้ เรื่อง *เฒ่าโพล้งกับปรมาณู* ของ *ช. แสงเพ็ญ* เขาไม่อ่านหรอก เขาอ่านเรื่อง *ถนนหลวง* ของ *เรย์ แบรดบิวเลย์* มาก่อนโอ๊ย แบบนี้มีตั้งเยอะแยะ เขาจะทำอย่างไรดี

วรรณกรรมไทยในรอบ ๑๐ ปีที่ผ่านมา ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๐ นับเป็นยุคที่เสื่อมลง ถ้าหากจะเทียบกับสมัย *สุภาพบุรุษ ประชามิตร* แม้ยุคนั้นจะไม่ใช่ยุคทองของนวนิยายไทยในปัจจุบัน แต่ก็ยังมีเรื่องเด่น ๆ เช่น *ละครแห่งชีวิต* ของ *มจ. อากาศดำเกิง*, *ข้างหลังภาพ* ของ *ศรีบูรพา*, *เมืองนิมิตร* ของ *นิมิตรมงคล*, *จำปูน* ของ *เทพ มหาเปารยะ*, เรื่องสั้นชุด *อยู่เพื่อรัก* ของ *ยาขอบ* เรื่องสั้นชุด *อแลน บารอง* ของ *ส. ธรรมยศ*, *ทุ่งมหาราช* ของ *เรียม เอง* ในยุคถัดมาของ *อักษรสาส์น – ปี่ยะมิตร – รุ่งอรุณ – สยามสมัย* ก็มี *บ๊กกิ่ง – นครแห่งความหลัง* ของ *สด กูรมะโรหิต*, *ความรักของวัลยา* ของ *เสนีย์ เสาวพงศ์* รวมเรื่องสั้น ของ *ร. จันทรพิมพะ* เรื่องสั้นชุด *ชั่วชีวิต* ของ *อ. อุดากร* เรื่องสั้นชุด *ซาเก๊าะ* และ *ท่อนแขนนางรำ* ของ *มนัส จรรยงค์* ยุค *เพลินจิตต์* ฉบับกระเป๋าก็สร้างงานประเภทลูกทุ่ง ของ *ไม้เมือง*

เดิม ไว้ไม่น้อย ยุค *สยามรัฐ – ชาวกรุง* ก็ไม่มีใครปฏิเสธ นวนิยายเรื่อง *สี่แผ่นดิน* และ *หลายชีวิต* ของ *คึกฤทธิ์ ปราโมช* งานต่าง ๆ เหล่านี้แม้ข้าพเจ้ากลับไปอ่านอีกอาจจะไม่ชอบ แต่ก็ถือเป็นพัฒนาการทางความคิดที่เริ่มไว้ดีแล้ว ไม่น่าจะทำท่าไปไม่รอดเหมือนเดี๋ยวนี้ เรื่องสั้นในระยะเริ่มแรก ตั้งแต่สมัย *กรมหลวงพิชิตปรีชากร* จนถึง *สุวรรณี สุคนธา* ในปัจจุบันมีช่องว่างอยู่มากพอดู บางที ภาวะบีบคั้นที่สืบเนื่องมาตั้งแต่ ยุคอักขรวิบัติ ของ *จอมพล ป. พิบูลสงคราม* สืบลงมาถึงยุค *งานคือเงิน* ของ *จอมพล ส. ธนะรัชต์* ได้สร้างความสับสนทางความคิดไว้ให้แก่นักเขียนไม่น้อย อิทธิพลทางลักษณะนิสัยของตัวละครแบบนิยายวิคตอเรียของอังกฤษ สืบเนื่องมาแต่ "*วไล*" ในเรื่อง *ความผิดครั้งแรก* ของ "*ดอกไม้สด*" ซึ่งชอบรับประทานอาหารเช้า คือ น้ำชากับขนมปังกรอบ ดื่มน้ำชาตอนบ่ายแบบชาวอังกฤษ จึงยังปรากฏให้เห็นอยู่ในบ้าน คุณหญิง – คุณนาย ทั้งหลาย ที่ลูกชายเพิ่งกลับมาจากศึกษาต่อต่างประเทศ และปรากฏผิดกาลเทศะอยู่ในงานของนักเขียนสตรีหลายคน ตั้งแต่สมัยที่ *เดลิเมล์วันจันทร์* และ *สกุลไทย* เริ่มเปิดศักราชการลงเรื่องยาว ให้แก่ตลาดหนังสือรายสัปดาห์ที่กำลังขายดีอยู่ในเวลานี้ กระนั้น แม้ "*ดอกไม้สด*" จะคือ *เจน ออสเตน* ของอังกฤษ หรือ *อีดิธ วอร์ตัน* ของอเมริกา เธอก็เขียนสำนวนภาษาได้ไม่เลว แม้จะตั้งใจสั่งสอนศีลธรรมมากไปหน่อยก็ตาม แต่ความยาวก็สั้นกว่า *เรือมนุษย์* ของ *กฤษณา อโศกสิน*

เมื่อหวนคิดว่า ท่าทีของนักเขียนจะต้องปรับให้เข้ากับงานและยุคสมัยของตน ข้อแตกต่างอันสับสนในยุค *จงทำดี* ก็ควรจะลดน้อยลงได้ เพราะนักเขียนย่อมมีเหตุผลอยู่ในใจ ที่จะสร้างงานของตนขึ้นมาอย่างใด หรือเพื่ออะไรก็ได้ ท่าทีนี้ สังเกตได้จากถ้อยคำที่ออกมาจากปากของตัวละคร นักเขียนที่ไม่เอาตัวเข้าตัดสินว่าอะไรถูกอะไรผิด ไม่เทียบตัวเองเสมอใครนั้น มีน้อยแต่งานเขียนที่เขียนออกมาดี ก็พอจะอนุโลมได้ว่า สิ่งสำคัญไม่ได้อยู่ที่คำพูดของตัวละครหากอยู่ที่ทัศนะของนักเขียนที่มีต่อสิ่งที่ตัวละครพูดออกมาต่างหาก กระนั้น ท่าที

เบือนไปตามท่าทีของนักเขียนได้ การเปลี่ยนแปลงท่าทีของตัวละคร อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากคำประกาศของคณะปฏิวัติ พ.ศ. ๒๕๐๒ ก็มีผลให้นักเขียนพบอปสรรคในการใช้จินตนาการของตนอยู่ไม่น้อย นักเขียนที่ได้ชื่อว่าเป็น *กลุ่มซ้าย* ต่างก็มีอันเป็นไปต่าง ๆ กัน คนหนึ่งไปจีนแดงแล้วกลับไม่ได้ คนหนึ่ง ถูกจับข้อหาอันธพาล คนหนึ่ง รับราชการ คนหนึ่ง กลายเป็นเจ้าของไนท์คลับ ทั้ง ๆ ที่เมื่อพิจารณาแล้ว งานของนักเขียนกลุ่มที่ถูกเรียกว่าเป็น "ซ้าย" ต่างเริ่มออกมาในแนวโรแมนติคมากกว่าแนวอื่น งานของ *มนัส จรรยงค์* เสียอีกที่ยังเขียนถึงชีวิตพวกกรรมาชีพมากกว่า นี่อาจเป็นเพราะสังคมของเรามีลักษณะหลวม อย่กันตามสบาย ชอบฉาบฉวย รับง่าย ลืมง่าย ภาวะเช่นนี้ทำให้คนที่เขียนหนังสือจริงจังถึงกับเลิกเขียน หรือไม่ก็หันไปเขียนเรื่องตามใจตลาดไม่มีระดับมาตรฐานแน่นอน การปรับเปลี่ยนคุณค่าที่เกิดขึ้นจากความบีบคั้นทางการเมืองก็เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้กระแสจินตนาการของนักเขียนปรวนแปร งานเขียนระยะแรกของ *อิศรา อมันตกุล* ซึ่งมีลักษณะโรแมนติคเต็มที่ *(นาถยา)* จึงกลายมาเป็นลักษณะไอเดียลิสท์ ที่ต้องการต่อสู้เพื่อความยุติธรรมของสังคม *(เขาตะโกนเรียกหานายกรัฐมนตรี)* และมีอิทธิพลสืบมาถึงงานรุ่นแรกๆของ *รมย์ รติวัน* และ *ศรีรัตน์ สถาปนวัฒน์* แต่ก็ยังมีนักเขียนที่ต้องการใช้งานเขียน เพื่อแสดงว่าโลกนี้มิได้ดีพร้อมไปทุกอย่าง เช่น *นิมิตร มงคล* และ *ลาวคำหอม* ได้แสดงผลงานที่เป็นน้ำเนื้อออกมาให้เห็นบ้าง

สำหรับท่าทีของนักเขียนประเภทสนุก *ยุคงานคือเงิน* และ *จงทำดี* ก็มีแนวโน้มที่จะแสดงความพุ่งเพ้อกันเต็มที่ เริ่มด้วยนักเขียนคอลัมน์ตามหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ รวมงานประเภท *กลางวัน – เย็น, กลางคืน – ร้อน* ออกพิมพ์ขายราคาถูก และแพร่ระบาดหนังสือกามารมณ์ชนเลวออกครองตลาดตามหัวเมืองแทนชุด *พล. นิกร กิมหงวน* ของ *ป. อินทรปาลิต* และตามมาด้วยหนังสือ *"กำลังภายใน"* และ เรื่องผี จนทำให้ตลาดหนังสือกลายเป็นขยะมากกว่าเป็นหนังสือ บางทีอาจมีผู้กล่าวว่า *จันดารา* ของ *อุษณา เพลิงธรรม* เริ่มเบิดฉากการเขียนเรื่องเพศขึ้นเป็นคนแรก โดยหารู้ไม่ว่า ผู้เขียน *จัน ดารา* นั้นก็เป็นเพียงนักประชดชีวิตแบบชาวอเมริกันบางประเภทที่อ่าน *เพลย์บอย*

หรือ *เอฟเวอกรีน* เท่านั้น หาได้ศึกษาลึกลงไปในปัญหาจิตวิเคราะห์ทางเพศอย่างจริงจังไม่ นักเขียนบ้านเราหลายคน เช่น *อ. อุดากร* ก็มักอ้างเอา *ชู้รักเลดี้แชตเตอเลย์* ของ *ดี. เอ็ช. ลอเรนซ์* ขึ้นมาอ้างบอกว่า นักเขียนควรเขียนเรื่องเพศได้อย่างเปิดเผย แต่หารู้ไม่ว่า *ดี. เอ็ช. ลอเรนซ์* ก็เป็นเพียงนักประชดชีวิตที่หมั่นไส้สังคมวิคตอเรียของอังกฤษ ประเภทถ้าผู้หญิงสวมกระโปรงเลยพ้นตาตุ่มมาสักหนึ่งนิ้วก็เป็นเรื่องกามไปเสียแล้ว นอกจากนั้น ลอเรนซ์ยังต่อต้านยุคที่อังกฤษกำลังกลายเป็นสังคมอุตสาหกรรม เขาจึงเขียนเรื่อง โดยมีลักษณะของโรแมนติคอยู่มาก แม้จะเริ่มใช้ถ้อยคำทางเพศอย่างตรงไปตรงมา ก็เพื่อจุดมุ่งหมายดังกล่าว เพื่อบอกว่า *ร่างกาย* และ *จิตใจ* ต้องไปด้วยกัน ดังนั้นเมื่อมีปัญหาที่ต้องตัดสินในทางศิลปความเป็นนักศีลธรรมของ *ดี. เอ็ช. ลอเรนซ์* จึงอดไม่ได้ที่จะใช้ *ฟรอยด์* เป็นผู้ตอบแทนตัวเอง แต่เขาก็ไม่ได้ประชดกามออกมาทำนอง *'ข้างในก็หยำเหยอะ ข้างนอกก็เหนอะหนะ'* (สำนวน *อุษณา เพลิงธรรม*) เรื่องกามเป็นเรื่องสูงได้ ถ้าจะเขียนให้มีอุดมการมั่นต่อการแสดงออกเชิงศิลป ความสัมพันธ์แห่งชายและหญิง หลีกหนีไม่พ้นเรื่องกาม แต่ต้องเป็นกามที่น้อมนำใจเราได้สูงถึงขั้นอุดมการบางอย่างในสภาวะที่ไม่อาจพูดจาได้อย่างเปิดเผย จิตใต้สำนึกของชายและหญิงย่อมถามปัญหาของกันและกัน เรื่องของชีวิต ถึงจะเล่าโดยคนโง่หรือคนฉลาด ก็เต็มไปด้วยภาวะแห่งการหนีทุกข์ไม่พ้น ไม่สะอาด ไม่สว่าง ไม่สงบ แต่มาวันหนึ่งเรารู้สึกว่าชีวิตน่าจะมีมากกว่านั้น และเราต้องการหนทางที่สว่าง สะอาด สงบ ถึงจะติดบ่วงอยู่ในโลกธรรม ความปรารถนาแห่งใจและความอดกลั้นย่อมเป็นการชี้ภาวะที่สำคัญที่สุดระหว่างชายหญิง เรื่องตัณหาและความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชาย จึงเป็นเรื่องละเอียดอ่อนลึกซึ้ง เท่าที่ศิลปจะพรรณาออกมาได้ในรูปวรรณกรรม *เฮนรี่ มิลเลอร์* เขียน *ทรอปิค ออฟ แคนเซอร์* ครึ่งแรกเป็นเรื่องที่แปลออกมาเป็นภาษาไทยแล้วต้องแอบอ่าน แต่ครึ่งหลังกลับเป็นเรื่องการถกเถียงทางอภิปรัชญาวรรณกรรม และเสรีนิยมไปอย่างไม่คาดคิด ตัวเอกในเรื่อง *จัสตีน* ของ *ลอเรนซ์ เดอเรลล์* ก็เต็มไปด้วยความในใจเหมือนเรื่อง *มอลล์ ฟลานเดอร์* ของ *ดาเนียล เดโฟ* ธรรมชาติตามทัศนะของกวี *วอลล์ วิตแมน* ก็คือ บท

อัศจรรย์ที่ปรากฏในวรรณคดีไทยเรานี่เอง ในวรรณคดีของเราเอง ถ้ามองดูความฉลาดของคนโบราณแล้ว ก็เห็นว่า ซ่อนเรื่องความวิตถารไว้ได้มิดชิด ด้วยการใช้สัญญลักขณ์แสดงให้เห็นเป็นเรื่องแปลกและเหลือเชื่อมากกว่าเป็นความบัดสี การที่พระอภัยมณี สมสู่กับนางผีเสื้อยักษ์ (อมนุษย์) หรือหนุมาน (ลิง) ไปได้นางมัจฉา (ปลา) เป็นเมีย ล้วนแสดงแง่ความรู้สึกทางวิตถารออกมาในทางผิดธรรมชาติทั้งสิ้น แต่ก็เห็นได้ว่าความสัมพันธ์นั้นงดงาม มิใช่เจตนาเพื่อประชดหรือยั่วยุ และเป็นการใช้สัญญลักขณ์ที่คนโบราณเอียงอาย ซึ่งก็เป็นลักษณะแบบตะวันออก พงศาวดารที่เริ่มด้วยการสร้างบ้านแปลงเมืองของเรา ไม่ว่าจะเป็น *ตำนานสิงหนุวัตกุมาร* หรือ *พงศาวดารโยนก* จะเห็นว่า ชุมชนที่เกิดเป็นเมืองขึ้นนั้น เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างชายและหญิง แต่คนโบราณก็วิตถาร (นี่อาจจะเป็นรูปหนึ่งของ *อุดมการ* ในการบันทึกเรื่องราวก็ได้) ที่จะให้ฤาษีได้กับพญานาค หรือเทวดาอวตาร (สิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์) มาได้ลูกสาวชาวบ้าน แทนที่จะบอกว่าเป็นการสืบพืชพันธุ์เพื่อสร้างรกรากอย่างธรรมดาของมนุษย์ นี่อาจตีความได้ว่าคนโบราณพยายามจะมองความสัมพันธ์ทางเพศออกมาเหมือนกัน แต่ดูเหมือนจะทำให้เป็น *อุดมการ* อะไรสักอย่างโดยใช้สัญญลักขณ์บอกไว้ทางอ้อม ตำนานประเภทนี้ปรากฏในเรื่องปรำปราของอินเดียมากมาย และคิดว่าเราได้รับอิทธิพลทางการใช้สัญญลักขณ์นี้มาด้วยการสมสู่อันผิดแบบธรรมชาติของบุคคลในตำนานหรือในวรรณคดี เรื่อง *พระอภัยมณี รามเกียรติ์ แก้วหน้าม้า* ฯลฯ ก็คือการสมสู่ที่ภาษาทางจิตวิทยาอาจเรียกว่า Bestiality แต่วรรณคดีโบราณได้ทำให้เป็นของสูง ของงาม นอกจากความไพเราะทางถ้อยคำ และเรื่องราวพิลึกพิลั่นที่เกิดขึ้นแล้ว ความรู้สึกดึงดูดระหว่างชายและหญิง ยังโน้มนำให้คนเข้าหาศาสนาโดยไม่รู้ตัวอีกด้วย ความสัมพันธ์แห่งชายและหญิง จึงมิใช่ความรู้สึกทางเพศที่ส่อเจตนาอันเป็นการประชดส่วนตัวของนักเขียนเท่านั้น หากยังเป็นเรื่องที่กินความไปถึงความรัก ความซาบซึ้งดื่มด่ำ ความลับที่ไม่ต้องการเปิดเผย และการวิเคราะห์จิตด้านต่าง ๆ อีกมากมาย

เรื่องทำนองนี้ ควรจะกล่าวเป็นบท ความพิเศษต่างหากออกไป จึงขอวกมาดู นักเขียนบ้านเรา ต่อไปอีกเล็กน้อย

บางที การที่ อ. *อุดากร* ให้ตัวละครในเรื่อง *สัญชาตญาณมืด* หาทางออกผิดธรรมดามนุษย์ จะสร้างความตื่นตระหนกทำนอง *'ผิดศีลธรรม'* ขึ้นไม่น้อยในวงการหนังสือขณะนั้นแต่ก็เป็นการเสนอปัญหาให้รู้ว่า การรับอารยธรรมตามเกณฑ์ของสังคมสมัยใหม่ หิริโอตตัปปะของคนใน*สังคมนิยมวัตถุ* ย่อมจะต้องกระทบกระเทือนไม่ทางตรงก็ทางอ้อม เพราะเหตุนี้ นวนิยายเรื่อง *ยูลิสซิส* ของ *เจมส์ จอยส์* ซึ่งเป็นหนังสือทรงอิทธิพลเล่มในหมู่หนึ่งนักเขียนยุโรป ตอนต้นศตวรรษที่ ๒๐ จึงถูก *ดี. เอ็ช. ลอเรนซ์* กล่าวหาว่า ผิดศีลธรรม เพราะ จอยส์เล่นเอา *คลื่นสำนึก* (Stream of Consciousaness) ของคนไอริชออกมาตีแผ่ ทั้งในแง่ศาสนาและความสัมพันธ์ทางเพศตามลักษณะเป็นจริงที่ซ่อนอยู่ใต้เปลือกตา

แต่สำหรับนักเขียนบ้านเรา อาจมีมากเกินไปก็ได้จึงหมั่นผลิตงานออกมาต่อเนื่องเพราะกลัวจะถูกลืม หรือ ถูก *'ลัดคิว'* ดังที่บรรณาธิการนิตยสารทั้งหลายบอกนักเขียนของเขาเช่นนั้น *นิตยสารที่ดี ก็มีเหมือนกัน แต่มีน้อย)* เมื่อชีวิตรวดเร็วขึ้นและสังคมสับสนมากขึ้น *(ไม่ว่าจะยอมรับหรือไม่ก็ตาม)* การเขียนเรื่องประเภทยาวมากๆ จะถูกบีบให้สั้นลง เพราะชีวิตจะแย่งที่กันเองจนไม่มีเวลาพุ่มเฟือยพอจะอ่านหนังสือ นักอ่านรุ่นใหม่ ก็หวังยากว่าจะกลับไปอ่าน *ผู้ชนะสิบทิศ* ของ *ยาขอบ* อีก แม้ว่าจะเขียนสำนวนดีเพียงไรก็ตาม และจะพากันดูถูก เมื่อรู้ความจริงว่านักเขียนที่ตนยกย่องต่างไปขะโมยความคิดของฝรั่งมา โดยงุบงิบบอกว่าเป็นของตน แทนที่จะย่อยเสียก่อนหรือบอกที่มาให้เกียรติแก่เจ้าของเดิม ซึ่งไม่มีโอกาสจะล่วงรู้ เรื่องของ *ไฮเดอร์ แฮกการ์ด สไตน์เบค, โมบัสซังค์, เชกอฟ, วิลเลียม ซาโรยัน, จอห์น'โอ ฮารา, เออร์สกิน คอลเวลล์, กิโอวันนี กูเรซี, อัลแบร์โต โมราเวีย โอ. เฮนรี* ฯลฯ นักอ่านบางคนเห็นว่า นักเขียนฝรั่งเหล่านี้ล้าสมัยแล้วด้วยซ้ำ ถ้าใครขืนไปเอาแบบอย่างมาให้จับได้ เขาจะไม่ชอบใจทันที ไม่ชอบทำนองเดียวกับที่นักเขียนรุ่นต่อไป

จะต้องระวังการใช้จินตนาการโดย *ไม่เคย* หรือ *ไม่มี* ประสพการณ์จากความจริงต่อการใช้จินตนาการในเรื่องนั้น ๆ มาก่อน เรื่อง *นักบุญคนบาป* ของ *อิศรา อมันตกุล* ไม่ได้รสชาติเท่าที่ควร เหมือน *ละครแห่งชีวิต* ของ ม.จ. อากาศดำเกิง หรือ *ข้างหลังภาพ* ของ *ศรีบูรพา* ในประเภท Exotic Novel ด้วยกัน ก็เพราะ *อิศรา อมันตกุล* สร้างฉากประเทศฟิลิปปินส์ขึ้นบนโต๊ะทำงานที่กรุงเทพฯ โดยหาได้เคยไปฟิลิปปินส์สักครั้งไม่ หรือเหมือนกับเรื่อง *หญิงคนชั่ว* ของ *ก. สุรางคนางค์* และ *รอยมลทิน* ของ "*ทมยันตี*" หาได้สร้างชีวิต *เหมือนจริง* ของโสเภณี ขึ้นมาไม่ แม้ฉากและวิธีการบางอย่างก็ผิดไปแล้ว หากจะเปรียบกับฉากบรรยายในเรื่อง *ยูลิสซิส* ของ *เจมส์ จอยส์* หรือ *ยามา-แหล่งนรก* ของ *อเล็กซานเดอร์ คัปริน* หรือแม้แต่จะเทียบการบรรยายในเรื่อง *สนิมสร้อย* ของ *รงค์ วงษ์สวรรค์* ก็ยังยาก การเขียนเรื่องโดยใช้จินตนาการบรรยายเหตุการณ์ หรือ ฉากที่เป็นจริง (หรือเหมือนจริง) นั้น ต้องเค้นเอาสิ่งที่เฮ็มมิงเวย์ เรียกว่า "*the real things*" ออกมาให้ได้ ดังนั้นการเขียนจึงไม่ใช่เรื่องที่จะทำกันได้ง่ายเพียงเปิดหนังสือนำเที่ยวหรือคุยกับคนสองสามคนแล้วเอามาเขียน หากอยู่ที่การใช้ชีวิตจริงให้ *พอดี*กับพลังสร้างสรรค์และสร้างสรรค์ผลงานออกมา

บางทีงานรุ่นแรก ๆ ของ *'รงค์ วงษ์สวรรค์* เช่น *สนิมกรุงเทพฯคืนรัก* พยายามจะมองปัญหาดังกล่าวอยู่บ้าง ถ้าหากเขาไม่ติดความแผลงของภาษาและ *'แบบ'* ของตัวเองเกินไป งานเรื่องสั้นยุคแรก ๆ ของ *อาจินต์ ปัญจพรรค์* ก็เช่นกัน แสดงปัญหาไว้ดี ถ้าระยะหลังเขาไม่ติด *'สีชมพู'* และ *'เหมืองแร่'* นักเขียนหญิงยุค *งานคือเงิน* และ *จงทำดี* อีกคนคือ "*บุญเหลือ*" ก็พยายามจะนำหน้า "*ดอกไม้สด*" ด้วยการเสนอภาพจอมปลอมคนในวงการชั้นสูง ส่วนงานของ *สุวรรณี สุคนธา* ยังหนีไม่พ้น ผู้หญิง+ผู้ชาย เช่นเดียวกับงานของ *ปกรณ์ ปิ่นเฉลียว* ยังหนีไม่พ้นตำรวจ แต่ถ้าเขาเขียนออกมาให้เท่าเรื่อง *ดำกับขาว* ก็นับว่าน่าพอใจ เรื่องทำนองนี้ เป็นสิทธิของนักเขียนแต่ละคน ที่จะแสดงออก ถ้าคนอ่านเบื่อ เขาก็หนีไปเอง (*ดังที่ข้าพเจ้าหนีมา*) นักเขียนมีสิทธิที่จะเขียนอะไรก็ได้ แต่

ไม่มีสิทธิที่จะโกรธการวิจารณ์ของคนอ่าน เพราะเรื่องนี้เองถือเป็นความรับผิดชอบอย่างหนึ่งของนักเขียน

ส. ศิวรักษ์ เคยกล่าวไว้ในบทความเรื่อง *นวนิยาย* ของเขาว่า *"นักเขียนจักผลิตผลงานของของตน เพื่อความดีเด่นหรือไม่ ย่อมแล้วแต่ใจของนักเขียนแต่ละคนและความถนัด ความสามารถของแต่ละคน.... เมื่อผลิตออกมาแล้ว ดีเลวเพียงใด ตื้นลึกเพียงใด ขึ้นอยู่กับความพยายาม ความสามารถและความรับผิดชอบของแต่ละคน....."**

นักเขียนสามารถบังคับตัวละครของเขาได้ โดยอาศัยโครงเรื่อง คำพูด และทำนองการเขียน แต่นักเขียนจะบังคับตัวละครได้แค่ไหน ย่อมอยู่ที่ว่า เขา *เข้าใจ* ตัวละครของเขาได้ดีเพียงใด ถ้างานเขียนเป็นไปแค่ผิวเผิน โดยนักเขียนไม่ยอมทำความเข้าใจกับตัวละคร งานเขียนก็ไม่มีความหมาย เข้าทำนองประเภท *'เรื่อย ๆ ไปเรียง ๆ'* ดังกล่าวมา นักเขียนจะเข้าใจเพื่อนร่วมโลกอย่างแท้จริงเท่าใด ย่อมอยู่ที่ว่าตัวละคร ฉาก บทสนทนา และเรื่องราวที่ดำเนินนั้น มีชีวิตจิตใจจริงแท้แค่ไหน ชีวิตที่ล่วงพ้นไปทุกยุคสมัย ก็เหมือนเราเดินอยู่บนถนนสายหนึ่ง ท่ามกลางคนแปลกหน้าที่เราไม่รู้จัก คนแปลกหน้าเหล่านั้นย่อมมีค่าเป็นเพียง *'หุ่นยนต์'* อันไร้ชีวิตจิตใจ การที่เราจะรู้จักชีวิตของคนที่เราไม่รู้จักมากน้อยแค่ไหน จึงอยู่ที่เราอ่านนวนิยาย หรือ งานเขียนที่ดีมากน้อยเพียงใด

โศกนาฏกรรมในยุคปัจจุบันของเรา อยู่ที่ปัญหาเรื่องน้ำใจ (บางทีในบ้านเรากินความหมายมาถึง คำว่า *อาวุโส* ด้วย) นักเขียนจะต้องไม่มักได้เกินไป ถ้าเขามีความสามารถเชิงศิลป์ที่จะดึงคนอ่านให้สูงขึ้นได้ ก็จงเร่งทำ หรือไม่เช่นนั้น ก็จงเลิกเขียน สิ่งที่ถูกเก็บรักษาให้อดทนสืบเนื่องมา วันหนึ่งย่อมไม่สามารถทนได้ *วิลเลียม โฟคเนอร์* ได้ยกปัญหานี้ขึ้นมากล่าว เมื่อเขากล่าวสุนทรพจน์ในวาระได้รับรางวัลโนเบล สาขาวรรณคดีประจำปี ค.ศ. ๑๙๕๐ ว่า

---

*ส. ศิวรักษ์, *นวนิยาย*, วรรณศิลปธรรมศาสตร์, พ.ศ. ๒๕๑๒, หน้า ๔

"--ข้าพเจ้าเชื่อว่า มนุษย์ไม่เพียงแต่อดทนอย่างเดียวเท่านั้น เขาจะต้องปวดร้าวด้วย เขาเป็นอมตะ ไม่ใช่เพราะเขาอยู่โดดเดี่ยวท่ามกลางสัตว์โลกที่ร้องคร่ำครวญอยู่ตลอดกาล แต่เพราะเขามีวิญญาณ มีจิตใจที่ครองความเมตตากรุณ รู้สึกเสียสละ และมีความอดกลั้น หน้าที่ของกวีและนักเขียน คือการเขียนถึงสิ่งเหล่านี้ นับเป็นสิทธิของเขาที่จะช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ให้รู้จักอดทน โดยยกระดับหัวใจของเขาให้กล้าหาญ มีเกียรติ มีความหวัง หยิ่งเมตตากรุณา เห็นอกเห็นใจ และรู้จักเสียสละต่อสิ่งที่จะเป็นปีติสุขในอดีตกาลของเขา--*

สิ่งที่เกิดขึ้นในความคิดของนักเขียน กวี ศิลปิน และบั่จเจกชนทั้งหลายที่เป็นคนอ่าน ไม่ว่าเขาเหล่านี้จะอยู่ในวิถีไหน มีอาชีพอะไร การสร้างสรรค์ที่สามารถรักษาความซื่อสัตย์ไว้ได้ ย่อมพาให้กลุ่มคนเหล่านี้แยกตัวเองออกไปนอกเหนือวัตถุนิยมของสังคมได้ ไม่ว่าโลกจะอยู่ในสภาพของลัทธิรวบอำนาจ หรือ พระเจ้าองค์ที่สองของมนุษย์ คือ เครื่องมือสื่อมวลชน ที่โฆษณาชวนเชื่อทางใจ เราทุกคนต่างก็ร่วมมีความลับอันยิ่งใหญ่เกี่ยวกับความกลัว ความอ้างว้าง ความเบื่อหน่าย ความกระวนกระวาย เช่นเดียวกับกวีและนักเขียน (*ในความหมายของศิลปิน* แท้) จะนำพาไปสู่การวาดภาพคุณค่าด้วยถ้อยคำ แม้ *ถ้อย* และ *คำ* นั้น มนุษย์จะทำบาปไว้อย่างหนัก แต่ *ถ้อย* และ *คำ* ก็เป็นที่พำนักของความงาม ความจริง และความหมายในวาระที่ศิลปินถูกแรงบันดาลใจผลักดันให้แสดงความรู้สึกนึกคิดของตนออกมา ความคิดของกวีเป็นสิ่งมีค่าเพราะถือชีวิตทั้งหมดเป็นประสบการณ์สูงสุด ที่ตนจะนำเอา *ถ้อย* และ *คำ* จากสถานะของคนร่วมสมัยออกมาใช้เผชิญโลก นักเขียนที่ดีก็ย่อมแสดง *ถ้อย* และ *คำ* ออกมา ให้เห็นการต่อสู้ภายใต้ภาวะเป็นอยู่ของบุคคล สังคม และยุคทางประวัติศาสตร์ ถ้านักเขียนจะเอาตัวเอง

---

* William Faulkner's *Speech of Acceptance upon the Award of the Nobel Prize for Literature,* delivered in Stockholm on December 10, 1950 (คำแปล โดยผู้เขียน)

เป็นหลัก เขาก็ต้องไม่บิดเบือนข้อความที่เป็นข้อเท็จจริง และต้องรู้ว่า สงฆ์เป็นรากฐานขั้นแรกสุดของวรรณคดี ถ้อยคำย่อมไม่ใช่การกระทำ การสร้างภาพพจน์ขึ้นมานั้นผู้แต่งย่อมไม่ใช่คน ๆ เดียวกับตัวละครที่เขาสร้างขึ้น แม้การประชดประชันจะเป็นอุปกรณ์สำคัญแก่สุขภาพของสังคม แต่ก็จะต้องเป็นไปเพื่อขจัดข้อบกพร่องต่าง ๆ มิใช่เพื่อเร่งเร้าในทางต่ำหรือก่อความบันเทิงในทางเฉื่อยชา

สำหรับคนหนุ่มสาว ที่กำลังสร้างงานเขียนของตนอยู่เวลานี้ ยังไม่มีวี่แววที่จะพูดได้อย่างเต็มที่ สิ่งแน่แท้สำหรับข้าพเจ้า จึงเห็นจะเป็นอย่างที่สเปนเดอร์กล่าวไว้คือ *'คนหนุ่มควรจะเป็นผู้เฝ้ามองคนหนุ่มด้วยกันเอง'* คำถามที่น่าจะใช้ถามในยุคของเราก็คือ นักเขียนบ้านเราสามารถจะทำอะไรได้บ้าง นอกจากจะตอบว่า *งานคือเงิน* และ *จงทำดี* แล้ว มีคำตอบอะไรอื่นที่น่าชื่นใจอีกไหม ยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไปปีแล้วปีเล่า ใครต่อใครก็อาจเปลี่ยนแปลงได้ คำตอบจึงเป็นสิ่งที่เปลี่ยนได้เสมอ เพราะมีความเร็วคอยเร่งเราอยู่ — ความเร็วนนอาจจะเป็นพลเมืองที่เพิ่มมากขึ้น ความเสียเปรียบทางเศรษฐกิจ การต่อรองทางการเมืองความเห็นที่เป็นอิสระแก่ตน และการถูกบีบบังคับทั้งทางตรงและทางอ้อมจากสิ่งที่เป็นหรือกำลังเป็นระบบการ (establishment)

คุณจะคิดอย่างไรก็ตาม อะไร ๆ ก็ผ่านคุณไป เวลาคุณมีชีวิตอยู่และนึกอยากทำอะไรขึ้นมาสักอย่างแต่ไม่มีอะไรเกิดขึ้น คุณก็ผ่านชีวิตของคุณไป คุณเห็นผู้คนเข้า ๆ ออก ๆ แล้วก็หายไป เพื่อนบ้านคนหนึ่งบอกคุณว่า เขาขึ้นรถมาทำงานในเมือง เย็นลงก็ขึ้นรถกลับบ้าน บางวันถ้ามีอุบัติเหตุ เขาอาจจะต้องเปลี่ยนเส้นทางเดิมและมาถึงช้ากว่ากำหนด แต่ก็ยังมาถึง บางวันเขาบอกว่า เขาอยากจะเปลี่ยนเส้นทางใหม่ เขาตั้งใจเช่นนั้น เพราะเส้นทางใหม่จะพาเขาออกไปสู่การผจญภัยใหม่ ๆ และทำให้ชีวิตน่าตื่นเต้นขึ้นมาบ้าง แต่แล้วความเคยชินก็เป็นนิสัย พาเขาวกเข้าหาเส้นทางเดิม เพราะมีความรู้สึกบอกว่าตนจะพบความไม่มั่นคงในชีวิต แต่ที่แน่นอน ก็คือเขาไม่กล้าที่จะเปลี่ยนชีวิตของเขา

เสียใหม่ ครั้นอยู่มาวันหนึ่ง เขาจึง *ได้คิด* ขึ้น มาว่าเขามีความสุขเหลือเกิน เขาได้พูดตามสิ่งที่คนอื่นพูดมาแล้ว ตอนนี้เขาจะพูดเสียเอง เขาอยู่คนเดียวและมองผ่านหน้าต่างออกไป เขาแลเห็นใบไม้ไหวระริกเขาได้ปฏิวัติแล้ว ถ้าเขาเป็นนักเขียน *การปฏิวัติ* นั้นก็หาซื้อไม่ได้ในตลาดของการต่อรอง เพราะการปฏิวัติของเขาเกิดจากการเลือกส่วนบุคคล เพื่อมองหา *ธรรม* และพร้อมที่จะเปลี่ยนชีวิตของเขาเสียใหม่ – –

Fading, fading; strength beyond
hope and despair
Climbing the third stair.
Lord, I am not worthy
Lord, I am not worthy
but speak the word only.

THE WASTELAND : T.S. ELIOT

๑.....

อาจกล่าวได้ว่า แม้จนกระทั่งบัดนี้ การวิจารณ์ศิลปยังเป็นของใหม่สำหรับเมืองไทยเราอยู่นั่นเอง หาได้มีการคลี่คลายขยายตัวควบคู่ไปกับศิลปสาขาต่าง ๆ ทั้งหลายอย่างที่ควรจะเป็นไม่ ทั้งนี้จะด้วยเหตุผลกลใดก็แล้วแต่ ความเป็นจริงประการหนึ่งมีอยู่ว่า เมื่อพิจารณาในแง่ของวิชาการแล้ว การวิจารณ์ก็เป็นแขนงหนึ่งซึ่งแยกออกไม่ได้ของศิลป ตามปกติศิลปย่อมประกอบด้วยประวัติศาสตร์, กฎเกณฑ์ และการวิจารณ์ การศึกษาประวัติศาสตร์ และกฎเกณฑ์ของศิลปเป็นหน้าที่ของศิลปินโดยเฉพาะ แต่การศึกษาทั้งประวัติศาสตร์, กฎเกณฑ์ของศิลปและการวิจารณ์เป็นหน้าที่ของนักวิจารณ์ การวิจารณ์จึงมีบทบาทสำคัญอยู่มากในการเสริมสร้างศิลป สมควรได้รับการส่งเสริมให้มีการคลี่คลายขยายตัวออกไปยิ่งกว่าที่เป็นอยู่นี้

ความยุ่งยากที่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดกันในวงการศิลปการประพันธ์ของเมืองไทยเราก็คือ ความเชื่อถือแบบเก่า ๆ ว่า *การวิจารณ์คือการจับผิด* (Fault finding) ทั้งนี้ อาจเป็นด้วยความไม่เคยชินต่อการถูกวิจารณ์ของผู้ประกอบศิลปของเราเองประการหนึ่ง และก็อาจเป็นด้วยผู้วิจารณ์บางท่านมิได้อาศัยหลักเกณฑ์ในการวิจารณ์อีกประการหนึ่ง ในการอ่านการชมศิลป ไม่ว่าจะอย่างใด ๆ การที่ผู้อ่านผู้ชมมีความรู้สึกอย่างไรก็ติชมออกมานั้น เป็นปัญหาของ *รสนิยม* (Taste) โดยเฉพาะ ทำนองเดียวกับที่เราติชมอาหารที่แม่ครัวปรุงให้เรารับประทาน เมื่อเราชอบเค็ม เราก็ว่าแม่ครัวปรุงอาหารจืดเกินไป แต่สำหรับคนชอบจืดก็

ติว่าแม่ครัวปรุงเค็มเกินไป การวิจารณ์ศิลปด้วยรสนิยมเฉพาะตนเช่นที่ว่ามานี้ มิได้มีส่วนช่วยในการเสริมสร้างศิลปแต่อย่างใด เพราะเมื่อเรามาอาศัยรสนิยมเป็นหลักกันขึ้นแล้ว ก็ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมาโต้แย้งอะไรกันอีก ดุจดังคำกล่าวของฝรั่งที่ว่า There is no dispute about taste

หลักเกณฑ์การวิจารณ์นั้น ในแง่ประวัติศาสตร์ก็ได้มีการคลี่คลายขยายตัวเรื่อยมาควบคู่กับประวัติศาสตร์ของศิลปซึ่งโดยตัวของมันเองได้คลี่คลายขยายตัวควบคู่มากับประวัติศาสตร์ของสังคมเช่นกัน นับแต่สมัยอาริสโตเติลจนกระทั่งปัจจุบัน ถ้าจะกล่าวอย่างกว้างที่สุดและให้เข้าใจได้ง่ายที่สุดก็สรุปลงได้เพียงว่า นักวิจารณ์จะต้องสามารถชี้ออกมาได้ว่า ศิลปนั้นๆ มีสิ่งที่ดีงามและสิ่งที่บกพร่องอย่างไร กล่าวคือ ภารกิจของนักวิจารณ์หาได้พ้นไปจากการติและการชมไม่ แต่การติและการชมนั้น นอกจากจะมีหลักเกณฑ์ในการวิจารณ์ตามที่ตนยึดมั่นแล้ว ยังจำเป็นต้องขึ้นอยู่กับโลกทรรศน์หรือทรรศนะที่มีต่อโลก (Weltanschauung) และต่อชีวิต (Life-Conception) ของผู้วิจารณ์ด้วย ผู้ที่คิดแต่จะชมถ่ายเดียวหรือติถ่ายเดียวย่อมไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ของนักวิจารณ์ได้อย่างสมบูรณ์

ความจริงมีอยู่ว่า ไม่เฉพาะการติอย่างเดียวเท่านั้น ที่เป็นการทำลายกัน การชมอย่างเดียวหรือพูดง่ายๆ *"ยอกันตะบันไป"* ก็เป็นการทำลายได้เหมือนกัน เราๆ ท่านๆ ก็ทราบกันดีอยู่แล้วว่า คำสรรเสริญเยินยอทำลายคนมาเสียนักต่อนักแล้ว แม้กระนั้นก็ยังมีผู้เขียนเกี่ยวศิลปบางท่านกล่าวออกตัวไว้เสียก่อนเลยว่า

ขอมองศิลปเฉพาะแต่ในแง่ดีเท่านั้น การกล่าวเช่นนี้ ถ้าพิจารณาในแง่ของ Optimist อันได้แก่ผู้ปรารถนาจะมองคนหรือโลกหรือสิ่งใด ๆ ในแง่ดี ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง แต่ถ้าพิจารณาในแง่ของนักวิจารณ์แล้ว ทรรศนะเช่นที่ว่านี้ไม่ใช่ทรรศนะของนักวิจารณ์ เพราะการวิจารณ์จะมองศิลปเฉพาะแต่ในแง่ดีไม่ได้ หรือจะมองแต่ในแง่ร้ายก็ไม่ได้อีกเหมือนกัน *นักวิจารณ์จะต้องมองศิลปตามที่มันเป็นจริง* และต้องเป็นความจริงอย่างที่เรียกว่า Objective reality การละเว้นโดยมองข้ามไปเสียไม่พูดถึงไม่ว่าจะแง่ดีหรือแง่ร้ายโดยสิ้นเชิง ย่อมไม่ใช่การวิจารณ์ที่จะเป็นคุณประโยชน์ต่อศิลป

๒.....

สำหรับหลักการวิจารณ์ศิลปในปัจจุบัน ในทรรศนะของศาสตราจารย์ Theodore Meyer Greene (จาก THE ARTS AND THE ART OF CRITICISM หน้า ๓๖๕ — ๓๗๑) ได้ประมวลขึ้นจากความหมายและเนื้อแท้ของตัวศิลปนั้นเอง ศาสตราจารย์ท่านนี้เห็นว่างานศิลปชิ้นหนึ่งก็คือ *"ความเป็นตัวตน"* ในทางศิลปอันมีความสมบูรณ์อยู่ในตัวของมันเอง มีลักษณะเฉพาะตัวอยู่ทั้งหมดและไม่มีอะไรเสมอเหมือนได้ (Unique) พร้อมกันนั้นก็มี *"ชีวิต"* และความเป็นจริงอยู่ในตัวของมันเองด้วย ยิ่งกว่านี้ ศิลปยังเป็นปรากฏการณ์ทางประวัติศาสตร์ เป็นผลิตผลของศิลปินผู้หนึ่งในสถานศึกษาหนึ่งในยุคสมัยและวัฒนธรรมอย่างหนึ่งโดยเฉพาะและก็เป็นแบบอย่างของท่วงทำนองในการประกอบศิลป ในงานชิ้นอื่น ๆ ของศิลปินคนเดียวกันในสถานศึกษากันในยุคสมัยและวัฒนธรรมเดียวกันด้วย ประการท้ายสุด งานศิลปมีความแตกต่างกันออกไปในความเลอเลิศทางศิลป (Artistic excellence), ในความเป็นจริงและในความสำคัญ งานศิลปทุกชิ้นมีระดับแห่งความสมบูรณ์และมาตรการอยู่ในตัวของมันเองในส่วนที่ว่าด้วยความเป็นจริงกับความเท็จ, ความเล็กน้อยหรือความใหญ่ยิ่ง

ตามที่กล่าวมานี้ เราย่อมจะพิจารณาศิลปได้สามแง่ด้วยกัน ในแง่แรก การที่จะทำ

ความเข้าใจให้ได้ถึง *"ความเป็นตัวตน"* ในทางศิลปอันมีความสมบูรณ์อยู่ในตัวของมันเองและความมีลักษณะเฉพาะตัวอยู่ทั้งหมดไม่มีอะไรเสมอเหมือนได้นั้น ในแง่นี้ นักวิจารณ์จะต้อง *"สร้างขึ้นใหม่"* (Re-create) ในเรื่องความรับรู้ทางศิลปของเขาที่จะมีต่อศิลปชิ้นหนึ่ง ๆ กล่าวคือเขาจะต้องเข้าใจใน *"ภาษา"* ของศิลปินให้จงได้ อันนี้เองที่เชื่อมโยงไปถึงแง่ที่สองอันเกี่ยวด้วยปรากฏการณ์ทางประวัติศาสตร์ นักวิจารณ์จะต้องมีความรู้ในเรื่องท่วงทำนองในการสร้างศิลปโดยทั่วไปในยุคสมัยและวัฒนธรรมซึ่งเป็นยุคเดียวกับที่งานศิลปชิ้นนั้น ๆ ได้ถูกสร้างขึ้น จากนี้เองก็มาแง่ที่สามเมื่อหันเข้าไปสู่ประวัติศาสตร์ของยุคสมัยและวัฒนธรรมซึ่งศิลปนั้น ๆ ได้ถูกสร้างขึ้นมาความรับรู้ของนักวิจารณ์ย่อมนำไปสู่การประเมินคุณค่าของศิลปนั้น ๆ ทั้งคุณค่าทางศิลปและความถูกต้องต่อความเป็นจริงและความสำคัญของศิลปนั้นเอง

กล่าวโดยสรุป การวิจารณ์จึงมีสามแง่ด้วยกัน คือ

วิจารณ์ในแง่ประวัติศาสตร์ (Historical criticism) ได้แก่การกำหนดเนื้อแท้และเจตจำนงของงานศิลปที่แสดงออกในเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ของมัน ซึ่งจะกระทำได้ก็จะต้องทราบเสียก่อนถึงความถูกต้องแท้จริงต้นฉบับและสิ่งซึ่งได้สร้างขึ้น จะต้องมีความเข้าใจกับสามารถตีความหมายจากหลักฐานทางชีวประวัติ; สังคมและวัฒนธรรมตลอดจนสิ่งอื่น ๆ เท่าที่จะสามารถประมวลมาได้ มีแต่การปฏิบัติดังกล่าวมานี้เท่านั้น เราจึงจะเข้าใจหรืออยู่ในวิสัยที่จะเข้าใจได้ในเจตนารมย์ของผู้ประพันธ์หรือผู้ประกอบศิลปและตีความหมายจากภูมิหลังทางวัฒนธรรมและสิ่งที่มีอิทธิพลอื่น ๆ

วิจารณ์ในแง่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ (Re-creative criticism) ได้แก่การทำความเข้าใจ โดยใช้จินตนาการของตนผ่านทางการสนองตอบด้วยความรับรู้ต่อศิลป (Sensitiveartistic response) ว่าศิลปินได้ประสบผลสำเร็จอย่างแท้จริงเพียงไรในการแสดงออกซึ่งงานศิลป

นั้น ๆ ของเขา การวิจารณ์ในแง่นี้ย่อมไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ที่จะถ่ายทอดความเข้าใจตามความต้องการและสนใจของตนเองลงไปด้วย แต่การกระทำดังกล่าวในตัวของมันเองก็มิใช่เป็นส่วนหนึ่งของการวิจารณ์ในแง่สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ เว้นไว้แต่ว่าจะเป็นไปเพื่อเสริมสร้างให้แก่ความเข้าใจในตัวงานศิลปนั้นของผู้วิจารณ์ตลอดจนเนื้อหาของมัน

วิจารณ์ในแง่วินิจฉัยคุณค่า (Jndicial criticism) การวิจารณ์ในแง่นี้ได้แก่การประเมินคุณค่าของงานศิลปชิ้นหนึ่งในความสัมพันธ์ที่มีต่องานศิลปอื่น ๆ และความสัมพันธ์ที่มีต่อคุณค่าของมนุษย์เอง การกำหนดคุณค่าดังกล่าวนี้จำเป็นจะต้องมีบรรทัดฐานเป็นหลักวางเอาไว้อย่างน้อยที่สุดก็สามประการด้วยกัน คือ บรรทัดฐานในทางสุนทรียะ อันว่าด้วยความถูกต้องตรงต่อความเป็นจริง และบรรทัดฐานในทางหลักการอันว่าด้วยความสำคัญ, ความยิ่งใหญ่และความล้ำลึก (Profoundity) ของงานศิลปนั้น ๆ

อย่างไรก็ดี การวิจารณ์ทั้งสามแง่นี้แต่ละแง่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ไม่อาจจะแยกออกจากกันได้ ต่างก็มีส่วนร่วมกันในการเป็นปัจจัยกำหนดเงื่อนไขให้แก่วิถีดำเนินอันก่อรูปเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของงานวิจารณ์นั้น ๆ ความสัมพันธ์ระหว่างกันของการวิจารณ์ทั้งสามแง่นี้ไม่ผิดอะไรกับความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างท่วงทำนองในการสร้างศิลป (Style), บุคเจกภาพ (Individuality) และคุณค่า (Value) ต่าง ๆ ของตัวศิลปนั้นเอง นักวิจารณ์เข้าสู่งานศิลปได้ก็แต่โดยแนวทางการวิจารณ์ทั้งสามแง่นี้ การวิจารณ์จึงจะมีความสมบูรณ์ ความจริง หลักการวิจารณ์ตามที่เป็นมาในอดีตก็หาได้ปลีกพ้นไปจากการวิจารณ์ทั้งสามแง่นี้ไม่ เว้นไว้แต่ว่าจะไปเน้นหนักอยู่เฉพาะแต่แง่หนึ่งแง่ใดเท่านั้นเอง อย่างการวิจารณ์ที่เรียกว่า Neo-classic criticism ซึ่งยึดหลักของอาริสโตเติลจากหนังสือ POETICS มีอิทธิพลแพร่หลายอยู่ในยุโรปในศตวรรษที่สิบเจ็ดและสิบแปด ความจริงก็คือ การวิจารณ์ที่ซึ่งเน้นหนักในแง่

วินิจฉัยคุณค่านั้นเอง ส่วนการวิจารณ์ที่เรียก Romantic criticism ซึ่งมุ่งแสวงหาอัจฉริยะภาพในทางริเริ่มของศิลปิน, คุณค่าทางศิลปอันไม่อาจวิเคราะห์ได้และความเชื่อมั่นในความหยั่งรู้ได้เองในทางศิลปซึ่งแพร่สะพัดอยู่ในห้าสิบปีแรกของศตวรรษที่สิบเก้านั้นก็คือการวิจารณ์ที่เน้นหนักเฉพาะแง่การสร้างสรรค์ขึ้นใหม่นั่นเอง

๓.....

ปัญหาที่สมควรจะพิจารณาต่อไปก็คือ อย่างไรจึงจะเรียกว่ามีคุณค่าต่อมนุษย์ เกี่ยวกับปัญหานี้ มีการโต้แย้งกันอยู่มากและดูจะไม่มีจบสิ้น ที่สำคัญก็คือ มีผู้เชื่อถือและยึดมั่นกันอยู่ไม่น้อยว่า *ศิลปเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือวิเศษอยู่ในตัวของมันเองและอยู่เหนือสิ่งใดๆ ทั้งสิ้น* เมื่อมีความเชื่อถือและยึดมั่นเช่นนี้ ก็มีปัญหาที่จะต้องโต้แย้งกันตามมาอีก คือ อะไรคือศิลปเพราะเมื่อเป็นศิลปแล้ว ก็จะต้องเป็นของวิเศษซึ่งการแสวงหาคำตอบในเรื่องนี้ก็ไม่ใช่เรื่องง่ายเหมือนกัน ความจริง ถ้าเราจะจำกัดประเด็นในเรื่องนี้ให้แคบเข้าก็ดูเหมือนจะได้คำตอบง่ายกว่า กล่าวคือ เราเลิกโต้เถียงกันเรื่องอะไรเป็นศิลปหรือไม่เป็น เรามาพิจารณากันเฉพาะแต่ว่า*งานที่ศิลปินหรือนักประพันธ์สร้างขึ้นมานั้นก่อให้เกิดผลอะไรแก่ผู้อ่านผู้ชมบ้าง ผลดังกล่าวเป็นไปในทางสร้างสรรค์หรือทำลายแก่ความคิดจิตใจของผู้อ่านผู้ชม* เพียงเท่านี้ เราก็คงจะได้คำตอบ ส่วนคำตอบดังกล่าวจะเป็นที่ถูกใจผู้ถามหรือไม่ ก็เป็นเรื่องแล้วแต่ Standpoint ของแต่ละบุคคลไป

ตอลสตอย (ค.ศ. ๑๘๒๘—๑๙๑๐) นักคิดนักเขียนผู้ยิ่งใหญ่ของโลกได้กล่าวไว้ในงานชิ้นหนึ่งของท่านชื่อ ON ART ตอนที่สื่อว่าศิลปจะต้องเสริมสร้างสิ่งดีงามแก่มนุษย์ชาติ

"....*ความสำคัญ, คุณค่าของศิลปอยู่ที่การแผ่ขยายทรรศนะของมนุษย์ให้กว้างขวาง*

ออกไป, เพิ่มพูนขุมทรัพย์ทางจิตใจซึ่งเป็นขุมกำลังของมนุษย์ชาติ"

ตอลสตอยกล่าวว่า งานศิลปอันมีคุณค่าจะต้องมีลักษณะสามประการคือ

"(๑). *ความคิดใหม่*, เนื้อหา (Content) แห่งงานศิลปนั้น จะต้องมีความสำคัญต่อมนุษย์ชาติ

(๒). *เนื้อหาดังกล่าวนี้* จะต้องแสดงออกอย่างชัดแจ้งจนประชาชนสามารถเข้าใจได้

(๓). *เครื่องปลุกเร้าให้นักเขียน* (หรือผู้ประกอบศิลป) ผลิตงานของตนจะต้องมาจากความปรารถนาจากภายใน มิใช่สิ่งเย้ายวนจากภายนอก"

ตอลสตอยได้ให้อัตถาธิบายต่อไปเกี่ยวกับคำ "ความดี" "ความสำคัญ" ฯลฯ ไว้ดังนี้

"*อะไรก็ตามที่ร้อยรัดผู้คนเข้าด้วยกัน มิใช่โดยความรุนแรง หากแต่โดยความรัก อะไรก็ตามที่เป็นไปเพื่อเปิดเผยออกซึ่งความปีติอันสืบเนื่องมา แต่ความสมัครสมานของคนเราก็คือ* "ความสำคัญ" "ความดี" *หรือ* "คุณธรรม" "ความชั่วร้าย" *หรือ* "ความไม่มีคุณธรรม" *ได้แก่สิ่งซึ่งแบ่งแยกผู้คนออกจากกัน, สิ่งซึ่งนำคนเราไปสู่ความทุกข์ทรมานอันเกิดแก่การแตกแยกกัน* "ความสำคัญ" *ได้แก่สิ่งซึ่งทำให้ผู้คนมีความเข้าใจในกันและกัน มีความรักในกันโดยที่ก่อนหน้านี้ต่างไม่เคยมีความเข้าใจหรือมีความรักกันมาก่อน"*

นี่เป็นทรรศนะหนึ่งของผู้ประพันธ์ WAR AND PEACE อันเป็นอมตะ เมื่อพิจารณาดูก็ออกจะค่อนไปข้างอุดมคติอยู่ แต่ถ้าเราจะตั้งคำถามดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ข้อคิดเช่นนี้เป็นผลดีหรือผลเสีย, มีคุณค่าในทางสร้างสรรค์หรือทำลาย เราก็คงจะได้คำตอบโดยไม่อยาก

๕ ตุลาคม ๒๕๑๕

อิทธิพลของหนังสือ

อิทธิพลของหนังสือเล่มหนึ่งหรือสองเล่ม สามารถเปลี่ยนจิตใจของมนุษย์ได้ถึงอย่างนั้นเทียวหรือ

ในประวัติวรรณคดีของโลก "หลายเล่ม" ทรงพลานุภาพอย่างยิ่ง กระทั่งนักปฏิวัติต้องถืออ่านตะโกนขึ้นอย่างดังไปตามถนน เช่นหนังสือสัญญาประชาคม Le Contac Social ของ รูสโซ บางเล่มทำให้คนอ่านฆ่าตัวตายภายหลังเมื่ออ่านจบลง เช่น หนังสือความเศร้าของหนุ่มแวรเทร The Sorrw of young lere ther ของ เกอเธ บางเล่มทำให้คนถูกเผาทั้งเป็น ต้องหนีไปอยู่ต่างประเทศ ต้องปฏิรูปการศึกษา ต้องเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติการณ์แห่งชีวิตใหม่ ฯลฯ

ในเมืองไทยเรา "พระลอ" ทำให้สมเด็จประปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงหลงใหล กระทั่งบำเพ็ญพระองค์เป็น "พระลอ" หนังสือพระอภัยมณี ของ สุนทรภู่ ทำให้คนอยากเป็นศิษย์ของ สุนทรภู่ ทั้งประเทศ หนังสือ "ขุนช้างขุนแผน" ทำให้ผู้ปกครองหญิงทุกทุกบ้านทุกเมือง ไม่กล้าตั้งชื่อลูกสาวหรือหลานสาวของตนว่า "วันทอง" แม้ว่า "วันทอง" จะเป็นคนดีไม่ใช่คนชั่วอย่างไรก็ตาม ฯลฯ

ฉะนั้นจึงไม่เป็นที่สงสัยว่าอิทธิพลของหนังสือ Uncle Tom's Cabin จะไม่ทำให้เจ้าจอมมารดาหลงจนลืมตน ไม่เพียงแต่รอบ ๆ ตัวท่าน จะมีแต่ทาษเท่านั้น แม้แต่มิสซิสแอนนาก็เป็นหัวแรงชี้แจงให้เห็นความไม่ดีไม่งามสารพัดของการมีทาส รวมเป็น 2 แรง กระทั่งกลายเป็นเรื่องใหญ่ เพราะเจ้าจอมมารดาซ่อนกลิ่นผู้เป็น "เจ้าหญิงจากเมืองมอญ" มิได้หยุดยั้งแต่เพียงใช้ชื่อผู้แต่ง Uncle Tom's Cabin นำหน้าชื่อของท่านเท่านั้น

ท่านปรารภถึงการถ่ายทอดหนังสืออันเป็นดวงใจของท่านเล่มนี้ ปรารภแล้วไม่ฝืนเปล่า ท่านลงมือแปลทีเดียว

ทอนจากบางตอนใน "พระเจ้ากรุงสยาม" ของ ส. ธรรมยศ หน้า 321—322

๑ –

คงจะมีสักครั้งหรอกที่คนเขียนหนังสือขายพร่ำถามกับตัวเองว่า ไฉนเขาจึงมิได้มีอาชีพเป็นนักแสดง หรือ เป็นนายธนาคาร หรือไม่ก็เป็นคนขายรองเท้า แทนที่จะมาเป็นนักเขียน นักประพันธ์

เหตุผลหรืออย่างน้อยก็ความทรงจำอันค่อนข้างดีอาจจะบอกได้ว่า ความเป็นหนุ่มและเหตุการณ์ชวนตื่นเต้นตอนนั้น มีส่วนผลักดันให้ชีวิตเขาหันมาเป็นคนเขียนหนังสือ สำหรับข้าพเจ้าเองก็มิใช่คนโชคดีอะไรหนักหนา แม้บัดนี้ก็ยังอดแปลกใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อยี่สิบห้าหรือสามสิบปีก่อนมิได้ที่กระโจนเข้ามาเป็นนักเขียนกับเขา

ข้าพเจ้าตระหนักดีว่า การเขียนเรื่องสั้นและนวนิยายมิใช่สิ่งที่จะทำได้ง่ายๆและน่าอ่านอยู่เสมอไป การเริ่มต้นที่ขลุกขลัก และผลที่ตามมาสร้างความท้อแท้ให้แก่ข้าพเจ้า การเขียนนวนิยายก็ไม่ผิดกับการเดินสวนอุปสรรค มันหมายถึงการนั่งหลังขดหลังแข็งอยู่กับอารมณ์ครำ่เคร่ง ตลอดวันตลอดคืนหลังแท่นพิมพ์ดีดขณะที่ใจอยากออกไปเอ้อระเหยที่ไหนสักแห่งซึ่งน่าอภิรมย์กว่างานที่กำลังเขียนอยู่ นอกจากนี้การเขียนยังหมายถึงความพยายามที่จะสร้างบุคลิกของคนให้เหมือนคนจริง ๆ พร้อมทั้งสอดใส่เหตุการณ์สมจริงสมจังลงไป อันพอจะหาได้จากโลกแคบ ๆ ที่ข้าพเจ้าผ่านพบมาเท่านั้นยิ่งกว่านี้ การเขียนยังหมายถึงความพยายามอย่างเหลือเข็ญในการผูกประโยคเป็นตัวหนังสือซึ่งมีชีวิตชีวาออกมาร่ายรำอยู่บนกระดาษอันว่างเปล่า เลือกสรรถ้อยคำที่รัดกุมแต่กินความกว้างไกล ทว่าข้าพเจ้าในบางครั้งแทบสะกดชื่อสัตว์เลี้ยงไม่ถูก มันช่างยากเย็นไปเสียทั้งนั้น

และแน่นอน การเขียนมิได้ผุดขึ้นในใจข้าพเจ้ามาก่อน ทั้งไม่เคยมีครูบาอาจารย์

คนไหนมาให้ข้าพเจ้ายึดเอาการประพันธ์เป็นอาชีพเลย แม้แต่บรรณาธิการหรือสำนักพิมพ์ก็ไม่เคยเผยอยิ้มต้อนรับเด็กหนุ่มผู้ก้าวเข้าไปติดต่อกับเขาเหล่านั้น แม่หวังจะให้ข้าพเจ้ามีอาชีพเป็นทนายความ หรือไม่ก็เป็นหมอ และพ่อจะไม่ผิดหวังเลย หากข้าพเจ้าจะบวชเป็นพระเหมือนท่านให้รู้แล้วรู้รอดไป

เท่าที่วัยสี่สิบอย่างข้าพเจ้าพอจะระลึกถึงความหลังได้ ช่วงอายุระหว่างสิบสองกับสิบหกปี ข้าพเจ้าหาเคยมีความปรารถนา หรือแรงใจอยากเป็นนักเขียนไม่ ครั้นพออายุสักยี่สิบเอ็ดยี่สิบสองนี่ซิ ข้าพเจ้าเกิดอยากเขียนหนังสือยิ่งกว่าทำอะไรทั้งหมด และจากนั้นเอง ข้าพเจ้าตัดสินใจอย่างเด็ดเดี่ยวว่า ยังไงๆ จะต้องเป็นนักเขียนให้ได้ และจะไม่ขอทำอะไรอื่นอีกแล้วในชาตินี้ สิ่งแรกที่ตั้งความมุ่งหวังไว้ คือ ข้าพเจ้าจะต้องเป็นนักเขียนที่มีคนรับพิมพ์เรื่องให้ได้ภายในสิบปี แต่ทว่าการตั้งปณิธานไว้เป็นของง่าย ข้าพเจ้าเพิ่งรู้ว่า คิดหวังลมๆ แล้งๆ ยังไม่เพียงพอ ความตั้งใจเด็ดเดี่ยวและความดื้อรั้นที่จะเป็นนักเขียนของข้าพเจ้าจึงเลื่อนลอยเปล่าประโยชน์เป็นเวลานานทีเดียว

อย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้าคิดว่าประสบการณ์จากชีวิตในขวบปีที่ผ่านมาเป็นครูการประพันธ์ที่เป็นประโยชน์แก่ข้าพเจ้ามากที่สุด เรียกมันว่าความจัดเจนเถอะ ถ้าคุณอยากจะเรียกอย่างนั้น แต่ไม่ว่าจะเรียกมันว่าอะไรก็ตาม ข้าพเจ้าก็ยังจะคงค้นหามันตลอดมาตั้งแต่บัดนั้น

๒ –

ปี ค.ศ. ๑๙๑๘ ขณะอายุได้สิบห้า ข้าพเจ้าเริ่มเรียนรู้ว่า การทำงานเท่านั้นที่จะทำให้มีเงินใช้ และบางครั้งการทำ

งานก็ไม่จำเป็นจะต้องได้รับเงินตอบแทน เสมอไป พ่อแม่ข้าพเจ้าย้ายไปอยู่ตำบล เรน แห่งเมืองเจฟเฟอร์สัน รัฐจอร์เจีย มันเป็นเมืองเล็กที่มีประชากรประมาณ หมื่นสองเท่านั้น บิดาข้าพเจ้าเป็นนัก สอนศาสนาประจำโบสถ์ในเมือง ก่อน หน้านี้ บิดาข้าพเจ้าเคยสอนศาสนาอยู่ที่ เมืองใกล้ๆอะโตกาซึ่งเป็นเมืองกสิกรรม ตอนเหนือของเมมฟิส และไม่ไกลจาก แม่น้ำมิสซิสซิปปี้เท่าไหร่ และก่อนๆนี้ พวกเราเคยอยู่หลายแห่งเหลือเกิน เช่น แคโรไลน่า, เวอร์จิเนีย และ ฟลอริดา ทั้งนี้ เพราะเหตุว่า เมื่อข้าพเจ้าเกิด ซึ่ง ตรงกับวันที่ ๑๗ ธันวาคม ๑๙๐๓ ณ เมือง มอร์แลนด์ แห่ง โคเวตา รัฐจอร์เจีย นั้น บิดาข้าพเจ้ากำลังดำรงตำแหน่ง เลขานุการของสมาคม เอ. อาร์. ที.

พอมาอยู่ที่เรน ข้าพเจ้าก็ได้เข้าเรียนที่นี่ หลายเดือนผ่านไป ข้าพเจ้าจึงรู้ว่า นักเรียน รุ่นพี่ที่โรงเรียนหาลำไพ่พิเศษที่โรงผลิตน้ำ มันฝ้าย ข้าพเจ้าจึงแน่วไปหาโฟร์แมนที่นั่น ทันที และก็ได้งานทำ ด้วยรูปร่างข้าพเจ้า โตเกินอายุเพราะเคยลากคันไถที่เทนเนสซีมา ก่อน ช่วยส่งเสริมกล้ามเนื้อดูเป็นมัด ๆ การ ทำงานผลิตน้ำมันพืชเริ่มเวลาห้าทุ่มไปสิ้นสุด เอาตอนเจ็ดโมงครึ่งวันรุ่งขึ้น แถมมีการพัก กินอาหารรองท้องระหว่างตีสองครึ่งถึงตีสาม ด้วย ข้าพเจ้าได้ค่าแรงคืนละหนึ่งเหรียญ

ข้าพเจ้ารู้ดีว่า แม่จะไม่สนับสนุนเลย หากรู้ว่าลูกชายแอบไปทำงานกลางคืน เหตุนี้ ข้าพเจ้าจึงปิดเงียบไม่บอกใคร รีบเข้านอนแต่ หัวค่ำเพื่อไม่ให้ถูกสงสัย พอจะห้าทุ่มข้าพเจ้า ก็แต่งตัว แล้วย่องออกจากบ้าน โดยแอบไป โรงงานซึ่งอยู่ไม่ไกลนัก ช่วยเขาตักเมล็ดฝ้าย ใสรางจนกระทั่งฟ้าสาง

โดยปกติ มักมีคนงานคืนละสิบถึงสิบ สองคน ในจำนวนดังกล่าว เป็นนักเรียนไฮสกูล หนึ่งหรือสองเสมอ นอกจากนี้ ก็ยังมีคนงาน นิโกรอยู่ด้วยสามสี่คน ในสังคมแคบๆที่นี่เอง แทบจะหาความลับไม่ได้เลย เพราะถูกพวกเรา

นำมาถกเถียงวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างเสรี ไม่ว่าการทะเลาะเบาะแว้งของครอบครัว เรื่องลูกไม่มีพ่อ ความตายลึกลับ การด่าทอ การทอดทิ้ง การคดโกง กระทั่งการลักลอบเล่นรักบัดสีบัดเถลิงของผู้คน จะถูกพวกเราทั้งผิวขาวผิวดำนำมาจาระไนเสียสิ้น การทำงานร่วมกัน ไม่ทำให้ความแตกต่างระหว่างผิวเกิดขึ้นกับความรู้สึกในหมู่เราเลย ทุกคนรับประทานอาหารด้วยกัน ออกความเห็นได้เท่าเทียมกัน จนข้าพเจ้าออกจะเชื่อว่า จะหาที่ใดในเมืองนี้เป็นประชาธิปไตยเท่าโรงผลิตน้ำมันฝ้ายไม่มีอีกแล้ว

พอแสงเงินแสงทองกราดขึ้นตื่นฟ้า
เผยให้เห็นใบหน้าอิดโรยของพวกเรา
ปัญหาสำคัญๆ ของชาวเมืองเรนทั้งหมื่น
สองพันคนก็ถูกเราชำแหละเกลี้ยง และ
คาดว่า คืนต่อไปจะได้นำเรื่องใหม่ๆ มา
เล่าสู่กันฟังอีก

ข้าพเจ้าออกหาลำไพ่ห้าคืนต่อสัปดาห์เป็นเวลาสองเดือน แม่คงสงสัยข้าพเจ้าครามครันหากมิได้เอ่ยเอื้อนออกมา กระทั่งเช้าวันหนึ่ง ข้าพเจ้าเกิดฟุบหลับคาโต๊ะอาหารด้วยความง่วงจัด ก็เลยเป็นอันสิ้นสุดการแอบไปทำงานกลางคืนอย่างสิ้นเชิง

ครั้นถึงฤดูปิดเทอมร้อน ข้าพเจ้าเกิดความคิดว่า หนทีแอบไปหาลำไพ่กลางคืน พ่อคงจะภูมิใจเงียบๆ เพราะฉะนั้น หากข้าพเจ้าจะหางานกลางวันทำ ก็คงไม่ถูกว่ากล่าวอะไร ดังนั้น ก่อนโรงเรียนปิดไม่กี่วัน ข้าพเจ้าก็ได้งานทำเป็นคนคุมเครื่องของโรงพิมพ์ที่ออกหนังสือรายสัปดาห์ประจำท้องถิ่น ชื่อ เธอะเจฟเฟอร์สัน ริพอร์ทเตอร์ อาทิตย์ ต่อมาข้าพเจ้ารับภาระเป็นช่างเรียงด้วย และถัดมาอีกสัปดาห์ มิสเตอร์ ชาลี สตีเฟน บรรณาธิการก็ให้ข้าพเจ้าช่วยเขียนข่าวสังคม และเหตุการณ์น่าสนใจลงในหนังสือพิมพ์ดังกล่าว

ข้าพเจ้านำเงินที่เก็บออมได้ครามแอบไปทำงานกลางคืนที่โรงผลิตน้ำมันฝ้ายไปซื้อพิมพ์ดีดเก่ามาใช้ประจำตัว

ระยะนั้น บรรณาธิการถือโอกาสไปพัก

ผ่อนชายทะเล ปล่อยให้ข้าพเจ้าดำเนินงานทั้งหมดผู้เดียว ข้าพเจ้าต้องเขียนหนังสือหกหน้าพิมพ์ดีดต้นฉบับ เรียงพิมพ์ แล้วก็พิมพ์ เสร็จแล้วก็ม้วน เพื่อจ่าหน้าส่งสมาชิก

หนังสือพิมพ์จำหน่ายได้ประมาณหกร้อยฉบับต่อสัปดาห์ และช่วยให้ข้าพเจ้ามีงานเต็มหกวันต่อสัปดาห์ด้วย บรรณาธิการกลับจากพักร้อนด้วยความสดชื่น เขาหยิบหนังสือที่ข้าพเจ้าทำระหว่างสองสัปดาห์ที่เขาไม่อยู่อ่านอย่างชื่นชม พร้อมทั้งขอให้ข้าพเจ้าทำต่อไปอีก โดยที่หลังจากเก็บค่าโฆษณาแล้ว บรรณาธิการก็หยดไปยิงนกตกปลาอีกอาทิตย์เต็ม ๆ

พอเขากลับจากพักผ่อน ข้าพเจ้าก็รวบรวมความกล้าเพื่อขอค่าแรงเจ็ดสัปดาห์ทันที เขามองหน้าอย่างประหลาดใจ แล้วเดินเข้าห้องเงียบ ๆ ข้าพเจ้าตามไปทวงอีก

"เธอไม่คิดจะผีกงานเอาเงินไม่ใช่หรือ?" บรรณาธิการพูดพลางโคลงศีรษะ

ข้าพเจ้าบอกเขาว่า ควรจะมีค่าตอบแทนผลงานที่ข้าพเจ้าได้ทำไปแล้วบ้าง

"พั่งนี่แน่ะ เออร์สกิน เธอเข้ามาของานฉันทำด้วยความสมัครใจ และเธอไม่เคยพูดเรื่องค่าแรงในการผีกงานเลย ยังจำได้ดีไม่ใช่หรือ?"

"แต่ผมว่าคุณน่าจะจ่ายค่าตอบแทนแก่ผมบ้าง เมื่อครั้งผมทำที่โรงผลิตน้ำมันฝ้ายยังได้ค่าแรงคืนละเหรียญเลย และนี่ผมทำงานให้คุณเต็มที่ มิใช่หรือ คุณสตีเฟน?"

"งั้นเธอก็กลับไปทำที่เก่า หากเธอคิดว่าเงินจำเป็นสำหรับชีวิตการเรียนรู้"

"คุณจะไม่กรุณาจ่ายให้ผมเลยเชียวหรือ ผมขอวันละห้าสิบเซ็นต์ก็ยังดี"

"ไม่!" บรรณาธิการสั่นหัวปฏิเสธเด็ดเดี่ยว

ข้าพเจ้าครุ่นคิดถึงเรื่องค่าแรงตลอดหกสัปดาห์ต่อมา แล้วตัดสินใจถามบรรณาธิการว่า จะขัดข้องไหม หากข้าพเจ้าจะหยุดทำงานกับเขา บรรณาธิการหาว่าข้าพเจ้าคบไม่ได้ แต่หน้าร้อนก็จะสิ้นสุดลงแล้ว จะหยุดก็ได้ ข้าพเจ้าจึงลาออกทันที

๓ –

เงินทองที่ข้าพเจ้าสะสมไว้ยังคงจมอยู่กับเครื่องพิมพ์ดีดเก่า ๆ เครื่องนั้น ซ้ำยังไม่ได้ใช้ประโยชน์อะไรเลย ข้าพเจ้าจึงวางหางานใหม่ ไปถามที่โรงน้ำแข็ง ก็ได้รับคำปฏิเสธ ส่วนร้านขายยาและร้านชำอื่น ๆ ก็ล้วนแต่มีพนักงานเต็มทั้งนั้น ฤดูเก็บฝ้ายก็ผ่านไปแล้ว คิด ๆ ดูไม่ควรออกจากหนังสือพิมพ์ที่ทำฟรีนั่นเลย

ในที่สุด ก็เหมือนกับเด็กและผู้ใหญ่ในเมืองนี้ ข้าพเจ้าไปดูการแข่งขันเบสบอลล์หลายหน เป็นการแข่งขันระหว่างชุมนุมเบสบอลล์กึ่งอาชีพของเมืองนี้กับเมืองอื่น ผู้จัดการชุมนุมประสบปัญหายุ่งยากหลายอย่าง เฉพาะอย่างยิ่งเรื่องเงิน เขาจึงให้ข้าพเจ้าเป็นผู้ดูแลหีบคะแนน หลังจากแสดงความสามารถจนเป็นที่เชื่อถือแล้ว ข้าพเจ้าก็ได้รับแต่งตั้งให้เป็นกรรมการนับคะแนนของชุมนุม ก็ทำฟรีอีกน่ะแหละ แต่ข้าพเจ้าได้บัตรเข้าชมฟรีแถมมีที่นั่งแถวหน้าเสียด้วย และบางครั้งเขาก็ยอมให้ร่วมเดินทางไปดูการแข่งขันที่เมืองอื่นด้วย

สมัยที่ข้าพเจ้าทำงานหนังสือพิมพ์ได้ค้นพบว่า หนังสือพิมพ์รายวันมีผู้สื่อข่าวประจำท้องถิ่นทุกแห่ง ผู้สื่อข่าวเหล่านั้นได้ค่าจ้างสองเหรียญต่อหนึ่งคอลัมน์ พวกนี้เขียนข่าวส่งทางไปรษณีย์ ข้าพเจ้าจึงตัดสินใจว่า ควรสมัครเป็นผู้สื่อข่าวกีฬาคงจะดีหาน้อยไม่ และได้ติดต่อไปยังหนังสือพิมพ์เช้า ชื่อ “The Augusta Chronicle” บรรณาธิการข่าวกีฬาฉบับดังกล่าวได้ส่งซองติดแสตมป์จ่าหน้าถึงบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ของเขามาให้ข้าพเจ้าทันที และข้าพเจ้าถือเอาว่า นี่เป็นการแต่งตั้งข้าพเจ้าเป็นผู้สื่อข่าวเป็นทางการแล้ว และเขาก็ลงพิมพ์รายงานข่าวของข้าพเจ้าทุกถ้อยกระทงความ ในไม่ช้าข้อเขียนของข้าพเจ้าก็ได้รับการตีพิมพ์บ่อยขึ้นจนแทบจะทุกวัน

รายได้จากการเป็นผู้สื่อข่าวนี้คงจะเพิ่มขึ้น หากข้าพเจ้าจักไม่แยแสต่อคำขู่ของผู้จัดการชุมนุมที่บอกว่า จะยึดบัตรเข้าชมที่ออกให้ฟรี และดีไม่ดีข้าพเจ้าอาจจะเจ็บตัว เพราะการเขียนข่าวตรงไปตรงมาของข้าพเจ้า อย่างกับ

เขียนว่า มีการตลุมบอนระหว่างผู้เล่นและผู้ดู คนหนึ่ง จนผู้เล่นหูฉีก และผู้ดูสลบเหมือด ผู้จัดการชุมนุมอ้างว่า การเสนอข่าวดังกล่าว จะทำให้รายได้จากคนดูลดลง

อย่างไรก็ตาม ในที่สุดฤดูการแข่งขันเบสบอลล์ก็ยุติลงอย่างน่าเสียดาย ข้าพเจ้ากลับเข้าโรงเรียนในเทอมต่อไป และให้รู้สึกเหมือนตัวเป็นคนว่างงานอีกวาระหนึ่ง ถึงกระนั้นข้าพเจ้าก็ยังคงเป็นเจ้าของเครื่องพิมพ์ดีดเก่าๆ เครื่องนั้นอยู่ และสามารถจะเขียนอะไรได้ทั้งสองมือ แทนที่จะใช้เพียงมือเดียว

ข้าพเจ้าจึงเขียนจดหมายติดต่อบรรณาธิการหนังสือพิมพ์รายวันต่าง ๆ ในรัฐจอร์เจีย เพื่อขอสมัครเป็นผู้สื่อข่าวประจำถิ่น และได้รับคำตอบจาก "The Atlanta Constitution" และ "The Macon Telegraph" แต่ไม่ได้รับซองติดแสตมป์เหมือนฉบับก่อน ระหว่างนี้ข้าพเจ้าก็สังเกตการณ์ที่คิดว่าสำคัญไปยังหนังสือพิมพ์เหล่านี้ ผลงานของข้าพเจ้าไม่สมหวังนัก เมื่อเทียบกับข่าวกีฬาที่เคยเขียน ด้วยมีการตัดทอนข้อความลงเหลือเพียงสองสามบรรทัด คงจะต้องใช้เวลาอีกนานกว่าจะเขียนขึ้นเป็นคอลัมน์ยาว ๆ

เพื่อจะยกฐานะตัวเองให้ดีขึ้น ข้าพเจ้าจึงเลิกเขียนให้ Constitution เพื่อจะเขียนให้ Journal ในเมืองแอตแลนต้า และเปลี่ยนจาก Telegraph เป็น News แห่งเมืองเมคอน จาก Chronical เป็น Herald แต่โครงการณ์นี้ไม่สู้จะสัมฤทธิ์ผลนัก ข้าพเจ้าจึงเลิก ข้าพเจ้าตระหนักดีว่าในเมืองที่ข้าพเจ้าอยู่ หนังสือพิมพ์เช้าขายดีกว่าหนังสือพิมพ์บ่าย เหตุผลก็ไม่มีอะไรมากนอกจากว่า หนังสือพิมพ์เช้ามีขายในวันที่ออก แต่หนังสือบ่ายกว่าจะมาถึงก็เลยไปตั้งวัน ข้าพเจ้าจึงกลับไปเป็นผู้สื่อข่าวให้หนังสือพิมพ์เช้าอีกครั้งหนึ่ง

ข้าพเจ้าพยายามมองหาลู่ทางที่จะเขียบคอลัมน์ของตัวให้ยาวขึ้น จึงขอร้องพ่อว่า ฤดูร้อนที่จะถึงนี้ ขอให้ช่วยพาไปพบบรรณาธิการต่าง ๆ ในเมืองบ้าง พ่อตกลง และพาข้าพเจ้าไปเมืองเมคอน เราต้องเดินทางกันเป็นร้อย ๆ ไมล์ด้วยรถฟอร์ดเก่าแก่ผ่านถนนอันทุรกันดารที่เต็มไปด้วยฝุ่น ออกจากบ้านหกโมงเช้า กว่า

จะถึงเมืองเมคอนก็ตกบ่ายสองโมง ข้าพเจ้ายังนึกไม่ออกว่าจะพูดอย่างไรเมื่อพบหน้าบรรณาธิการ พอเรายางเท้าเข้าสู่สำนักงานหนังสือพิมพ์ Telegraph ข้าพเจ้ารู้สึกว่า ไม่ควรรนมาหาที่เลย

บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ The Mecon Telegraph คือ มาร์ค เอทธริดท์ หนแรกที่พบหน้า ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเขาเป็นนักหนังสือพิมพ์โดยแท้จริง แต่ข้าพเจ้าก็ไม่รู้ว่าจะทำอะไรดีไปกว่าพยักหน้าหงึก ๆ เมื่อเขาพูดด้วย พ่อและบรรณาธิการนั่งคุยจ้อถึงเรื่องการเมืองในรัฐจอร์เจียเป็นเวลาเกือบหนึ่งชั่วโมง จนกระทั่งจะลากลับ พ่อจึงได้เอ่ยถึงเรื่องของข้าพเจ้า ว่าข้าพเจ้าเคยส่งข่าวมาให้หนังสือพิมพ์หลายครั้ง

บรรณาธิการบอกว่า เคยอ่านข้อเขียนของข้าพเจ้าเหมือนกัน แต่เขาถือว่าเมืองเรนอยู่นอกเขตการจำหน่ายหนังสือของเขา อย่างไรก็ดี หากมีสมาชิกในเมืองเรนรับหนังสือของเขาสักสิบกว่าคนขึ้นไป ก็พอจะมีผู้ส่งข่าวได้

อะไรก็ไม่รู้ทำให้ข้าพเจ้ารับอาสาจะขายหนังสือให้เขา คงจะเป็นเพราะอยากเป็นผู้ส่งข่าวกระมังทั้งข้าพเจ้าเองก็เคยเป็นเด็กขายหนังสือพิมพ์มาก่อน

บรรณาธิการหัวเราะพร้อมกับโคลงศีรษะไปมา "เธอคงไม่อยากเป็นเด็กเร่ขายหนังสือพิมพ์เป็นแน่ ใช่ไหม เออร์สกิน?"

"ความจริงผมน่าจะเขียนข่าวให้มากกว่า" ข้าพเจ้าตอบทันที

"ฉันก็คิดยังงั้น" เขาพูดขรึม ๆ "เธอเคยพยายามอย่างหนักมาแล้ว ฉันจะบอกให้ก็ได้ว่า เธอควรจะเขียนอะไรบ้าง *กลับไปแล้วก็เขียนอะไรที่เธอพบ เธอเห็น แต่อย่าลอกเลียนถ้อยคำจากใครเป็นอันขาด เขียนตามที่เห็นเท่านั้น ถ้าไม่เห็นอย่าเขียน ขอให้นึกไว้เสมอว่า มีสิ่งที่น่าเขียนซุกซ่อนอยู่ทุกหนทุกแห่ง* และถ้าเธอสามารถเขียนให้น่าสนใจได้ละก็ฉันจะลงพิมพ์ให้ แต่อย่าวิตกเรื่องนี้ให้มากนัก เรื่องที่จะเขียนมีอยู่แล้ว ไปเถอะ.....ขอให้โชคดี!"

—๔

ต้นฤดูร้อนปี ๑๕๑๕ ข้าพเจ้าขับรถให้หมอประจำถิ่นผู้หนึ่ง ซึ่งออกไปรักษาไข้

ตามหมู่บ้านแถบภูเขาไกลจากเมืองหลายไมล์ ก็อกนั่นแหละ งานขับรถไม่มีค่าตอบแทน ทว่าข้าพเจ้าก็หาได้หวังเงินทองอะไรไม่ นอกจากอยากออกไปศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน ดูความเป็นไปในชนบทอันข้าพเจ้าถือเป็นโอกาสงามที่เดียว บางครั้งหมอก็ตระเวณรักษาไข้ตามหมู่บ้านทั้งคืน แต่ขณะข้าพเจ้าอยู่หลังพวงมาลัย เขากลับนอนกรนครอก ช่างหลับง่ายอะไรเช่นนั้น หมอรักษาคนไข้เท่าเทียมกันทุกคนโดยมิใยดีว่า ใครมีใครจนหรือจะได้รับเงินค่าหยูกยาหรือไม่ และก่อนจะจากไปหมอก็ให้ยาไว้อีกเท่าที่จำเป็น ยิ่งกว่านั้นข้าพเจ้ายังเคยเห็นหมอรักษาคนไข้ยากจนฟรี ๆ แถมก่อนจะลากลับ หมอก็วางเงินเหรียญสองเหรียญไว้บนโต๊ะคนไข้อีกด้วย

ภายหลังจากนั้นต่อมา ข้าพเจ้าก็มีโอกาสได้ร่วมทางไปกับพนักงานเก็บภาษีท้องถิ่นตามหมู่บ้าน และหนนี้ ข้าพเจ้าสามารถคาดการณ์ได้อยู่ข้างจะแม่นยำว่า เราจะได้รับคำเชื้อเชิญจากชาวนาให้ร่วมรับประทานอาหารกลางวันหรือไม่ คือ ถ้าชาวนาคนนั้นแกรู้สึกพอใจจำนวนเงินที่ต้องเสียภาษี และไม่ต้องทะเลาะกับเจ้าหน้าที่ ก็เป็นอันว่าเราจะถูกคะยั้นคะยอให้อยู่กินอาหารด้วย ตรงข้าม หากพนักงานเก็บภาษีบ่นพึมพำถึงความขี้เหนียวของผู้คนในโลกนี้ละก้อ เราเป็นต้องขับรถไปหาซื้อกินจากร้านขายอาหารเอาเอง

มีช่วงหนึ่งในฤดูร้อนปีนั้น ที่พ่อได้พาข้าพเจ้าไปเยี่ยมเยียนคริสศาสนิกชนตามหมู่บ้าน บางครั้งก็แวะเยี่ยมพวกห่างวัดห่างเจ้าบ้างเหมือนกัน

ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวชนบทผู้เช่าที่เขาทำกัน มีลักษณะคล้ายคลึงกันแทบทั้งสิ้น แถบนี้เคยปลูกยาสูบกันอย่างกว้างขวางมาหลายปีดักแล้ว ซึ่งยังปรากฏร่องรอยเป็นทางหลายแห่งบ่งให้เห็นถึงการกลิ้งยาสูบจากไร่ไปสู่แม่น้ำฮาวาน่า แต่สำหรับเจ้าของที่ดินนั้น มักจะมีนิวาสสถานอันสุขสบายอยู่ในตัวเมืองใกล้ ๆ เวเนสโบโร, หลุยส์วิลล์ และเรน ขณะพวกชาวไร่จมอยู่กับความยากจนในลักษณะต่าง ๆ กัน ในบางครั้งเราจะผ่านท้องถิ่นอันอัตคัดแร้นแค้น

เป็นที่เวทนายิ่งเกินกว่าพ่อจะมองเลยโดยปราศจากการวิพากษ์วิจารณ์ แกจะหยุดรถข้างๆทางและมองข้ามไร่ฝ้ายไปยังหมู่บ้านเช่าทรุดโทรมที่เราเพิ่งจะผ่านมาหยก ๆ บ้านเกือบทั้งหมดมอซอ มีเตียงบโรทั่งบ่อย่บนพื้นดิน เตาถ่านและเก้าอี้โกโรโกโสอยู่ไม่กี่ตัวเท่านั้น

"พวกคนจนเหล่านั้นไม่มีวันจะได้ผุดได้เกิดตลอดเวลาที่ยังหายใจอยู่" พ่อเปรยขึ้นอย่างสมเพช "เหมือนคางคกอุดอู้อยู่ในรูไม้ มันน่าเวทนาเบาอยู่หรือที่มนุษย์เราต้องจำเจอยู่ในสภาพเช่นนั้น แล้วเด็กๆล่ะ พอโตขึ้นจะเป็นยังไง? เป็นคางคกในกระบอกไม้งั้นรึ?"

ไม่มีคำตอบอย่ดี ค่าที่ทั้งพ่อและข้าพเจ้าก็หารู้คำตอบนั้นไม่ เรานั่งเงียบกันภายใต้ความร้อนแรงของแสงแดดยามเที่ยง ขณะมุ่งรถต่อไปเพื่อเยี่ยมชาวบ้านรายอื่น ๆ

ว่าที่จริง ใช่ว่าฐานะของเราจะถึงขั้นผู้มีอันจะกินก็หามิได้ แต่คนส่วนมากที่ข้าพเจ้าพบเห็นก็ยังมีฐานะแย่กว่าเรามากทีเดียว เงินเดือนพ่อในฐานะนักสอนศาสนาตกปีละสี่ร้อยเหรียญ แม้พ่อจะหารายได้เพิ่มโดยสอนหนังสือตามโรงเรียน พ่อก็ไม่เคยได้เกินกว่าสองพันเหรียญต่อปีตลอดชีวิตของแก อย่างไรก็ดี มีธรรมเนียมอยู่อย่างที่ครอบครัวนักสอนศาสนา มักได้รับการจุนเจือเรื่องอาหารการกิน

คือพวกมั่งมีจะนำเนื้อ, แป้ง, น้ำตาล และพืชผักมามอบให้หลายหนในรอบปี ครอบครัวเราจึงไม่เคยอดหยากหิวโหย กระนั้นข้าพเจ้าก็ไม่เคยได้ลิ้มชิมรสสิ่งที่อยากจะกินบ่อยนัก เพราะฉะนั้นจึงไม่มีปัญหาที่ผู้คนเป็นจำนวนมากในชุมนุมชนของเราต่างพากันอดหยากปีแล้วปีเล่า เวลาพ่อออกสั่งสอนชาวบ้านตามชนบท แกจึงถูกร้องขออาหารเสมอ พ่อเลยถือเป็นนิสัยที่เดียวที่จะเตรียมอาหารพวกมัน, แป้ง และถั่วไปแจกเวลาแกออกเยี่ยมเยียนพวกนั้น แม่ก็มักจะแถมขนมหวานให้ไปแจกเด็ก ๆ และคนแก่ด้วย

๕ –

เดือนกันยายนก่อนจะครบสิบเจ็ดปีบริบูรณ์ ข้าพเจ้าได้เดินทางไปเรียนที่วิทยาลัยแห่งหนึ่ง และเสียดายที่จำต้องเลิก

เขียนข่าวให้หนังสือพิมพ์ อย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้าเคยรู้สึกอึดอัดตัวเองที่ต้องจมอยู่กับสังคมอันจำกัดของจอร์เจียตะวันออก การออกไปเรียนรู้ชีวิตในโลกกว้างแห่งอื่นจึงเป็นที่พึงปรารถนาของข้าพเจ้า

ข้าพเจ้าเป็นนิสิตปีหนึ่งของวิทยาลัยเออร์สกินแห่งเมืองดิวเรส มลรัฐเซาท์แคโรไลน่า อันเป็นสถาบันที่พ่อเคยเรียนมาก่อน และแกพอจะส่งเสียเงินทองได้ตลอดรอดฝั่ง แม้ข้าพเจ้าจะชอบชีวิตอิสระเสรีในวิทยาลัย กระนั้นก็ออกจะกลุ้มใจที่ต้องอุทิศเวลาส่วนมากให้แก่การศึกษาอันอยู่ในแวดวงแคบ ๆ ของบริเวณวิทยาลัย ฉะนั้น ภายหลังจากการทุ่มเทอยู่กับการเล่าเรียนหลายสัปดาห์ ข้าพเจ้าก็เกิดความคิดว่าควรจะออกไปเที่ยวเตร่ชมโลกภายนอกบ้าง และพบว่าวิธีประหยัดที่สุดก็คือ โดดเกาะรถสินค้าเที่ยวันศุกร์หรือกลางคืนวันเสาร์ออกไปให้ไกลที่สุดเท่าที่รถจะพาไปถึงเมื่อรุ่งเช้าพอดี แล้วข้าพเจ้าก็ได้ไปเที่ยวเมืองต่าง ๆ เช่น กรีนวิลล์ สปาร์แทนเบิร์ก แอนเดอร์สัน กรีนวู้ด และโคลัมเบีย และจับรถสินค้าขบวนวันอาทิตย์หรือเช้าวันจันทร์กลับวิทยาลัย

ขณะอยู่ปีหนึ่ง ข้าพเจ้าได้รับคำบอกเล่าถึงกฎเกณฑ์ประเพณีที่เขาปฏิบัติกันจากพวกรุ่นพี่ ซึ่งมีอยู่สามข้อที่ฝังแน่นอยู่ในความทรงจำอย่างไม่มีวันลืม คือ หนึ่ง ข้าพเจ้าต้องเล่นฟุตบอลล์ให้ทีมปีหนึ่ง สอง ข้าพเจ้าต้องลักลอบนำอาหารจากโรงครัวมาให้พวกเล่นโปก-เกอร์รุ่นพี่กินเป็นประจำ และข้อสุดท้าย ข้าพเจ้าต้องหาคู่ควงสาวจากในเมืองที่อายุระหว่างสิบเจ็ดถึงยี่สิบมาชมการแข่งขันกีฬาภายในวิทยาลัยให้ได้ทุกครั้งที่มีการแข่งขัน

ข้าพเจ้าชอบเล่นฟุตบอลล์ และไม่รังเกียจนำอาหารมาให้ขาการพนันรุ่นพี่กิน และควงสาวๆ จากในเมืองเซาท์แคโรไลน่ามาดูกีฬาหลายคนทีเดียว แต่การที่ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ประเพณีทั้งสามข้อเป็นประจำ ได้ฉกชิงโอกาสเล่าเรียนของข้าพเจ้าไปเกือบสิ้น คะแนนปลายปีของข้าพเจ้าจึงตกต่ำอย่างน่าใจหาย และข้าพเจ้าถูกอาจารย์ยื่นโนติสว่า หากไม่เข้าชั้นให้ครบตามกำหนด ข้าพเจ้าจะไม่ได้รับอนุญาตให้ขึ้นเรียนปีสองเป็นอันขาด

เมื่อวิทยาลัยปิดเทอมปลาย ข้าพเจ้าก็เดินทางไปเมืองแคลฮอน รัฐจอร์เจีย มันเป็นเมืองเล็ก ๆ และข้าพเจ้าได้งานเป็นผู้ช่วยช่างปูน เราทำงานสองคนเท่านั้นในการก่อผนังโบสถ์ ซึ่งไม่ช้าไม่นาน ข้าพเจ้าก็พบว่ามันเป็นงานหนักที่สุดเท่าที่เคยทำมา พอสิ้นฤดูร้อน ข้าพเจ้าจึงอยู่ในสภาพแข็งแกร่ง และพร้อมจะลงเล่นฟุตบอลได้ทันที เมื่อกลับถึงวิทยาลัย ข้าพเจ้าจึงได้ลงเล่นเป็นตัวจริงของทีมวิทยาลัย ภายหลังจากซ้อมผีเท้าเพียงอาทิตย์เดียวเท่านั้น

ครั้นฤดูแข่งขันกีฬาสิ้นสุดลงในเดือนพฤศจิกายน ข้าพเจ้าก็เริ่มกระวนกระวายที่ปราศจากกิจกรรมซึ่งต้องใช้กำลังอันตัวเองเคยชินระหว่างฤดูร้อน และใบไม้ร่วงที่ผ่านมา ดังนั้น ภายหลังเทศกาลคริสต์มาส ข้าพเจ้าก็ตัดสินใจออกสู่โลกภายนอกอีก และได้เลือกเมืองนิวออร์ลีนเป็นจุดแรก ค่าที่ยังไม่เคยไป และคิดว่าพอมีเงินเที่ยวบ้าง แต่ข้าพเจ้าต้องทนกินอยู่อย่างกระเหม็ดกระแหม่ได้เกือบสองสัปดาห์เท่านั้น แล้วก็เดินทางต่อไปยังเมืองโบกาลูซ่าแห่งมลรัฐหลุยส์เซียนา เพื่อหางานทำ เมืองนี้อยู่บนฝั่งแม่น้ำเพิร์ล ประมาณเจ็ดสิบห้าไมล์ทางทิศเหนือของนิวออร์ลีน และมีโรงเลื่อยขนาดใหญ่ตั้งอยู่ ขณะนั้นกำลังเกิดเรื่องวุ่นวายก่อการสไตรค์ของพวกกรรมกร ที่ป้ายสถานีรถไฟจึงมีข้อความเตือนให้พวกก่อการสไตรค์และคนอื่น ๆ ออกจากบริเวณนั้น หากขัดขืนจะถูกตำรวจจับเข้าคุก

ทว่าป้ายเตือนนั้นหามีความสำคัญต่อข้าพเจ้าไม่ ด้วยมั่นใจว่าคงหางานในเมืองนี้ได้แน่ ๆ ข้าพเจ้าจึงตรงไปถึงประตูรับสมัครงานของโรงเลื่อยทุก ๆ หกโมงเช้าเป็นเวลาหนึ่งสัปดาห์เต็ม ๆ ระยะนั้นน้ำหนักตัวข้าพเจ้าลดฮวบฮาบ ก่อนฤดูแข่งขันฟุตบอลล์ ข้าพเจ้าเคยหนัก ๑๗๗ ปอนด์ มาตอนนี้ลดเหลือเพียง ๑๓๔ ปอนด์เท่านั้น ซึ่งถ้าหากได้งาน ข้าพเจ้าเห็นจะสู้กับการตรากตรำถากไม้ไม่ไหวเป็นแน่

ช่วงระยะนี้ ข้าพเจ้าเริ่มสังเกตเห็นคนสองคนออกเดินติดตามสะกดรอยดูความเคลื่อนไหวของข้าพเจ้าเสมอ ข้าพเจ้าไม่เข้าใจว่า ทำไมถึงเป็นเช่นนั้น หรือจะเป็นเพราะข้าพเจ้ายังค้างค่าเช่าโรงแรมถึงหนึ่งอาทิตย์ก็ไม่ทราบได้ กว่า

จะรู้ว่าเกิดอะไรขึ้น ข้าพเจ้าก็ถูกจับเข้าคุกเสียแล้ว ภายหลังที่ลองคิดทบทวนดู ข้าพเจ้าจึงจำได้ถึงถ้อยคำของนายตำรวจผู้หนึ่งที่ได้พูดถึงการก่อความวุ่นวายของยวสมาคมกรรมกรในขณะนั้น

ขณะอยู่ในคุก ข้าพเจ้าได้กินอาหารวันละสองมื้อ โดยมีนิโกรอายุกลางคนซึ่งเป็นนักโทษประพฤติดีนำมาให้ เขาจะยื่นอาหารผ่านลูกกรงเหล็กเข้ามา แล้วก็รีบจากไปโดยไม่ยอมเปิดปากพูดจาด้วยแม้แต่คำเดียว และทุกครั้งที่เขาผ่านมา ข้าพเจ้าจะร้องถามว่าเขารู้ข้อหาของข้าพเจ้าหรือไม่?

"นายควรจะถามพวกผิวขาวดีกว่า" นิโกรตอบรีบร้อนทุกครั้งที่ถูกถาม "ฉันถูกสอนให้พูดว่าไม่รู้อะไรทั้งนั้น แต่ฉันก็ทราบดีว่านายรู้สึกยังไง เพราะฉันเองก็รู้สึกเหมือนถูกจองจำอยู่ชั่วชีวิต"

ดูจะไร้ประโยชน์หากจะถามใครต่อใครที่เผอิญผ่านมาใกล้ว่า ทำไมข้าพเจ้าจึงถูกจบเข้าคุก และจะได้รับการปลดปล่อยเมื่อไหร่ ค่าที่ผู้คุมมักมีกมลสันดานชอบทำเสียงบึงบึ่งกับประตูเหล็ก หากใครส่งเสียงรบกวนเขา

สามวันสามคืนล่วงไป ข้าพเจ้าก็เริ่มวิตกว่า คงไม่มีวันได้หลุดพ้นขุมนรกนี้เป็นแน่ เผอิญมีนักโทษหนุ่มห้องถัดไปได้ยื่นซองจดหมายมาให้ เมื่อข้าพเจ้าหากระดาษดินสอได้ก็เริ่มลงมือเขียนจดหมายเล่าเรื่องบอกพ่อพร้อมทั้งบอกว่า ข้าพเจ้าอยู่ที่ไหน และอยากกลับบ้านใจจะขาดปานใด ตอนนั้นข้าพเจ้ามีเงินเพียงพอสำหรับค่าแสตมป์ แต่เคยได้รับคำบอกเล่าอย่าวานผู้คุมให้ส่งจดหมายแทนเป็นอันขาด ครั้นจะวานเจ้านิโกรนักโทษชั้นดีก็ยิ่งไม่มีทาง ด้วยมันขึ้กลัวออกจะตาย ในที่สุดข้าพเจ้าจึงเสี่ยงบีบกำแพงชะเง้อคอผ่านราวลูกกรง รอคอยใครสักคนที่จะเผอิญเดินผ่านมา

ด้านที่ข้าพเจ้ายึดราวลูกกรงอยู่ไม่มีถนน นอกจากทุ่งโล่งซึ่งน้อยคนนักจะเดินผ่าน แต่พอจวนเข้าไต้เข้าไฟ ข้าพเจ้าก็มองเห็นเด็กชายนิโกรอายุประมาณแปดเก้าขวบกำลังวิ่งเล่นอยู่คนเดียวทางขอบสนาม ข้าพเจ้าจึงบ้องปากเรียกเป็นหลายหน แกจึงค่อยขยับเข้ามาใกล้ และทำหน้าสงสัยที่อยู่ ๆ ก็ถูกนักโทษเรียกหา ข้าพเจ้ารีบพูดชักจูง

และอธิบายว่า แกจะไม่เดือดร้อนอะไร ต่อคำขอร้องของข้าพเจ้า ในที่สุด เจ้าหนูก็ตกปากคำสัญญาเป็นมั่นเหมาะว่าจะหาซื้อแสตมป์และติดจดหมายส่งให้ ข้าพเจ้าจึงตบรางวัลเด็กหาเซนต์ และถอดหัวเข็มขัดวิทยาลัยให้ พร้อมทั้งภาวนาขอให้จดหมายฉบับนั้นส่งไปถึงมือพ่อข้าพเจ้าด้วย

พอเริ่มจะมืดของวันที่สี่ ก็มีชายหนุ่มร่างสูงผู้อ้างว่าเป็นเลขานุการสมาคม วาย.เอ็ม.ซี.เอ. ประจำท้องถิ่น พร้อมด้วยผู้คุม ได้เข้ามาในห้องคุมขังข้าพเจ้า และบอกว่าข้าพเจ้าจะได้รับการปลดปล่อยเดี๋ยวนี้ ไม่กี่นาทีต่อมา ข้าพเจ้าก็นั่งรถไปกับชายร่างสูงมุ่งสู่ที่ทำการสมาคม ที่นั่นมีอาหารวางรออยู่บนโต๊ะแล้ว หลังจากอาบน้ำชำระคราบเหงื่อไคล ข้าพเจ้าก็ลงมือบริโภคอาหารทุกชิ้นทันที

ขณะกำลังรับประทานอาหาร ข้าพเจ้าได้รับคำบอกเล่าจากเลขานุการหนุ่มว่า จดหมายข้าพเจ้าพ่อได้รับแล้ว และแกได้รีบส่งเงินสำหรับค่ารถมาให้กลับบ้านด้วย เลขานุการหนุ่มบอกว่ารถไฟจะออกจากสถานีสู่เมืองเบอร์มิงแฮมในสี่สิบห้านาทีข้างหน้านี้ ข้าพเจ้าจึงเป็นผู้โดยสารคนแรกที่ก้าวขึ้นรถไฟขบวนดังกล่าวทันทีที่มันเทียบชานชาลา และสิ่งสุดท้ายที่จำติดหูติดตาสำหรับเมืองโบกาลูซ่าแห่งรัฐหลุยเซียน่า ก็คือ บายเดอนอนนน ซึ่งช่างฟังเสียนี่กระไร

ข้าพเจ้ามาถึงจุดหมายปลายทางบ่ายวันรุ่งขึ้น พ่อมารอรับอยู่ที่สถานี แกรีบตรงเข้ามาจับไม้จับมือเขย่าด้วยใบหน้ายิ้มแย้ม โดยปราศจากร่องรอยของความหม่นหมองแม้แต่น้อย และข้าพเจ้าก็แสนจะปลาบปลื้มที่ได้พบพ่อเช่นกัน

มีถ้อยคำอยู่ประโยคหนึ่งซึ่งข้าพเจ้ายังจำได้จนบัดนี้ ขณะเราเดินคุยกันไปตามถนนภายใต้ร่มเงาอันร่มรื่นของแมกไม้มุ่งสู่บ้านของเรา

“รัฐหลุยเซียน่าเป็นไงบ้างลูก?” พ่อเอ่ยถาม “คงไม่มีที่ไหนเหมือนที่นั่นซีนะ?”

– ยังไม่จบ

สิทธิชัย ธาดานิติ – แปล

ความรับผิดชอบของนักเขียน

นักเขียนจะผลิตงานของตนเพื่อความดีเด่นหรือไม่แล้วแต่ใจของนักเขียนแต่ละคน และความถนัดความสามารถของแต่ละคน ถ้าจะอุปมากันในแง่หนึ่ง นักเขียนนวนิยายก็เหมือนเด็ก ที่เล็กเล่นกัด ที่ผู้ใหญ่แต่งเรื่องให้อ่านเล่นหรืออ่านจริงก็ดี ก็เพราะมีความต้องการอยู่ภายใน พูดให้เลยเถิดไปอีกก็ได้ ว่าที่คนอยากมีลูก หรืออยากทำลูกออกมา ก็เพราะมีแรงผลักดันอยู่ภายใน เมื่อผลิตผลออกมาแล้ว ดีเลวเพียงใด ต้นลึกเพียงใด ขึ้นอยู่กับความพยายาม ความสามารถและความรับผิดชอบของแต่ละคน คนที่บ้าตัณหาราคะผลิตลูกออกมาเพราะความใคร่แล้ว ยังปล่อยลูกไว้ให้เป็นอันธพาล ย่อมส่อว่าเป็นคนเลว เป็นคนไม่รู้จักรับผิดชอบต่อผลงานของตนและต่อสังคมฉันใด นักเขียนที่สักแต่ว่าเขียนโดยไม่คำนึงว่าผลงานของตนจะมีผลเสียต่อสังคมอย่างไรหรือไม่ ไม่ว่าจะในด้านภาษา ศีลธรรมจรรยา หรือความคิดความอ่าน ก็ย่อมมีค่าเท่ากับคนบ้ากาม บ้าชื่อเสียง หรือบ้าเงินค่าเขียนเรื่องเท่านั้น ชื่อเสียงนั้นแลจะเป็นเครื่องแสดงความอัปยศอดสูให้ในระยะยาว

หากนักเขียนมีความรับผิดชอบ เคารพตน เคารพผลงาน รู้สึกในเกียรติของความเป็นนักเขียน ก็ดุจดังพ่อที่ดี ที่คิดอย่างรอบคอบก่อนตัดสินใจมีครอบครัว คำนึงถึงสภาวะของตนอย่างดีที่สุดในการให้การศึกษาแก่บุตร เพื่อเขาจะได้เป็นสมาชิกที่ดีในสังคม ช่วยผดุงสังคมไปในทางสร้างสรรค์ฉะนั้น แต่ลูกนั้นเขามีชีวิตจิตใจไปเป็นคนจริง ๆ อีกคนหนึ่ง พ่อแม่บังคับเขาไม่ได้ ส่วนตัวละคอน ตลอดจนโครงเรื่องทั้งหมดของนวนิยาย ผู้เขียนบังคับได้ ผู้เขียนมีค่าเท่ากับพระพรหมที่ลิขิตชีวิตให้ตัวละคอน

ความเห็นเกี่ยวกับ “นวนิยาย”

ของ ส. ศิวรักษ์

จากรายการ “คุยคนเดียว” และวิทยาสาร ๑๕, พฤศจิกายน ๑๒

ระหว่างเพื่อน

ข้อเขียนทั้งสามชิ้นต่อไปนี้ เป็นกึ่งจดหมายกึ่งความคิดความเห็น เป็นการแสดงออกของคนเขียนหนังสือที่มีต่อนักเขียนผู้สูงอาวุโสคนหนุ่มร่วมยุค การเอียงซ้ายเอียงขวาตลอดจนการกระทบกระทั่งระหว่างการวิพากษ์วิจารณ์และตัวผู้ถูกวิพากษ์วิจารณ์

ความเห็นของ สุจิตต์ วงษ์เทศ, ณรงค์ จันทร์เรืองและบรรค์ชัย บุนปาน เป็นความคิดอิสระซึ่งเขามิได้แสดงในรูปของเรื่องสั้นแต่เขียนเป็นทำนองจดหมาย น่าเสียดาย มนัส สัตยารักษ์ ติดขัดในภาระบางประการจึงมิได้มาร่วมขบวนในโอกาสนี้ด้วย

ความจริง เสถียร จันทิมาธร เป็นรุ่นพี่ แต่เมื่อให้เกียรติแก่ *สุจิตต์ วงษ์เทศ* **เป็นเสมอเพื่อน – – – ผมหรือจะใจไม้ใจหินปฏิเสธ**

และเมื่อมาถามผม เกี่ยวกับ – *ไม้ เมืองเดิม*

เพราะถ้าว่ากันตามประสาแฟนนักประพันธ์ ผมชอบเขา แต่ถ้าว่ากันประสาคนเขียนหนังสือ ผมคารวะท่าน

– – ฉะนั้น ผมจึงรู้สึกปรี่มเปรมมากในการที่จะเขียนถึงท่าน

ที่นี้ก็เป็นปัญหาอยู่ว่า จะตอบคำถามของ เสถียร จันทิมาธร ให้รู้สึกเหนียมเล็กน้อย – – เล็กน้อยเท่านั้น แต่จะมาถามผมว่าเหนียมด้วยเหตุอันใด

ผมแถลงได้เพียงว่า – ไม่บอก

อนึ่ง ก็จะตอบในฐานะที่ผมเป็นนักเรียนโบราณคดี หรือจะว่าเป็นนักโบราณคดีก็ได้ ออกจะยะโสโอหังได้มากกว่าจะถูกให้สวมหัวโขนเป็นนักอะไรต่อมิอะไรเสียด้วยซ้ำไป

ผมจะเริ่มละ – –

เมื่อเป็นเด็กวัดอยู่ที่กุฏิท่านพระครูประมาณว่าชั้นมัธยมต้นๆนี่แหละ *คณะรุจิเรข* (ถ้าจำผิด ก็ขออภัย) ซึ่งเป็นคณะละครวิทยุได้แสดงออกอากาศในละครวิทยุเรื่อง *ชายสามโบสถ์*

ก็บทประพันธ์ของ *ไม้ เมืองเดิม* น่ะซี *ผมติดตามฟังทุกคืน แต่ตามอยู่ไม่จบเรื่อง เพราะวิทยุเสีย ติดอกติดใจเรื่องราวของไอ้ผงมาก ทั้งอรินอีโรยหรือก็แสนเสน่หาอาวรณ์ ทั้งบ้านไอ้ผงอีริ่นอีโรยก็อยู่ละแวกบ้านสามเรือน ซึ่งชื่อบ้านนามเมืองมาพ้องเข้ากับชื่อหมู่บ้านแถบตำบลที่ผมเกิด แรกๆก็นึกว่าเป็นแถบบ้านผม แต่ไม่ใช่*

เมื่อเรียนอยู่ชั้นมัธยมปลาย *สำนักพิมพ์เพลินจิตต์* พิมพ์เรื่องของ *ไม้ เมืองเดิม* ออกขายเป็นรายสัปดาห์ในรูปเล่มขนาดหนังสือพิมพ์รายวันกระมัง — — ราคา ๕๐ สตางค์ มีเรื่องชายสามโบสถ์ กับเรื่อง นางห้าม แต่ไม่ทันไรเขาก็หยุดพิมพ์เสียเฉย ๆ ผมก็เลยอดอ่านจนจบอีก

เหมือนแกล้ง — — พับผ่า

พอทีวีช่อง ๔ แสดงเรื่อง *ขุนศึก* ผมก็ติดตามดู แต่ราคาญทีจะต้องพะกำหนดแสดงต่อเดือนหน้า ประกอบกับที่วัดไม่มีโทรทัศน์ เพราะท่านพระครูได้เงินเดือน ๆ ละร้อยเดียว ถ้าได้เดือนสักหมื่นท่านคงซื้อแล้ว

ครั้นสอบตก ม. ๗ ร่วมกับ *ขรรค์ชัย บุนปาน* คนนั้นแหละ ผมก็เลยไปขอยืมหนังสือเรื่อง *ขุนศึก* ของ *ไม้ เมืองเดิม* จากเพื่อนหมดทั้งชุดเกือบยี่สิบเล่ม ผมกับ ขรรค์ชัย บุนปาน นอนอ่านขุนศึกที่กุฏิสามวันสามคืนจนจบบริบูรณ์ กระทั่งสำนวนของ *สุมทุม บุญเกื้อ*

เจ้าประคุณเอ๋ย

ตั้งแต่นั้นมาสันดานผมก็เริ่มติดมุทะลุอย่างไอ้เสมา – ขุนศึกไม่มีผิด

ความจริงผมดัดจริตไปยังงั้นเอง เพราะอยากเป็นพระเอก ด้วยตั้งแต่เกิดมาไม่เคยเป็นพระเอกอะไรๆอย่างใครอื่นเขาเลย จึงคิดเป็นพระเอกอยู่ในใจคนเดียว

ระยะนั้นผมไม่ได้สนใจหรอกว่า *ไม้ เมืองเดิม* เป็นใคร?

สนใจแต่สำนวนภาษา และสันดานยะโสโอหังของพระเอกทุกเรื่อง

ตั้งแต่กาลบัดนั้นมาจนกาลบัดเดี๋ยวนี้ ผมอ่านจนเกลี้ยงกรุ *ไม้ เมืองเดิม*

ยิ่งเข้าเรียนที่คณะโบราณคดีแล้ว ยิ่งอ่านใหญ่ จะด้วยเหตุผลอะไรนั้นช่างเถอะ — — อย่างน้อยผมถือว่านักโบราณคดีอย่างผมจะต้อง

ใช้วรรณกรรมของ *ไม้ เมืองเดิม* นี่แหละเป็นหนังสืออ้างอิง

แต่ — — ไม่ใช่อย่างนั้นหรอก

อย่างเรื่อง *ขุนศึก บางระจัน ทหารเอก พระบัณฑร ข้าหลวงเดิม* เป็นต้น ผมเชื่อแน่เหลือเกินว่า กว่า *ไม้ เมืองเดิม* จะลงมือเขียนได้ ก็เห็นจะต้องอ่านพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาจนหนังสือขาดไปทีเดียว และยิ่งกว่านั้น ไม้ เมืองเดิม เห็นจะต้องเดินสำรวจสภาพภูมิสถานในกรุงศรีอยุธยาเป็นแรมเดือน หรือเป็นปี เพราะจากที่อ่านวรรณกรรมของท่าน และจากการที่ผมออกสำรวจแลศึกษาเรื่องราวของพระนครศรีอยุธยา ทั้งในกรุงแลนอกตัวกรุง ทั้งป้อมปราการ ประตูช่องกุด ตลาดค้าขาย เรือกสวนสะพาน ชื่อบ้านชื่อตำบล ตลอดไปจนถึงถนนหนทางโบราณและทุ่งรบ

ผมยังไม่พบข้อขัดแย้งระหว่างหลักฐานที่ปรากฏกับภูมิสถานในเรื่องวรรณกรรมของไม้ เมือง เดิม

ไม่ได้ละลาบละล้วงจะจับผิดท่าน ไม่ได้ดูถูกดูหมิ่นท่าน และผมยังเชื่ออีกว่าชีกลากจะไม่กินกบาลผม เพราะผมยังพยายามที่จะเสาะหาอย่างนี้จากวรรณกรรมของท่านต่อไปอีกนาน

ที่สนุกและแปลกออกไปอีกก็เมื่ออ่านเรื่อง *สำเภาล่ม*

ผมบรรยายไม่ถูกหรอก แต่ขณะอ่านรู้สึกว่ามองเห็นทัพพม่ากรูเกรียวกระหายเลือดมาก

แรกทีเดียวผมก็คิดว่า ไม้ เมืองเดิม เก่งประวัติศาสตร์กรุงศรีอยุธยาอย่างเดียว แต่ที่ไหนได้ พออ่านเรื่อง *นางห้าม* จบเท่านั้นเองต้องถึงกับขนลุกซู่ซ่า เพราะท่านแม่นประวัติศาสตร์กรุงสุโขทัยด้วย

ภาษาของ *ไม้ เมือง เดิม* ในเรื่องนางห้าม จะสังเกตเห็นว่าแปร่งออกไป แต่ผมไม่ประหลาดใจเลย เพราะเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ใช้ฉากของแผ่นดินในราชอาณาจักรสุโขทัย เรื่องราวในเรื่องก็เกิดในสมัยกรุงสุโขทัย ท่านจึงใช้สำนวนภาษาแบบกรุงสุโขทัย

และนี่เองที่ทำให้ผมคิดอยู่ในใจว่า — — ไม้ เมืองเดิม อ่านสำนวนในภาษาศิลาจารึกหลักที่ ๑ ของพ่อขุนรามกำแหงอย่างทะลุปรุโปร่ง

ไม่แต่หลักที่ ๑ เท่านั้นกระมัง -- ไม้ เมือง เดิม ท่านคงอ่านเกือบทุกหลักที่จารึกในสมัยกรุงสุโขทัย

จากเรื่องนางห้ามนี้เอง ทำให้ผม—ซึ่งเป็นนักเรียนโบราณคดีมหัศจรรย์ในหัวใจเป็นอย่างยิ่ง ไม้ เมืองเดิม มิได้เป็นเพียงนักประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่ท่านยังเป็นนักโบราณคดีไปด้วย

เดี๋ยว -- ผมขออนุญาตยกมือขึ้นประนมคารวะให้ถนัดสักหน่อยเถอะ

เผอิญขณะที่ผมเขียนเรื่องนี้ ไม่ทราบว่าใครยืมเรื่องนางห้ามไปอ่านแล้วแกล้งทำลืม ไม่เอามาส่งคืน แต่ผมจำได้ที่ท่านเกรินตรงคำนำว่าเป็นเค้าเรื่องเชื่อกันอยู่ในละแวกริมฝั่งแม่น้ำปิง เขตจังหวัดกำแพงเพชร บริเวณที่เป็นเกาะเป็นแก่งมีกลุ่มชนกลุ่มหนึ่งซึ่งเชื่อว่าตัวเป็นพวกละว้าหรือยังไงนี่แหละ มีประเพณีอยู่ว่าสาวพรหมจรรย์ที่อายุ ๑๕ จะต้องเกณฑ์กันมาให้ประชาชนคัดเลือกเป็นเจ้าแม่ -- เรียกว่านางห้าม ที่ว่านางห้ามนั้นหมายถึงว่าจะมีแฟนมิได้ จนกว่าจะพ้นเกณฑ์เป็นเจ้าแม่ คือประมาณอายุ ๒๕

สมัยโน้นอายุ ๑๕ นี่ต้องเอาผัวเอาเมียกันแล้ว ใครขืนอยู่ถึง ๒๕ ก็เฉาตายเท่านั้นเอง

เรื่องมันก็เกิดขึ้นตรงที่ว่านางเอกชื่อสาลีกำลังย่างเข้า ๑๕ ไปรักกับพระเอกชื่อไอ้พรานเดื่อชาวเมืองศรีสัชชนาลัยซึ่งพเนจร ไม่มีหลักแหล่ง ทั้งสองพยายามเป็นอย่างยิ่งที่จะเป็นคู่ผัวตัวเมียกันเสียก่อนที่จะถึงพิธีคัดเลือกเจ้าแม่ -- นัยว่าถ้าสูญพรหมจาริณีเสียแล้วก็จะถูกตัดสิทธิ์ไปโดยอัตโนมัติ แต่เจ้ากรรมญาติพี่น้องข้างนางเอกไม่ชอบพรานเดื่อว่าเป็นคนต่างด้าวท้าวต่างแดน ไม่รู้จักหัวนอนปลายตีน

พระเอกกะนางเอกพยายามอย่างยิ่งที่จะหนีพิธีอันศักดิ์สิทธิ์อย่างถูกต้อง แต่ที่สุดก็หนีมิได้ นางเอกกลายเป็นเจ้าแม่สาลี

พอดีเกิดศึกมาประชิด ไอ้พรานเดื่ออาสาสู้ศึกจนชนะ ที่ไอ้พรานเดื่อชนะเพราะได้กำลังจากศรีสัชชนาลัยมาช่วย ที่ได้กำลังทัพ

จากศรีสัชชนาลัยมาช่วยก็เพราะไอ้พรานเดื่อคือขุนศึก – ทหารเอกแห่งศรีสัชชนาลัย ปลอมตัวมาสู่ชนกลุ่มนี้เพื่อทำลายพิธี หรือทำลายความเชื่อถือบ้า ๆ อันเคารพผี มีพิธีบูชายัญ เหตุผลประการสำคัญก็คือการตีหนังวังช้างอย่างในศิลาจารึกพ่อขุนรามกำแหงเอาเป็นเชลยนั่นเอง

ฉากที่ไม้ เมืองเดิมให้สาลิกับพรานเดื่อพลอดรักกันในสระน้ำศักดิ์สิทธิ์ด้วยการเด็ดดอกบัวชูก้านและเอาบูชาเจ้าแม่นั้น ผมก็อดมิได้ที่จะนึกถึงวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของชาวกรุงสุโขทัยที่เชื่อถือในดอกบัวเป็นอย่างยิ่ง แง่คิดของนักโบราณคดีนั้นนัยว่าการนับถือดอกบัวนี้มาจากเมืองนครศรีธรรมราชครั้งปู่ครูมหาเถรลุกมาแต่เมืองนครศรีธรรมราชในแผ่นดินพ่อขุนรามกำแหง ดังปรากฏความชัดเจนในศิลาจารึก

เจดีย์อันเป็นแบบของสุโขทัยโดยเฉพาะที่เราเรียกว่าเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์นั้น ยอดเจดีย์เป็นดอกบัวตูมอย่างเห็นได้ชัด

จึงเมื่ออ่านตอนนางเอกพระเอกพลอดรักกันด้วยชูกอบัวในสระ จะมิให้ผมขนลุกได้อย่างไร?

อนึ่งการบรรยายลักษณะการแต่งกายของตัวละครเล่า ผมก็เชื่ออย่างจริงจังทีเดียวว่าไม้ เมืองเดิม ท่านศึกษาเรื่องราวของชาวบ้านสมัยกรุงสุโขทัยชนิดที่เรียกว่าเอาเป็นเอาตายทีเดียว

และเมื่อผมนึกย้อนไปเมื่อท่านมีชีวิตอยู่ ตำรับตำราของด้านนี้ก็ยังไม่แพร่หลาย

เสถียร จันทิมาธร – –

นี่ไม้ เมืองเดิมท่านยังทำได้วิเศษถึงขนาดนั้น

ให้ตายเถอะ – ถ้าผมเป็นคณบดีคณะโบราณคดี ผมจะเสนอชื่อนายก้านพึงบุญ ณ อยุธยา – ไม้ เมืองเดิม คนนี้ไปยังสภามหาวิทยาลัย ขอพระราชทานปริญญาโบราณคดีดุษฎีบัณฑิต กิตติมศักดิ์ทีเดียว

แต่ผมรู้น่า

สภามหาวิทยาลัยศิลปากรเขาไม่เอาด้วยหรอก ดูแต่อาจารย์ฉ่ำ ทองคำวรรณซิขณะที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงรับอุปถัมภ์ให้อาจารย์ฉ่ำเป็นคนไข้ในพระบรมราชินูปถัมภ์นั้น ทางมหาวิทยาลัยแช่เรื่องขอพระราชทานตำแหน่งศาสตรา-

จารย์พิเศษเสียเฉย ๆ อย่างงั้นเอง ทั้ง ๆ ที่เป็นโอกาสที่ท่านจะได้รับพระราชทานกรุณาเชื่อไหม -- ตอนเช้าที่อาจารย์ฉ่ำจะสิ้นนั้นน่ะ อาจารย์กำชับให้ลูกสาวคอยฟังวิทยุจะประกาศว่าท่านได้รับพระราชทานเป็นศาสตราจารย์พิเศษ อาจารย์ฉ่ำยังบอกแก่ลูก ๆ ว่าเป็นเกียรติยศครั้งสุดท้าย

วิทยุประเทศไทยไม่มีข่าวที่ท่านสั่งให้ลูกสาวรอฟัง

ตอนสาย -- ท่านก็สิ้นจริง ๆ

ภายหลังท่านสิ้นแล้วก็มีลูกศิษย์ลูกหาในคณะโบราณคดีวิ่งเต้นจะเดินเรื่องในระบบราชการเอง คำตอบก็คือไม่มีธรรมเนียมให้ตำแหน่งคนตายไปแล้ว

เสถียร จันทิมาธร

บางครั้งและหลายต่อหลายครั้งที่ความคิดความเห็นของเราไม่ตรงกัน แต่จะมาเอาอารมณ์เพียงแค่ความเห็นไม่ต้องกันเป็นเครื่องบั่นทอนการทำงานตามที่ใจปรารถนานั้น เห็นว่าเสถียร จันทิมาธรก็ควรจะรีบฆ่าตัวตายตายเสียเถอะ อย่ามาอยู่เป็นผู้เป็นคนเลยนะ ว่าถึงไม้ เมืองเดิมกันต่อไป

ภาษาของไม้ เมืองเดิมเป็นกวี ผมรู้สึกเท่านี้แหละ อธิบายไม่ได้หรอก เดี๋ยวจะกลายเป็นอาจารย์วรรณคดีไทยคำตายมาก อ่านลำบาก -- เป็นยังงั้นไป

ไม้ เมืองเดิมมีพื้นฐานทางวรรณคดีไทยเป็นเลิศ แต่ผมประหลาดใจอยู่แห่งหนึ่งว่าในเรื่องข้าหลวงเดิม ซึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์เป็นมูลฐาน ไม้ เมืองเดิมใช้กาพย์แก้วพระนิพนธ์ของเจ้าฟ้ามาประกอบในบางบทบางตอน -- ตอนไหนก็ไปอ่านเอาเองซี่ แต่ไฉนไม้ เมืองเดิมจึงไปเอาบทเห่กล่อมพระบรรทมของสุนทรภู่มาเกี่ยวข้องด้วยก็ไม่รู้ เช่นตอนที่ว่า

เห่เอยพระจันทร์เพ็ง ดูปลั่งเปล่งวิมลโฉม

เคลื่อนคล้อยลอยโพยม ดูน่าประโลมละลานใจ

ทรงกลดดูหมดเมฆ แลวิเวกนภาลัย

งามเพลินเจริญใจ จะหายไปกับนัยนา

ก็เรื่องข้าหลวงเดิมเป็นเหตุการณ์ตอนปลายกรุงศรีอยุธยาก่อนจะแตกออกเป็นเสี่ยงๆ แต่สุนทรภู่เพิ่งมาเกิดเอาในแผ่นดินรัชกาลที่ ๑ กรุงรัตนโกสินทร์ ห่างกันยี่สิบปีกระมัง

อย่าเพิ่งสรุปเร็วซี่ ผมยังไม่ได้ว่าเลยว่าไม้ เมืองเดิมผิดพลาด เพียงแต่ผมสงสัย เพราะเท่าที่รู้ๆ กันนั้น – วรรณกรรมเรื่องนี้เป็นของท่านครูสุนทรภู่ นี่ถ้าไม้ เมืองเดิมท่านยังมีชีวิตอยู่ ผมคงจะเข้าไปกราบเรียนถามว่าท่านมีเหตุผลอย่างไร?

ไม่แน่นาเสถียรนา ท่านอาจจะเชื่อว่าเป็นบทนิพนธ์ของเจ้าฟ้ากุ้งก็ได้ นี่แหละเป็นปัญหาที่ผมอยากจะศึกษาต่อไป

บางท่านมีความสงสัยว่า ไม้ เมืองเดิม ติดสำนวนฝรั่งที่คำวิเศษมาไว้หน้านาม เช่น ขาวจำปี เหลืองจำปา เป็นต้น แต่ผมว่าไม่ใช่แฮะ – – เพราะภาษาในศิลาจารึกโบราณก็รู้สึกว่าจะเอาคำวิเศษไว้หน้านามอันนี่เล่าที่ผมร้องเพลงเหย่อยอยู่เสมอๆ ว่า – – *แม่เขียวใบพลู พี่อยากเป็นคู่ของน้องเอย* เพลงเหย่อยที่ว่านี่เป็นเพลงพื้นเมืองของชาวบ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี ก็แสดงว่าภาษาอย่างนี้เป็นภาษาชาวบ้านธรรมดาๆ นี่เอง

ไม่ใช่ฝรั่งหรอก

ผมจะไม่ตอบว่าวรรณกรรมของ ไม้ เมืองเดิม อย่างเรื่อง *แสนแสบ แผลเก่า เรือเพลงเรือเร่* อะไรต่อมิอะไรนี่ จะแสดงถึงวัฒนธรรมหรือสภาพสังคมชาวกรุงเทพฯ และสังคมชนบทในสมัยเมื่อท่านมีชีวิตอยู่นั้นอย่างไร? อยากรู้ก็อ่านเอาเองเถอะ

แต่ถ้าจะมีใครว่าอ่านภาษาของไม้ เมืองเดิมไม่รู้เรื่อง

ผมก็ขอแนะนำว่าถ้าเช่นก็อย่าอ่านเลย ไปอ่านเรื่องโป๊เถอะไป๊ ง่ายดี อ่านปุ๊บเข้าใจปั๊บ ทั้งยังเกิดอารมณ์ร่วมกับตัวหนังสือของผู้เขียนด้วย

ผมก็จะตอบได้อย่างทันทีเช่นเดียวกันว่า – ชอบ ซื้อไว้ประจำห้องน้ำตั้งหลายสิบเล่ม อยากอ่านมั่งไหมเล่า – – จะให้ยืม แต่ต้องสัญญานะว่าต้องเอามาส่งคืนผมในสภาพที่เรียบร้อย ภายใน ๒ วัน.

ผมเขียนจดหมายฉบับนี้ถึงคุณเป็นฉบับแรกของชีวิต ตั้งแต่เราเริ่มรู้จักและคบหากันมา และอยากจะหวังเอาไว้ในบรรทัดนี้ว่ามันคงจะไม่เป็นจดหมายฉบับสุดท้ายอย่างแน่นอน

เรื่องที่ผมอยากจะคุยกับคุณมีมากมายเกินไปจนไม่รู้ว่าจะเริ่มต้นเรื่องอะไรดี แต่เถอะ ผมจะพยายามเรียบเรียงเป็นเรื่อง ๆ ไปตามแต่จะนึกออก

แต่ถึงอย่างไรผมก็เขียนจดหมายถึงคุณด้วยความสบายใจเป็นอย่างยิ่งทั้ง ๆ ที่ไม่แน่ใจว่าคุณอ่านแล้วจะสบายใจเหมือนผมหรือเปล่า.....ช่างเถอะ ถึงอย่างไรคนเราก็หาความสบายใจได้ยากเย็นอยู่แล้วในยุคสมัยของเรา ถ้าหากจะได้รับความขุ่นมัวนิด ๆ หน่อย ๆ โดยไม่ได้ตั้งใจจากเพื่อนพ้อง — — คงจะไม่เป็นไรมิใช่หรือ

จดหมายฉบับนี้ผมเขียนแบบเพื่อนถึงเพื่อน จึงเขียนด้วยความจริงใจล้วน ๆ สิ่งใดที่เป็นเท็จก็ตัดออกเสีย คิดอย่างไรก็เขียนออกมาอย่างนั้น ถ้าหากคุณจะโกรธผมก็โกรธเถิด อย่าได้ไปโกรธเคืองตัวหนังสือหรือว่าสำบัดสำนวนของผมเลย

ก่อนอื่น ขอแสดงความชื่นชมต่อคุณที่หนังสือ *"คนเขียนหนังสือ"* เล่มแรกของคุณได้รับความสำเร็จอย่างงดงาม และเชื่อมั่นว่า *"คนเขียนหนังสือ"* เล่มใหม่ก็คงจะได้รับการต้อนรับอย่างเอิกอึงไม่ผิดกับเล่มแรกอย่างแน่นอนแน่ละ มันอาจจะเป็นเรื่องธรรมดา ๆ สำหรับใครอื่น เพราะหนังสือแบบนี้มีเพียงคุณคนเดียวเท่านั้นที่เขียน แต่ที่ผมแสดงความชื่นชมก็เพราะเหตุนั้นเอง

เมืองเรามีนักเขียนหลากหลาย แต่ผู้ที่เขียนอย่างแท้จริงนั้นมีน้อยเต็มทนจนมอง

แทบไม่เห็น เหลียวดูแล้วก็เปล่าเปลี่ยวเต็มที ที่ทำงานออกมาแล้วก็ไม่มีคนแยแสพูดถึง ติอย่างมีเหตุ ชมอย่างมีผล ซึ่งจะเป็นกำลังใจให้เห็นว่าอย่างน้อยก็มีคนสนใจในงานของเราอยู่

"——เพราะนักเขียนต้องการแต่คำชม ไม่ปรารถนาคำติแม้ว่าจะเป็นความจริงก็ตาม"

ใครอาจจะค้าน นั่นก็ถูก แม้ว่าจะไม่ใช่เหตุผล เพราะงานวิจารณ์มิได้ขึ้นอยู่กับความพอใจของผู้ที่ถูกวิจารณ์ *แต่มันขึ้นอยู่กับเหตุผล ความรู้สึกนึกคิดและความจริงใจของเราต่างหาก*

ดังนั้น ผมจึงปลาบปลื้มเหลือล้น ที่คุณมาเป็นนักวิจารณ์——เถอะถึงจะไม่ใช่นักวิจารณ์ที่ยอดเยี่ยมที่สุดเท่าที่เมืองไทยเคยมี (*อย่าถามผมเลยว่านักวิจารณ์ที่ยอดเยี่ยมคืออย่างไร*) แต่ก็มีความเป็นตัวของตัวเอง มีหลักเกณฑ์พอสมควร มีความตรงไปตรงมา และที่สุด มีความกล้าหาญ——ที่ถึงแม้จะจำเป็นและมากเกินไปก็ตามที

เมืองเรายังไม่ยอมรับนักวิจารณ์กันหรอก เพราะอะไรน่ะหรือ——เรื่องมันมากมายกว่าที่คุณจะคิดทีเดียว

ประการแรก คนเรามองข้ามความหมายที่แท้จริงของการ *"วิจารณ์"* ไปผมเสียใจที่ความเข้าใจอันนี้แพร่หลายไปทั้งผู้อ่าน และผู้ถูกวิจารณ์

ประการต่อมาก็คือเมื่อมีคนตั้งต้นเป็นนักวิจารณ์ที่แท้จริง ตรงไปตรงมาและโผงผาง ก็ทำให้คนไม่ยอมรับยิ่งขึ้น บ้างก็ประมาทหมิ่นว่านักวิจารณ์ไม่มีความสามารถหรือแตกฉานในเรื่องที่ตัววิจารณ์ บ้างก็คิดว่าผู้วิจารณ์ไม่ชอบหน้าหรือผลงานของคนนั้น ๆ

เป็นการส่วนตัว และบ้างก็คิดว่าไม่มีความจำเป็นอะไรที่จะต้องหยิบยกเรื่องนั้น ๆ มาวิจารณ์ประการสุดท้าย ก็เพราะนักวิจารณ์คนนั้น ๆ ไม่ได้สร้างความเลื่อมใสอะไรให้กับผู้อ่าน พอที่จะเชื่อถือหรือว่าเห็นด้วย แต่ประการนี้ ดูเหมือนนักวิจารณ์จะไม่ยอมรับ

อย่างไรก็ตาม การวิจารณ์เป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมี ไม่ว่าเป็นงานอะไรก็ตามที่เกี่ยวกับประชาชน โดยเฉพาะงานเขียนหนังสือ เพราะคนเรานั้นว่ากันตามจริงแล้ว ไม่มีใครรู้จักตัวเอง ก็แสดงว่าเขาคนนั้นคงจะไม่เคยดูกระจกตลอดชีวิต

นักวิจารณ์ที่ดีนั้นเปรียบเสมือนกระจกเงาอันสดใส ที่วิเศษยิ่งกว่านั้นก็คือสามารถสะท้อนภาพอันลึกซึ้งออกมาได้อย่างกระจ่างแจ้ง และไม่มีอะไรเหลือให้เคลือบแคลงเลย

ยิ่งไปกว่านั้น นักวิจารณ์ยังเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้งานของนักเขียนดีขึ้น -- เปล่าไม่ใช่เพราะนักวิจารณ์สามารถสั่งสอนการประพันธ์ให้นักเขียนหรอก แต่เพราะการติชมทำให้คนเราระมัดระวังตัวเอง ยิ่งรู้ตัวมีคนคอยจ้องมองอยู่ จะชมเมื่อเรา "ดี" และจะติเมื่อเราพลาด เถอะ อย่างน้อยก็หวังไว้อย่างนั้นก่อน มันทำให้คนเราเพิ่มความประณีตในผลงานมากขึ้น ส่วนที่บอกว่าไม่แยแสนั้นอาจจะมีอยู่บ้าง แต่เชื่อผมเถิดทุกคนย่อมแยแสต่อนักวิจารณ์เสมอ ตราบใดที่เขายังไม่บันลุโสดาบัน

ประโยชน์ที่แตกแขนงออกไปกว่านั้นก็คือ ทำให้คนอ่านให้ความสนใจกับนักเขียนมากขึ้น แวดวงของการอ่านขยายมากขึ้นขณะเดียวกับที่นักวิจารณ์ยังอยู่ที่เดิม และผมเห็นใจอย่างสุดซึ้ง

นักวิจารณ์สามารถปลุกความกระปรี้กระเปร่าให้กับวงการหนังสือได้ทุกยุคทุกสมัย ไม่ว่าจะเป็นผู้เขียนหรือผู้อ่าน หนังสือที่ถูกวิจารณ์อย่างรุนแรงและเกรี้ยวกราวย่อมจะขายดีเสมอ ไม่ว่าหนังสือนั้นจะดีหรือเลวเพียงไหนก็ตาม

เราอย่าเพิ่งพูดถึงเรื่องดีเรื่องเลวกันเลย ว่าที่จริงผมก็ยังไม่ค่อยจะเข้าใจนักหรอกว่าความดีความเลวอะไร โดยเฉพาะหนังสือด้วย

แล้ว ผมไม่เคยตัดสินใจได้เลยว่าหนังสือเล่มไหนเป็นหนังสือ "*เลว*"

ความดีความเลว ถ้ามันจะมีมันก็อยู่ที่ตัวบุคคลต่างหาก ไม่ใช่ว่าอะไรๆ จะมาตลบบันดาลได้ คนที่ดีหรือเลว เพราะหนังสือก็อาจจะมี ผมยอมรับแต่เชื่อว่ามันเป็นส่วนน้อยจนเกินไปกว่าที่เราจะนำมาพูดกัน ถ้าจะพูดมันก็กลายเป็นว่ากินข้าวมากก็เป็นมะเร็งได้ อะไรทำนองนี้แหละ มันอาจจะจริง แต่ผมเห็นว่ามันเป็นความจริงที่บ้า -- บ้าบัดซบเสียด้วยซ้ำ

คนเรามีทั้งคนดีเลว ทุกอย่างก็เหมือนกับคน ผมจึงไม่ค่อยประหลาดใจอะไรนักเรื่องเหล่านี้ แต่อย่างน้อยผมก็ดีใจที่คุณมักจะเขียนถึงหนังสือที่คุณบอกว่า "*ดี*" เป็นส่วนมาก โดยพยายามหลีกเลี่ยงหนังสือที่คุณคิดว่า "*ไม่ดี*" ไปเสีย นั่นเป็นการกระทำที่ถูกที่สุด เพราะถ้าคุณเขียนถึงหนังสือที่คุณคิด ว่า "*ไม่ดี*" หนังสือเล่มนั้นก็จะ "*ขายดี*" ซึ่งผมเห็นว่ามันเป็นการผิดจุดประสงค์ของคุณ และยังมองไม่เห็นว่าคุณจะขมขื่นต่อชีวิตอะไรนักหนา จนถึงกับต้องประชดประชันตัวเองอย่างเจ็บปวดถึงเพียงนั้น

ไม่ดีหรอก

นักบุญนั้นควรจะมีเป็นอย่างยิ่ง แต่ถ้ามนุษย์ทุกคนเป็นนักบุญหมดแล้ว มันจะไปมีความหมายอะไร ผมไม่อยากเห็นเมืองเรามีอาชญากร คุณคงยอมรับว่ามันเป็นความคิดที่ดีเยี่ยม แต่บ้าบัดซบ เพราะว่ามันเป็นไปไม่ได้ ทำนองเดียวกับความปรารถนาอย่างรุนแรงของคุณที่อยากจะเห็นหนังสือของเรามีแต่ "หนังสือดี ๆ"

ผมเคยถามตัวเองมาตลอดชีวิตว่าคนเราต้องการอะไรหนอ และชีวิตเล่า คืออะไร แต่จนแล้วจนรอดผมก็ตอบตัวเองไม่ได้ -- ผมเต็มไปด้วยความสงสัย และไม่แน่ใจในทุกสิ่งทุกอย่าง นอกจากความเป็นปุถุชน คุณเองก็เกิด สิ่งไหนมันควรจะเป็นก็เป็น ทั้งๆที่ไม่น่าเป็น สิ่งไหนมันควรจะมีมันก็มีทั้ง ๆ ที่ไม่น่ามี คุณปรารถนาและเรียกร้องจากชีวิตมากเกินไป เหมือนกับคนรุ่นก่อน ๆ เคยเรียกร้องมาตั้งแต่เด็กดำบรรพ์ ทุกวันนี้ก็ยังเรียกร้องกันอยู่ และจะเรียกร้องกันต่อไปในอนาคตกาล

ไม่ได้หรอก

คุณจงวิจารณ์หนังสือต่อไปเถิด มันเป็นที่ยอดเยี่ยมที่สุดเท่าที่คุณเคยทำมา แม้ว่าผลของมันจะเป็นความขมขื่นปวดร้าวใจ แต่อย่าไปแนะนำให้ใครต่อใครคิดอย่างคุณหรือทำอย่างคุณเลย มนุษย์เราล้วนแต่เป็นสัตว์ที่โง่เขลา ด้อรั้น และจองหองพองขนในเรื่องไม่เข้าท่าอยู่เสมอ ถ้ามีคนแนะนำให้คุณทำอะไรที่คุณไม่เคยเห็นด้วยมาก่อน คุณจะฉุนโกรธ และไม่ยอมทำตามแม้ว่าจะเห็นด้วยในตอนหลัง -- ใครเล่าเขาจะทำตามคำแนะนำของ -- ด้วยความอับอายตัวเอง

ถ้าเป็นไปได้ ผมอยากจะให้คุณเพียงแต่ติชมเท่านั้นก็ดูเหมือนจะพอแล้ว ผมไม่อยากจะได้ยินถ้อยคำที่แสลงใจว่า "นักวิจารณ์คือผู้ที่ล้มเหลวแล้วจากการเขียนหนังสืออยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน

และผมติดตามอ่านทุกวันด้วยความสนใจว่าคุณจะแนะนำใครเข้าให้หรือเปล่าหนอ

เขาไม่เชื่อหรอก

อย่าโทษนักเขียนเลย เพื่อนรัก โทษความเป็นมนุษย์ของเขาเถิดแต่ก็นั่นแหละ ถ้าเช่นนั้น คุณก็ต้องจำใจโทษตัวเองด้วย

อยากจะขอร้องสักอย่างได้ไหม..... จงวิจารณ์แต่หนังสือเถอะ อย่าไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องอื่น ๆ เลย ผมไม่อยากจะได้ยินใครเสียดสีว่าคุณเป็นคน "เก่งกาจในศิลปศาสตร์ทุกแขนงจนเกินไป"

ขอให้หนังสือขายดี ไม่ว่าราคาของมันจะสักเท่าไหร่ก็ตาม ผมจะซื้ออ่านเล่มหนึ่งด้วยความเต็มใจ

--เพราะคุณเป็นเพื่อนรักของผมมิใช่หรือ

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๑๒

๙๘ บางขุนเทียน ธนบุรี
ถึง เสถียร จันทิมาธร

ผมกลายเป็นคนยากจนเวลาไปอย่างช่วยไม่ได้ ผลัดวันประกันพรุ่งต่อการทำต้นฉบับ และแม้ต่อรองจนเหลือเพียงเขียนจดหมาย ผมก็ยังอืดอาดล่าช้าที่สุดในหมู่ผองเพื่อน ผมจะไม่ขออภัย เพราะผมไม่ใช่เทศบาล แต่บอกคุณได้ว่า ผมมีสองมือสองตีนเท่านั้น ตีนมันก็มีหน้าที่ถีบของมัน ส่วนมือนั้น บางทีเหงาแฮะ

ปีกลองขึ้นแล้ว เชิดฉิ่งกันเลยดีกว่า ผมไม่ชอบไหว้ครูอาจจะครูไม่หน้าไหว้อย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งผมไม่กลัวอายสั้น เห็นไหม เล่า พอเชิดฉิ่งก็ทิ้งทวนเลยทีเดียว

คุณพร้อมหรือยัง? เสถียร

คุณก็ลูกผู้ชาย ผมก็ลูกผู้ชาย เกิดหนเดียว ตายหนเดียว ฉะนั้น โยนความเป็นพี่น้องเก็บไว้ในห้องน้ำก่อนจะดีไหม? วางความเป็นเพื่อนไว้บนหิ้ง ถอดหัวโขนทั้งหลายทั้งปวงคืนให้ครูไป คุณกล้าไหม? กล้าหรือไม่กล้า ผมไม่รู้ ผมรู้แต่ว่าความกล้าบางครั้งมาจากโทสะจริต และคุณไม่เคยขัดใจผมเลย ยามที่ผมโทสะจริต ไม่แต่คุณดอก หมาหรือเทวดาก็ไม่กล้าขัดใจผม จะเป็นอย่างไรก็เป็นกัน

ถ้าเป็นกบในกระลาครอบสักหน่อย ผมก็ต้องเขียนว่า ผมกำลังเป็นนักเรียนชั้นสูงสุด คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ศึกษาความเป็นมาของโคตรพ่อโคตรแม่ที่ตายโหงตายห่า.... ไปแล้วและทั้งที่ระยำดอกทองซึ่งยังมีลมหายใจอยู่ ศึกษาเล่าเรียนอย่างละเอียด

หน้าไหนจะมาค้าน ผมอยากรู้นัก จะหาว่าวิชาการหรือเล่นลิ้นกันก็ได้ จะเล่นปียโวหารหรืออัปรียโวหารกันก็ได้

แต่ผมไม่ใช่คนอย่างนั้น–เสถียร รู้เจียม รู้ถ่อมตลอดมาไม่เคยก้าวร้าวใครโดยมีอคติ ไม่เคยล่วงเกินใครโดยอหังการ์ ที่ไม่ทำก็ไม่ใช่เหตุอื่นใด มีความสงสารอยู่ประการเดียว

ทำไมจึงสงสาร ?

ผมจะเล่าให้ฟัง–เสถียร ไม่ต้องใช้ความเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยดอก ไม่ต้องใช้เกียรติยศชื่อเสียงอันไม่จีรังที่ผมบังเอิญมีอยู่บ้างดอก แต่จะใช้สัจจะที่ผมได้พบเห็นมาในชีวิตอันกระจ้อยร่อยของผมนี้แล เล่าให้คุณพ่งฟัง

จะฟังไหม ?

เมื่อ ๒๐ ปีที่ผ่านมา เมืองสยามไทยแลนด์ของเรานี้ยังเป็นเมืองขึ้นของตัวเอง คนโง่มากกว่าคนฉลาด เดรัจฉานมากกว่ามนุษยชาติ–และผม–เกิดมามีพ่อ พ่อไม่มีไม้เท้า ผมสูงระดับไม้เท้า พ่อก็เลยจับหัวผมต่างไม้เท้าพาไปทุกหนทุกแห่งในท้องถิ่นที่พ่อรับผิดชอบ พ่อพาผมไปไหน คุณรู้ไหม ?

ไปหาคนมาเป็นครู

ไปตามเด็กมาเรียนหนังสือ

มหาบาเรียนวัดไหนสึก พ่อไปยกมือไหว้ อ้อนวอน

นักเลงที่ไหนมีความรู้ พ่อคุมบีนมือหนึ่ง จับหัวผมมือหนึ่ง ไปเชื้อเชิญ

เชิญมาเป็นครูสอนหนังสือ

เสถียรนึกภาพออกไหม ?

เมืองไทยเริ่มต้นนานแล้วหรือ ? หรือยังไม่ได้เริ่มต้น ? หรือเริ่มต้นแล้วมีแต่เริ่มไม่มีต้น ?

การศึกษา ?

การอ่านหนังสือ ?

การเขียนหนังสือ ?

รำลึกภาพนี้ไว้ให้จงดี

แม่เล้ากะหรี่ที่สุวรรณเขตเคยบอกผมเมื่อคราวฝรั่งจ้างไปดูสถานการณ์ของผู้ก่อการร้ายร่วมกับคุณเพียง ๒ คน – ๓ ปีมาแล้วจำได้ไหม?

"เมืองไทยไม่ได้มีกรุงเทพฯ แต่เพียงอย่างเดียว"

ถ้าจำได้

ช่วยกันนึกหน่อยจะได้ไหม?

เด็กหัวโตที่เอามานอนแบเบาะเก็บเงินตามงาน ภูเขาทอง พระปฐมเจดีย์ พระเจ้าตนหลวง พระธาตุพนม หลวงพ่อโสธร พระเจดีย์กลางน้ำ ฯลฯ

นั่นแหละ

อุปมาได้เจ็บปวดนัก

เมืองไทยทั้งของคุณและของผมละโตแต่หัว

และหัวคือกรุงเทพพระมหานคร

โตส่วนเดียว และโตเกินไปเสียด้วย อวัยวะส่วนอื่นลีบหมด

มองเห็นไหม?

และน่าอนาถก็ตรง เซลล์ที่มาเจริญเติบโตอยู่ส่วนหัวนั้น เป็นเซลล์ที่พิการ

ทั้งคุณและผมด้วย อย่าได้ปฏิเสธเลย

เสถียร

ผมเบื่อความไม่จริงของผู้คน

ผมหน่ายการโกหกตอแหล

ผมเหนื่อยกับการเกิดมามีชีวิต

ว่าด้วยความถนัดตามธรรมชาติ เมื่ออายุ ๑๙ ผมจับงานกวีนิพนธ์ร่วมสมัยศึกษาดูอย่างจริงจัง ผมก็เคยบอกคุณไปแล้วว่าพวกตัวผู้ตัวเมียที่ทำงานด้านนี้กันอยู่นั้นเกิดมาเพื่อขัดตาทัพเขียนเท่านั้นเอง เพราะดวงเมืองสยามจำเพาะมีคำขวัญ – กวีฤารู้แล้งแหล่งสยาม ขัดตาทัพเท่านั้น, พอเขียนได้เมียได้ผัวแล้วเลิกเขียน สั่งสมวาสนาบารมีมาแค่นั้น สันเหมือนหางองทยังงอกไม่พ้นผิวหนังด้วยซ้ำ ผมไม่ดูถูกแต่ผมเป็นนักเรียน เป็นนักศึกษา ที่ต้องเรียนต้องศึกษา

แล้วได้นิยามคำตอบออกมาอย่างนั้น

คำตอบของผมผิดหรือ?

พ้นงานร้อยกรอง ผมเริ่มศึกษางานร้อยแก้วบ้าง มองเห็นทั้งเป็นคนร้อยแก้วและเป็นงานห้าร้อยแก้ว ผมเอียนที่จะอธิบาย

ปัญหาเรื่องนักเขียนฝ่ายซ้ายฝ่ายขวา ที่คุณถามผมแล้วผมหัวเราะดังทุกครั้งนั้น ก็เพราะว่ามันเชย

เชยบัดซบ

ผมโตไม่ทันที่บ้านเมืองถูกแบ่งออกเป็นขวาเป็นซ้าย แต่เท่าที่ย้อนอ่านลงไปศึกษาดู ก็เห็นว่าฝ่ายขวาฝ่ายซ้ายเป็นของมีจริงในยุคนั้น และเป็นของมีไม่จริงในยุคนี้

เพราะฝ่ายซ้ายก็ไม่จริง ดัดจริตซ้ายไปอย่างนั้นเอง

ฝ่ายขวาก็เท่านั้น ถนัดขวาก็ขวา

ทำไมเราไม่ถามตัวเองดูว่า คนแต่ละคนนั้นเกิดมาแล้วยังถือในความเป็นคนให้เป็นคุณมากกว่าโทษหรือเปล่า?

ถ้าเป็นคุณ คนด้วยกันก็น่าจะช่วยยกย่องสรรเสริญ

ถ้าเป็นโทษ ก็น่าจะช่วยกันกระทืบให้จมธรณี

ก็โตขนาดรู้เรื่องรู้ความกันแล้วทั้งนั้น ทำไมไม่มองคนด้วยมาตรฐานอันนี้ก็ไม่รู้

อย่างไรก็ตาม ผมเชื่อของผมคนเดียวว่า คอมมิวนิสต์ที่ระยำก็เลวพอกันกับประชาธิปไตยที่อัปรีย์

ทำงานเท่าที่ตนทำได้และต้องด้วยนิสัยสันดาน

รับผิดชอบในงานของตนตามหน้าที่—ก็เห็นจะพอ ไม่ว่าจะเกิดมาเป็นคนหรือเกิดมาเป็นนักเขียน

ที่ผมวิตกทุกวันนี้ก็คือ คนไม่ได้ทำงานตามหน้าที่ ไม่ได้ทำงานด้วยนิสัยสันดานของตน เห็นจะเรียกว่า ประกอบอาชีพด้วยความบังเอิญ เมืองไทยกำลังเป็นอย่างนี้

บุญอยู่บ้างดอก เมืองไทยยังมีพระมหากษัตริยาธิราชเจ้าเป็นผู้ทรงคุณธรรมอันประเสริฐ เป็นพระราชาที่ทรงไว้ซึ่งทศพิธราชธรรม และความรู้สึกนึกคิดอย่างนี้ของผมก็เป็นความรู้สึกนึกคิดของคนไทยอีกหลายล้านคน

บ้านยังไม่แตกสาแหรกไม่ขาดก็เพราะเหตุนี้

คุณนึกถึงไอ้พวกที่ประกอบอาชีพด้วยความบังเอิญออกไหม?

กุ๊ยเป็นตำรวจ

พ่อค้าเป็นทหาร

โจรเป็นครู
ถ่อยเป็นปัญญาชน
เด็กอนุบาลเป็นนักการเมือง
อึ่งอ่างเป็นนักหนังสือพิมพ์
นกเลนกลเป็นนกเขียน
พ่อเจ้าเป็นนายธนาคาร
คอมมิวนิสต์เป็นประชาธิปไตย

ฯลฯ

จริงอยู่, คนจำพวกนี้อาจมิได้มีเป็นจำนวนมากมาย แต่ใครจะปฏิเสธได้บ้างว่า คนเหล่านี้มีจำนวนน้อย?

แล้วเราจะทำอย่างไรกัน?

เสถียร – เราเกิดมาในยุคที่คนแย่งกันเกิด ผมเพิ่งท่องตอบคำถามครูไปหยกๆ พลเมืองไทยมี ๑๘ ล้านคน ครั้นมีโอกาสได้ถามเด็กบ้างจาก ๑๘ ล้านกลายเป็น ๓๒ ล้านคนแล้ว

จะต้องใช้คนสักกี่ล้านคนหนอ ที่จะดำรงความเป็นชาติให้มีเอกลักษณ์อยู่ได้ และคำตอบในหนังสือ โขนถอดหัว ที่ผมไปวิ่งหามาจะถูกไหม?

ผมไม่รู้ตัวว่าเป็นคนขลาดหรือกล้า เป็นคนเขลาหรือคนมีปัญญา ผมรู้แต่ว่าผมกำลังทำอะไร และจะทำอะไร

วันหนึ่งเราจะตายจากกัน–เสถียร ก่อนหมดลมจะต้องนอนเลียแผลให้ตัวเองหรือเปล่าก็ยังไม่รู้ แต่ทั้งคุณและผม เราต่างเกิดมาเป็นคน เมื่อเกิดมาเป็นคนแล้ว ทำหน้าที่ของคนแล้ว จะตายอย่างหมาก็ให้มันรู้ไป

รักคุณอย่างพี่อย่างเพื่อนและบางครั้งก็รักอย่างน้อง

บรรค์ชัย บุนปาน

๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๑๒

— ๑ —

ถ้อยคำก็เหมือนกับสัตว์ที่มีชีวิต มันไม่ชอบที่จะถูกกักขังไว้ในตัวคน ดังนั้นก็ต้องเปิดมันออก ปล่อยให้มันเพ่นพ่านไป

การปล่อยถ้อยคำออกมาเป็นฝูง ก็ต้องการผู้มือที่ต้องฝึกให้มันเชื่องเสียก่อน รู้จักระเบียบวินัยว่าตัวไหนจะตามไปติด ๆ กันและตัวไหนอยู่รั้งท้าย เพราะถ้าปล่อยออกมาพรวดเดียวทั้งหมดมันจะไม่ยอมเข้าฝูงและจะไม่ยอมกลับมาหาเจ้าของอีก

ถ้อยคำของเขาจะต้องมีหลายชนิดหลายประเภท ทั้งหมา แมลง กระต่าย ไปจนถึง เสือ สิงห์ และช้าง หมาไน จิ้งจกและตุ๊กแก ประดับประดากันเป็นขบวน หาไม่มันก็จะเป็นสิ่งก่อกวนต่อสาธารณะ

— เสนีย์ เสาวพงศ์

— หยดหนึ่งแห่งกาลเวลา, ๒๕๑๑

— ๒ —

"ความสมจริง" ในนวนิยายมีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำให้นวนิยายนั้น ๆ มีคุณค่าขึ้นเท่ากับที่ "ความไม่สมจริง" ทำให้นวนิยายด้อยคุณค่าลง และเห็นได้ง่าย ๆ จากนวนิยายขายดีในยุคนี้หลายเรื่อง ชีวิตของเด็กสาววัยรุ่นในยุคนี้ มีหรือร้อยทั้งร้อยจะต้องพบเทพบุตรในฝัน? ถ้าไม่ใช่เจ้าชายก็ต้องเป็นนักเรียนนอก สวยสง่า โก้หรู ฯลฯ

บทที่หนึ่งพบกัน บทที่สองเข้าใจผิดกัน บทที่สามทะเลาะกัน บทที่สี่นางเอกถูกริษยา บทที่ห้าพระเอกคืนดีกับนางเอก ฯลฯ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้แม้จะมีอยู่ในชีวิตจริง ๆ แต่มันก็เล็กน้อยเหลือเกินเมื่อเทียบกับคุณค่าของชีวิตคนเรา "ชีวิตหนึ่ง" เท่าที่จะพึงประเมินกันได้

— วรางค์ วายุรัตต์

— งานวรรณกรรมของดอกไม้สด, ๒๕๐๖

— ๓ —

ในโลกสมัยพุทธศตวรรษที่สิบหก ขณะที่เรื่องราวชีวิตเริ่มสลับซับซ้อนและสับสนวุ่นวายมากขึ้นนั้น ปัญหาหนัก ๆ ของโลกไม่ได้อยู่ที่ศิลปวัฒนธรรมอย่างเดียว หากแต่เป็นปัญหาของความยากจน ความโง่เขลา ความรุนแรง ความบีบคั้น ความเบื่อหน่าย ความว้าเหว่ และปัญหาอื่น ๆ อีกร้อยแปดพันประการ

กวีนิพนธ์ที่จะอยู่ได้ต่อไปและมีค่าอย่างแท้จริงนั้นควรจะเป็นไปรูปใด

การหนีจากความจริงโดย "ลอยอยู่แต่เหนือพื้นดิน" หรือการพุ่งเข้าหาความจริงและเค้นหาความหมายของมันออกมา อาจจะไม่ใช่เพียงอังคารคนเดียวเท่านั้นที่จะต้องตอบโต้กับสิ่งท้าทายนี้ หากแต่เป็นเราผู้สนใจในกวีนิพนธ์ทุกคนที่จะต้องแสวงหาคำตอบร่วมกัน

— วิทยากร เชียงกูล
— วิจารณ์ "ลำนำภูกะดึง, ๒๕๑๒

— ๔ —

การวิจารณ์ที่ดีนั้นเป็นของหายาก เหมือนกาพย์กลอนที่ดีเหมือนกัน เมื่อนักวิจารณ์คนหนึ่งพบแง่มุมและความหมายใหม่ ๆ ในหนังสือเก่า เราถือกันว่ามีความสำคัญเสมอด้วยการค้นพบใหม่ ๆ ในทางวิทยาศาสตร์ ถ้าใครจะวิจารณ์ "สังข์ทอง" ให้เรามองเห็นแง่มุมใหม่เอี่ยมซึ่งนึกไม่ถึง ก็ยกย่องได้ว่าเป็นการ "ค้นพบ" ใหม่ดุจเดียวกับที่เอดิสันพบไฟฟ้า

— โอฬาร
— งานวิจารณ์เป็นศิลปะปราณีต, ๒๔๙๒

— ๕ —

นักวิจารณ์ต้องพิจารณาดูงานของนักเขียนประกอบด้วยสิ่งแวดล้อม ในยุคนั้นและ

บุคลิกของผู้เขียนด้วย นักวิจารณ์ต้องตอบ ปัญหาว่าอะไรทำให้คน ๆ นั้นเขียนออกมา อย่างนั้นอาจจะเนื่องจากนิสัยของผู้ประพันธ์ หรือสิ่งแวดล้อมไม่เหมือนกับนักเขียนยุค ก่อน

เพราะฉะนั้นก่อนจะวิจารณ์หนังสือใดๆ แซงต์เบิฟจึงสอนว่าต้องรู้เรื่องของคนเขียนให้หมด... การศึกษาสิ่งแวดล้อมและนิสัยของผู้ประพันธ์ รวมทั้งแนวคิดทางปรัชญาของเขา หรือความสัมพันธ์ของเขาที่มีต่อสังคมยุคนั้น

— โอฬาร

— งานวิจารณ์เป็นศิลปะปราณีต, ๒๔๘๒

ถูกละ, การเล่าเรื่องรักอย่างตรงไปตรงมา ให้ได้เรียบร้อยสละสลวยก็เป็นความดีส่วน หนึ่งของนักนวนิยาย แต่ถ้านักนวนิยายของ เราหมกมุ่นอยู่แต่เรื่องของหัวใจอย่างเดียว ไม่เอาใจใส่ในเรื่องของหัว ของปากท้องมือ เท่า ๆ วรรณคดีของเราก็จะแคบอยู่อย่างนี้ ซึ่งเป็นเรื่องน่าเสียดายอย่างยิ่ง

— วิทย์ ศิวศริยานนท์

— วิจารณ์ บ้านสร้างของแม่อนงค์, ๒๕๐๖

ในการทำหน้าที่วิจารณ์หนังสือผู้วิจารณ์มิได้รับผลตอบแทนจากสิ่งที่ตนเขียนลงไป นอกเหนือไปจากความภูมิใจ ความศรัทธาในอาชีพสุจริตซึ่งตนมีอยู่ต่อโลกการประพันธ์ ส่วนนักโฆษณานั้นก็คือผู้ชักจูงจิตใจประชาชนให้หลงเชื่อในข้อความ ซึ่งเขาคิดขึ้นเพื่อหวังประโยชน์จากนายจ้างผู้เป็นเจ้าของสินค้า คิดดูเถอะ วิวรรณ นักวิจารณ์ไม่ว่าจะวิจารณ์หนังสือ ดนตรี หรือละครเขามิได้ทำงานนี้เพื่อตัวเอง ผู้ประพันธ์หนังสือหรือผู้พิมพ์หนังสือหากเขาทำด้วยเจตจำนงอันดีงามต่อประชาชนและเพื่อประชาชนเท่านั้น *เขาจะไม่เอาของเลวมาพ่นสี แล้วบอกว่านี่แหละ คือของวิเศษยอดเยี่ยมแห่งยุคเลย เพราะเรื่องเช่นนี้เป็นเรื่องของนักโฆษณา*

— รัตนะ ยาวะประภาย

— อ้า...บรรณพิภพ, ๒๔๘๓

— ๘ —

ในสมัยราชวงศ์ฮั่น เหล่านักศึกษาต่างก็มีความสนใจต่อเหตุการณ์ของบ้านเมือง ต่างมีความรักเกียรติยศศักดิ์ อาศัยหลักธรรมเป็นที่ตั้ง ต่อมาถูกทางบ้านเมืองจับกุมทำโทษประหารเสียหลายร้อยคน สภาวการณ์ของบ้านเมืองก็แปรสภาพไปทันที

ประชาชนทุกคนหันมาสนใจแต่เรื่องสายลม เสียงเพลง ต่างไม่สนใจต่อวิถีทางการเมือง หันมาสนใจเรื่องกามารมณ์และอบายมุข ใช้วิถีทางชีวิตแบบปล่อยกายปล่อยใจตามอำนาจฝ่ายต่ำ มีความบ้าบิ่นและถือเอาแต่ใจตนเป็นที่ตั้ง บางคนแกล้งทำเป็นบ้า บางคนร่ำแต่สุราทุกเช้าค่ำ

ในขณะที่มีการห้ามพูดกัน โดยหันมาพูดเรื่องการปล่อยอารมณ์เพื่อหาความหรรษาแห่งชีวิต เป็นปฏิกริยาที่แปรสภาพในสังคมซึ่งถึงคราวที่สิทธิมนุษยชนถูกปอกลอกไปสิ้นไม่ว่าในยุคอดีตหรือปัจจุบันก็มีสภาพเช่นเดียวกัน ทุกวันนี้ตามสถานที่ลีลาศคาบาเร่ต์ กิจการเจริญรุดหน้า ก็ถือได้ว่าเป็นสภาพการณ์อันถูกต้องของสังคม เพราะเป็นยุคที่ประชาชนถูกบีบบังคับต่างแสดงความคับแค้นคราม่ต่อการแสดงคำวิพากษ์วิจารณ์ จึงปล่อยใจตามอารมณ์ฝ่ายต่ำ

ถึงแม้โสเภณีก็ยังรู้ว่าประเทศชาติถึงคราล่มจมนั้นมีสภาพขมขื่นเพียงไร แต่ทางบ้านเมืองไม่เปิดโอกาสให้ใช้สิทธิใช้เสียง ในบางขณะจึงมีจิตสำนึกได้ว่า เพลงกล่อมดอกไม้ในหลังสวน ก็ยังพอบรรเทาความกลัดกลุ้มไปชั่ววัน ๆ

— ลิน ยู่ ถัง

— เสรีภาพแห่งการกล่าวคำวิจารณ์, เหย่า – แปล, ๒๕๐๗

— ๙ —

แต่ละบรรทัดต่อไปนี้ทอนมาจากข้อเขียนของ ลาฟกาดิโอ เฮอร์น ซึ่ง ธนิต อยู่โพธิ์ แปลเป็นภาษาไทย

เฮอร์น – บรรยายแก่นักศึกษาญี่ปุ่นในปี ๒๔๔๒

ธนิต อยู่โพธิ์ – แปลในปี ๒๕๑๐

— ๑ —

การที่ประชาชนชาติใดชาติหนึ่งในยุโรปจะรู้ถึงเรื่องราวของประชาชนชาติอื่นได้ดี ส่วนใหญ่มิใช่ได้ความรู้มาจากหนังสือประวัติศาสตร์ที่บรรจุแต่เนื้อหา หรือหนังสือบันทึกการเดินทางที่เป็นหลักวิชา แต่รู้มาจากวรรณคดีของประชาชนในชาตินั้น จากวรรณคดีที่เป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงชีวิตอันเต็มไปด้วยความรู้สึกนึกคิดของประชาชนในชาตินั้น

— ๒ —

สิ่งสำคัญเหนืออื่นใดทั้งหมดก็คือ นักวรรณคดีจะต้องไม่เป็นคนเห็นแก่ตัวในการเขียน เรื่องที่จะสะท้อนให้ปรากฏความเห็นแก่ตัวในงานของตน เกือบจะไม่มีคุณค่าแม้แต่น้อย

นี่คือเหตุผลที่ว่าบุคคลผู้มีความเห็นแก่ตัวแท้ ๆ นั้นจะไม่สามารถเป็นกวีผู้ยิ่งใหญ่หรือเป็นนักแต่งบทละครที่มีชื่อเสียงได้ การประสบกับความทุกข์ยากแล้วทำตัวให้เป็นนายเหนือความทุกข์ยากนั้นได้เป็นการก่อให้เกิดกำลังใจ

— ๓ —

วรรณคดีหมายถึงการวิงวอนอย่างสูงสุดเท่าที่จะทำได้ด้วยภาษาต่อความสะเทือนใจและความรู้สึกที่ประณีตสูงส่ง

— ๔ —

งานของ (รัดยาร์ด) คิปลิงเป็นงานที่มีความจริงอยู่อย่างหนึ่งและเป็นความจริงที่ประหลาดไม่น้อย คือ

เขานำเอาภาษาพูดของประชาชนมาใช้ในการสร้างงานได้อย่างมหัศจรรย์ หากเขาจะบำเพ็ญตัวเป็นนายผู้มีความเป็นอยู่อย่างสมบูรณ์ มีสไตล์ เคร่งครัดและมีศักดิ์ศรี เขาก็ทำได้เมื่อเขาพอใจทำเช่นนั้น

แต่เขากลับไม่สะทกสะท้านที่จะพูดภาษาของคนเดินถนนเมื่อเขาพบว่าภาษาของคนเดินถนนช่วยแสดงความมุ่งหมายของเขาได้ดีกว่า

ถูกแล้ว, โปรดระลึกไว้ว่า ครั้งหนึ่งท่านเอเมอร์สันได้กล่าวไว้ว่า

"—คำพูดของคนเดินถนนมีพลังแรงกว่าคำพูดของสำนักวิชาการอย่างเปรียบกันไม่ได้—"

บุคคลที่สามารถพูดให้ประชาชนตั้งร้อยล้านเกิดความรู้สึกและเข้าใจกันได้ดี เขาอาจมีพลังแรงยิ่งกว่าพระมหากษัตริย์องค์ใด ๆ แต่จะต้องไม่พูดภาษาของสำนักวิชาการ

— ๑๐ —

ผมเชื่อว่าถ้าคุณได้ออกมาสู่ชนบท คุณจะมีความรักในชนบทอย่างแน่นอน และพลังในการทำงานเพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่นของคุณจะเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ผมมิได้หมายความว่า คุณจะรักชีวิตที่แห้งแล้งอับเฉาและร้าวรานแบบนั้น แต่คุณจะรักชีวิตของบุคคลธรรมดาสามัญผู้ทำงาน ซึ่งเป็นชีวิตที่แท้จริง และด้วยความปรารถนาที่จะทำให้ชีวิตเหล่านี้สมบูรณ์ขึ้นด้วยศิลปะของคุณผมไม่รู้หรอกว่ามันควรจะเป็นอย่างไร แต่เท่าที่สังเกต ผมรู้สึกว่าศิลปะนั้นเกิดขึ้นจากชีวิตและรับใช้ชีวิตการทำงานของมนุษย์นั่นเอง เมื่อผมฟังเพลงเกี่ยวข้าวและเพลงเรือ ผมรู้สึกว่าสิ่งเหล่านี้มันมีส่วนช่วยทำให้ชีวิตการทำงานของเขา ความรักความร่าเริงของเขาสมบูรณ์ขึ้น *ศิลปะจึงมีส่วนช่วยเปลี่ยนแปลงชีวิตบุคคลให้เจริญไปอีกชั้นหนึ่ง*

—ยง อยู่บางยาง เขียนจดหมายถึง เสนีย์ เสาวพงศ์ ใน ความรักของวัลยา

หอสมุดแห่งชาติ ๒๗ เม.ย. ๒๕๑๓ กรมศิลปากร
หอสมุดแห่งชาติสาขานครราชสีมา

"สาหร่าย" — รวบรวม

ท่านผู้ที่เรียกตนเองว่านักเขียนทุกท่าน อย่ามัวไปโทษการศึกษาของประชาชน โทษรัฐบาล และอะไรต่ออะไรร้อยแปดพันเก้า ว่าเป็นผู้ทำให้สังคมเสื่อมทรามลงเลย ลองสลัดอคติในตัวทิ้งแล้วหันมาพิจารณาตนเองดู พิจารณางานของท่านที่นำออกสู่ประชาชน ท่านจะพบว่า ตัวของท่านเองนั่นแหละมีส่วนทำให้สังคมเน่าเฟะอยู่มาก ไม่น้อยกว่าใครที่ท่านพร่ำว่าอยู่ทุกวี่ทุกวันนี้เลย

– สุทัศน์ กาญจนแพทย์ (หน้า ๑๕)

ความวิตกว่าเรื่องของตนจะขายไม่ดี เมื่อถูกวิจารณ์ในทำนองไม่ดีนั้นเป็นความวิตกแบบพ่อค้า ไม่ใช่ศิลปินผู้มือหังการ์ของตัวเองแต่อย่างใด คนที่อยากได้ชื่อเสียงโดยไม่ยอมเสียงเช่นนี้ น่าจะได้ถูกกวาดตกไปจากเวทีอันศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเฉพาะคนที่เก่งจริงจึงควรแสดงอยู่ได้แล้ว

– วิทยากร เชียงกูล (หน้า ๒๓)

ชาติเราขาดความเทียมทันทางปัญญากับชาวโลก ชาติเราขาดปรัชญา พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ นายกราชบัณฑิตยสถาน รับสั่งกับข้าพเจ้าว่า นักประพันธ์ไทยสตีมหมดแรงดัน อุปมาดุจสว่านเครื่องกลึงที่หมุนซ้ำซากอยู่กับที่ ไม่มีกลิ่นไอใหม่บอกบัญญา มีแต่ของเก่ากับชื่อใหม่ ซึ่งจะมิผิดอะไรกับเหล้าเก่าปีดสลากใหม่เพื่อหลอกลวงคน !

– ส. ธรรมยศ (หน้า ๑๐๑)

นักเขียนคนไหนก็ตามมีเจตนาที่จะใช้ความอ่อนแอของประชาชน เช่น ความเบื่อหน่าย ความเพ้อฝัน และความบันเทิงในทางต่ำมาเป็นเครื่องมือ ก็ควรจะตระหนักในความเขลาของคนอ่านเป็นส่วนรวมบ้าง เพราะเขาได้เดินทางไปกับถ้อยคำของท่าน ท่านพาเขาเข้าไปในป่าแล้วปล่อยให้เขาหลงทาง ในป่าที่เต็มไปด้วยเถาวัลย์มีพิษและหลุมพราง เขาอาจหาทางออกไม่พบก็ได้

– สุชาติ สวัสดิ์ศรี (หน้า ๑๐๖)

คลังหนังสือไทย-เทศ
แพรพิทยา
718-718 วงบูรพา โทร. 24283